

MAGYAR
TÖRTÉNELMI TÁR

A TÖRTÉNETI KÚTFŐK ISMERETÉNEK

ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

HATODIK KÖTET.

PESTEN,

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI, ÚGY GEIBEL, HARTLEBEN, KILIÁN EGYETEMI, LAMP-
PEL, LAUFFER ÉS STOLP, OSTERLAMB, PFEIFER PESTI, HAAS BÉCSI KÖNYVÁRUSOKNÁL.

MDCCCLIX.

A M. TUDOM. AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA

1858-ban.

B. EÖTVÖS JÓZSEF bizottm. elnök

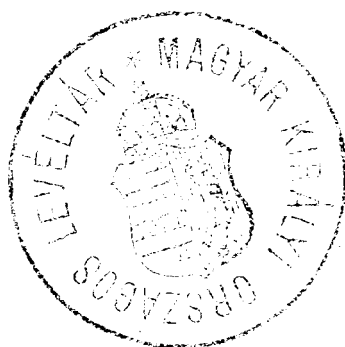
ÉRDY JÁNOS

PODHRADCZKY JÓZSEF

SZALAY LÁSZLÓ

TOLDY FERENC bizottm. előadó és szerk.

WENZEL GUSZTÁV.

TARTALOM.

	Lap
I. A Hedervári Ferenc jószágai fölötti per és ítélet 1523-ban. Adalékul Magyarország azonkori köz- és jogtörténetéhez. Wenzel Gusztávtól	3
II. Történeti följegyzések 1481—1752. Szilágyi Sándortól	83
III. Adalékok a török-magyarkori beltörténethez. Közli K. G. . .	103
IV. Oklevéli adalékok Magyarország régibb történetéhez. Mooyer E. F-től	171
V. Magyar tanulók Wittenbergben Melanchthon halálaig. Révész Imrétől	207
VI. Okmányos közlések Podhradczky Józseftől . . .	231
I. Székesfejérvár régi állapotát ismertető oklevelek . .	233
II. Id. Rákóczi Györgynek, mint Borsod vármegye főispánjának esküje	244
III. III. Ferdinánd utalványa Fischer Regina számára .	253
IV. Egy erkölcstörténeti adat	254
VII. Kisebb közlések.	
I. A váci káptalannak legrégibb pecsége. Erdy Jánostól	257
II. Még néhány magyar köriratú pecsét. Nagy Iván-tól	258
III. Ismét egy kis krónika a XVII. századból. Toldy Ferenc-től	260
IV. Kivonatok Miskolc városa jegyzőkönyvéből. Podhradczky Józseftől	262
V. Buda és Pest történeteihöz toldalék: Závodszy György kiadatlan naplójából. Ugyanattól . . .	264

I.

A HEDERVÁRI FERENC JÓSZÁGAI

FÖLÖTTI PER ÉS ITÉLET

1523-ban.

ADALÉKÚL MAGYARORSZÁG AZONKORI KÖZ-
ÉS JOGTÖRTÉNETÉHEZ

KÖZLI

WENZEL GUSZTÁV.

Nandorfejérvárnak elveszése, melyet 1521. augusztus 29-én (tehát ugyanazon nap, melyen öt esztendővel később a mohácsi csata történt) árulás által foglaltak el a törökök, nem csak Magyarországra, de az összes keresztyénségre nézve többé nem pótolható, súlyos csapás volt. Mindjárt akkor mutatkozott, hogy a keresztyénség ezen csaknem egy századig a magyar nemzet legdicsebb hőseitől roppant áldozattal és számos vitéz bajnok vérontásával oltalmazott védfalának el-esése utat nyit a töröknek közvetlenül hazánk szívébe, közvetve pedig a többi keresztyén országokba is; és hogy annál nagyobb veszteséget a tatárjárás óta a magyar nemzet, sőt az egész keresztyén világ aligha tapasztalt. Ámbár tehát Európának akkori conjuncturái közt nem igen volt remény, hogy a nagyon elgyöngült és a többi keresztyén hatalmasságoktól magokra hagyott magyarok Nandorfejérvárt a hatalmas paddissah ellen sokáig sikerrel tarthassák; az áruló várparancsnokok még is igazság szerint az ország törvényei által kimondott büntetésnek egész súlyát érdemelték.

Jelen közleményemnek tárgya főkép történeti szempontból a *Hedervári Ferenc*re büntetésül kimondott jószágvesztésnek részletes felvilágosítása lévén, elég legyen a situatio általános megismertetése végett röviden megjegyezni, hogy a bűnös leginkább három volt: *Hedervári Ferenc*, *Enyingi Török Bálint* és *Chulai Mőre Mihály*. Ezek közül az első kettő gyáván hagyta oda állomását, és a várból megszökött; a harmadik pedig, kit Hedervári helyettesül rendelt volt, titkosan a törökkel egyezkedvén, Nandorfejérvárt annak kezére játszotta. S itt meg kell ütköznünk abban, mi csekély erély volt Török Bálint és Hedervári Ferenc büntetésében kifejtve. Mert ámbár az 1521: 65. és 66. s az 1523: 59. tc. Nandorfejérvár és Szabács elvesztésében bűnösökre kimondta a büntetést, s ám-

bár ennek folytán kezdetben mind Török Bálintra, mind Hedervári Ferencre, kik bíráik elől elillantak, a jószágvesztés volt elhatározva: még is Török Bálint, mint látszik, Mária királyné közbenjárására később megkegyelmeztetett ¹⁾, Hedervárinak pedig még az 1525 : 34. által, tehát még akkor is, midőn a bírói ítélet már ki volt ellene mondva, alkalom volt nyújtva, mikép az irányában emelt vádak ellen magát védelmezhesse. Tehát nem ok nélkül figyelmeztet Kovachich Márton György: „Tanta reflexio tunc fuit splendoris natalium!“ ²⁾

De bármint legyenek ezek, itt kizárólag csak Hedervári Ferenc sorsával és az annak jószágairól folyt perrel lévén dolgunk, vizsgálataim kiindulási pontjául Istvánfi Miklós tudósítását veszem, mely szerint „Franciscus (Hedervarius) in exilio periit;“ és II. Lajos király „bona Hedervariana Paulo Baquitio (értetik Bakics Pál); postquam sub idem tempus a Turcis ad Ungaros transfugisset, dono dedit“ ³⁾. És Hedervári Ferenc későbbi életviszonyai és sorsa csakugyan mind eddig még kielégítőleg tudva nincsenek. A birtokát képző jószágokra nézve egyébiránt, Istvánfi tudósítását már Wagner Károly csak némi módosítással írta által ⁴⁾. Úgy hiszem, az alább közlött ítéletlevél ezen kérdést nem kevésbé köztörténeti, mint jogtörténeti szempontból fel fogja a törvénykezési tárgyalások részletes közlése által tökéletesen világosítani.

Mindenek előtt megjegyzem, hogy Hedervári Ferenc azon jószágait, melyeket II. Lajos király Bakics Pálnak adományozott, s melyekre az említett ítéletlevél nem is vonatkozik, annak többi birtokától, mely t. i. ezen utóbbinak volt tárgya, megkülönböztetem.

¹⁾ „Valentinus (Török), quod juventae vitio potius, et malorum hominum pravis consiliis, quam sponte deliquisset, ducta etiam in conjugem ex Reginae aula Marci Pemphiligeri filia, in gratiam receptus fuit.“ Istvánfi VII. k. (Kölni kiad. 1724. 63. l.) V. ö. Szerémi György, Epistola de perdicione Regni Hungarorum, a magyar akadémia által kiadott Monumenta Hungarica II. osztálya vagy is az Irók I. kötetében 99. l.

²⁾ Astraea I. köt. 433. l.

³⁾ VII. k. id. kiad. 63. l.

⁴⁾ Collectanea genealogico-historica Ill. Hungariae familiarum, quae jam intericiderunt, Decas I, Posonii stb. 1802. 89. l.

Az elsőkre nézve Czech János már az 1829-ki Tudományos Ggyűjteményben (XII. köt. 17. l.) hitelesen értesített. Helyén van, hogy a mit ő csak röviden érintett, a király 1526-ban július 18-ki adománylevelének szöveg szerinti közlése által kellő világosságba helyezzem. Az adománylevél következő:

„Nos Ludovicus Dei gracia Rex Hungarie et Bohemie etc memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis: Quod cum fidelis noster magnificus ac strenuus Paulus Bakyth et ante quoque, cum adhuc in Turcia esset, nobis et Sacrae hujus Regni nostri Corone fideliter servierit, et postea spreta detestabili illa secta et tyrannide Imperatoris Turcorum, posthabitis eciam bonis suis, que non pauca ibidem habuit, sese in fidem ac tutelam nostram una cum fratribus, uxore et liberis suis contulit, volentes spectatum ipsius erga nos et hoc Regnum nostram fidelitatem et servicia condignis, quantum nunc a nobis fieri potest Regie munificencie donis remunerari, quo deinceps quoque eo alacrius fervenciusque nobis et eidem Regno nostro contra hostes, et sancte fidei crudelissimos servire possit, et alii quoque hujus exemplo ad fideliter seruiendum et preclare facinora obeunda pro Sacra Corona nostra excitentur, totale castrum et oppidum nostrum Salmaar vocatum cum pertinenciis universis, quod fidelis noster magnificus Alexius Thurzo de Bettlenfalva Tauer-nicorum nostrorum magister et thesaurarius noster nobis sponte cessit; item curiam nostram Horchsy similiter cum omnibus pertinenciis in Pilisiensi; preterea oppidum nostrum Banhida cum thelonio ibidem exigi solito in Comaromiensi; insuper totalem porcionem possessionem Etheiven cum thelonio Asvani, Lipotfalva, Remete, Damo (?) cum vado, (Raro), Dunaszeg, Szigeth, Olthave, két Medve et Pilocs (?) vocatas (omnino) in Comitatu Jauriensi exintentes et habitas, que alias magnifici Francisci de Hederwara fuerunt, sed per notam infidelitatis, qua idem ob amissam arcem nostram Nandoralbensem judicialiter fuit condemnatus, juxta antiquam et approbatam dicti Regni nostri Hungarie consuetudinem atque legem ad nos et Sacram Coronam nostram rite et legitime devoluta existunt, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinenciis quibuslibet, puta vadis, teloniis ac terris arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, silvis, nemoribus, montibus, vallibus; vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscacionibus, aquarumque decursibus, molendinis et eorum locis, generaliter vero quarumcunque utilitatum et pertinenciarum integritatibus quouis nomine vocatis ad prescripta bona et jura possessionaria spectancia et pertinere debencia, sub suis certis metis et antiquis existencia memorato Paulo Bakyth et per eum (Manoylo), Petro, (Komlyen), Demetrio (Michaeli) fratribus ac domine Theodore consorti et puelle Marga-

rethe filie suis, ipsorumque heredibus et posteritatibus utriusque sexus universis dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamusque et conferimus jure perpetuo et irrevocabiter tenenda, possidenda et habenda, salvo jure alieno. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, cum nobis in specie reportabuntur. Datum Bude feria V. proxima post festum divisionis Apostolorum anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto Regnorum vero nostrorum undecimo.“

(Az okmány másolata találhatik Czech János hátrahagyott kéziratai közt az akad. kéziratárában).

Ezen adománylevél kiadása után kevéssel a mohácsi vész következvén be, úgy látszik, hogy azt kellőleg érvényesíteni akkor mindjárt már nem igen lehetett, miért is I. Ferdinánd az adományt 1527. december 6-ka alatt következőleg nyitotta meg:

„Nos Ferdinandus etc. Recognoscimus per praesentes nostras: Quod fidelis noster Egregius *Paulus Bakyth* aule nostre familiaris veniens in presenciam nostri, retulit: Serenissimum Principem quondam dominum Ludovicum Regem sororium nostrum charissimum bone memorie pro serviciis suis, que ipse multos jam annos Sacre Corone Regni nostri constanter et fideliter exhibuit, certa bona ei ac consorti ac liberis suis anno superiore dedisse et contulisse; super qua donacione littere eciam ejusdem Serenissimi quondam domini Ludovici Regis apud se extarent. Supplicavit igitur nobis, ut hanc ipsam donacionem et litteras ipsius Serenissimi sororii nostri confirmaremus. Nos qui intellexerimus eundem Paulum Bakyth et ex Thurcia, unde amore fidei nostre Sacrosancte exiverat, plurima huic Regno nostro exhibuisse servicia, et qui eciam nunc oculis propriis cernamus, eum diligentem et fidelem in his, que cure et fidei sue quotidie demandamus serviciis esse, assecuravimus eundem Paulum Bakyth uxoremque et liberos suos ac eisdem in verbo nostro Regio promisimusque, equod donaciones et litteras ipsius Serenissimi sororii nostri ei super certis bonis in eisdem specificatis datas et concessas in omnibus punctis, clausulis et articulis observabimus, illaque bona, que in litteris eisdem sunt denominata, nemini alteri dabimus, sed apud eosdem Paulum Bakyth, uxorem et liberos ipsius relinquemus, et ipsos in eis conservabimus et protegemus; immo assecuramus et promittimus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Strigonii in festo Beati Nicolai Episcopi anno Domini 1527.“

(A Liber Regius I. kötetének 26. lapján).

Ugyanazon értelemben adott ki I. Ferdinánd király szintén Esztergomban 1528. „in festo Beati Valentini martiris“ (február 14-én) egy részletesb adománylevelet, melyben II. Lajos király adományát megerősítőleg:

„Totale castrum et oppidum Salmaar vocatum cum pertinentiis universis, quod Magnus Alexius Thurzo de Bethlenfalva Thavernicorum suorum Magister et Thesaurarius ejusdem Suae Majestatis sponte cessit; item curiam Horhy itidem cum pertinentiis in Pilisiensi; oppidum Banhida cum telonio ibi exigi solito in Comaromiensi; totalem portionem possessionariam in civitate Jauriensi ac possessiones Ethen cum telonio, Asswan, Lypothffalwa, Remethe, Bodak cum vado, Raro, Dunazegh, Zygeth, Olthwa, Keethmedwe et Gyulwez vocatas omnino in Comitatu Jauriensi exinstantia et habitas, per notam infidelitatis Magnifici Francisci de Hederwara, qua ob amissam arcem Nandoralbensem judicialiter fuit condemnatus, Magnifico ac strenuo Paulo Bakyth ac per eum Manoylo, Petro, Komlyen, Demetrio, Michaeli fratribus ac dominae Theodoraе consorti et puellae Margarethae filiae suis ipsorumque heredibus et posteritatibus universis utriusque sexus“ ujonnan adományozza. (Az okmány kivonata taláztatik a Liber Regius I. köt. 101. l.)

Az ezen adománylevelekben foglalt jószágoktól meg kell különböztetni Hedervári Ferenc azon birtokát, melyről 1523. az itt szóban lévő igen nevezetes per a királyi személynök törvényszéke előtt folyt. Hazánk azonkori törvénykezési rendéhez képest ezen perben az egész eljárás és minden tárgyalások szóbeliek voltak, s az ítélet különös okmány formájában adatott ki, mely a perlekedő felek nyilatkozatait és allegatióit resumálván, egybe foglalta azokat, egyszersmind az azok által bizonyítékul felhozott okmányokat is tartalmazván.

S ez azon ítéletlevél, mely jelen közleményem tárgya, s melyet, mint a magyarországi jogtörténet egyik különösen érdekes adalékát, alább néhány jegyzetben felvilágosítani és fejtegetni fogok. Eredetie, melyből azt vettem, azon kor szokásához képest papírra van írva, úgy hogy az egy 21 láb vagyis 6 $\frac{1}{3}$ rőf hosszú és 2 láb, vagyis nem egészen $\frac{3}{4}$ rőf széles okmányt képez. Ki van adva II. Lajos király nevével, aláírva pedig az akkori királyi személynök Verböci István által.

NOS LUDOVICUS Dei gracia Rex Hungarie et Bohemie etc. memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis: Quod cum anno superiore, videlicet millesimo quingentesimo vigesimo primo proxime transacto vniversa castra, castella, opida, ville, predia, possessiones porcionesque et quelibet jura possessionaria Magnifici Francisci de Hederwara alias castri nostri Nandoralbensis Bani vbilibet et in quibuscunque Comitatibus hujus Regni nostri Hungarie et parcium sibi subjectarum existencia habitaque et adjacencia ac

quocumque nomine nuncupata per illam ejusdem Francisci de Hederwara infidelitatis notam, quam ex eo, quod ipse rebellionis spiritu ductus castrum illud Nandor-Albense, quod propugnaculum quoddam et antemurale predicti Regni nostri Hungarie et totius fere Christianitatis esse censebatur, consequenterque Banatum et Capitaneatum ejusdem, quod ipse pro officio (sub debito fidelitatis et obediencie restitutionis illius) a Majestate nostra tenebat, per eandam Majestatem nostram et personaliter, et per litteras, ac per internuncios nostros sepenumero requisitus, amonitus et exhortatus, immo postulatus; licet Thurcorum Cesarem Solomanum illud obsidione cingere, expugnareque decrevisse dietim audiret, manibus nostris Regiis (prout ex fidelitatis et obediencie debitoque jure tenebatur) remittere et resignare palam recusavit; fama deinde et rumore hujusmodi obsidionis magis et magis inualescente, ad aliquot mandata nostra in idem castrum, ut illud contra hostiles impetus interea temporis, quo eidem succurrere possemus tueretur et observaret, ingredi et intrare ipsumque virtualibus et hominibus (licet opibus et diuitiis afflueret et preterea stipendium quoque competens et condignum ad id a Majestate nostra rumore obsidionis jam delato tulerit et acceperit) refficere et instaurare, vel homines saltem fideles et probatos in illud imittere non solum neglexit, sed crebro (ut prefertur) amonitus palam contempsit, et quod deterius est, quendam Michaellem More hominem sceleratissimum omnibusque vita et moribus despectum contra multorum reclamacionem castro in ipso pro vicces gerente sui loco relinquit, qui post ejus obsidionem non multis diebus exactis, antequam suppecias illi ferre et contra tantum tyrannum potentissimumque principem, qui subacta pridem et dicioni sue subjecta Arabia, Egypto, Palestina, Syrya et majori Asie parte uniuerso fere orbi christiano et non minus barbariceque nationi terrori et formidini esse cepit, exercitum bellumque ad conserendum manus cum eo conflare et aggregare, castrumque illud ab ejus obsidione liberare potuissemus, ad tyrannum ipsum Solomanum de eodem castro preter omnium in eo existencium opinionem atque scitum et voluntatem noctu egrediens ipsum illi prodere non fuit veritus; sicque studiose magis ac deliberate, quam hostis potencia et viribus (prohdolor) in periculum et perniciem prenotati Regni nostri Hungarie consequenterque totius Christianitatis illud amisit, juxta contenta generalis Decreti Regni nostri de facto incurrit et prolapsus est, ad sacram ejusdem Regni nostri Hungarie Coronam, consequenterque in Fiscum nostrum Regium deuoluta extitissent et redacta; ex eoque nos castra ejusdem Francisci de Hederwara Lak in Simigiensi, et Thamasy nominata, nec non curias nobilitares ejusdem Edelyn et Moory nuncupatas in Tholnensi fidelibus nostris Magnificis Petro Korlathkewy de Bwchan, Curie nostre Magistro et Comiti Comaromiensi ac Ambrosio Sarkan de Akoshaza libero domino de Olnod et Comiti Comitatus Zaladiensis; item castrum Ozora denominatum in dicto Tholnensi Magnifico Alexio Thurzo de

Bethlenffalwa supremo Thezaurario nostro ; preterea castellum Podwersa vocatum in de Posega Simoni Mersyth de Obrowaz et opidum Dalmad appellatum in eodem Tholnaensi Comitatus existencia et adiacencia Alberto Korody de Sysar Egregiis, ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis simul cum omnibus opidis, villis, prediis, possessionibus, porcionibusque et juribus possessionariis ad eadem castra et castellum de jure et ab intimo spectantibus pertinereque debentibus ubilibet pariter adjacentibus, existentibusque et habitis, ac quocumque nomine vocitatis, ceterisque cunctis vtilitatibus et prouentibus suis in perpetuum donassemus et contulissemus; tunc licet prefati Petrus Korlathkewy, Ambrosius Sarkan, Alexius Thwrzo, ac Simon Mersyth et Albertus Korody hujusmodi castra castellumque et opidum vna cum pertinenciis suis prenarratis, veluti bona infidelis et vigore dicti generalis decreti proscripti hominis de facto et immediate pro se juribusque suis vindicare statuerint, et plerique eorum statucionem eciam legitimam superinde peregerint, et sententiam quoque capitalem aduersus memoratum Franciscum de Hederwara superinde reportauerint; nollentes tamen nos simpliciter et de plano eadem castra, castellumque et opidum ac eorundem pertinencias contra jura nonnullorum fidelium nostrorum, que ipsi in eisdem sese habuisse, sed per antefatum Franciscum de Hederwara indebite hactenus detenta fuisse querulabantur, juribus eorum non intellectis et non examinatis ac indiscussis manibus antefatorum Petri Korlathkewy, Ambrosii Sarkan, Alexii Thwrzo, Simonis Mersyth et Alberti Korody dari et assignari facere, ne sub specie et nomine infidelis hominis eciam bona fidelium nostrorum in alienas manus precipitari deuenissequerentur, facta inprimis publicataque prelibati Francisci de Hederwara ex deliberacione Dominorum Baronum Magistrorumque Prothonotariorum et Regni nostri Nobilium cum Majestate nostra existencium et constitutorum tociusque Consilii nostri in festo Beatorum Viti et Modesti martirum nouissime transacto per nos proscripcione et condemnatione, speciale commiseramus per Edictum publicum vniuersis et singulis fidelibus nostris, qui ad hujusmodi castra castellumque et opidum, bona ac efficacia jura sese habere pretenderent, licet reclamantibus donatariis prenotatis, vt ipsi quintodecimo die festi Beati Jacobi Apostoli tunc proxime venturi, nunc vero preteriti vniuersas litteras et quelibet litteralia eorum instrumenta, si quas et que super prescriptis castris Lak, Thamasy et Ozora castelloque Podwersa et opido Dalmad ipsorumque pertinenciis prenotatis pro eorum parte haberent confectas et emanata, coram nostra Personali Presencia producere et exhibere deberent et tenerentur contra donatarios prenotatos, quibus visis eadem nostra Personalis Presencia iudicium et iusticiam facere posset inter partes in premissis, dictante juris equitate. Tandem ipso quintodecimo die dicti festi Beati Jacobi Apostoli adueniente; et dicta nostra Personali Presencia in Sede nostra Judiciaria vna cum nonnullis Dominis Prelatis ac Baronibus Magistrisque Prothonotariis et Regni nostri Nobi-

libus, Sedis scilicet ipsius nostre Judiciarie Juratis Assessoribus per Majestatem nostram constitutis pro tribunali consedente, Johannes de Thorda pro antefatis Petro Korlathkewy ac Ambrosio Sarkan, et Gregorius de Mikola pro memorato Alexio Thwrzo; preterea idem Johannes de Thorda pro prenominationis Simone Mersyth et Alberto Korody omnino cum procuratoriis litteris nostris ipsius nostre Personalis Presencie venientes in conspectum atque prescripta castra Lak et Thamasy, nec non pretactas curias nobilitares Edelyn et Moory cum prenarratis eorundem et earundem cunctis pertinenciis prelibatos Petrum Korlathkewy ac Ambrosium Sarkan concernere; annotatum vero castrum Ozora memorato Alexio Thwrzo pertinere; jamfatum siquidem castellum Podwersa vna cum vniuersis parimodo pertinenciis eorundem castri et castelli antelato Simoni Mersyth, et opidum Dalmad preallegatum ipsi Alberto Korody deservire premissis donacionis nostre titulo et virtute volentes declarare pariter et comprobare quinque litteras nostras donacionales, binas sub secreto et reliquas tres sub anulari sigillo nostro, omnes in papiro dupplici patenter confectas, et quatuor earum cirograffo seu subscriptione manus nostre proprie roboratas, in terminis ac annis modoque et ordine subnotandis emanatas dicte Personalis Presencie nostre judiciario examini curarunt exhibere, quarum prime sub prenotato sigillo nostro secreto cum appositione manus nostre proprie confecte tenor talis est:

Nos Ludovicus Dei gracia Rex Hungarie et Bohemie etc. memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis: Quod nos habentes respectum ad preclaram fidem et fidelium seruiciorum cumalata merita fidelium nostrorum Magnificorum Petri Korlathkewy de Bwchan Magistri Curie nostre et Comitis Comitatus Comaromiensis, et Ambrosii Sarkan de Akoshaza liberi Domini de Olnod, Comitis Comitatus Zaladiensis Consilarii nostri, que ipsi Sacre in primis dicti Regni nostri Hungarie Corone deindeque Majestati nostre pro locorum et temporum varietate constancia integerrima impenderunt, castrum Lak in Simigiensi et castrum Thamasy, curiasque nobilitares Edelyn et Mory vocatas in Tholnensi Comitatus existencia et habita; que Magnifici Francisci de Hederwara alias Bani castri nostri Nandoralbensis prefuissent, sed ex eo, quod idem Franciscus rebellionis spiritu ductus castrum ipsum, quod propugnaculum quoddam et antemurale predicti Regni nostri Hungarie et totius fere Christianitatis esse censebatur, consequenterque Banatum et Capitaneatum ejusdem, quod ipse pro officio sub debito fidelitatis et obediencie restitutionis illius a Majestate nostra tenebat, per eandem Majestatem nostram et personaliter, et per litteras, ac per internuncios nostros sepe numero requisitus, amonitus et exhortatus; immo postulatus, licet estate transacta Thwrcorum Cesarem Solomanum illud obsidione cingere expugnareque decreuisse dietim audiret, manibus nostris Regiis (prout ex fidelitatis et obediencie debitoque jure tenebatur) remittere et resignare

palam recusauit, fama deinde et rumore huiusmodi obsidionis magis et magis inualescente, ad aliquot mandata nostra in idem castrum, vt illud contra hostiles impetus interea temporis, quo eidem succurrere possumus, tueretur et obseruaret, ingredi et intrare ipsumque victualibus et hominibus (licet opibus et diuiciis afflueret et preterea stipendium quoque competens et condignum ad id a Majestata nostra rumore obsidionis jam delato tulerit et acceperit) reficere et instaurare, vel homines saltem fideles et probatos in illud immittere non solum neglexit, sed crebro (vt prefertur) amonitus palam contempsit, et quod deterius est, quendam Michalem More hominem scelestissimum omnibusque vita despectum contra multorum reclamacionem castro in ipso pro vicesgerente sui loco relinquit, qui post ejus obsidionem non multis diebus exactis, antequam suppecias illi ferre potuissemus, ad thiranum ipsum Solomanum de eodem castro preter omnium in eo existencium opinionem atque scitum et voluntatem noctu egrediens, ipsum illi prodere non fuit veritus; sicque studiose magis et deliberate ac proditorie, quam hostis potencia et viribus (probdolor) in periculum et perniciem prenotati Regni nostri Hungarie consequenterque tocius Christianitatis amisit, ad Sacram Coronam ipsius Regni nostri Hungarie per hocque in Fiscum nostrum Regium juxta contenta generalis Decreti ejusdem Regni nostri optimo jure deuoluta sunt et redacta simul cum cunctis suis vtilitatibus et pertinenciis quibuslibet, puta opidis, villis, possessionibusque, porcionibusque possessionariis ac prediis, nec non terris arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, siluis, nemoribus, rubetis, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluuiis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis ac eorundem locis, tributis, theloniis et vadis in eisdem exigi solitis, generaliter vero quarumlibet vtilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus quouis nominis vocabulo vocatis ad eadam de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis et antiquis existentia memoratis Petro Korlathkewy et Ambrosio Sarkan ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis dedimus, donauimus et contulimus: immo damus, et conferimus jure perpetuo et irreuocabiliter tenenda, possidenda pariter et habenda saluo jure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, quas in formam nostri priuilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Bude in festo cathedre Beati Petri apostoli anno Domini millesimo quingentesimo ~~vigesimo secundo~~. Regnorum nostrorum predictorum anno sexto.

Alterius vero sub eodem secreto sigillo nostro ad relacionem Magistri Thome Prepositi Agriensis Secretarii nostri emanate continencia verbalis hec est:

Nos Ludovicus Dei gracia Rex Hungarie et Bohemie etc. memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit

vniuersis: Quod quamuis nos annis superioribus habentes respectum ad fidelitatem et multiplicia merita seruiciorum per fideles nostros Magnificos Petrum Korlathkewy de Bwchan Magistrum Curie nostre et Comitem Comaromiensem etc, et Ambrosium Sarkan de Akoshaza Liberum Dominum de Olnod et Comitem Zaladiensem Consiliarium nostrum Sacre imprimis huius Regni nostri Hungarie Corone et deinde Majestati nostre pro locorum et temporum varietate exhibitorum et impensorum, vniuersa bona Francisci de Hederwara alias Bani nostri Nandoralbensis, que scilicet per notam infidelitatis, quam idem Franciscus de Hederwara ex amissione castrorum nostrorum Nandoralbensis, Zemplinensis (így! Zimonyt vagy is Semlinum kell érteni) et Zalomkemen juxta leges et Decreta Regni nostri dinoscebatur incurrisse, ad nos et ad collacionem nostram Regiam legittime deuoluta fuerunt, eisdem Petro Korlathkewy et Ambrosio Sarkan vigore quarundam litterarum nostrarum manu nostra subscriptorum donauerimus, et deinde certis causis animum nostrum mouentibus eosdem Petrum Korlathkewy et Ambrosium Sarkan castris duntaxat Lak in Simigiensi et Thamassy, nec non curiis nobilitaribus Edelyn et Mory in Tholnensi Comitatibus existentibus habitis cum vniuersis eorundem pertinenciis contentos reddiderimus, litterasque donacionis nostre superinde necessarias eisdem dederimus; tamen cum illa nostra donacio ante proscripcionem predicti Francisci de Hederwara sit emanata, hodie quoque, postquam scilicet obseruatis omnibus de jure et consuetudine Regni nostri obseruandis nos vnacum Regnicolis nostris eundem Franciscum de Hederwara nota perpetue infidelitatis condemnatum iudice declarauimus et eundem publice proscripsimus, predictum castrum Lak in Simigiensi et aliud castrum Thamassy nec non curias nobilitares predictas Edelyn et Mory in Tholnensi Comitatibus existentes habitas vnacum opidis, villis, possessionibus, porcionibus possessionariis, prediis cunctisque eorundem pertinenciis et vtilitatibus ac quibus predictus Franciscus de Hederwara tenuit et possedit, terris eciam arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fénetis, siluis, nemoribus, montibus, valibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluuiis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet vtilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus quouis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris metis et antiquis existentibus ad eadem castra et curias de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, memorato Petro Korlathkewy et Ambrosio Sarkan premissorum fidelitatis et seruiciorum intuitu, nec non heredibus et posteritatibus eorundem vniuersis denuo (non derogantes tamen prioribus donacionibus nostris quoad dicta duo castra et totidem curias nobilitares eorumque pertinencias vniuersas) duximus danda, donanda et conferenda; immo exnunc

prout extunc damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irreuocabiler possidenda pariter et habenda saluo jure alieno harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Bude feria secunda in festo Beatorum Viti et Modesti martirum anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo tercio, Regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie etc. predictorum anno octauo.

Tercia siquidem ipsarum sub pretacto anulari sigillo nostro edita cyrographoque nostro consignata hujusmodi sequitur sub tenore:

Nos Ludovicus Dei gracia Rex Hungarie et Bohemie etc. memorie commendamus tenore presencium singnificantes quibus expedit vniuersis: Quod nos habentes respectum ad synceram fidelitatem gratuitaque et cumulata fidelium seruiciorum merita fidelis nostri Magnifici Alexii Thwrzo de Bethlenffalwa Thezaurarii nostri et Cubiculariorum nostrorum Magistri, per eum Sacre imprimis hujus Regni nostri Hungarie Corone ac deinde Majestati nostre pro rerum, locorumque et temporum diuersitate promptissimo animo exhibita, castrum Magnifici Francisci de Hederwara alias Bani Nandoralbensis Ozora vocatum in Comitatu Tholnensi adjacens, quod quidem castrum per notam infidelitatis ipsius Francisci, quam idem ex eo, quod annis superioribus castrum nostrum Nandoralbense fidei et custodie sue commissum ob indebitam improuidamque custodiam atque prouisionem amisit, in manusque hostiles coniecit, antiqua lege et consuetudine hujus Regni nostri Hungarie requirente incurrit, ad nos consequenterque collacionem nostram Regiam rite et legitime deuolutum esse perhibetur, simul cum omnibus opidis, villis, possessionibus, porcionibusque et juribus possessionariis, prediis, vadis et theloniis, tam in eodem Tholnensi, quam in aliis quibuslibet Comitatibus hujus Regni nostri existentibus ad ipsum castrum Ozora qualitercunque spectantibus et pertinere debentibus pariter cum cunctis ejusdem et earundem vtilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, siluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluuiis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et molendinorum locis, generaliter vero quarumlibet vtilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus sub suis veris et antiquis metis existentibus quouis nominis vocabulo vocitatis, memorato Alexio Thwrzo et per eum Johanni Thwrzo fratri suo carnali ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis dedimus, donauimus et contulimus, immo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irreuocabiler tenendum, possidendum pariter et habendum saluo jure alieno harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, quas in formam nostri priuilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Bude feria quarta proxima post festum Beatorum Viti et Modesti martirum Anno domini millesimo quingentesimo vi-

gesimo tercio Regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie etc anno octauo.

Quarta deinde carum sub eodem sigillo nostro anulari exarata manusque nostre subscriptione pariter communita hunc continet tenorem :

Nos Ludouicus Dei gracia Rex Hungarie et Bohemie etc memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis: Quod nos attentis et consideratis fidelitate et seruiciis fidelis nostri Simonis Mersyth de Obrowacz cubicularii ac dapiferi nostri per eum Sacre in primis dicti Regni nostri Hungarie Corone et deinde Majestati nostre pro locorum et temporum varietate cum omni fidelitatis constancia exhibita et impensis castellum Podworssa vocatum in Comitatu de Posega habitum, simul cum opidis et villis ac vniuersis bonis et possessionibus, porcionibusque et juribus possessionariis tam in dicto de Posega quam alias vbiuis et in quibuscunque Comitatibus ejusdem Regni nostri Hungarie et partibus suis existentibus et ad dictum castellum Podworssa pertinentibus ac cunctis pertinenciis ejusdem, que alias Magnifici Francisci de Hederwara Bani nostri castri Nandoralbensis prefuerant, sed ex eo quod idem Franciscus de Hederwara postposita fide et fidelitate, qua nobis et Sacre predicti Regni nostri Hungarie Corone instar aliorum fidelium Regnicolarum nostrarum, et presertim vt totus ac tantus officialis et Banus noster astringebatur, castrum nostrum Nandoralbense predictum anno proxime elapso in euidentissimum dampnum et iacturam non solum ipsius Regni nostri Hungarie, cujus antemurale fuerat, sed et tocius Christianitatis, sua incuria et negligencia amiserit et ad manus Thwrcorum deuenire premiserit, penam infidelitatis perpetue et amissionis capitis atque omnium bonorum suorum propterea incurrendo, ad Sacram predicti Regni nostri Hungarie Coronam consequenterque collacionem nostram Regiam juxta antiquam et approbatam ejusdem Regni nostri Hungarie consuetudinem atque legem rite et legitime deuoluta esse perhibentur et redacta: item totum et omne jus nostrum Regium, si quod in predicto castello Podworssa in dicto de Posega, nec non opidis et villis ac vniuersis bonis et possessionibus porcionibusque et juribus possessionariis tam in eodem de Posega, quam alias vbiuis, vt preferitur, et in quibuscunque Comitatibus predicti Regni nostri Hungarie et parcium suarum existentibus et habitis et ad dictum castellum Podworssa pertinentibus, cunctisque pertinenciis ejusdem eciam alias qualitercunque haberemus, aut nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent Majestatem, simul cum cunctis suis vtilitatibus et pertinenciis quibuscumque, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, siluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluuiis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molen-

dinis, molendinorum locis, generaliter verò quarumlibet vtilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus quouis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis existentibus, premissis sic vt prefertur stantibus et se habentibus, memorato Simoni Mersyth suisque heredibus et posteritatibus vniuersis dedimus, donauimus et contulimus, immo damus donamus et conferimus jure perpetuo et irreuocabiliter tenendum, possidendum pariter et habendum saluo jure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, quas in formam nostri priuilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Prage in festo omuium sanctorum anno domini millesimo quingentesimo vigesimo secundo Regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie predictorum etc. anno septimo.

Quinta nempe et vltima ipsarum eisdem sigillo et cyrographo nostris roborata verbaliter hoc sequitur modo:

Nos Ludouicus Dei gracia Rex Hungarie et Bohemie etc memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis: Quod nos habentes respectum ad fidelitatem et gratissima atque acceptabilia fidelium seruietorum merita fidelis nostri Egregii Alberti Korody de Sysar cubicularii nostri, que idem Sacre imprimis hujus Regni nostri Hungarie Corone et deinde Majestati quoque nostre pro locorum et temporum varietate juxta sue possibilitatis exigenciam summa cum fidelitatis constancia exhibuit et impendit, possessionem igitur Dalmad vocatam in Comitatu Tholnensi existentem et habitam, que Magnifici Francisci de Hederwara alias Bani castri nostri Nandoralbensis prefuisset, sed ob notam infidelitatis ejusdem, quam idem ex eo, quod dictum castrum nostrum Nandoralbense per malam prouisionem et incuriam suam amisisset et perdidisset incurrisse dinoscitur, ad Sacram dicti Regni nostri Hungarie Coronam consequenterque collacionem nostram Regiam juxta antiquam ejusdem Regni nostri Hungarie legem, approbatamque et laudabilem consuetudinem rite et legitime deuoluta esse perhibetur, simul cum curiis et domibus nobilitaribus in ipsa possessione prenominata habitis, ac pariter cum cunctis suis vtilitatibus et pertinenciis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, siluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluuiis, piscinis, piscaturis aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet vtilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus quouis nominis vocabulo vocitatis: sub ejusdem veris metis et antiquis limitibus ad eandem de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus vniuersis memorato Alberto Korody de Sysar suisque heredibus et posteritatibus vniuersis dedimus, donauimus et contulimus; immo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irreuocabiliter tenendam, possidendam pariter et habendam saluis juribus alienis, harum nostrarum vigore

et testimonio litterarum mediante, quas in formam nostri priuilegii redigi faciemus, cum nobis in specie fuerint reportate. Datum in arce nostra Pragensi feria quarta in die beati Cirilli Episcopi anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo secundo, Regnorum nostrorum predictorum ect anno septimo.

Quibus exhibitis et presentatis Detricus de Rayk pro generosa Domina *Barbara filia Egregii condam Benedicti de Chaak consorte videlicet prelibati Francisci de Hederwara* cum cruciferorum de Alba; ac Benedictus Fychor de Kyssyng pro Magnifico *Benedicto de Batthyán* cum nostris; item Mauricius de Olazy pro generosa domina *Katherina consorte Magnifici Andree de Bathor filia videlicet Magnifici condam Stephani de Rozgon ex generosa domina Katherina filia olim Magnifici Nicolai de Hederwara* progenita, sorore vtputa carnali ipsius Francisci Hederwary cum Conuentus Ecclesie de Lelez; ceterum Balthasar de Bod pro Magnifico *Johanne Dragffi de Beltheuck* Comite Themesiensi et parcium Regni nostri inferiorum Capitaneo generali parimodo cum nostris; item Benedictus de Bewken pro Egregio *Nicolao filio Francisci Herczeg de Zekchew* simili modo cum nostris; nec non Franciscus de Lad pro Egregio *Johanne filio condam Zemere de Pakos* similiter cum nostris, et Gregorius de Kowachy pro nobilibus *Ladislao et Gregorio Messer de Zewchen* ac *Emerico et Francisco de Kyrthews* cum Conuentus Ecclesie Simigiensis litteris procuratoriis predictae Personalis Presencie nostre exurgendo in conspectum; et primo prefatus Detricus de Rayk prescripta castra Thamassy et Ozora cum pertinenciis suis infradeclarandis prefate domine *Barbare* vltra dotem et res suas peraffernales sibi de vniuersis bonis ac iuribus possessionariis dicti Francisci de Hederwara domini ac mariti sui juxta Regni hujus nostri consuetudinem prouenire debentes pignoris titulo; ipse vero Benedictus Fychor eadem castra Thamasy et Ozora cum eisdem suis pertinenciis; preterea prescriptas curias nobilitares Edelyn et Moory ipsi Francisco de Hederwara in concambium possessionum suarum Thethen in Pesthiensi ac Koch, Kethel, Chazar, Chycho et Wygman in Comaromiensi; nec non Genyeu, Thaab, Zenthmiklos et Ewrs appellatarum in Jauriensi Comitatibus existencium et habitarum, aliasque per eundem Franciscum de Hederwara ipsi *Benedicto de Batthyán* inscriptarum et obligatarum per Egregium condam Emericum Thewrek datas et perpetuo obligatas eidem Benedicto de Batthyán jure perennali pertinere; prelibatus nempe Mauricius de Olazy tam prescripta castra curiasque nobilitares ac castellum, quam eciam vniuersa et quelibet bona ac jura possessionaria sepefati Francisci de Hederwara vbiuis et in quibuscunque Comitatibus predicti Regni nostri Hungarie adjacencia et habita memoratam dominam *Katharinam consortem predicti Andree de Bathor* preter jus suum quartalicium in eisdem vniuersis bonis et iuribus possessionariis habitum sibi que juxta Regni consuetudinem

de illis jure materno prouenire debens similiter titulo pignoris concernere; item antefatus Balthasar de Bod directas et equales tres partes totalium porcionum possessionariarum generose condam *Dorothee relicte Magnifici olim Bartholomei Dragffy nouerce scilicet ipsius Johannis, filie vputa Magnifici condam Emerici Bani de predicta Hederwara* in opidis Ozora ac Thamassy, et Ireg, nec non possessionibus Marton Bozzas, Thengeld, Felsew Maysa, Also Maysa, Debrenthe, Naghcheh, Kischeh, Kanya, Zokol, Gonozd, Meggyes Ireg, Wyffalv, Henche, Thengelycz, Menthothffalw ac Igar et Gerenas vocatis omnino in Comitatu Tholnensi existentes habitas, per eandem dominam Dorotheam ipsi ~~Johanni Dragffy~~ ac Magnifico condam Georgio fratri suo carnali in concambium directarum et equalium medietatum quarundam possessionum ipsorum Zeeplak et Bewshaza vocatarum in Comitatu Zolnok mediocri existencium habitatum in perpetuum datas et collatas, eodem perpetuitatis jure, reliqua vero pretacta vniuersa bona et quelibet jura possessionaria ejusdem Francisci de Hederwara vbilibet habita et adjacencia ipsum Johannem Dragffy omni eo jure, quo predictam condam dominam Dorotheam de jure contigissent, tangere et concernere; prenotatus siquidem Benedictus de Bewken prenominatum *Nicolaum Herczeg filium dicti Francisci filii Nicolai filii Phylpes filii Ladislai filii Petri filii alterius Petri filii Henrici Bani de Zagoria* existere, Magnificum vero olim Henricum filium Waywode de Thamassy, cujus vputa tam idem Taamassy, quam eciam Posegawar castra et castellum Podwersa prefuissent, filium Johannis Waywode filii dicti Nicolai filii Johannis filii prelibati Henrici Bani fuisse referens, eadem castra Thamassy et Posegawar ac prescriptum castellum Podwersa cum omnibus opidis, villis, prediis, aliisque cunctis pertinenciis et vtilitatibus tum jure consanguineitatis, tum vero vigore cujusdam vniouis et concordie alias inter Magnificum Laurencium de predicta Hederwara ipsius Regni nostri Hungarie olim Palatinum ac Emericum Banum et Nicolaum filios ejusdem Laurencii Palatini ab vna nec non prefatum Phylpes ac Raphaelem et Paulum filios dicti condam Ladislai Herczeg ab alia partibus facte perennali consimiliter jure concernere; annotatus deinde Franciscus de Lad pretactum opidum Ozora, nec non possessiones Bozzas, Debrenthe, Also Maysa, Felsew Maysa et Nylas vocatas in dicto Comitatu Tholnensi existentes ad ipsum opidum et subsequenter castrum Ozora pertinentes antefato *Johanni de Pakos* jure pari modo perpetuo deseruire; prenotatus vero Gregorius Kowachy totales possessiones Hydas, Sewenye, Zwech, Zenth Marthon, Bew, Jad, Nagh Beryn, Petthend, Gywrgh, Akch Nyr, Letha, Zewchen, Monyorkerek, Sythwa, Kewlked et Kak vocatas cum pertinenciis suis vniuersis ac totali porcione Egregiorum condam Thwz de Lak et Ladislai de predicta Zewchen in eadem possessione Lak omnino in Comitatu Simigiensi

adjacentes existentique habitis, annotatis Ladislao ac Gregorio Messer, nec non Emerico et Francisco de Kyrthews jure similiter perennali pertinere referentes et allegantes, in hujusmodi verborum ipsorum declaracionem in toto viginti et quatuor litteras tum priuilegialiter, tum vero patenter in pargameno papiroque in terminis et annis modoque et ordine subscriptis confectas et emanatas ipsius Personalis Presencie nostre judicarium produxerunt in examen. Quarum quidem litterarum prime in persona videlicet ipsius domine *Barbare consortis prenotati Francisci de Hederwara* exhibite Conuentus vtputa Cruciferorum de Alba predicti in pargameno priuilegialiter confecte tenor talis est:

Nos Conuentus Cruciferorum domus hospitalis Ecclesie Beati Regis Stephani de Alba memorie commendamus per presentes: Quod Magnificus Dominus Franciscus de Hederwara coram nobis personaliter constitutus sponte et libere viue vocis oraculo confessus extitit in hunc modum: Quod quia ipse tempore, quo officium Banatus castri Jaycza per Serenissimum Principem Dominum Wladislaum Dei gracia Regem Hungarie et Bohemie etc. dominum nostrum graciosissimum sibi collatum tenuisset, vt quo melius et fidelius dicte Regie Majestati sed et Regno huic in conseruacione et tuicione ejusdem castri cum omni fidelitatis constancia obsequi ac idem castrum ab insultibus infidelium Thwrcorum manifestorum Regni hujus hostium et emulorum preseruare potuisset operam dedisset sollicitam, proptereaue dies et noctes insomnes ac vigiles duxisset non parcendo persone rebusque suis, vnde tandem ad conseruacionem dicti castri perarduis et quidem inuitabilibus necessitatibus ejusdem castri compulsus magnam quantitatem rerum generose domine *Barbare filie* condam Magnifici Benedicti de Chaak ex generosa olim domina Apolonia de Rozgon progenite consortis sue charissime in auro, gemmis, lapidibus preciosis, torquibus, catenis aureis, inauribus, armillis et perichelidibus ceterisque rebus aureis et jocalibus per Spectabilem et Magnificum condam dominum Petrum Gereb de Wyngarth Palatinum Regni Hungarie tempore nuptus ejusdem domine *Barbare* ipsi domino Francisco Hederwari facti eidem domine datarum et donatarum ad valorem viginti milium florenorum auri puri Hungaricallium monete currentis se extendencium ad necessitates varias ejusdem castri Jaycza exposuisset, pro eo ne ipsa domina Barbara consors sua tantis rebus et bonis suis modo premissis per eundem Franciscum Hederwary ad neccessitates dicti castri expositis quoquo modo frustraretur, castra sua Ozora et Thamassy vocata in Tholnensi, nec non opida Ozora et Dalmad ac possessiones Bozzas, Debrenthe, Marthon, Felsew Maysa et Also Maysa, porcionesque suas possessionarias in possessionibus Zokolendred et Gerenas in eodem Tholnensi, ac possessiones Ennyng et Thotffalw cum domo et curia nobilitari in eadem Ennyng in Wesprimiensi ad dictum castrum Ozora

pertinentes; item opida Thamassy, Ireg et Kanya, nec non possessiones Thengelycz, Wyffalw, Prosa, Megyes, Ireg, Gonozd, Meen, Kyschch, Thengeld, Ewssy atque porciones possessionarias in possessionibus Zempche, Nagchch, et Sarffalwa in dicto Tholnensi et possessionem Remethe in Wesprimiensi Comitatibus existentia, habitas et adjacencia ad prescriptum castrum Thamassy spectan. simulcum cunctis suis vtilitatibus et pertinenciis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, fenetis, campis, siluis, rubetis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluuiis, piscinis, piscaturis, arundinetis, paludibus, lacubus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet vtilitatum integritatibus quouis nominis vocabulo vocitatis ad eadem castra, oppida, possessiones porcionesque possessionarias de iure spectantibus et pertinere debentibus memorate domine Barbare pro premissis viginti millibus florenis auri puri Hungaricalibus ab eadem domina Barbara modo premissis leuasset dedisset, impignorasset et pignori obligasset, prout dedit, inscripsit et obligauit nostri in presencia tamdiu per eandem dominam Barbaram suosque heredes et posteritates vniuersos tenen. possiden. pariter et haben. donec et quousque eisdem de prescriptis viginti millibus florenis satisfactum fuerit quoad plenum; assumpmendo nichilominus prelibatus Franciscus Hederwari memoratam dominam Barbaram suosque heredes vniuersos in pacifico dominio dictorum bonorum possessionariorum infra tempus redemptionis eorundem contra quoslibet impetitores, causidicos et actores defensare conseruare propriis suis laboribus et expensis, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum sigillo nostro majori autentico communitarum mediante. Datum feria secunda proxima post Dominicam Reminiscere anno millesimo quingentesimo decimo quinto.

Altera vero earundem pro ipsa parimodo domina Barbara producta ejusdem scilicet Conuentus Cruciferorum de Alba littera statutoria sedecimo die sabbati proximi post festum Beati Georgii martiris in anno domini millesimo quingentesimo decimo quinto transacto preteritum in pargameno priuilegialiter edita declarabat, quod Andreas Thyborcz de Henye et Georgius Chok de Wepseen palatinales ad litteratoriam petitionem Spectabilis et Magnifici condam Emerici de Peren Comitatus Aba Wywariensis Regni Hungarie Palatini missi, ac religiosus frater Stephanus de Zabas presbiter ipsius Conuentus homines diebus et terminis presentibusque vicinis et commetaneis prescriptorum castrorum Ozora et Thamassy litteris in eisdem specificis nominatimque declaratis et expressis introduxissent memoratam dominam Barbaram in dominium eorundem castrorum nec non opidorum similiter Ozora et Dalmad vocatorum ac totalium possessionum Bozzyas, Debrenthe, Marthon, Felsew Maysa, Also Maysa et Zekel appellatarum porcionumque

possessionariarum in possessionibus Zokol Endred et Gerenas in dicto Comitatu Tholnensi existencium habitarum ad prenotatum castrum Ozora pertinencium, preterea opidorum Thamassy, Nagh Ireg et Kanya, nec non totalium possessionum Thengelycz, Wyfalw, Prosa, Megyes, Ireg, Gonozd, Meen, Kyschech, Thengeld, Ewssy, Inoka et Kospa nominatarum, atque porcionum possessionariarum in possessionibus Zempche, Nagh Cheh et Sarffalwa, omnino in eodem Tholnensi et Remethe nuncupatarum in Wesprimiensi Comitatus adjacencium habitarum ad prescriptum castrum Thamassy spectancium; item possessionum Ennyng et Thotffalw vocatarum in Wesprimiensi Comitatu existencium, statuissentque eadem et easdem eidem simulcum cunctis suis vtilitatibus et pertinenciis quibuslibet premissi pignoris titulo sibi incumbente possidenda nullo penitus contradictore apparente.

Tercia nempe ipsarum litterarum in persona scilicet prelibati *Benedicti de Batthyan* presentata Serenissimi vtpota Principis condam Domini Wladislai Regis genitoris nostri charissimi felicis memorie littera consensualis Bude feria secunda proxima post festum Beati Luce Evangeliste in anno gracie millesimo quingentesimo sexto Regnorum suorum anno Hungarie etc. decimo septimo, Bohemie vero tricesimo septimo modo simili in pargameno emanata subscripcioneque manus sue Regie proprie roborata, habens in se transsumptiue tenores quarundam litterarum Spectabilis ac Magnifici condam Comitatus Petri Comitatus de Sancto Georgio et de Bozyn Judicis Curie ejusdem condam paterne Majestatis ac Waywode Transilvaniensis Bude predicta in crastino festi Beati Galli Confessoris in pretacto salutis anno millesimo quingentesimo sexto priuilegialiter editarum, inter cetera declarancium, quod ipse Benedictus Batthyan summus Thezaurarius Regius ab vna, ac Franciscus filius Magnifici condam Nicolai de Hederwara ab alia partibus coram ipso Comite Petro personaliter constituti per eundem Franciscum de Hederwara sponte confessum extitisset pariter et relatum in hunc modum: Qualiter ipse debitum habens respectum ad preclara ipsius Benedicti de Batthyan beneficiorum et multiplicum complacenciarum merita, quibus ipse sibi in plerisque rebus et factis suis peragendis ac expediendis a primieuo iuuentutis sue tempore decedente patre suo ad illa vsque tempora prompta semper sollicitudine et animi integerrima constancia non solum adesse, verum etiam prodesse studuisset; tum igitur ex eo, tum vero pro illis duodecim millibus florenis auri, quos idem Benedictus fraterna ea charitate, qua etiam via generacionalis propagacionis et consanguineitatis ipsi Francisco attineret permotus ad nonnullorum ejusdem Francisci, veluti omnibus fere rebus et bonis suis per direpcionem Alemanorum hujus Incliti Regni Hungarie emulorum et hostium publicorum post obitum Serenissimi Principis condam Domini Mathie Regis Hungarie et Ducis

Austrie etc. felicis reminiscencie vacante adhuc regimine ejusdem Regni (quod in seipsum prorsus diuisum fuerat) immediate factam orbati atque spoliati negociorum expeditionem; ex post vero ad certorum jurium suorum possessionariorum pre manibus alienis ex impignoracione progenitorum suorum titulo pignoris habitorum redemptionem, nouissime siquidem ipso eodem Benedicto nondum pretacto Thezaurarius officio functo ad debitam fidamque et tutam castri Jaycza in confinibus et pene faucibus Thwrcorum Christiane religionis hostium atrocissimorum adjacentis conseruacionem; dum videlicet idem Franciscus Banatum et honorem ejusdem castri ex collacione dicti condam Domini Wladislai Regis tenuisset, stipendiaque et salaria sua ratione conseruacionis ejusdem castri per ipsam Regiam Majestatem annuatim dari debencia per Thezaurarios suos Regios tunc constitutos non in tempore et plenarie (prout fieri debuisset) sed difficillime et interdum notabili cum defectu restituta fuissent, requirente, et ipso eodem Francisco instanter postulante sub spe refusionis et rehabicionis eorundem nomine ejusdem Francisci large exposuisset; quorum quidem beneficiorum prelibati Benedicti de Batthyan ipse Franciscus de Hederwara non immemor esse, quin potius vicem gratitudinis aliquantisper rependere cupiens, de rehabicione eciam prescriptorum duodecim millium florenorum auri eundem Benedictum certum et securum reddere volens, totales possessiones suas Thethen in Pesthiensi, ac Koch, Kethhel, Chazar, Chycho, et Wygman in Komaromiensi, nec non Genyew, Thaab, Zenth Myklos, Saag et Ewrs appellatas in Jauriensi, item castra Ozora et Thamassy nominata in Tholnensi Comitatibus existencia et habita simul cum cunctis opidis, villis, prediis, possessionibus porcionibusque et quibuslibet juribus possessionariis vbilibet et in quibuscunque Comitatibus hujus Regni Hungarie existentibus et adjacentibus quocunque nomine vocitatis ad eadem castra de jure et ab antiquo spectantibus pertinereque debentibus (dempta solummodo quadam possessione Igar appellata in Comitatu Albensi habita) ac pariter cum cunctis earundem possessionum, castrorumque et jurium possessionariorum ad eadem castra vt prefertur spectancium vtilitatibus et pertinenciis quibuslibet memorato Benedicto de Batthyan suisque heredibus et posteritatibus vniuersis modo subscripto duxisset inscribendas, obliganda, donanda et conferenda; ita videlicet, vt si eundem Franciscum de Hederwara absque heredum sexus masculini solacio de hac luce decedere vel ejusmodi heredes ejusdem, quod Deus auertat, deficere quouis modo contingeret; extunc prenotate possessiones Thethen, Koch, Kethel, Chazar, Chycho, Wigmaan, Genyew, Thaab, Zenth Myklos, Saag et Ewrs simul cum pretactis suis cunctis vtilitatibus et pertinenciis quibuslibet in prefatum Benedictum de Batthyan suosque heredes et posteritates vniuersos statim et immediate, pureque et simpliciter deriuari et con-

descendi debeant eo facto per eosdem jure perpetuo et irreuocabili-
ter ac cum eo jure et jurisdictione, quibus per ipsum Franciscum
et progenitores ejusdem tente fuissent et possesse, tenende, possi-
dende pariter et habende; prenotata vero castra Ozora et Tha-
massy vnacum dictis eorum cunctis pertinenciis sub condicionibus
et articulis litteris in eisdem fassionalibus limpide declaratis in
ipsum parimodo Benedictum de Batthyán suosque heredes et poste-
ritates vniuersos deuoluta et redacta haberentur ipso facto; cui
quidem fassioni ipse Dominus Wladislaus Rex suum Regium con-
sensum prebuit beniuolum pariter et assensum.

Quarta deinde ipsarum litterarum nomine antefate domine
Katherine consortis prenotati Andree de Bathor littera videlicet predi-
cti Conuentus Cruciferorum de Alba fassionalis in pargameno pri-
uilegialiter conscripta hanc verbalem habet continenciam:

Conuentus Cruciferorum Ordinis Sancti Johannis Jerosolimitani
domus hospitalis Ecclesie Beati Regis Stephani de Alba omnibus
Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam
habituris salutem in omnis salutis largitore. Ad vniuersorum noti-
ciam harum serie volumus peruenire: Quod Magnificus Franciscus
filius condam Nicolai de Hederwara coram nobis personaliter consti-
tutus sponte confessus est in hunc modum: Quomodo ipse graui
admodum ad presens compulsus necessitate a Magnifico Stephano
de Rozgon ac generosa Domina Katherine consorte ejusdem sorore
videlicet sua carnali viginti mille florenos auri sub spe mutue resti-
tucionis leuasset et recepisset, de quibus ipse eisdem Stephano de
Rozgon et domine Katherine consorti ejusdem nullam (így) hacten-
us satisfaccionis complementum facere et impendere potuisset et nec
posset in presenciarum. Nolens tamen ipse, vt tanta pecuniarum
summa insoluta remaneat, vt exinde inter eos vel heredes ipsorum
aliqua questionis materia nunc vel in futurum oriri posset, de be-
neplacita annuencia eorundem Stephani de Rozgon et domine Ka-
therine consortis sue, qui fraternali potius quam pecuniarum cu-
piditate aliciuntur, volens eosdem Stephanum de Rozgon ac do-
minam Katherinam consortem ipsius de rehabicione prescriptarum
pecuniarum summis (így) securos reddere, castrum et opidum
Ozora cum tributo ibidem exigí solito, nec non possessiones Ny-
las, Zokol, Endred, Bozzias, Marthon, Felsew Maysa, Also
Maysa et Debrenthe in Tholnensi, ac Igár cum predio Kender-
tho in Albensi, nec non Zenth Myklos, Thothfalw et Izgryn si-
mulcum prediis Tharcha, Parkanyos, Bogathwara et Sandorrethe in
Wesprimiensi, ac porciones possessionarias in possessionibus Ge-
renas, Zenth Myklos, Ewrd, Zekel et predium Sythfew in pre-
dicto Tholnensi; item castrum Thamassy vocatum ac opida si-
militer Thamassy et Dalmad nuncupata, cum tributo in eodem
Thamassy exigí solito, ac possessiones Wyffalw, Thengelycz, Me-

gyes, Ireg, Sonozd, Kyschech, Sarffalwa, Kechew, Meen, Olazkanya, Magyarkanya, Hewkwth, Inoka, Chechk vocatas, nec non porciones possessionarias in possessionibus Zemche, Kospa, Naghcheh, Thengeld, Ewsy et Bak vocatis, ac predia Inagh, Pwztha Thengelycz, Kys Kechew, alio nomine Pwztha Kechew et Malyka nuncupata in predicto Tholnensi existentes habita; nec non possessiones Somodar et Remethe vocatas cum predio Berek in Simigiensi; item castrum et opidum Posegawar vocatum ac tributum in eodem habitum, possessionesque Lypie, Hemowcz, Lypancz, Kwplyancz, Prybine, Dreskowcz, Werhowcz, Zthrwmenyk et Zelcha; nec non castellum Podwersya possessionem Desewaltz vocatam ac porciones possessionarias in possessionibus Podgragya, Zenth Isthwan, Lypmye, Banychewo, Gregathowcz, Zelna, Cherenethyscha, Zagrabacz, Rybnyak, Kwpancz, Kaproncza, Oryawa, Kowachowcz, predia Wokanowcz et Zelcha; item jus patronatus Abbacie Ecclesie de Rwdyna omnino in de Posega; nec non possessiones Genyw, Thap, Saag, Ewrs et Raro, ac porciones possessionarias in possessionibus Hederwara et tributo ibidem habito Also Wam, Olthwa, Selkethew, Fayz, Zenth Pal, Panthe, Chanad, Swnazeg, Ladamer, Zomol, Wyffalw, Medwe, Zabody, Zygeth, Ethwen, et tributo in eadem habito Geyr et Kys Baratthy, ac predia Berenth, Zeleber, Zenth Iwan Eghaza, Sykefewlde, Bodon, Nemawelgye, Thaplan, Zent Myklos, Hamwas, Hedreh, Izthergathew, Zolnok et Gomboldws omnino in Jauriensi; preterea possessiones Wygman, Chythow, Koch et tributum in eadem exigi solitum, Kethel et Chazar, item predia Gywrch, Zolnok, Berthalamos, Baranchhaza, Theke, Posahaza, Atthyafewlde, Thegen, Othelek, Saras, Mathyasfewlde, Pethend, Arokyskar, Wen, Zyl, Kerekarok, Bathycz, Rosas et Pwztha Etthe in Komaromiensi, nec non porciones possessionarias in possessionibus Gywlwez, Selew, Darno, Remethe, Bodak, Lypolthffalwa et predio Fornad in Posoniensi, similiter porciones possessionarias in possessionibus Arak et Nowak in Mosoniensi, Sthrem, Zenth Kwth, Zombathffalw, Salman, Lak, Bykes, Chakan, Aborgatha cum prediis Dyenesy et Lak in Castriferrei, ac possessionem Thethen in Pesthiensi ac alia queuis jura sua possessionaria vbi-cumque et in quibuscumque Comitatus hujus Regni existentes et habita simul cum cunctis prescriptorum castrorum, opidorum, possessionum, prediorum porcionumque et jurium possessionariorum vtilitatibus, terris vtputa arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, aquis, fluuiis, piscinis, piscaturis, siluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, molendinis et locis molendinorum, generaliter vero quarumlibet integritatum vtilitatibus quous nominis vocabulo vocitatis ad eadem castra, opidaque, possessiones, predia et porciones possessionarias

de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus jam fato Stephano de Rozgon et domine Katherine consorti sue pro prenotatis viginti millibus florenis auri tali sub condicione pignori duxisset obliganda, prout obligauit et impignorauit nostri in presencia, quod si volente Deo, cui humana nequit resistere fragilitas, prefatum Franciscum de Hederwara absque heredum solacio, quod Deus auertat, ab hac luce decedere contigerit, extunc prescripta vniuersa castra, opida et queuis jura sua possessionaria simul cum prescriptis suis pertinentiis in et ad memoratos Stephanum de Rozgon et dominam Katherinam consortem suam et eorundem heredes pro hujusmodi viginti millibus florenis auri deuoluantur et debeant redundari pleno jure; ita videlicet, quod si quispiam fratrum vel consanguineorum suorum, vel quicumque alii, quorum redempcioni preasserta castra, opida, et alia jura possessionaria sua magis competunt, eadem non aliter nisi solutione predictorum viginti millium florenorum auri omni rerum estimacione seclusa a manibus ipsorum Stephani de Rozgon et domine Katherine consortis ejusdem et eorundem heredibus redimendi habeant potestatem. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras priuilegiales pendentis et autentici sigilli nostri majoris munimine roboratas duximus concedendas. Datum die dominico proximo ante festum Beate Sophie vidue anno domini ~~millesimo quingentesimo~~, venerabili et religiosi domino Ladislao Preceptore, Magistro Georgio Lectore, Anthonio Cantore, altero Georgio Custode, ceterisque fratribus Ecclesie nostre predictae feliciter existentibus.

Quinta vero earundem litterarum scilicet honorabilis Capituli Ecclesie Sancti Stephani prothomartiris de promontorio Waradiensi priuilegialis in pargameno emanata in persona scilicet antefati *Johannis Dragffy* producta hujusmodi sequitur sub tenore:

Capitulum Ecclesie Sancti Stephani prothomartiris de promontorio Waradiensi omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam habituris salutem in salutis largitore. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire: Quod generosa domina Dorothea relicta condam Magnifici Bartholomei Dragffy de Belthewk, filia videlicet olim Emerici Banffy de Hederwara coram nobis personaliter constituta onera et quelibet grauamina quorumlibet in infrascriptis per omnia in se assumptum per eandem sponte et libere confessum extitit et relatum in hunc modum: Quomodo ipsa matura in se deliberacione prehabita totum et omne jus suum, omnemque juris et domini proprietatem, quod et quam ipsa in totalibus castris Ozora sed et pertinentiis ejusdem, scilicet in opido Ozora ac possessionibus Marthon, Bozzas, Felsew Maysa, Also Maysa, Debrenthes, Zokol et Thothffalw in Tholnensi, ac Igar, Gerenas in Albensi; nec non similiter in castro

Thamassy et pertinenciis ejusdem, videlicet Thamassy, Wyffalw, Thengelycz, Senczee, Kaspa, Megyes, Ireg, Gonozd ac opido Iregd, Kyscheh, Nagh Chech, Saarfalwa, Meen, Ewssy, Thengeld, Olaz-Kanya, Magyar-Kanya, Inoka, Baak, Janok, Checck, Dalmad, Zekel in predicto Tholnensi, Remethe, Somodar in Simigiensi, ac opido Thethen in Pesthiensi, Zeer, Thardos, Thothffalw in Wessprimiensi, Chazar, Kedhel, Kocz, Wygman, Chycho in Komaromiensi, Genyew, Zenth Myklos, Thaab, Saag, Ewrs ac vna platea ciuitatis Jauriensis Araczk, Nowak in Mosoniensi, Bodak, Lyptoffalwa, Sely, Remethe, Gywlwcz, Darno, Also Way, Zygeth, Raro, Zwmor in Posoniensi; item in castro Posegawar nec non pertinenciis ejusdem vtpote ciuitate Posegawar, Ztremenycz, Drezkolcz, Zewlche, Haymocz, Lypyer, Lypancz, Prybynye, Wethowcz, in de Posega; item similiter in castello Podwersa ac in pertinenciis ejusdem videlicet opido Podwersa, Zenth Isthwan, Zelnatacz, Laholcz, Bezewlcz, Kowachoz, Zelna, Kwpryna et Kropancz in dicto Posega; item in pertinenciis Hederwara et Zthryn in dicto Posoniensi Comitatus, aliisque vniuersis juribus possessionariis dicti condam Emerici Bani genitoris scilicet sui vbilibet intra ambitum hujus Regni Hungarie, quam eciam in Regno Sclauonie existentibus et habitis, quod et quam ipsa domina Dorothea quocumque titulo juris in premissis castris, opidisque et possessionibus ac pertinenciis eorundem et earundem hactenus habuisset aut in futurum se habere speraret, simul cum vniuersis eorundem vtilitatibus ac pertinenciis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, fenetis, siluis, nemoribus, montibus, vallibus, piscinis, piscaturis, molendinis, molendinorumque locis, vineis, vinearumque promontoriis, generaliter vero quarumlibet vtilitatum earundem integritatibus, quouis nominis vocabulo vocitatis, ad easdem castra et opida possessionesque prenotatas et pertinencias earundem de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus Magnificis Georgio et Johanni filiis condam Bartholomei Dragffy de Belthewk predicta priuignis suis dedisset, donasset et contulisset, prout ipsa domina Dorothea dedit, donauit et contulit nostri in presencia jure perpetuo et irreuocabiliter in filios filiorum et heredum per heredes, tenenda possidenda pariter et habenda, nil juris nilve dominii proprietatem sibi prefata domina in eisdem castris ac opidis, possessionibusque et eorundem pertinenciis reseruando, sed totum et omne jus suum dominique proprietatem in prefatos Georgium et Johannem Dragffy, ipsorumque heredes et posteritates vniuersos pleno jure transferendo. In cujus rei testimonium firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras priuilegiales pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas. Datum feria tertia proxima post festum inuencionis sancte crucis anno domini millesimo quingentesimo sexto.

Sexte dehinc ipsarum littere videlicet Capituli Sancti Stephani Prothomartiris similiter priuilegalis nomine ejusdem *Johannis Dragffy* exhibite continencia verbalis hec est:

Capitulum Ecclesie Sancti Stephani prothomartiris de promontorio Waradiensi omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam habituris salutem in omnium saluatore. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire: Quod Magnifici Georgius et Johannes filii condam Bartholomei Dragffy de Belthewk ab vna, parte vero ex altera generosa domina Dorothea relicta prefati Magnifici condam Bartholomei Dragffy nouerca eorundem Georgii et Johannis filia videlicet Magnifici olim Emerici Bani de Hederwara coram nobis personaliter constituti per easdem partes sponte et libere confessum extitit pariter et relatum in hunc modum: Quomodo ipsi certis rationabilibus ex causis matura in se deliberacione prehabita in infrascriptis eorum porcionibus et juribus possessionariis talem inter se concambialem fecissent permutacionem perpetuo duraturam: Quod memorata domina Dorothea directas et equales tres partes totalium porcionum suarum possessionariarum in opidis Ozora ac Thammassy et Ireg, nec non possessionibus Marthon, Bozzas, Thengeld, Felsew Maysa, Also Maysa, Debrenthe, Naghcheh, Kyscheh, Kanya, Zakol, Gonozd, Meggyes Ireg, Wyffalw, Zenche, Thengelycz, Menthothffalw ac Igar et Gerenas vocatis omnino in Comitatu Tholnensi existentium habitas, reliquam quartam partem sibi ipsi reseruando; simul cum cunctis ipsarum vtilitatibus et pertinentiis quibuscumque; terris vtpote arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, siluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promotoriis, aquis, fluuiis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et locis molendinorum; generaliter vero quarumlibet earundem vtilitatum integritatibus quouis nominis vocabulo vocitatis ad easdem directas et equales tres partes dictarum totalium porcionum suarum possessionariarum de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus annotatis Magnificis Georgio et Johanni Dragffy priuilegiis suis jure perennali dedisset contulissetque et appropriasset possidendas; in quarum quidem recompensam e conuerso Magnifici Georgius et Johannes Dragffy consimiliter directas et equales medietates quarundem duarum possessionum videlicet Seeplak et Bewshaza vocatarum in Comitatu Zolnok mediocri existentium habitarum modo simili simul cum cunctis ipsarum vtilitatibus et pertinentiis quibuscumque, terris scilicet arabilibus vt supra, ad easdem medietates predictarum possessionum earum de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus prelibate domine Dorothee nouerce ipsorum jure consimiliter perhennali dedissent, donassent contulissentque et appropriassent possidendas, preterea iidem Georgius et Johannes considerantes id, quod ex quo pretacte porcio-

nes possessionarie prelibate domine Dorothee nouerce ipsorum in estimacione et equiuallente predictas porciones eorum possessionarias plurimum preualerent, insuper eidem domine Dorothee nouerce eorum octo milia florenos auri puri Hungaricales veri et iusti ponderis plenarie persoluissent, quos quidem octo milia florenos auri eadem domina Dorothea ab eisdem Georgio et Johanne Dragffy jam ex integro recepissee asseruit nostro in conspectu; immo partes prenotate pretactas ipsorum porciones modo quo supra permutarunt, sibique inuicem per modum concambii dederunt contuleruntque appropriarunt jure perpetuo et irreuocabiliter in filios filiorum et heredum per heredes tenendas, possidendas pariter et habendas. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras priuilegiales pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas. Datum feria quinta proxima post festum Inuencionis Sancte Crucis anno Domini millesimo quingentesimo sexto.

Septima deinde earundem litterarum videlicet Inuictissimi Principis condam Domini Mathie Regis laudande preclareque memorie littera confirmacionalis pro memorato *Nicolao filio Francisci Herczeg* exhibita et presentata per manus Reuerendissimi in Christo patris Domini Stephani Ecclessiarum Colocensis et Bachiensis Archiepiscopi Aule sue summi Cancellarii fidelis sui dilecti anno verbi incarnati millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto, decimo calendas Maii Regni autem sui anno septimo coronacionis vero primo in pergameno per modum libelli confecta et emanata, dupplici-
que sigillo suo in pendenti communita in persona prenominati Nicolai Herczeg exhibita, habens in se transsumptiue tenores quarundam litterarum Magnifici condam Comitis Ladislai de Palocz Judicis Curie Regie adiudicatoriarum et composicionalium pariter et statutariarum Bude sexagesimo die octauarum festi Beati Jacobi Apostoli in anno gracie millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto editarum et honorabilis Capituli Ecclesie Albensis exinde relatoriarum, inter cetera declarancium: Quod cum ob contradictoriam inhibitionem statucionis directe et equalis medietatis castri Wywar vocati ac porcionum possessionariarum in possessionibus Dewshyda, Azalo, Egres, Kethel, Omak, Rwpol, Malyhna, Rwpolfew, Plyskewelgh, Gyekfalwa, Magyarfalwa, Bekasho, Zerdahel, Zenna, Denna, Wyuarlaka, Zenth Palhoztharthozo, Warmyzzewlgye omnino in Simigiensi; item castri Thamassy nec non possessionum Thamassy, Naghthengelycz, Kysthyengelycz, Kospa, Zempche, Porosa, Gonozd, Megyesfewgh, Inoka, Kewkwth, Remethe, Kanya, Ewssy, Thengeld, Saarffalwa, Irewg omnino in Tholnensi; preterea porcionum possessionariarum in possessionibus Hedrehel, Henche, Kardarkwth, Gyege, Also Wysnie, Hodosfew, Zentkyral, Kenez, Gyewngyews similiter in Simigiensi; nec non castri Pose-

1446

gawar vocati possessionumque vtrarumque Hynye, Hewmoocz, Wlyhocz, Zeremenyk, Dreskowcz, Pribinye, Zelcze in de Posega; item alterius castri Podwersa vocati nec non porcionum possessionarium in possessionibus Felsew Podwers, Also Podwersa, Kopaanch, Lypynye, Bakafew, Jakabwolge, Benekonaz, Hergoldo, Zelna, Also Zelnacz, Felsew Zelnathacz, Werlye vocatis similiter in de Posega; demum medietatis possessionis Also Marsa vocate in de Baranya Comitatus existentibus habitarum; item castelli Belethyncz et possessionum similiter Belethyncz, nauigiique ibidem in fluuio Baza vocato existenti et habito, nec non Sahor, Rathynocz, Bwfyne, Prohwd, Izthrwgh, Thwnyocz, alterius Thwnyocz, Zablatya, Dwgwlaz, Losynocz, Radinocz, Lwkanocz, Lethynocz, Baskochy, Herthelyncz, Waharocz, Lypocz, Krazeyncz, Gozylathy, Opoyewcz, Wthworchyke, Glogonacz, Radanachy, Bwbwlynocy, Kazthyncz, Lwkwzelo, Wthworchyzke, Lypolcz, Brathencyz et Blasewlez in Comitatu de Walko, in districtu videlicet Wyzkwz appellato situatarum; nec non porcionis possessionarie in possessione Komary Zenthgyewrgh vocata in eodem Comitatu existente habite; nec non Meen, Naghcheh in dicto Tholnensi: item opidorum et possessionum Hod et Wasarhel, Thoron, Abran, Tharyan, Zenth Myhalwczaya, Chomorkan, Samson, Donath-Tornya, Hegyes, Kwthws, et Kamaras vocatarum in Chanadiens ad dicta opida Hod et Wasarhel spectancia; preterea Keeth Sopron, Waryas, Mykehaza, Lwkachfalwa, Kynged, Zyond, Kandaffalwa, Bathonya, Bathornya in districtu Zarrazermelleke, et Dombeghhaz, Iratus, Wyzes, Maryan, et Abon, nec non prediorum Keethkwpa, Kerezthhyenardew, Waseghaza, Megyes, Nados, Harom, Atthyfew appellatarum in Orodiensi Comitatus existentibus habitarum et ad dictum opidum Thoron pertinencium habitarum, Reuerendus in Christo pater dominus Raphael Herczeg dictus de Zekchew electus Ecclesie Boznensis, Phylipus et Paulus similiter Herczeg dicti fratres carnales ejusdem domini Raphaelis filii videlicet condam Ladislai Herczeg, Magnificos Laurencium de Hederwara Regni Hungarie Palatinum et Emericum pridem Banum Machonuensem filium ejusdem legitime euocationis modum seruando contra se ad octauas festi Epiphaniarum Domini tunc proxime preteriti Regiam in Presenciam traxissent in causam, ipsaque causa ab eisdem octauis primo seriebus litterarum Comitis Georgii de Rozgon alias similiter Judicis Curie Regie, et tandem ejusdem Comitis Ladislai de Palocz prorogatoriis seriebus ventilanda ad pretactas festi Beati Jacobi Apostoli octauas prorogatiue deuenisset; tandem ipsis octauis festi Beati Jacobi Apostoli instantibus prefatus dominus Raphael Herczeg pro se personaliter et pro prelibatis Phylpws ac Paulo fratribus suis carnalibus cum procuratoriis litteris Capituli Ecclesie Quinque-Ecclesiensis in ipsius Comitis Ladislai veniendo presenciam volens prescripta castra, opida, possessiones et villas

sibi ac dictis fratribus suis de jure pertinere debere declarari, quasdam tres litteras, vnam Serenissimi Principis condam domini Karoli Regis Hungarie felicis reminiscencie, et aliam Prelatorum ac Baronum ipsius Regni Hungarie; terciam siquidem et vltimam Excellentissimi Principis condam domini Sigismundi Romanorum et Hungarie Regis etc. consensualem pariter et confirmacionalem, quarum quidem litterarum ejusdem domini Sigismundi Regis continencia verbalis hec est:

Nos Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex semper Augustus ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Rex memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis: Quod fideles nostri dilecti egregii viri Ladislaus et Henricus filii Wayuode de Thamassy in personis egregiorum virorum Ladislai et Stephani Herczeg de Zekchew proximorum videlicet ipsorum ad nostre Serenitatis adiundo conspectum exhibuerunt nobis quasdam litteras nostras priuilegiales; nec non secreto sigillo nostro alias propter augmentum tituli nostri ratione eleccionis nostre in Regem Romanorum facte absque aliqua causa dubiosa confracto consignatas super quibusdam nostris gratis indultis ad humillimam supplicacionem condam Magnifici Johannis Waywode patris scilicet ipsorum Ladislai et Henrici annotatis Ladislao et Stephano Herczeg per nostram Majestatem benigniter factis confectas tenoris infra-scripti, supplicando exinde iidem Ladislaus et Henricus nominibus et in personis quibus supra Majestati humiliter et deuote, vt easdem litteras nostras graciosas acceptare tenoresque earundem nostris litteris patentibus sub presenti nostro nouo maiori sigillo, quo vt Rex Hungarie vtimur emanandis transsumpti et transcribi faciendo dictis Ladislao et Stephano Herczeg ac eorum vniuersis heredibus et posteritatibus vniuersis innouantes perpetuo valituras dignaremur confirmare; quarum tenor is est:

Nos Sigismundus Dei gracia Rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Marchio Brandenburgensis etc. ac Sacri Romani Imperii Vicarius Generalis et Regni Bohemie Gubernator memorie commendamus tenore presencium significantes: Quod nos ad humillime et deuote supplicacionis instanciam fidelis nostri dilecti Magnifici Johannis filii Henrici de Thamassy Waywode nostri Transsiluanensis Majestati nostre porrecte; tum ettenim fidelitatibus et fidelium nostrorum gratuitis meritis et sinceris complacenciis ejusdem Johannis Waywode per ipsum nobis sub diuersitate locorum et temporum non parcendo rebus suis et persone fideliter exhibitis et impensis hanc specialis nostre gracie prerogatiuam in perpetuum duraturam duximus faciendam, immo facimus per presentes; quod si diuino nutu ex hoc seculo ipsum sine prolibus migrare contigerit, tunc vniuersa bona et heredes (így), scilicet castra, opida, possessiones, ville et cuncta jura possessionaria ejusdem Johannis Waywode vbilibet in hoc Regno nostro Hungarie et in

quibuslibet Comitatibus ejusdem existencia et habita et quouis nominis vocabulo vocitata et appellate in egregios viros Ladislaum et Stephanum Herczeg de Zekchew fratres scilicet, proximos et consanguineos dicti Johannis Waywode et neminem alium ipsorum Ladislai et Stephani Herczeg heredes ac posteritates et successores vniuersos condescendere valeant atque possint deriuenturque et redundantur pleno jure, quas scilicet et que ipse Johannes Waywoda presencium sub confidencia et testimonio hic coram nostra Serenitate annotatis Ladislao et Stephano ipsorumque heredibus legauit, commisit et donauit per eosdem Ladislaum et Stephanum Herczeg ipsorumque heredes et posteritates vniuersos, tanquam proprias eorum hereditates perpetuo et irreuocabiliter possidendas, tenendas pariter et habenda ex speciali nostre Majestatis annuencia et speciali gracia de consilio et voluntate cunctorum Prelatorum et Baronum ipsis facta, harum nostrarum (quibus) sigillum nostrum secretum appensum est, vigore et testimonio mediante. Datum in Wysegrad feria sexta proxima post festum resurrectionis Domini anno ejusdem millesimo quadringentesimo quinto Regnorum autem nostrorum anno Hungarie etc. decimo septimo.

• Nos igitur humillimis et deuotis prefatorum Ladislai et Henrici supplicacionibus antefatis per ipsos nominibus et in personis annotatorum Ladislai et Stephani Herczeg de Zekchew subiectiue oblatis nostre Majestati benigne exauditis et clementer admissis predictas litteras nostras graciosas non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua earum parte viciatas, sed omni prorsus suspicionis vicio destitutas, immo mere, vere et syncere veritatis integritate prepollentes presentibusque de verbo ad verbum sine diminucione et augmento aliquali insertas, quoad omnes earum continencias, clausulas et articulos acceptamus, approbamus et ratificamus; eas nichilominus requirentibus prefatorum Ladislai et Henrici, nec non alterius Ladislai et Stephani Herczeg fidelitatis et fidelium seruiciorum gratuitis meritis et sinceris complacenciis eorundem per ipsos nobis et Sacro nostro Regio Diademati sub diuersitate locorum et temporum, non parcendo eorum rebus et personis laudabiliter fideliterque et constanter exhibitis et impensis, simul cum omnibus et singulis graciis nostris premissis et aliis quibusuis superius in tenore dictarum litterarum nostrarum graciosarum lucidius expressatis et contentis mera auctoritate Regia et potestatis plenitudine et ex certa sciencia nostre Majestatis de consensuque et beneplacita voluntate Serenissime Principis domine Barbare Regine consortis nostre charissime, Prelatorum eciam et Baronum nostrorum consilio prematuro et vnanimi decreto eorundem, pociorumque Procerum dicti Regni nostri bona et vnanimi voluntate pro annotatis Ladislao et Stephano Herczeg de Zekchew ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis innouando perpetuo vali-

turas confirmamus presentis scripti nostri patrocínio mediante; hoc non pretermisso, quia annotati Ladislaus et Henricus pristinos mores prefati pii patris ipsorum salubriter imitantes ipsius vota in hac parte adimplere cupientes et volentes ex presenti Majestatis nostre annuencia et gracia speciali omnibus premissis et premissorum omnium singulis ex ipsorum sana mente et perfecta intencione ac spontanea voluntate eorum prebuissem consensum beniuolum pariter et assensum; immo prebuerunt coram nobis, harum nostrarum sigillo nostro maiori, quo vt Rex Hungarie vtimur, consignatarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Bude in profesto Beate Margarethe virginis et martiris anno Domini millesimo quadringentesimo vndecimo.

Quibus quidem litteris preexhibitis prefatus dominus Raphael Herczeg se ac dictos Phylpes et Paulum fratres suos, filios prefati condam Ladislai Herczeg, filii Petri, filii alterius Petri, filii Henrici Bani, prelibatos autem Ladislaum et Henricum filios condam Johannis Waywode filii Nicolai, filii Johannis, filii dicti Henrici Bani existere, ex eoque prescriptum castrum Thamassy et possessionem Hedre cum eorundem pertinenciis ratione premissae genelogie propagationis et eciam vigore predictae fraternalis adoptionis ac litterarum graciosarum dicti domini Sigismundi Regis, prescripta vero vniuersa alia castra, castella, opida, possessiones et villas ipsius condam Henrici filii Waywode in superioribus conscriptas, cum eorundem pertinenciis consimiliter virtute ipsarum litterarum graciosarum per mortem et defectum seminis ejusdem Henrici filii Waywode in se ipsum ac dictos Phylphes et Paulum fratres suos deuolutas et deriuata fore, recitando rationem premissae contradictorie inhibitionis assignari postulasset per prenomatos dominos Laurenrium Palatinum ac Emericum Banum filium ejusdem coram Comite Ladislao prenotato.

Quo audito Benedictus de Peczel pro eisdem domino Palatino et Emerico Bano cum procuratoriis litteris ejusdem domini Palatini in ipsius Comitis Ladislai exurgendo presenciam, respondisset ex aduerso: Quod tempore premissae possessionarie statucionis eisdem domino Raphaeli et Phylpes et Paulo fiende pro eo in personis prefatorum domini Palatini et Emerici Bani contradiccio facta fuisset prenotata, quia prescripta castra, castella, opida, possessiones et ville prelibati condam Henrici per mortem et defectum seminis ejusdem non in ipsos Dominum Raphaellem ac Phylpes et Paulum dictos Herczeg, sed in eosdem dominum Laurenrium Palatinum et Emericum Banum condescendissent, eademque et eodem ratione fraternalis adoptionis vnacum eodem Henrico facte ipsis domino Laurenrio Palatino et Emerico Bano pertinerent et ibidem in horum verborum suorum cercius documentum octo litteras vnā prefati domini Karoli Regis et aliam condam

Nicolai de Gara dicti Regni Hungarie Palatini, tres vero Capituli Ecclesie Budensis; sextam autem domini Wladislai Hungarie et Polonie Regis; septimam vero Magnifici Johannis de Hwnyad Regni Hungarie Gubernatoris, octauam siquidem et vltimam Prelatorum, Baronum et Regni Procerum vniuersorum ejusdem Comitis Ladislai Judiciarium produxisset ad examen.

Cumque idem Comes Ladislaus inter ipsas partes juxta hujus Regni laudabilem legem et consuetudinem in premissis iudicium et justiciam facere voluisset, mox eedem partes se ad pacis reconciliationem per ipsum Comitem Ladislaum transmitti postulassent; quas dum idem Comes Ladislaus ad pacis reformationem benigne admisisset; tandem prelibatus dominus Laurencius Palatinus et Emericus Banus filius ejusdem personaliter onere Nicolai filii ipsius domini Palatini, fratris scilicet ejusdem Emerici Bani in se ipsos et eorum hereditates assumpto ab vna, parte vero ab alia pretitulatus dominus Raphael ac Phylpes et Paulus dicti Herczeg de Zekchew modo simili personaliter oneribus Nicolai, Petri et Johannis filiorum ipsius Phylpes Herczeg super se ipsos et hereditates ipsorum leuatis et receptis in prefati Comitis Ladislai de Palocz regressi presenciam fuissent confessi in hunc modum: Quod ipsi tum ordinatiua compositione Prelatorum, Baronum et nonnullorum proborum ac nobilium virorum pacem vtrarumque parcium amancium interueniente: tum eciam ex eo, quia ipsi consanguineitate inuicem attinerent et per prescriptam litem in facto premissorum jurium possessionariorum dicti Henrici filii Waywode motam et inter eos habitam odium aliquod inter se generari nolentes, sed potius hujusmodi consanguineitatis respectu dileccionis et mature charitatis zelum per amplius circa sese augere cupientes taliter in premissis concordassent et concordarant coram Comite Ladislao prenotato: Quod predicta castra Thamassy et Posegawar, nec non fortalitium seu castellum Podworsa cum omnibus opidis, villis et prediis ac cunctis aliis pertinenciis et vtilitatibus ad predicta castra et castellum spectantibus cessissent et remansissent prelibatis domino Laurencio Palatino et Emerico Bano ac Nicolao filiis ejusdem ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis jure perpetuo et in sempiternum possidenda et habenda; item medietates predicti castri Wywar, nec non castellum Belethynecz nuncupatum ac opidum Hedrehel et possessio Maysa cum suis pertinenciis; item predictae possessiones in Comitatibus Chanadiensi, Orodiensi, de Walko ac Simigiensi et Baranya, nec non in districtu Zarrazeermelleke existentes et adjacentes similiter cum omnibus possessionibus et villis ac vniuersis aliis pertinenciis ad eadem castrum, castellum, opidum et possessiones spectantibus quouis nominis vocabulo vocitatis deuenissent et mansissent prelibatis dominis Raphaeli ac Phylpes et Paulo dictis Herczeg de Zekchew eorumque Pauli et Phylpes heredibus et

posteritatibus vniuersis consimiliter in perpetuum possidenda pariter et habenda; hoc declarato, vt si temporis in euentu aliquam parcium prescriptarum heredibus deficere contigerit; extunc tam prescripta castra, castella, opida, possessiones et ville, quam eciam alia castra, castella, possessiones et bona talis deficientis vbicumque et in quibusbet Comitatus habitata et existencia quomodocumque nominata et quouis nominis vocabulo censeantur et vocitentur, in partem alteram superuiuentem ac heredes ejusdem et successores vniuersos condescendi deberent et redundari pleno jure, et quod si aliqua parcium prescriptarum vel earum heredes quoquam temporis in curriculo vel aliqua premissorum, in toto scilicet vel in parte quibuscumque causis seu rationibus inuentis et inueniendis retractare vellet; talis retraccio nequaquam fieri posset, nulliusque foret vigorositatis vel momenti. Hoc eciam specialiter adjecto, vt quia vltra premissa plura forent jura possessionaria annotati Henrici filii Waywode apud manus alienas habitata, ob hoc hujusmodi jura possessionaria partes ipse communiter et expensis communibus requirere et reappropriare, requisitaque et reappropriata inter se in duas partes diuidere deberent et tenerentur. Ad que omnia premissa et queuis premissorum singula prelibati dominus Laurencius Palatinus et Emericus Banus filius ejusdem, onere, vt premittitur, prefati Nicolai filii ejusdem domini Palatini in se ipsos assumpto, personali eorum astancia pretitulati quoque dominus Raphael ac Phylpes et Paulus dicti Herczeg modo simili personaliter oneribus dictorum filiorum ejusdem Phylpes super se ipsos leuatis se spontanea eorum voluntate obligassent coram Comite Ladislao de Palocz predicto. Quas quidem litteras ejusdem Comitis Ladislai compositionales et dicti Capituli Ecclesie Albensis exinde executionales et statutorias memoratus dominus Mathias Rex ad supplicationem prenominatorum Emerici Bani tunc tum Magistri Janitorum suorum Regalium ac Nicolai fratris sui carnalis, filiorum scilicet dicti condan Laurencii de Hedrehwara Palatini acceptasset, aprobasset et ratificasset, ac eas eatenus, quatenus rite et legitime extitissent emanate viribusque earum veritas suffragaretur exigentibus, preclaris virtutibus et meritis eorundem Emerici et Nicolai per eos apud Suam Majestatem sincera fidelitate et magno obsequio cumulatis ex certa sua sciencia et animo deliberato Prelatorumque et Baronum consilio prematuro pro eisdem Emerico et Nicolao dictisque eorum heredibus et posteritatibus vniuersis in nouando perpetuo valituras confirmasset hujusmodi litterarum suarum patrocinio mediante saluis juribus alienis.

Ceterum annotatus Franciscus de Lad prelibatum *Johannem de Pakos filium Zemere filii alterius Zemere de Pakos* ex nobile condan domina Cristina filia olim Pauli filii Laurencii filii Luce de Derechke progeniti existere, ipsum vero Laurencium filium ejusdem

Luce Derechkey ex nobili domina Barbara filia Nicolai filii Andree de Ozora propagatum fuisse referens, in hujus documentum, quod predictum opidum Ozora, et per consequens castrum in eodem opido per Magnificum olim Piponem Comitem Themensiensem constructum, nec non possessiones Bozzas, Debrenthe, Also Maysa, Felsew Maysa et Nylas vocate in Comitatu Tholnensi existens et adjacentes, jus femineum sequantur et ex consequenti in ipsum Johannem de Pakos cum hijs quibus congruit jure successorio concernant, septem litteras in terminis et annis subnotandis confectas et emanatas pariter exhibuit, quarum prime, videlicet Magnifici condam Michaelis Orzag de Gwth Regni Hungarie Palatini affirmatorie in papiro patenter exarate tenor talis est:

Nos Michael Orzag de Gwth Regni Hungarie Palatinus et Judex Comanorum memorie commendamus per presentes, quod in congregacione nostra generali vniuersitati nobilium Comitatus Tholnensis sabbato proximo ante festum beati Clementis Pape ex speciali mandato domini nostri Regis prope oppidum Tolnawar celebrata Stephanus filius Pauli de Warangh de medio aliorum personaliter in nostram exurgendo presenciam proposuit eo modo: Quomodo ipse foret filius prefati Pauli, filii Laurencii, filii Luce de Derechke ex nobili domina Barbara filia Nicolai, filii Andree de Ozora procreatus, item Magnifica domina similiter Barbara vocata consors olim Magnifici Comitis Piponis de dicta Ozora fuisset filia prefati Andree de predicta Ozora, et hoc Vice-Comiti et Judicibus Nobilium dicti Comitatus Tholnensis Juratisque Assessoribus dicte nostre congregacionis constaret euidenter, petens eos debita cum instancia, vt iidem Vice-Comes et Judices Nobilium Juratique Assessores, qualem de prescriptis scirent per nos requisiti faterentur veritatem. Cumque nos eosdem Vice-Comitem et Judices Nobilium Juratosque Assessores super premissis requisitos habuissemus, iidem ad fidem eorum Deo debitam, fidelitatemque dicto domino nostro Regi et suo Sacro (Regio) Dyademati obseruandam pro dicenda veritate et iusticia obseruanda tacto dominice crucis signo nobis prestitam premissa omnia (veluti) per prefatum Stephanum filium Pauli superius proposita sunt, vnanimi et concordi testificacione mediante suo modo affirmarunt. In cujus assercionis testimonium presentes litteras nostras patentes eidem Stephano filio Pauli duximus concedendas. Datum duodecimo die congregacionis nostre predictae in loco memorato anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto.

Altera vero ipsarum ejusdem scilicet Michaelis Orzag de Gwth littera consimiliter affirmatoria in papiro pari modo emanata hunc verbalem continet tenorem:

Nos Michael Orzag de Gwth Regni Hungarie Palatinus et Judex Comanorum memorie commendamus per presentes: Quod in congregacione generali vniuersitati nobilium Comitatus Tholnensis

sabbato proximo ante festum Beati Clementis Pape ex speciali mandato domini nostri Regis prope opidum Tolhavar celebrata Stephanus filius Pauli de Warangh de medio aliorum personaliter in nostram exurgendo presenciam proposuit eo modo: Quomodo possessiones Ozora, Bozzias, Debrenthe, Also Maysa, Felsew Maysa et Nylas vocate in Comitatu Tholnensi existentes et habite jus femineum concernerent, et hoc Vice-Comiti et Judicibus Nobilium dicti Comitatus Tholnensis Juratisque Assessoribus dicte nostre congregacionis constaret euidenter, petens eos debita cum instantia, et iidem Vice-Comes et Judices Nobilium Juratique Assessores, qualem de prescriptis scirent per nos requisiti faterentur veritatem. Cumque nos eosdem Vice-Comites et Judices Nobilium Juratosque Assessores super premissis requisitos habuissemus, iidem ad fidem eorum Deo debitam, fidelitatemque dicto Domino nostro Regi et suo Sacro Regio Dyademati observandam pro dicenda veritate et justicia observanda tacto dominice crucis signo nobis prestitam premissa, veluti omnia per prefatum Stephanum filium Pauli superius proposita sunt, vnanimi et concordi testificacione mediante suo modo affirmarunt. In cujus assercionis testimonium presentes litteras nostras patentes eidem Stephano filio Pauli duximus concedendas. Datum duodecimo die congregacionis nostre predictae in loco memorato anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto.

Tercia nempe earum littera utputa honorabilis Capituli Ecclesie Beati Petri de Posega prohibitoria in festo Beati Dionisii martiris anno salutis millesimo quadringentesimo quadragesimo quinto in papiro patenter edita Egregium Zemere de Pakos in personis Stephani et Ladislai filiorum ac nobilis domine Cristine vocate filie condam Pauli, filii Laurencii de Derechke, nec non Johannis et Georgii filiorum ejusdem domine Cristine ad ipsius Capituli personaliter veniendo presenciam Magnificos Laurencium de Hedrehwara Regni Hungarie Palatinum et Emericum Banum filium ejusdem ac alios quoslibet ab occupacione, detencione et qualibet usurpacione sibi que appropriacione, perpetuacione, et statuifaccione possessionis Ozora vocate villarumque et pertinenciarum ejusdem ac castri Ozorawar dicti et similiter pertinenciarum ejusdem prefatos Stephanum, Ladislaum, Johannem et Georgium ac dominam Cristinam omnis juris titulo (vt dixit) concernencium, fructumque et quarumlibet utilitatum earundem et ipsius percipifaccione quoquomodo factis vel fiendis prohibuisse sua serie denotabat.

Quarta dehinc ipsarum Magnifici videlicet Ladislai de Gara Regni Hungarie Palatini littera consimiliter prohibitoria in castro suo Symon Thornya in dominica Judica anno Christi millesimo quadringentesimo quinquagesimo tercio in papiro modo simili patenter conscripta declarabat: Quod Thomas Litteratus de Dab in

personis Stephani filii Pauli de Derechke et Ladislai de eadem, nec non nobilis domine Cristina vocate consortis Egregii Zemere de Pakos, ac Georgii, Zemere, Alberti et Johannis filiorum ejusdem in ipsius Ladislai Palatin veniendo presenciam, Egregios Emericum et Nicolaum filios condam Laurencii de Hedrehwara Palatini ac alios quoslibet a detencione et consenuacione castri Ozora vocati in Comitatu Tholnensi existentis et suarum pertinentiarum prefatos Stephanum et Ladislaum, dominamque Cristinam ac filios ejusdem pleno jure concernentis, vsuque fructuum et quarumlibet vtilitatum ejusdem et ipsarum percepcione, seque in domynium ejusdem et ipsorum intromissione factis vel fiendis publice prohibuisset.

Quinta vero earum Conuentus vtputa Cruciferorum de Alba littera consimiliter prohibitoria in papiro patenter emanata sigilloque ejusdem Conuentus a tergo impressiue consignata verbalis tenor hoc modo sequitur:

Nos Conuentus Cruciferorum Domus Hospitalis Ecclesie Beati Regis Stephani de Alba memorie commendamus: Quod Ladislaus, filius Stephani, filii Pauli de Derechke in sua ac Johannis et Stephani fratrum carnalium suorum ac nobilis domine Cristine relicte condam Zemere de Pakos et Johannis Zwbor de Feldwar filii ejusdem domine Cristine personis coram nobis personaliter constitutus dixit et protestatus extitit in hunc modum: Quod prout ipse et alii, prout supra percepissent prefatus Stephanus filius Pauli pater suus Castrum Ozora vocatum et opidum similiter Ozora nuncupatum in Comitatu Tholnensi existencia et habita, cum possessionibus et pertinentiis ad ipsum castrum et opidum spectantibus in quibusuis Comitatus existentibus et habitis preter et contra voluntatem ipsius Ladislai et aliorum predictorum coram Magnifico domino Michaeli Orzag de Gwth Regni Hungarie Palatino Magnifico Emerico Bano et Nicolao fratri carnali ejusdem filiis condam Laurencii de Hederwar perpetuo fassus fuisset et ascripsisset in prejudicium jurisque derogamen et dampnum ipsius Ladislai et aliorum predictorum valde magnum; nunc vero idem Ladislaus memoratum Stephanum filium Pauli de Derechke patrem suum nostri in presencia facie ad faciem personaliter reperien. et premissa fassione et ascripcione prescriptorum castri Ozora et opidi similiter Ozora appellati et eorundem pertinentiarum prescriptis Emerico Bano et Nicolao fratri ejusdem quomodolibet factis aut fiendis prohibuit contradicendo publice et manifeste coram nobis presencium testimonio mediante. Datum feria secunda proxima post festum Epiphaniarum domini anno ejusdem millesimo quadringentesimo septuagesimo.

Sexta deinde ipsarum littera videlicet Conuentus Monasterii Sexardiensis retractiua sew reuocatoria pariter et prohibitoria feria sexta proxima ante dominicam Letare in anno incarnate deitatis

millesimo quadringentesimo septuagesimo consimiliter in papiro patenter confecta declarabat Egregium Stephanum filium Pauli de Derechke in sua ac Johannis, Stephani et Ladislai filiorum suorum personis in ipsius Conuentus personaliter veniens presenciam fassionem suam super omni jure suo ad castrum Ozora et suas pertinencias in Comitatu Tholnensi adjacens qualitercumque habito Emerico Bano nec non Nicolao fratri suo filiis condam Laurencii de Hederwara Regni Hungarie Palatino coram Magnifico Comite Ladislao de Palocz Judice Curie Regie per eum factam ex racionibus et causis, modoque et ordine litteris in eisdem prohibitoriis luculenter declaratis reuocasse et inualidasse nichilominusque prefatos Emericum et Johannem (így! talán: Nicolaum) de Hederwara ac alios quoslibet ab occupatione, detencione et statuifactione prescripti castri Ozora ac pertineniarum ejusdem vsuquefructuum et quarumlibet utilitatum ejusdem et earundem percepcione facta vel fienda publice et manifeste prohibuisse exprimebat coram Conuento Sexardiensi prenotato.

Septima nempe earundem littera, scilicet predicti Conuentus Cruciferorum de Alba modo simili prohibitoria patenter in papiro emanata hujusmodi sequitur sub tenore:

Nos Conuentus Cruciferorum Domus Hospitalis Ecclesie Beati Regis Stephani de Alba memorie commendamus: Quod Stephanus filius Stephani, filii Pauli de Derechke in sua ac Johannis et Ladislai fratrum carnalium suorum et nobilis domine Cristine relictæ condam Zemere de Pakos et Johannis Zwbor de Feldwar filii ejusdem domine Cristine personis coram nobis personaliter constitutus dixit et protestatus extitit in hunc modum: Quod prout ipse et alii qui supra percepissent, prefatus Stephanus filius Pauli pater suus castrum Ozora vocatum et opidum similiter Ozora nuncupatum in Comitatu Tholnensi existencia et habita cum possessionibus et pertineneciis ad ipsum castrum et opidum spectantibus in quibusuis Comitatibus existentibus et habitis, preter et contra voluntatem ipsius Stephani et aliorum predictorum coram Magnifico Michaeli Orzag de Gwth Regni Hungarie Palatino Magnifico Emerico Bano et Nicolao fratri carnali ejusdem filiis condam Laurencii de Hederwar perpetuo fassus fuisset et ascripsisset in prejudicium jurisque derogamen et dampnum ipsius Stephani et aliorum predictorum valde magnum; nunc vero idem Stephanus memoratum Stephanum filium Pauli de Derechke patrem suum nostri in presenciam facie ad faciem reperien. a premissa fassione et ascripcione prescriptorum castri Ozora et opidi similiter Ozora appellati et eorum pertineniarum prescriptis Emerico Bano et Nicolao fratri ejusdem quibuslibet factis aut fiendis prohibuit contradicendo et contradixit inhibendo publice et manifeste coram nobis presencium testimonio mediante. Datum in festo Beate Agnetis virginis et martiris anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo tercio.

Octaua dehinc ipsarum prenominati videlicet Michaelis Orzag Palatini littera proclamatoria predicto Conuentui Ecclesie Sexardiensis sonans pro Stephano filio Pauli, filii Laurencii, filii Luce de Derechke contra Magnificos Emericum et Nicolaum filios condam Laurencii de Hederwara Palatini destinata Bude quinquagesimo secundo die octauarum festi Epiphaniarum Domini in anno ejusdem millesimo quadringentesimo sexagesimo octauo in papiro clause edita exprimebat, quod in congregatione sua generali vniuersitati nobilium Comitatus Tholnensis sabbato proximo ante festum Beati Clementis Pape in anno tunc proxime transacto preteritum ex speciali Regio mandato prope opidum Tholnawar celebrata Stephanus filius Pauli, filii Laurencii, filii Luce de Derechke e medio aliorum exurgendo proposuisset: Quomodo Magnificus Emericus et Egregius Nicolaus filii condam Laurencii de Hederwara quasdam possessiones suas Ozora, Bozzias, Debrenthe, Also Maysa, Felsew Maysa et Nylas vocatas omnino in Comitatu Tholnensi existentes ipsum vna cum suis fratribus omnis juris titulo concernentes, nescitur qua ratione aut quo jure erga se occupatiue tenuissent et eisdem adtunc vsi fuissent, ex parte quorum iudicium habere voluisset jure admitte. Quo percepto Johannes litteratus de Thewlgye pro annotatis Emerico et Nicolao de Hederwara cum procuratoriis litteris ipsius Michaelis Orzag Palatini in ejusdem exurgendo presenciam respondisset eo modo: Quomodo prescripte possessiones erga ipsos Emericum et Nicolaum de Hederwara haberentur, non tamen ipsi potencialiter occupatiueque et indebite easdem possiderent, sed eedem possessiones ipsis vigore instrumentali pertinerent, que ipsi non ad tunc, nec in secunda congregatione sua generali per eundem Michaellem Orzag Palatinum adtunc in Comitatu de Baranya celebranda, sed in termino vltiori per ipsum eis dando cum eo grauamine quo de Regni consuetudine conueniret exhibere prompti essent et parati. Pro eo idem Michael Palatinus hiis perceptis vna cum Juratis Assessoribus congregationis sue predictae iudicando commisisset eo modo; vt antefati Emericus et Nicolaus de Hederwara in causam attracti vniuersas litteras et litteralia eorum instrumenta, si quas et que in facto dictarum possessionum pro se haberent confectas et emanata in octauis festi Epiphaniarum Domini tunc venturi cum iudicio trium marcarum in Curia Regia coram ipso Michaelle Orzag Palatino exhibere tenerentur contra actorem prenotatum, quibus visis iudicium et iusticiam facere posset inter partes in premissis dictante juris equitate, a quibus quidem octauis festi Epiphaniarum Domini instrumentalis exhibicio prenotata partes inter easdem diuersis prorogacionum cautelis interuenientibus seruatisque de jure in hac parte seruandis nouissime in pretactis octauis festi Epiphaniarum Domini in prescripto anno ejusdem millesimo quadringentesimo sexagesimo octauo Bude vt prefertur celebratis ad trineforenssem pro-

clamacionem deducta extitisset, pro eo prefatus Michael Orzag Palatinus amicitiam dicti Conuentus Ecclesie Sexardiensis litteratorie pecisset diligenter, quatenus ipsorum mitterent hominem pro testimonio fidedignum, quo presente homo suus palatinalis infradecarandus memoratos Emericum et Nicolaum de Hederwara prescriptas litteras et litteralia eorum instrumenta exhibituras ac de iudiciis sex marcarum cum dupplo, et iterum sex marcarum sine dupplo ipsi Michaeli Palatino et parti aduerse satisfacturos contra annotatum Stephanum filium Pauli de Derechke ad octauas festi Beati Georgii martiris tunc venturi in tribus foris comprouincialibus ejusdem Michaelis Palatini publice et manifeste faceret proclamari in presentiam; insinuando ibidem eisdem, vt si venirent et in premissis se bono modo emendarent de dictisque iudiciis sibi et parti aduerse satisfacerent bene quidem; alioquin non obstante ipsorum absentia et rebellione finem debitum et indilatum faceret idem Michael Palatinus causa in premissa prout dictaret ordo juris.

Nona nempe et vltima earum predicti scilicet Couentus Monasterii Sexardiensis littera relatoria duodecimo die exequucionis subnotande in papiro clause conscripta prenominatos Emericum et Nicolaum de Hederwara primo feria quinta in Nana, secundo feria sexta in Bohnyan, et tercio sabbato ante dominicam Ramispalmarum in Zaaz, tribus scilicet foris comprouincialibus post sese celebratis ad ea, que in dictis litteris prelibati Michaelis Orzag Palatini continentur responsuros ac de iudiciis sex marcarum cum dupplo, et iterum sex marcarum sine dupplo ipsi Michaeli Palatino et parti aduerse satisfacturos contra Stephanum filium Pauli de Derechke ad octauas Beati Georgii martiris tunc venturi per Johannem filium Nicolai de Atthryan hominem palatinalem in ipsis litteris proclamatoriis inter alios nominatim conscriptos specialiter expressum ac Religiosum fratrem Georgium Sacerdotem dicti Conuentus Sexardiensis homines publice et manifeste cum insinuacione solita in ejusdem Michaelis Palatini presenciam proclamatos esse recitabat.

Postremo memoratus Gregorius de Kowachy prenominatos *Ladislauum et Gregorium Messer de Zewchen* filios condam Benedicti filii olim Johannis, filii Ladislai, filii Johannis Olah, filii Stephani filii Trepk existere; prenotatos vero *Emericum et Franciscum de Kyrtheus*, filios condam Petri, filii Jose, filii Johannis, filii Isyp, filii dicti Stephani filius ipsius Trepk esse, prenarratos autem condam Nicolaum et Johannem Thwz filios olim Petri, filii Benedicti, filii Petri Thwz, filii Johannis, filii prenominati Trepk fuisse subinferens, et prescriptas possessiones Hydas, Sewenye, Zwech, Zenth Marthon, Bew, Jad, Nagh Beryn, Petthend, Gywgh, Akch, Nyr, Letha, Zewchen, Monyorokerek, Sythwa, Kewlked, et Kak, cum pretactis porcionibus possessionariis prelibatorum condam Nicolai Thwz et Ladislai de Zewchen in prenotata possessione Lak

existentibus eisdem Ladislaum et Gregorium Messer ac Emericum
 et Franciscum de Kyrthews jure successorio perennalique concernere
 volens declarari octo litteris in personis eorundem pariter curauit
 producere. Quarum prima Magnifici videlicet olim Ladislai de Gara
 dicti Regni nostri Hungarie Palatini adjudicatoria pariter et diuisio-
 nalis per modum arbitrii emanata Bude quadragesimo die octauarum
 festi beati Georgii martiris in anno virginalis partus millesimo qua-
 dringentesimo nono (? talán 1459) in papiro patenter confecta sigilloque
 suo a tergo impressiue communita et consignata declarabat: Quod Jo-
 hannes filius Petri dicti Thwz de Lak et Nicolaus similiter Thwz de
 eadem nec non Simon filius Barnabe de Letha personaliter ab una parte
 vero ex altera Ladislaus filius Ladislai de Zechen modo simili per-
 sonaliter feria tertia proxima ante festum beati Georgii martiris
 tunc proxime preteritum coram ipso Ladislao de Gara constituti
 fuissent confessi sponte in hunc modum: Quod ipsi vniuersas et
 quaslibet causas accionesque et adquisiciones eorum tam in facto pos-
 sessionum et porcionum possessionariarum in possessionibus Zechen
 predicta, Sythwa, Monyorokerek, Kyrthes, Bew, Jaad, Akch,
 Magyare, Nagh Beren, Zwech, Sewrnye, Warazlo, Kewlked, Hy-
 das, Kak, Lak, Gywgh, Zenth Marthon, Bodrog, Lok, Nyr et
 Letha vocatarum, quam eciam aliarum vniuersarum causarum ra-
 cione quorumcunque negotiorum in alterutrum sew contra sese propo-
 nendarum, motarum et mouendarum adjudicacioni, ordinacioni et
 disposicioni Egregii Magistri Johannis de Hanyk Prothonotarii ejus-
 dem Ladislai de Gara Palatini per eum ad petitiones ambarum
 parcium ad premissa determinanda et finaliter decidenda de Curia
 Regia specialiter transmissi et sex proborum et nobilium virorum
 per ipsas partes equaliter eligendorum submisissent eo modo, vt
 quidquid prefatus Magister Johannes simul cum eisdem sex probis
 et nobilibus viris die dominico proximo ante festum Ascensionis
 Domini tunc proxime preteritum in opido Somoghwar in prenotatis
 vniuersis ipsorum factis et uisis iuribus et auditis proposicionibus
 ac allegacionibus earundem parcium ~~ad~~ adjudicarent, ordinarent et fi-
 naliter deciderent, id ambe partes acceptare tenerentur tali vinculo
 mediante, quod si qua parcium prescriptarum diem et locum ad
 predictos venire aut mittere, vel adjudicacionem, ordinacionem et
 finalem decisionem predicti Magistri Johannis et sex proborum ac-
 ceptare nollet aut non curaret sew quouis modo negligeret, extunc pars
 comparens et premissa acceptans omnes suas adquisiciones et accio-
 nes inibi proponendas contra partem alteram non comparentem sew
 non acceptantem reoptentas haberet, pars vero non comparens vel
 premissa non acceptans omnes suas adquisiciones et acciones, tam
 scilicet presentem quam eciam alias, quas super quibuscumque aliis
 actis et rebus iam preteritis contra partem comparentem et premissa
 acceptantem habuisset sew se habere pretendisset, amittere deberet,

et mox idem Magister Johannes in premissis possessionibus juxta jura et litteralia instrumenta partis comparentis et acceptantis diuidendi, occupandi, manibusque ejusdem partis comparentis et acceptantis assignandi et statuendi liberam haberet facultatem, contradiccione partis non comparentis sew non acceptantis non obstante; seriem autem premissorum idem Magister Johannes in octauis festi Beati Georgii martiris prefato Ladislao Palatino suo modo referre deberet et teneretur; idemque Ladislaus Palatinus facta ipsius Magistri Johannis relatione super hujusmodi adjudicacione, ordinacione et dispositione ac diuisione, prout per eundem sibi relatum fieret (így) litteras suas sentencionales aut adjudicatorias sew alias superinde necessarias absque vltiori dilacione dare et emanari facere deberet et teneretur; ipsis denique octauis festi Beati Georgii martiris instantibus ac Simone de Letha personaliter et Clemente de Wisz legitimo procuratore dictorum Johannis et Nicolai Thwz, nec non Blasio Litterato de Mykla similiter legitimo procuratore antefati Ladislai de Zechen coram ipso Ladislao de Gara Palatino astantibus prefatus Magister Johannes de Hanyk Prothonotarius palatinalis personaliter in ejusdem Ladislai Palatini veniens presenciam dixisset et retulisset sibi in hunc modum: Quod ipse in prescripto die dominico proximo ante festum Ascensionis Domini tunc proxime preteritum ad opidum Somoghwar accessisset, vbi prefati Johannes et Nicolaus de Thwz ac Simon de Letha religiosum fratrem Michaellem Abbatem Ecclesie Simigiensis ad Ladislaum Thewrewk de Bakolnok et Nicolaum de Fayz; pretactus quoque Ladislaus de Zechen Cosmam Litteratum de Thwr, Blasium de Kereszthwr et David dictum Kaczor de alia Lak pro eorum arbitris penes ipsum Magistrum Johannem ad perficienda et determinanda premissa elegissent eisdemque electis et cum ipso Magistro Johanne consedentibus prefati Johannes et Nicolaus de Thwz ac Simon de Letha personaliter in ipsius Magistri Johannis et dictorum arbitrorum presenciam contra prefatum Ladislaum de Zechen proposuissent eo modo: Qualiter ipsi et prelibatus Ladislaus de Zechen, nec non filii Messer et successores condam Iseph fratres essent in simul generacionales et conditionales; nam ipsi scilicet Nicolaus et prefatus condam Petrus Thwz patres scilicet ipsius Johannis essent filii Benedicti, filii Petri Thwz, filii Johannis, filii Trepk, filii Johannis, filii Iseph de genere Bw; ipse autem Simon esset filius Barnabe, filii Pauli filii Matthyws, filii Petri, filii dicti Trepk; pretactus vero Ladislaus de Zechen foret filius Ladislai, filii Dominici filii Stephani, filii ejusdem Trepk; prelibati autem filii Messer et Iseph essent successores similiter ipsius Stephani filii Threpk, possessionesque Zewchen predicta, nec non Sythwa, Monyorokerek, Kyrthes, Bw, Jaad, Akch, Magyare, Nagh Beren, Pethend, Zewech, Syewrnye, Warazlo, Kewlked, Hydas et Kak

vocata quoad vnam partem ipsos prefatos Johannem et Nicolaum Thwz, quoad aliam partem Simonem de Letham, quoad terciam vero partem dictum Ladislaum de Zechen simul cum filiis Messer et Iseph concernerent, juraque possessionaria ipsorum a prefatis ipsorum auis et protauis jure successorio in eos deuoluta juxta ramum et lineam eorum generacionis cum prefato Ladislao de Zewchen diuisionem habere vellent congruentem. Quo audito Ladislaus de Zechen personaliter in eorundem Magistri Johannis et arbitrorum exurgens presenciam et dicte lineae generacionis explicacioni non contradicens respondisset tali modo: Quod ipse in predictis possessionibus et portionibus possessionariis, que scilicet apud manus suas haberentur, prefatis Johanni et Nicolao Thwz, ac Simoni de Letha prescriptam diuisionem modo prenotato dare vellet et paratus esset, sed etiam possessiones Lak appeillate, predicta Letha, Lok, Gyewgh, Zenth Marthon, Bodrog et Nyr appellate a prefatis eorum auis et protauis similiter jure hereditario deuolute forent; ipsumque cum dictis suis fratribus, successoribus scilicet dicti condam Stephani filii Trepk quoad terciam partem ipsarum concernerent, in quibus etiam ipse a prenominatis Johanni et Nicolao Thwz ac Simone de Letha consimiliter diuisionem habere vellet. Quo audito iidem Johannes et Nicolaus Thwz ac Simon respondissent tali modo: Quod ipsi in eisdem possessionibus Lak, Letha, Lok, Gyewgh, Zenth Marton, Bodrog et Nyr nominatis annotato Ladislao de Zechen hujusmodi diuisionem dare presto essent et parati. Quibus sic habitis ac in declaracionem premissae genealogie et etiam in facto dictarum possessionum quam pluribus litteris et litteralibus instrumentis coram ipsis exhibitis ipse Magister Johannes cum dictis arbitris pretactas possessiones et porciones possessionarias apud manus dictarum parcium habitas juxta gradum et lineam prescripte generacionis parcium predictarum in tres partes debere et vnam partem earundem prefatis Johanni et Nicolao Thwz, aliam vero Simonis (igy) de Letha, terciam partem prelibato Ladislao de Zechen et fratribus suis successoribus scilicet predicti condam Stephani filii Trepk cedere et pertinere debere adjudicassent et decreuissent et arbitri exstitissent. Hiis peractis ipse Magister Johannes tandem feria tertia proxima ante dictum festum Ascensionis Domini et aliis diebus ad id aptis et sufficientibus ad prescriptam diuisionem perficiendam accessisset ipsasque possessiones ac porciones possessionarias inter partes predictas modo et ordine litteris in eisdem palatinalibus declarato diuisisset. Hac itaque Magistri Johannis audita et percepta relacione, quia idem Magister Johannes ad parcium ipsarum petitiones per prefatum Ladislaum de Gara Palatinum transmissus pretacta jura possessionaria parcium predictarum inter easdem, vti ipse ex premissa ejus relacione didicisset ordine prenarrato diuisisse repertus fuisset; idcirco idem Ladislaus Palatinus jura et porcionos parcium eis in forma premissae diuisionis

ordine iam recitato deuentas cum cunctis earum vtilitatibus et pertinenciis reliquisset et commississet eisdem jure ipsis incumbente perpetuo possidendas, tenendas et habendas auctoritate sua iudiciaria mediante saluo jure alieno.

Secunda nempe ipsarum Excelsi vtpote Principis olim domini Sigismundi Romanorum, Hungarie et Bohemie Regis littera confirmacioanalis per manus Reuerendi in Christo patris domini Johannis Episcopi Zagrabiensis aule sue Regie et Reginalis Majestatum summi Cancellarii fidelis sui dilecti anno salutis millesimo quadringentesimo vicesimo secundo sexto kalendas Junii Regnorum suorum anno Hnngarie etc. tricesimo sexto Romanorum duodecimo et Bohemie secundo in pargameno priuilegialiter exarata habens in se transsumptiue tenores quarundam litterarum gloriosi Principis condam domini Karoli Regis confirmacionalium per manus discreti viri Magistri Endre Lectoris Quinque Ecclesiensis aule sue Vice-Cancellarii dilecti et fidelis sui anno gracie millesimo trecentesimo vicesimo quarto tercio Idus Aprilis Regni autem sui anno similiter vicesimo quarto editarum nouo et autentico sigillo suo dupplici roboratarum transcribencium seriem et continenciam verbalem quarundem litterarum suarum donacionalium Bude in festo Epiphaniarum Domini anno ejusdem millesimo trecentesimo tercio decimo confectarum, quibus mediantibus idem dominus Rex Karolus consideratis fidelitatibus et seruiciorum meritis Magistri Petri filii Threpk nobilis de Swmogh dilecti et familiaris iuuenis aule sue, que sibi in negociis et agendis ac processibus suis oportunis litteris in eisdem particulariter declaratis cum feruore summe fidelitatis alacriter et indefesse exhibuisset et impendisset quasdam possessiones Bartholomei filii Aladarii de Bay sine herede decedentis Zenth Marthon et Bodrog vocatas, ac alias possessiones suas vniuersas in Comitatu Simigiensi existentes, quas olim Johannes filius Iseph auus suus cum sorore sua tradiderat eidem dedisset, donasset et contulisset ipsi Magistro Petro et per eum predicto Trepk patri suo ac heredibus eorundem heredumque suorum successoribus vniuersis cum omnibus vtilitatibus et pertinenciis earundem sub eisdem metis et terminis quibus per dictum Bartholomeum habite extitissent et possesse, perpetuo et irreuocabiliter possidendas, tenendas pariter et habendas, quas tandem idem Karolus Rex ad supplicacionem fidelium suorum Magistrorum Johannis, Petri et Stephani ac Nicolai filiorum Comitis Trepk de genere Bw fidelis sui serie pretactarum litterarum suarum posteriorum confirmasset, inter cetera denotabat, quod prefatus dominus Sigismundus Rex hujusmodi litteras domini Karoli Regis confirmacionales ad supplicacionem fidelis sui Petri, filii Benedicti Thwz dicti Lac, filii videlicet Petri similiter Thwz nuncupati filii Johannis filii Trepk de genere Bew in sua ac ejusdem Benedicti patris nec non Nicolai carnalis,

Barnabeque filii Pauli de Letha filii videlicet Matthyws filii Petri filii ejusdem Trepk; item Ladislai et Benedicti filiorum Dominici filii Stephani filii antelati Threpk de eadem, nec non Johannis et Andree filiorum Isyp de Kyrthews filii prenotati Stephani filii memorati Trepk; ac Benedicti et Georgii filiorum Stephani dicti Mysser de Kewlked filii Johannis Olah nuncupati, filii pretacti Stephani, filii jam fati; Trepk; item Ladislai filii prelibati Johannis Olah; preterea Ladislai filii Lewkws de dicta Kyrthews filii ante dicti Stephani filii sepetacti Trepk patruehium congeneracionaliumque et condiuisionalium fratrum suorum personis factum acceptasset, approbasset et rectificasset, requirentibus nichilominus ejusdem Petri filii Benedicti Thwz fidelitatibus et fidelium seruiciorum laudis preconio attollendorum virtuosis meritis et sinceris complacenciis per ipsum sibi et Sacro suo Regio Diademati cum summe fidelitatis constancia ordine litteris in eisdem declarato exhibitis et impensis ex certa sue Majestatis sciencia auctoritate sua Regia et potestatis plenitudine, nec non de consensu et beneplacito Serenissime Principis domine Barbare Regine consortis sue charissime Prelatorum quoque et Baronum suorum ad id accedente consilio prematuro pro eodem Petro Thwz nec non patre et fratribus suis prenotatis eorumque heredibus et successoribus uniuersis absque juris elieni prejudicio perpetuo valituras confirmasset patrocinio ipsarum litterarum suarum mediante.

Tercia dehinc earum littera videlicet Conuentus Monasterii Sancti Egidi de Sinigio littera fassionalis feria sexta proxima post festum Omnium Sanctorum anno incarnate Deitatis millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo in pargameno priuilegialiter conscripta enodabat, quod Johannes filius Ladislai Messer de Kyrthes onera et quelibet grauamina Benedicti, Georgii, Anthonii, Pauli et Georgii filiorum suorum ad se et ad sua jura possessionaria quelibet assumpmendo ab vna parte vero ex altera Paulus filius condam Francisci dicti de Lele pridem inhabitatoris opidi Zege-diensis coram ipso Conuentu personaliter constituti per eundem Johannem Messer confessum extitisset in hunc modum; Quod quia idem Johannes Messer nobilem puellam Dorotheam vocatam filiam suam prefato Paulo filio dicti Francisci homini ignobili et inpossessionato ritu Romane Ecclesie in consortem dedisset, ideo ipse Johannes Messer totales porciones suas et dictorum filiorum suorum possessionarias in possessione Magyare vocata in Comitatu Simigiensi esistenti habitas cum omnibus ejus vtilitatibus ac curia propria annotato Paulo filio dicti Francisci de Lele de ipso opido Zege-diensi tum in ejusdem nobilitatis prefeccionem et sincere filialis adopcionis dileccionem, tum etenim pro quadraginta florenis auri puri boni veri et justi ponderis plene ab eodem habitis et receptis nil juris pro se et filiis suis prenomatis in eisdem por-

cionibus reseruando sub expeditoria caucione in se assumpta dedisset, donasset et tradidisset eidem Paulo et per eum suis heredibus et successoribus vniuersis jure perpetuo et irreuocabiliter possidendas, tenendas et conseruandas; cui quidem possessionarie donacioni et perpetuacioni Magnificus Johannes Thwz de Lak ac Nicolaus similiter Thwz frater ejusdem de Zwech, nec non Josa et Kyrthews et Johannes filii Benedicti Messer de Kewlked, ac Andreas Isyp de dicta Kyrthes, nec non Stephanus, Paulus et Géorgius filii ejusdem cum condicione ibidem declarata ipsorum beniuolum consensum prebuisent pariter et assensum.

Quarta siquidem ipsarum Magnifici scilicet Nicolai de Wy-lak Wayuode Transilvaniensis et Bani Machouiensis, Comitatus Simigiensis littera compromissionalis in papiro patenter emanata hanc verbalem habet continenciam:

Nos Nicolaus de Wylak Wayuoda Transilvaniensis et Banus Machouiensis Simigiensisque Comitatus Comes memorie commendamus tenore presencium significantes quibus incumbit vniuersis: Quod Egregius Thwz de Lak in sua ac Nicolai similiter Thwz fratris sui ab vna nec non Emericus Mehsser Johannis similiter Mehsser nec non Andree et Jose filiorum Isyp de Kyrthews personis ab altera partibus nostram veniendo in presenciam nobis significarunt: Quod ex quo nutu Diuino condamnatus Ladislaus filius Ladislai de Zechen absque prole masculina ab hac vita decessisset, possessiones et porciones possessionarie ejusdem vniuerse in ipsos, cum ipsi fratres dicti Ladislai de Zechen generacionales essent et condicionaliales, legitime deuolute existerent; insuper nonnullae forent cause accionales et adquisiciones tam factum possessionum quam aliarum rerum in altervtrum tangentes proponende; postularunt itaque pari animo, vt jura ipsorum quecumque tum super possessionibus et porcionibus possessionariis, tumque aliis causis et adquisicionibus contra sese proponenda reuideri examinareque et decidere deberent; nosque petitis et supplicacionibus eorundem inclinati taliter decreuimus, vt partes predictae sex probos et nobiles viros illius Comitatus Simigiensis, videlicet vna tres, altera similiter pars tres eligere valeant, quidquid sex persone in festo Purificacionis Virginis Gloriose nunc venturo aut ante ipsum festum Beate Virginis, si memoratus Johannes Thwz a seruiiciis domini sui et Regni ociosus domum regredi potuerit in vno certo die in opido Somoghwar vniuersas causas tam factum possessionum quam et quarumcumque a prefato Ladislao deuolutarum sed et aliarum possessionum ac iurium possessionariorum condicionalium erga manus ipsorum existencium adjudicandi, disponendi, determinandique et decidendi plenam omnimodamque habeant potestatis facultatem, contradiccione par-

cium quarumque non obstante, volueruntque partes premisse, vt prescripte possessiones et porciones, possessionarie olim Ladislai de Zechen iudicium quousque pretacte sex persone facta premissa reuiderent et determinarent, erga manus filie ejusdem Ladislai permanere deberent; ac eciam ex quo prelibatus Ladislaus Zecheny dictam suam filiam Egregio Emerico Chernely nutriendi causa testamentaliter legasse perhibetur, idem Emericus tanquam manus communis legitimos prouentus et redditus dictarum possessionum et porcionum possessionariarum interim filie ejusdem Ladislai Zecheny administrare deberet, populos eciam et jobagiones in eisdem residentes minus debite et inconsuete impedire sew molestare non presummat; preterea jam fati sex probi et electi, quid in premissis possessionibus et porcionibus possessionariis ac aliis rebus et bonis antefati Ladislai ipsam concernere, et quid eidem ac qui in propinquiore existens linea consanguinitatis ipsam expost tenere debeat et nutrire, discernere debeant et finire. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in Wasswar in festo beate Elizabeth vidue anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto.

Quinta vero earum Egregii Nicolai de Dombo Vice-Comitis ac nobilium Emerici de Endred et alterius Emerici de Thorwe electorum Judicum et Judicum Nobilium Comitatus Simigiensis in Somoghwar feria secunda proxima post festum Beate Lucie Virginis in prenotato Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto anno in papiro patenter edita sigillisque eorum a tergo impressiue consignata prelibato Nicolao de Wylak Wayuode et Bano ad preinsertas superius litteras suas relatorie rescripta denotabat: Quod cum ipsi Vice-Comes ac Judices Nobilium acceptis prescriptis litteris dicti Nicolai, nobiles Emericus et Johannes Messer ac Andreas et Josa nec non Emericus Chernel in ipsorum accedentes presenciam exhibuisset eisdem quasdam litteras patentes Magnifici Ladislai de Gara Regni Hungarie Palatini, in quibus vna cum nobilibus dicti Comitatus Simigiensis cum eis existentibus vidissent clare contineri, vt vniuerse porciones possessionarie et quelibet jura possessionaria dicti condam Ladislai de Zechen omni jure prefatos filios Messer et filios Isyp et neminem alium neque ipsum Emericum Chernel, sed neque Nicolaum et Johannem Thwz concernerent; vnde ipsi in facto pretactorum vniuersorum jurium possessionariorum dicti condam Ladislai de Zechen ac educacionis et conseruacionis filie sue quandam fecissent inter partes ipsas iudiciariam deliberacionem, de qua prefatus Emericus et Sigismundus Chernel personaliter illic astantes super hujusmodi iudiciaria deliberacione non contenti eandem pro guidenciori sui discussione in presenciam antefati Nicolai Waywode transmitti postulassent, quam ipsi ad festum Beati Thome martiris post festum Natiuitatis Domini

proxime venturum in presenciam ejusdem Nicolai Waywode transmississet maturius discuciendam; interim autem ne dicte porciones possessionarie prefati condam Ladislai de Zechen desolarentur, partibus predictis consencientibus ad manus nobilium Emerici de Fyred et Blasii Kerezthwry tanquam Communes ad conseruandum dedissent et assignassent tenendas et conseruandas manus vtrarumque parcium de eisdem penitus excipiendo.

Sexta autem ipsarum videlicet predicti Conuentus Simigiensis littera prohibitoria hujusmodi sequiter sub tenore:

Nos Conuentus Monasterii sancti Egidii de Simigio memorie commendamus: Quod nobilis Johannes filius condam Anthonii de Kowachy in sua ac Emerici fratris sui carnalis personis nostram personaliter veniens in presenciam per modum protestacionis et inhibitionis nobis significare curauit in hunc modum: Quod transactis temporibus Egregii condam Nicolaus et Johannes Thwz de Lak quasdam quatuor sessiones jobagionales ipsorum protestancium in porcione eorum possessionaria in possessione Akch in Comitatu Simigiensi existentes et habitas, ac quandam piscinam Hatthas vocatam in territorio dicte possessionis Akch habitam minus juste et indelitate ac preter omnem viam juris occupasset occupatiueque tenuisset, postmodum vero nescitur quo juris titulo ad manus Egregii Emerici Thewrewk de Ennyng deueniente fuissent et per ipsum Emericum Thewrewk tenerentur ac consequarentur eciam de presenti. Vnde facta hujusmodi protestacione prefatus Johannes tam in sua quam eciam Emerici fratris sui personis annotatum Emericum Thewrewk et alios quoslibet ab vltiori detencione et conseruacione dictarum quatuor sessionum et piscine prefate, vsuum fructuum et quarumlibet vtilitatum percepcione sew percipi faccione quouis modo jam factis vel fiendis prohibuit contradicendo et contradixit inhibendo publice et manifeste coram nobis vigore et testimonio harum litterarum nostrarum mediante. Datum feria quarta proxima post festum Natiuitatis Beate Marie Virginis anno millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto.

Septima siquidem ipsarum honorabilis videlicet Capituli Ecclesie Albensis et octaua vltimaque earundem predicti Conuentus Cruciferrorum de Alba littera ambe protestatorie pariter et prohibitorie in vno et eodem termino, videlicet die dominico proximo post festum Beatorum Petri et Pauli Apostolorum in anno salutis nostre millesimo quingentesimo decimo in papiro patenter confecte sub vno sensu et forma verborum declararent: Quod nobilis Ladislaus condam Benedicti Messer et Paulus olim Petri Josa de Kewrthews filii in ipsorum propriis ac Michaelis et Pauli filiorum condam Johannis Isyp de eadem Kewrthews et domine Katherince filie dicti condam Benedicti Messer consortis scilicet Gregorii de Kowachy personis in ipsius Conuentus venientes presenciam per modum

protestacionis et inhibicionis eidem significare curassent in hunc modum: Quod quia Serenissimus condam dominus Mathias Rex Egregio Nicolao Thwz de Zwech e viuis sublato statim et in continenti ad totales porciones possessionarias ejusdem Nicolai Thwz ac Magnifici condam Johannis similiter Thwz de Lak, nec non Ladislai de Zechen et Simonis de Letha in eadem possessione Lak in Comitatu Simigiensi existente habitas, ac possessiones Hydasy, Sewenye, Zwech, Zenth Marthon, Bew, Laad, Nagh Beryn, Petthend, Gyewgh, Akch, Nyr, Letha, Zewchen, Monyorokerek, Sythwa, Kewlked et Kak vocatas pertinenciasque earundem vniuersas in eodem Comitatu Simigiensi adiacentium potencialiter mittendo easdem pro se recipi et occupari fecisset via juris sine omni; et exposit ipso domino Mathia Rege ex hac luce decesso easdem porciones et possessiones Illustris condam dominus Johannes Dux Coruinus tenuisset et possedisset et vsus fuisset quoad voluisset; tandemque nescitur quo juris titulo Magnifico Emerico Thewrewk de Ennyng Bano Nandoralbensi tunc familiari suo inscripsisset potencia mediante in prejudicium et dampnum prefatorum protestantium valde magnum. Vnde iidem protes'tantes annotatum Emericum Thewrewk ac dominam consortem, nec non Nicolaum et Valentinum filios ejusdem aliosque vniuersos ab vltiori vsu detencioneque et conseruacione dictarum porcionum ac possessionum et pertinentiarum earundem vniuersarum seque quouis quesito sub colore in domynium earundem intromissione, vtilitatumque earundem percepcione quomodolibet factis vel fiendis prohibuissent et contradixissent publice coram Capitulo et Conuentu prenotatis.

In quarum quidem omnium litterarum preexhibitarum contrarium memoratus Johannes de Thorda et Gregorius de Mykola subjunxerunt et allegauerunt hoc modo: Qualiter preexhibite omnes littere contra prenomatos Petrum de Korlathkew, Ambrosium Sarkan et Alexium Thwrzo; consequenterque donacionem nostram Regiam super prescriptis castris Lak, Thamassy et Ozora, ac curiis nobilitaribus Edelyn et Moory eorundemque et earundem pertinenciis modo antelato ipsis factam nullius essent vigoris et firmitatis. *Primo* quidem pretacte littere dicti Conuentus Cruciferrorum de Alba fassionales et impignoraticie simulcum litteris statutoriis ejusdem Conuentus exinde confectis pro parte et in persona memorate domine Barbare consortis antefati Francisci de Hederwara producte ex eo, quod idem Franciscus singularis et vnica persona existens, nullaque euidenti et rationabili necessitate compulsus, quippe qui nec sentenciam per capitalem detentus, nec per hostes aliquando captus, neque redemptus extitisset, in prejudicium juris nostri Regii, quod in bonis suis per modum successionis palam habebatur, prenotate domine Barbare consorti

sue amore magis et fauore conjugali (vti presumitur) quam necessitate exigente absque consensu nostro Regio prenarratam impignoracionem castrorum et bonorum suorum predeclaratorum pro predictis viginti millibus florenis auri facere nusquam potuisset. — *Pari ratione* prenarrata quoque omnium castrorum et bonorum ipsius Francisci Hederwary obligacio atque impignoracio memorate domine Katherine filie dicti condam Nicolai de Hederwara sorori sue carnali, consorti videlicet prelibati condam Stephani de Rozgon tunc in humanis agenti pro prescripta similiter viginti millium florenorum auri summa coram ipso eodem conuentu Cruciferorum de Alba modo prenotato facta locum non haberet. — *Ceterum* licet idem Franciscus de Hederwara pretactam duodecim millium florenorum auri ab antefato Benedicto de Bathyan ad necessitates suas in preinsertis litteris paterne Majestatis consensualibus declaratas euitandas et expediendas se plenarie tulisse et leuasse profiteatur, et propterea prescriptas possessiones suas Thethen, Koch, Kethel, Chazar, Chycho, Wygman, Genyew, Taab, Zenth Myklos et Ewrs (pro quibus tandem per modum concambii predictum castrum Lak prenotateque curie nobilitares Edelyn et Mory cum ejusdem et eandem cunctis pertinenciis per antefatum condam Emericum Thewrewk sibi date et collate extitissent) eidem Benedicto de Bathyan coram prenominato condam Petro Judice Curie ipsius paterne Majestatis obligauerit et inscripserit, consensusque Regius paterne scilicet Majestatis exinde subsequutus et collatus fuerit; ex quo tamen ejuscemodi obligacio pariter et inscripcio non pignoris titulo sed perpetuitatis jure et in casu quo ipsum Franciscum de Hederwara in semine deficere contingeret per eum facta extitisse, constat autem eundem Franciscum adhuc superuiuere et nondum decessisse et per consequens nondum defecisse, ex eoque prescripta vniuersa bona et quelibet jura sua possessionaria per antelatam infidelitatis notam modo preallegato in perpetuum amisisse et ob hoc eadem quoque inscripcio nullius esset vigorositatis. — *Prenarrate* siquidem littere Capituli Ecclesie Sancti Stephani Prothomartiris de promontorio Waradiensi fassionales in persona nomineque prefati Johannis Dragffy producte propterea robur non sortirentur firmitatis, quia nec litteris statutoriis exinde confectis, nec alio euidenti documento posset verificari, si premissa cambialis permutacio alias inter ipsum Johannem Dragffy ac prefatum condam Georgium fratrem suum carnalem ab vna; nec non predictam condam dominam Dorotheam nouercam suam, relictam scilicet dicti olim Bartholomei Dragffy filiam vtpote antefati condam Emerici Bani filii predicti olim Laurencii de Hederwara Palatini ab alia partibus coram ipso Capitulo modo prenotato facta fictiue simulatiueque, vel recte realiterque celebrata extiterit; et si virtute ejuscemodi concambialis permutacionis eadem domina prescriptas medietates antedictarum possessionum

Zeeplak et Bewshaza aliquando possedisset, et quo tandem easdem fecisset; e contrario vero, si idem Johannes Dragffy vel ipse Georgius frater suus premortuus in dominyo pretactarum trium parcium prescriptarum porcionum possessionariarum ejusdem domine Dorothee in prenominatis opidis Ozora, Thamassy et Ireg, ac possessionibus Marthon, Bozyas, Thengeld, Felsew Maysa, Also Maysa, Debrenthe, Nagh Cheh, Kis Cheh, Kanya, Zokol, Gonozd, Megyes, Ireg, Wyffalw Henche, Thengelycz, Menthothffalw, Igar et Gerenas habitarum aliquando fuerit persistantque vel modo, quo deinde jure hujusmodi porciones possessionarie ipsam dominam concernerent, quidve juris in eisdem habuerit vel habeat, nullum probabile constaret documentum atque testimonium. Et ob hoc ambe littere preinserte viribus per omnia destitute haberentur. — *Preterea* quamvis prescripta castra Thamassy et Posegawar et castellum Podwersa cum suis cunctis pertinentiis virtute preexhibitarum litterarum antefati condam domini Mathie Regis consensualium pariter et confirmacionalium prelibatique condam Comititis Ladislai de Palocz Judicis Curie Regie composicionalium litteris in eisdem confirmacionalibus verbotenus insertarum inter prenominatos condam Laurencium de Hederwara Palatinum ac Emericum Banum et Nicolaum filios ejusdem Laurencii Palatini ab vna, ac prefatos Raphaellem Electum Ecclesie Boznensis ac Phylpes et Paulum Herczeg ab alia partibus modo predeclarato confectarum et emanatarum, in casu quo ipse Franciscus Hederwary absque heredum solacio ex hac luce decessisset, in prenominatum Nicolaum filium dicti Francisci Herczeg cum hiis quibus congruit deriuari et condescendi debuerit; quia tamen prescripte littere prenotati condam Sigismundi Regis confirmacionales Bude in festo Beate Margarethe virginis et martiris in pretacto Dominice Incarnacionis millessimo quadringentesimo vndecimo anno edite, habentes in se transsumptiue tenores quarundam litterarum ejusdem domini Sigismundi Regis in Wissegrad feria sexta proxima post festum Resurreccionis Domini anno ejusdem millesimo quadringentesimo quinto confectarum in preexhibitis litteris ipsius condam Comititis Ladislai de Palocz composicionalibus verbotenus inserte per quendam Gabrielem de Zemlen per dominos Prelatos ac Barones Proceresque et Nobiles hujus Regni nostri Hungarie vniuersos ob multarum litterarum priuilegialium falsam et iniquam fabricacionem atque confeccionem in anno salutis millesimo quadringentesimo quadragesimo octauo transacto publice condempnatum et tandem incineratum maliciose et inique fuissent fabricate et exarate; propterea prenominati Petrus de Korlathkew ac Ambrosius Sarakan vniuersa bona et quelibet jura possessionaria antefati Nicolai Herczeg vbilibet habita et existencia, que ex eo, quod ipse prenaratis litteris nomine antefati condam domini Sigismundi Regis false et inique per annotatum condam Gabrielem modo antelato fabricatis

atque... matis in Iudicio palam vsus fuisset, ad collacionem nostre Majestatis juxta vetustam et approbatam hujus Regni nostri Hungarie consuetudinem rite deuoluta extitissent, a Majestate nostra pro se impetrassent. Tum igitur ex eo, tum vero quia prelibatus Franciscus de Hedeiwara nondum defecisset, immo antequam ex hac luce decessisset prescriptam infidelitatis notam, vt premissum est, manifeste incurrisset, per quam pretacta vniuersa bona et jura sua possessionaria de facto amisisset, et proinde prenarrate quoque littere annotati condam Comitis Ladislai de Palocz compositionales et consequenter antefati condam domini Mathie Regis exinde confirmacionales inuigrose pariter et inanes haberentur. — *Deinde* quoniam prelibatus Johannes de Pakos causam suam prenotatam occasione prescripti castri Ozora ac pertinenciarum suarum prenominationum modo prehabito motam, prout ex seriebus pretactarum litterarum causalium nomine et in persona ejusdem Johannis ordine prenarrato productarum et exhibitarum clarescit, ab anno Dominice Incarnacionis millesimo quadringentesimo sexagesimo octauo vsque in presentem annum gracie millesimum quingentessimum vigesimum tercium prosequi neglexisset, et ideo causa ipsa quodammodo condescensa jam haberetur, qua sopita atque condescensa relique quoque vniuerse littere nomine suo presentate per obstaculum prescripcionis jura nobilium Regni transcendentis atque prescribentis extincte mortificateque censerentur. Et alioquin si causa premissa condescensa sopitaque modo preallegato non fuisset, vtique eciam processum suum in hujusmodi longis causarum processibus ab olim obseruari consuetum nondum compleuisset, quo incompleto et imperfecto adhuc fine, processuque pendente ad eandem causam et litteras productas respondere minime teneretur. — *Postremo* quia super prenominationis possessionibus Hydas, Sewrnye, Zwech, Zenth Marthon, Bew, Jad, Nagh Beryn, Petthend, Gyewgh, Akch, Nyr, Letha, Zewchen, Monyorokerek, Sythwa, Kewked et Kak porcionibusque possessionariis prenominatorum condam Nicolai Thwz et Ladislai de Zewchen in prescripta possessione Lak existentibus annotati Ladislaus et Gregorius Messer, nec non Emericus et Franciscus de Kyrthews eorumque progenitores nullam hactenus litis mocionem fecissent, immo protestaciones quoque et inhibiciones consuetas, quibus vtpote longevi temporis prescripcio excludi solet, super eisdem possessionibus ac porcionibus possessionariis in locis testimonialibus ac coram ordinariis Regni Iudicibus facere neglexissent ab anno virginalis partus millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto vsque annum incarnate Deitatis millesimum quadringentesimum nonagesimum sextum, quo videlicet anno per Johannem filium condam Anthonii de Kowachy in sua ac Emerici fratris sui carnalis personis super quatuor sessionibus eorum jobagionalibus in pretacta possessione Akch in Comitatu Simigiensi existente habitis, ac super quadam piscina

Hattas appellata in territorio ejusdem possessionis adjacente contra prelibatum condam Emericum Thewrewk de Ennyng, et demum vsque ad annum salutis millesimum quingentesimum decimum nouissime preteritum, quando scilicet prelibati Ladislaus Messer et Paulus de Kyrthews in ipsorum ac Michaelis et Pauli filiorum condam Johannis Isyp de eadem Kyrthews, nec non domine Katherine filie dicti condam Benedicti Messer consortis videlicet prenotati Georgii de Kowachy personis coram Capitulo Albensi et Conuentu Cruciferrorum de Alba predictorum antelatum protestacionem pariter et inhibitionem super pretactis possessionibus et porcionibus possessionariis litigiosis modo premissis fecissent, nulla protestacio, nulla eciam prohibicio contra earundem possessionum ac porcionum possessionariarum detentores in seriebus et continenciis præexhibitarum litterarum facta fuisse reperiretur; licet in anno incarnate Deitatis millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto protestacio quadam simul et inhibicio per Johannem filium Anthonii de Kowachy in sua ac Emerici fratris sui carnalis personis super quatuor sessionibus eorum jogabionalibus in pretacta pessessione Akch in Comitatu Simigiensi existente habitis ac quadam piscina Hattaas appellata in territorio ejusdem possessionis adjacente coram dicto Conuentu Ecclesie Simigiensis modo prehabito facta extitisse deprehendatur; tamen super eisdem nulla in presenciarum questionis discussionisque materia mota haberetur; et si eciam haberetur, prescripcio diuturni longeuque temporis in eisdem dudum intercessisset, et ex eo preinserte quoque littere in personis ipsorum Ladislai et Gregorii Messer ac Emerici et Francisci de Kyrthews modo prenarrato presentate viribus per omnia destitute haberentur, et per consequens prescripta castra ac castella, opida, ville, curie nobilitares, possessiones, predia, porcionesque et quelibet jura possessionaria sepefati Francisci de Hederwara nunc in lite existencia prenominales donatarios, quibus videlicet nos eadem et easdem contulissemus, optimo jure concernerent.

Quibus sic habitis et prelibato Benedicto de Bewken in persona memorati Nicolai Herczeg hoc et id, quod nos pretacta bona et jura possessionaria ejusdem Nicolai propter exhibicionem preinsertarum litterarum dicti condam domini Sigismundi Regis in prescripto anno gracie millesimo quadringentesimo vndecimo emanatarum in Judicio, vt prefertur, factam, prefatus Petrus de Korlathkew et Ambrosius Sarkan pro se a Majestate nostra impetrare nec debuisset nec potuisset, quondam in persona ejusdem Nicolai Herczeg virtute illarum litterarum, que alioquin adhuc coram prefato condam Comite Ladislao de Palocz mortificate fuissent viribusque destitute mansissent, a nostra Mejestate Personalique Presencia nostre Mejestatis nullum fuisset judicium postulatum, sed vigore duntaxat prenarrate composicionis in conspectu ejusdem Comitis Ladislai de Palocz modo

predeclarato facte iudicium pro se administrari postulatum, et alias quod ipse Nicolaus tanquam juris et litterarum ignarus juvenilisque etatis super earundem litterarum bona vel mala confectum (így) emanacioneque nil vnquam vel audiuisset vel intellexisset, subjungente pariter et referente; parcium omnium prescriptarum procuratores prenominati suis partibus juxta preexhibitarum litterarum continenciam atque vigores, juxta eciam responsiones et allegaciones eorum redeclaratas Bude primum per eandem nostram Personalem Presenciam et deinde, causa ipsa cum tota serie sua prenarrata in conspectum solius nostre Majestatis huc ad Wysegrad maturioris evidenciorisque discussionis gracia deducta, per nostram Maiestatem iudicium ac iusticiam finalemque deliberacionem et conclusionem supplicarunt.

Verum licet prenominatus Detricus de Rayk prescripta castra Thamassy et Ozora cum pertinenciis suis predeclaratis prefate domine Barbare consorti ipsius Francisci de Herderwara vltra prescriptas dotem et res suas paraffernales pro prenarrata viginti millium florenorum auri summa premissis pignoris titulo pertinere; memoratus vero Benedictus Fychor eadem castra Thamassy et Ozora cum dictis suis pertinenciis, preterea prescriptas curias nobilitates Edelcyn et Mory ipsi Francisco de Hederwara in concanbium possessionum suarum Thethen, Koch, Kethel, Chazar, Chicho, Wygman, Genyew, Thab, Zenth Myklos, et Ewrs prelibato Benedicto de Batthyán jure perennali deservire; memoratus nempe Mauricius de Olazy tam prescripta castra curiasque nobilitares, quam eciam alia uniuersa ac quelibet bona ac jura possessionaria prenotati Francisci de Hederwara vbiuis et in quibuscumque Comitatibus predicti Regni nostri Hungarie adiacencia et habita, memoratam dominam Katherinam consortem predicti Andree de Bathor, preter jus suum quartalicium in eisdem vniuersis bonis et iuribus possessionariis habitum sibi que juxta ejusdem Regni nostri consuetudinem de illis jure materno prouenire debens, prenotato pignoris titulo concernere; antefatus siquidem Balthasar de Bod directas et equales tres partes totalium porcionum possessionariarum annotate condam domine Dorothee, relicte dicti olim Bartholomei Dragffy filie vtpota predicti olim Emerici Bani de Hederwara in opidis Ozora ac Thamassy et Ireg, nec non possessionibus Marthon, Bozzas, Thengeld, Felsew Maysa, Also Maysa, Debrenthe, Nagy Cheh, Kys Cheh, Kanya, Zokol, Gonozd, Megyes, Ireg, Wyffalw, Henche, Thengelycz, Mentohtfalw, Igar et Gerenas habitatum memorato Johanni Dragffy perpetuitatis jure; reliqua vero pretacta uniuersa bona et quelibet jura possessionaria predicti Francisci de Hederwara vbilibet habita eundem Johannem Dragffy omni eo jure, quo prenotatam condam dominam Dorotheam legitime contigissent, tangere; prelibatus autem Benedictus de Bewken prenominatam Nicolaum Herczeg prescripta castra Thamassy et Po-

segawar et prenotatum castellum Podwersa cum omnibus eorum pertinenciis et vtilitatibus perennali consimiliter jure concernere; annotatus — — — Franciscus de Lad pretactum opidum Ozora nec non possessiones Bozzas, Debrenthe, Also Maysa, Felsew Maysa et Nylas vocatas antefato Johanni de Pakos jure parimodo perpetuo competere; prenominate siquidem — — — de Kowachy pretactas possessiones Hydas, Sewrnye, Zwech, Zenth Marthon, Bew, Jad, Nagh Beryn, — — — — — Akch, Nyr, Letha, Zewchen, Monyorokerek, Sythwa, Kewlked et Kak vocatas et — — — — — as porciones possessionarias predictorum condam Nicolai Thwz de Lak et Ladislai de Zewchen in eadem possessione La — — — — — ita prenominate Ladislao et Gregorio Messer, nec non Emerico et Francisco de Kyrtheys similiter jure perennali pertinere retulerint et ordine prenarrato proposuerint.

Quia tamen juxta predeclaratam responsionem — — — — — et allegacionem prenominatorum Johannis de Thorda et Gregorii de Mykola procuratorum ipsorum actorum legitimum sepefatus Franciscus de Hederwara tanquam singularis et vnica persona heredeque successorio destituta, nullaue euidente et rationabili necessitate coacta, premissam fassionem simul et obligacionem impignoraticiam prescriptorum castrorum suorum Thamassy et Ozora pertinenciarumque eorundem prelibate domine Barbare consorti sue pro prenarratis viginti millibus florenis auri facere nequaquam potuisse; simili deinde et pari ratione prenarrata omnium castrorum et bonorum ipsius Francisci de Hederwara obligacio atque impignoracio per eum memorate condam domine Katherine filie dicti olim Nicolai de Hederwara sorori sue carnali; consorti, vt prefertur, antefati Stephani de Rozgon pro prescripta similiter viginti millia florenorum auri summa modo antelato facta perperam celebrata extitisse; prenarrata deinde pretectarum possessionum Thethen, Koch, Kethel, Chazar, Chycho, Wygman, Genyew, Thab, Zent Myklos et Ewrs, subsequenterque castri Lak curiarumque nobilitarium Ede-lyn et Mory cum ejusdem et earundem cunctis pertinenciis prenominate Benedicto de Batthyan per antefatum Franciscum de Hederwara modo et ordine ac sub condicionibus superius luculenter expressis facta, non impignoracio, sed perpetuitatis jure tituloque, et in casu duntaxat, quo ipsum Franciscum de Hederwara in semine heredibusque deficere contingeret, facta celebrataque fuisse, et ob hoc hujusmodi quoque fassio et inscripcio sua eo, quod idem Franciscus nondum defecisset, locum non habere, nec admittenda censi; ceterum quia ex preexhibitis in persona antefati Johannis Dragffy litteris fassionalibus vel alio documento probabili testimonioque euidenti non constat, neque elici poterit, quid et quantum juris prenominate domina Dorothea relicta dicti condam Bartholomei Dragffy, filia scilicet annotati olim Emerici Bani de Heder-

wara in prenarratis bonis et juribus prius habuerit, vel modo habere possit; predeclarata eciam bonorum prescriptorum partes inter easdem permutacio concambialis, vtrum fiete vel realiter et serio celebrata fuerit incertum pariter habetur, et ob hoc eadem quoque concambii mutua et inuicem facta celebracio inanis et inuigorosa reputari; composicio deinde et vnio inter memoratos condam Laurencium de Hederwara Palatinum ac Emericum Banum et Nicolaum filios ejusdem Laurencii Palatini, nec non prefatos Raphaellem Electum Ecclesie Boznensis, ac Phylpes et Paulum Herczeg de Zekchew coram antefato Comite Ladislao de Palocz ex juridico processu modo antelato facta et contractus; mutuaque in pretactis castris et bonis eorum successio exinde sequuta, quia prelibatus Franciscus de Hederwara, antequam in semine defecisset, premissam infidelitatis notam palam incurrisse, hujusmodi contractum sew mutuum successionem penitus perturbasse, deleuisseque et extinxisse; nichilominus tamen propter exhibicionem pretectarum litterarum memorati condam domini Sigismundi Regis confirmacionalium in prescripto salutis anno millesimo quadringentesimo vndecimo modo prenotato confecte atque fulminate prelibatus Nicolaus Herczeg ob causas et rationes per procuratorem suum superius deductas nulla proscriptcionis vel infidelitatis nota labeque innodatus aut irretitus extitisse; demum causa prenotata in facto prescripti opidi et castri Ozora et pertinenciarum suarum prenominatarum modo et ordine prehabito mota per premissa proscriptcionis obstaculum quodam modo sopita atque condescensa fuisse, et alioquin ob rationes superius expressas in suspensio incompletoque adhuc fine pendere et loco de presenti illa tractari non posse, sed in suo processu veteri, prout de Regni consuetudine debet admittendaque videbitur, prosequi debere; postremo negocium quoque et factum prescriptarum possessionum Hydas, Sewrnye, Zwech, Zenth Martlon, Bew, Jad Nagh Beryn, Petthend, Gywgh, Akch, Nyr, Letha, Zewchen, Monyorokerek, Sythwa, Kewlked et Kak porcionunque possessionariarum prenominatorum condam Nicolai Thwz et Ladislai de Zewchen in pretacta possessione Lak *existencium et habitaram per longeni temporis proscriptcionem jura nobilium Regni nostri, ut premissum est, transcendentem* extinctum penitus et sopitum esse, ex premissis reperiabatur manifeste. *Quapropter prenarrate* omnes littere in personis prenominatarum dominarum Barbare sepedicti Francisci de Hederwara, ac Katherine prelibati Andree de Bathor consortium; item prenominatorum Benedicti de Batthyan, Johannis Dragffy et Nicolai Herczeg, nec non Ladislai et Gregorii Messer ac Emerici et Francisci de Kyrthews producte et superius tum verbo tenus tum vero sensualiter inserte, in quantum hereditatem et impignoracionem quoque ac inscripcionem prescriptorum castrorum Thamassy, Ozora, Lak et Posegawar, castellicque Podwarsa, curiarum eciam Edelyn et Mory predictarum tan-

gere concernereque dinoscuntur, cassari et inuvalidari, subsequenterque eadem castra Thamassy et Lak, nec non curie nobilitares Edelyn et Mory prenominationis Petro de Korlathkew ac Ambrosio Sarkan pure et simpliciter ac absque omni prorsus dotaliciorum de eisdem prouenire debencium solucione eo, quod primum vniuersa bona et quelibet jura possessionaria dicti Francisci Hederwary eisdem Petro et Ambrosio, exigentibus preclaris eorundem seruiciorum meritis in perpetuum nos contulisse, et tandem ceteris bonis ejusdem Francisci per eos nobis remissis et resignatis in hijs duntaxat castris et curiis nobilitaribus condicione sub premissa cum eis concordasse recolimus; castrum vero Ozora prenotatum antefato Alexio Thwrzo; predictum siquidem castellum Podwarsa memorato Simoni Mersyth, ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis simul cum cunctis opidis, villis, possessionibus, prediis, porcionibusque et juribus possessionariis ad eadem castra et castellum curiasque nobilitares de jure et ab antiquo spectantibus pertinereque debentibus, quibus scilicet per antelatum Franciscum de Hederwara tenta fuerunt et possesse, vigore preexhibitarum litterarum nostrarum donacionalium superius verbaliter insertarum, in perpetuum *adjudicari, statuque et relinqui* et de eisdem castris, castello, curiis nobilitaribus, opidis, villis, possessionibus, prediis, porcionibusque et juribus possessionariis quarte puellares sew jura quartalicia prefatarum condan dominarum Katherine dicti condan Nicolai de Hederwara, ac Dorothee prelibati olim Emerici Bani de eadem Hederwara filiarum, eisdem juxta hujus Regni nostri Hungarie legem et consuetudinem prouenire debencia, prenominationis domine Katherine consorti annotati Andree de Bathor, filie videlicet ejusdem domine Katherine filie ipsius Nicolai Hederwary jure materno; nec non Johanni Dragffy virtute prenarrate fassionis ipsius condan domine Dorothee filie predicti olim Emerici Bani de Hederwara, relicte videlicet annotati condan Bartholomei Dragffy coram predicto Capitulo Ecclesie Sancti Stephani Prothomatoris de promontorio Waradiensi modo antelato facte excidi et sequestari, reddique, et nichilominus memorate domine Barbare consorti ipsius Francisci Hederwary pro habitacione sua locus competens et honestus, juxta exigenciam status et dotalicii sui, in bonis mariti sui prenarratis extra ipsa castra Lak et Thamassy curiasque nobilitares Edelyn et Mory dari atque deputari debere nobis et prefatis dominis Prelatis et Baronibus Magistrisque Prothonotariis et Regni nostri Nobilibus, Sedis scilicet nostre Judiciarie Juratis Assessoribus nobiscum et ipsa Personali Presencia nostra in discussione et examine presentis cause pariter constitutis et existentibus perspicue agnoscelatur; de quorum consilio prematuro, rationibusque et causis ex predeclaratis nos pretactas vniuersas litteras in personis antefatarum dominarum Barbare et Katherine, nec non prenominatorum Benedicti de Batthyan, Johannis Dragffy et Ni-

eolai Herczeg, item Ladislai et Georgii Messer ac Emerici Francisci de Kyrthews modo predeclarato productas et exhibitas, in quantum, vt premittitur, hereditatem et impignoracionem quoque ac inscripcionem prescriptorum castrorum castellicque et curiarum predictarum tangere dinoscuntur, cassamus et inualidamus; ex eoque prenotata castra Thamassy et Lak, nec non curias nobilitares Edelyn et Mory sub condicione predeclarata pure et simpliciter ac absque omni dotalicionum solucione prenominatis Petro de Korlathkew et Ambrosio Sarkan; castrum vero Ozora predictum memorato Alexio Thwrzo; ipsum siquidem castellum Podwarsa antefato Simoni Mersyth eorumque heredibus et posteritatibus vniuersis, simul cum cunctis opidis, villis, possessionibus, prediis porcionibusque et iuribus possessionariis ad eadem et easdem de jure et ab antiquo spectantibus quibuslibet, per annotatum Franciscum de Hederwara, vt prearratum est, tenta fuissent et possesse, ac pariter cum vniuersis suis vtilitatibus, vtilitatumque et prouentuum integritatibus quouis nominis vocabulo vocitatis, vigore preexhibitarum litterarum nostrarum donacionalium in perpetuum adjudicanda, statuendaque et relinquenda, et de eisdem castris, castello, curisque nobilitaribus et eorundem ac earundem pertinenciis predeclaratis quartas puellares sew jura quartalicia prenominatarum condam dominarum Katherine, dicti condam Nicolai, et Dorothee, prenotati olim Emerici Bani filiarum ejusdem juxta hujus Regni nostri Hungarie legem et consuetudinem (vt pretactum est) prouenire debentes, antefatis domine Katherine consorti ipsius Andree de Bathor jure materno, et Johanni Dragffy virtute fassionis premisse excidentes et sequestrantes reddendaque; et nichilominus prelibate domine Barbare consorti sepedicti Francisci de Hederwara locum competentem et honestum pro residencia et habitacione sua, juxta exigenciam status et dotalicii sui, in eisdem bonis mariti sui, extra predicta castra Lak et Thamassy curiasque nobilitares Edelyn et Mory, dandum et deputandum esse, serie aliarum litterarum nostrarum adjudicatoriarum, execucionalium pariter et occupatoriarum decreuimus et commisimus, imo adjudicamus, decernimusque et committimus sepedicta castra, castellumque et curias nobilitares cum eorundem et earundem pertinenciis predeclaratis in perpetuum tenere, possidere pariter et habere, auctoritate nostra judiciaria, jureque et justicia mediante saluo jure alieno. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in curia nostra Wyssegradiensi secunda die festi Exaltacionis Sancte Crucis anno salutis millesimo quingentesimo vigesimo tercio.

(A király birói pecsété belül van nyomva.)

Lecta per me Werbcwcy m. p.
Locumetentem etc.

Az így híven közlött ítéletlevél *négy* tekintetben bir részt köztörténeti, részint jogtörténeti érdekekkel, mennyiben : I. *Nandorfejevárra elveszésére vonatkozó nevezetes adatokat tartalmaz*; II. *a Hedervári és több más családok viszonyait több részben felvilágosítja*; III. *a királyi személynői törvényszék akkori eljárását élénkbe tiltetvén, a Verböczi idejében a legfontosb jogpereknél Magyarországon divatozott törvénykezési rendtartás iránt értesít*, és IV. *a szintén Verböczi idejében létezett magyar jog közelebbi megismeréséhez adalékot nyújt*.

Ezen négy irányban tehát még néhány jegyzést iktatok ide.

I. *Nandorfejevárnak 1521-iki elveszéséről* általában már közleményem kezdetén szóltam. Ezen esemény rendkívüli történeti fontosságánál fogva minden hiteles adat, mely annak közelebbi és részletesebb megismerését eszközli vagy biztosítja, Magyarország köztörténetének szempontjából nagy becsűnek tartatik. Ennek folytán különös becse van azon adatoknak, melyeket egykorú, közvetlenül magára ezen eseményre vonatkozó okmányok tartalmaznak.

S íme, miután Tubero és Istvánfi tudósításai, melyeket Nandorfejevár elestére nézve történetíróink mindeddig követtek, egyáltalán véve kielégítőknak többé nem találtak, minden ide tartozó új kútfői fölfedezést kedvesen kell vennünk.

Ezen oknál fogva csakugyan Szerémi Györgynek és Verancsics Antalnak Nandorfejevár vég sorsát tartalmazó részletes elbeszélései bírnak különös érdekekkel ¹⁾. Mennyiben pedig az itt szóban lévő ítéletlevél és II. Lajos királynak abba iktatott egy adománylevele hazánk ezen végvárának elveszéséről s Hedervári Ferencnek ebből következett hűtlenségéről körülményesen tudósítanak, ezen két okmányt, habár azoknak ide tartozó része egy másik, a Kovachichok által már közzé tett 1523-iki okmánnyal ²⁾ szórul szóra megegyezik,

¹⁾ A magyar Akadémia által kiadott Magyar Történelmi Emlékekben, névszerint a Scriptorokat tartalmazó ezen gyűjtemény második osztálya első kötetében.

²⁾ Astraea I. köt. 426. l.

az azon korú magyar történet nevezetesb kútfőihez kell számítanunk.

Kiegészítésül közlöm itt még Marino Sanuto híres krónikájából azon levélnek olaszos latin fordítását, melyet Szolimán török császár kevéssel Nandorfejérvár elfoglalása után ezen eseményről a velencei köztársasághoz írt:

„*Copia dila lettera dël Signor Turcho mandata per il suo schiauo ala Signoria nostra.*“

„Suleimancsah filius Selimsach Regis victor semper.“

„Sultam Suleimansach Dei gratia Rex maximus Constantino-polis et Imperator utriusque continentis Persarumque et Arabum, Syrie, Meche et Hierosolimorum, Asieque et Europe et totius terre Egypti Imperator etc. ad Illustrissimum et maxime honorabilem Ducem Illustrissimi Venetiarum Dominii dominum Antonium Grimandum. Salutem dignam et convenientem salutationem cum congruenti affectu Splendori tuo mittimus. Sapiate che per il passato nostra Maesta se era partita per andar contra il Re de Hungaria hostilmente et armata manu, et venissemo in mezo del suo paese. Tutto el desiderio nostro era di trouar precise quel Re per combater in la compagna, et stessemo mezi tre in mezo il suo paese, et brusassemo et desolassemo quelli, et menassemo in captivita molti, per il che vedendo la Maesta nostra, che il preffato Re non vien in defension del suo paese combatessemo. Et hauemo preso tre sue cita cum la spada, quale l' una e chiamata *Belgrado*, l' altra *Sabaz* (Szabacs) et l' altra *Semini* (Zimony, Semlinum); et li homeni di quelle hauemo menati per fil de spada. Se hanno reso et altre cinque cita, et del populo suo parte hauemo mena per schiaui, parte per sorgoni a Constantinopoli. Li loci et cita sue destrutte et ruinato omnino, et vedendo nostra Maesta che il tempo era breue et la inuernata sopraueniua, retornassemo et venissemo alla sedia nostra. Quare sapendo nostra Maesta, che uni per il passato haueuate bona pace et amicitia cum le benedette anime de nostri mazori pariter et cum nostra Maesta, ne e parso conueniente mandar el presente nostro schiauo Zaus Chelil, che ui conforti cum el nostro ben esser et etiam cum le prodoze nostre, acio ui realegrate come boni amici nostri, che seti. Scripte in aula Regie potestatis nostre in regione et oppido Belgradi prope fluuium Danubium die 22. Septembris 1521.

(Sanuto Marino kézirati kronikájának XXXII. kötetében, 1521. october 28-kánál).

II. Magyarország XV. és XVI. századi történetében egyes nevezetesb családok eseményei és kölcsönös viszonyai fő fontossággal bírnak. Azért itt is helyénvalónak látszik, *az*

egy-egy családra, melyekről az itt fejtegetett perben szó van, különösen figyelmünket fordítani.

Első helyt áll a *Hedervári* család, mely a magyar történet első százada óta az ország legelőkelőbb családainak egyike volt. A családnak két, még Gejza vezér korában ide telepedett idegen lovagtói eredetét már a hazai krónika elbeszéli: „De Alemannia Volphgerus cum fratre suo Hederico de Comitibus Houmburch ortus cum trecentis dextrariis faleratis introivit, cui Dux Geycha montem Kiscen (Güssing, Német-Újvár) pro descensu aeterno contulisse comprobatur. De istis deinde Hederici generatio derivatur“ *). A család viszonyait annak kimúltáig (1680) felvilágosította Wagner Károly. Okmányunkban a következő Hederváriak említetnek: *Lőrinc* 1437—1447. nádor, annak két fia *Imre* mačsói bán és *Miklós*, továbbá ezeknek gyermekei, *Dorottya* Imre leánya és Drágffy Bertalan második neje, s Miklós gyermekei *Ferenc* a nandorfejevári parancsnok és *Katalin* Rozgonyi Istvánné.

Látjuk ebből egyszersmind a Hedervári család összefüggését a Drágffyak- és a Rozgonyiakkal, melyre nézve még említenem kell, hogy Drágffy Dorottyának gyermekei nem voltak; Rozgonyi Katalin pedig János és Péter fiain kívül Katalint szülte, ki Báthory Endréhez ment férjhez. A jelen perben Rozgonyi Katalin Báthory Endrénével közvetlenül, az akkor már meghalt Hedervári Dorottya Drágffy Bertalanné nevében pedig annak mostoha fiával Drágffy Jánossal találkozunk.

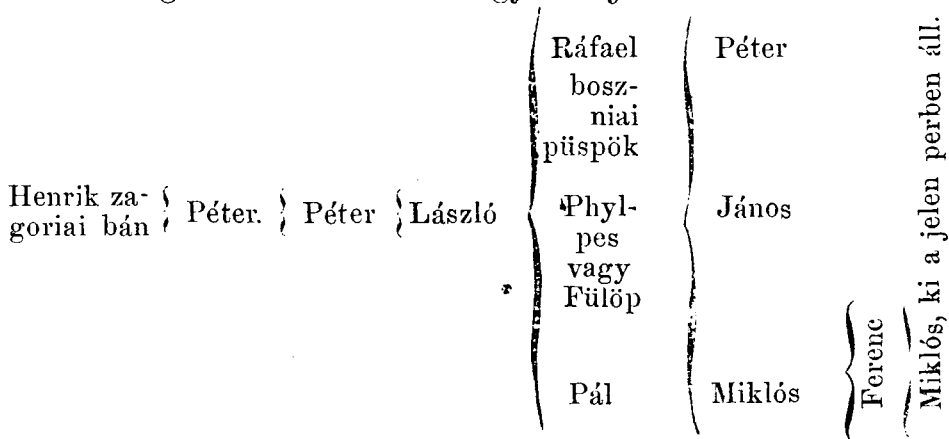
Hedervári Ferencnek neje volt Cháky Borbála, Cháky Benedek és Rozgonyi Apollónia leánya. Ettől, mint az itt tárgyalt perből is kitetszik, neki gyermekei nem voltak.

A többi családokat illetőleg, melyek az itt szóban levő perben Hedervári Ferenc birtokára nézve különféle igényekkel felléptek, miután Batthyány Benedek e tekintetben csak adóssági követelést emelt, s így semmi családi összeköttetésre vagy ezen birtokhozi régibb közelebbi viszonyra nem hivatkozott, tehát itt szóba sem jöhet, a következőket emeljük ki:

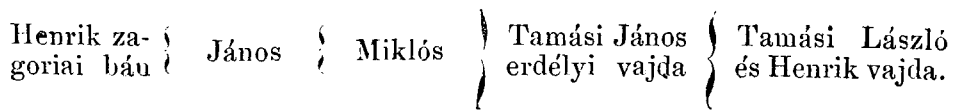
*) Bécsi képes Krónika; Budai Krónika, kiad. Podhradczky 47. l. Turóczi Krónikája II. r. 11. f.

1) A *Szekcsői Herczeg* családot, s névszerint Miklóst Ferencnek fiát, ki őseinek Fülöp, Ráfael és Pál, László fiainak Hedervári Lőrinc nádorral és annak fiaival Imrével és Miklóssal kötött családi egyességet felhozva, de a Hedervári családdal való ezen alkalommal elismert rokonságra is hivatkozva, Tamási, Pozsega és Podwerso várakat igénybe vette. Ezen viszony mindazonáltal igen homályos, mert az igénylők fő okmánya, t. i. Zsigmond királynak állítólag 1405. aprilis 25-kén kelt és 1411. julius 12-kén megerősített kiváltságlevele, mely által Tamási Lászlónak és Henriknek megengedtetik, hogy, ha ők örökösök nélkül halnának ki, minden javaik Szekcsői Herczeg Lászlóra és Istvánra vagy azoknak utódjaira szálljanak, — hamis, és az ismeretes okmányhamisító Zömléni Gábor deák által gyártatott, a mint ezt Verbőczy Hármaskönyvében (II: 14. §. 58.) találjuk, s az ellenfelek ügyvédei is felhozták, Szekcsői Herczeg Miklós pedig nem tagadta, minden igényét csak az ezen okmány alapján Palóczy László országbíró előtt 1446. Fülöp szépatyja és testvérei s Hedervári Lőrinc nádor és fiai között kötött, és Mátyás király által 1464. megerősített birói egyességből származtatván.

Ehhez képest a Szekcsői Herczeg család származását Henrik zagóriai bántól kezdve így találjuk :

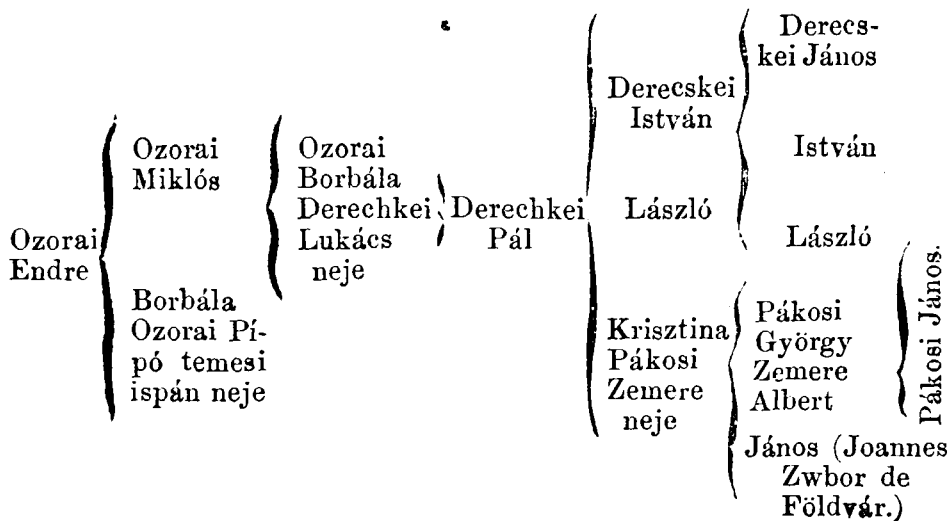

Ha egyébiránt Zsigmond király hamisnak talált okmánya a genealogiai összefüggésre nézve hitelt érdemel, Henrik bánnak egy másik János nevű fiától még a következő maradéka is volna :

Tamási János vajda és ennek fiai László és Henrik vajda az említett koholt okmány szerint magvok szakadta esetére minden jószágaikra nézve Szekcsői Herczeg László, és ennek ugyanazon okmány szerinti testvére István számára Zsigmond királytól állítólag az öröködési jogot nyerte meg; mely okmányt Szekcsői Herczeg László fiai a Hedervári Lőrinc és annak fiai ellen kezdett perben oly ügyesen tudtak használni, hogy ezek velök az országbíró előtt barátságos egyességre léptek, oly módon, hogy Hedervári Lőrincnek és utódjainak a tamási, pozsegai és podversai várak engedtetek át, melyek mindazonáltal, ha Hedervári Lőrinc nemzetségében magszakadás történnék, a Szekcsői Herczeg családhhoz visszaszálljanak. Hedervári Ferenc elítéltetése most Szekcsői Herczeg Miklósnak alkalmat nyújtott, miszerint a három várnak kiadatását követelte.

2) A *Pákósi*-családot. Pákosi János Hedervári Ferenc jószágai közül az ozorai várat és urodalmat mint az ő családját illető örökséget követelte, melyet még Hedervári Lőrinc nádor erőszakosan elfoglalt, azóta pedig a Hedervári család s legutóbb Hedervári Ferenc jogtalanul bírt. Követelésének bizonyításában mindenekelőtt ezen jószágra az Ozorai család női ágának jogát ügyekezett megmutatni; azután ettőli saját származását bizonyította be. A családi viszonyok, mennyiben az Ozorai, Derechkei és Pákosi családok összeköttetését látjuk, magokban véve érdekesek, de a Hedervári családdal a Pákosiak semmi családi vagy más közelebbi összefüggésben nem álltak. A nemzedéktábla a következő:

Ezen nemzedéktábla a magyarországi onomastikára nézve is két nevezetes adatot tartalmaz:

a) A florenci eredetű Scolari Pípo (Fülöp), ki Zsigmond alatt az ország több legelőkelőbb hivatalát viselte (meghalt 1426.), Magyarországon nem eredeti, hanem nejének nevén neveztetett, azaz Ozorai Píponak, t. i. az ozorai vár és uradalom után, melyet ő mint neje hozományát bírt; de mely, mivel minden gyermekei már előtte elhaltak, halála után ismét neje csaladjára szállt vissza.

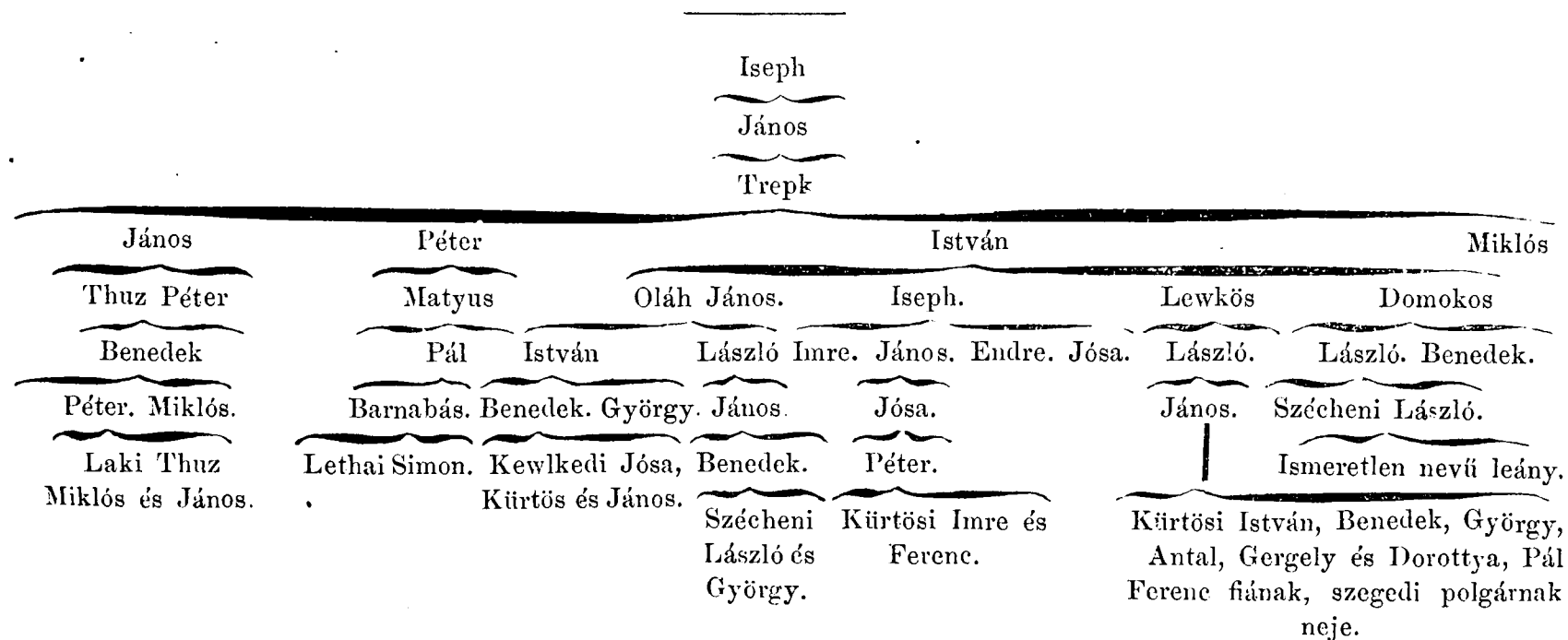
b) Pákosi Zemere és Derechkei Krisztina egyik fia János az okmányokban „Johannes Zwbor de Földvár“-nak neveztetik; hihetőleg Földvár helység után, melyet bírt.

Látjuk ebből, hogy a XV. század első felében a magyarországi onomastika határozott származási szabályokat általában még nem követett, s hogy többnyire a nevezetesebb birtok volt az, mi a birtokosnak praedicatumát akkép adta meg, hogy az egyszersmind személynévül is használtatott.

3) Különös érdekléssel bírnak a *Bewi* vagy *Bwi*, minden jelenségek szerint *ősmagyar nemzetségtől* eredt Széchenyi Messzer (Messer de Zewchen) és Kürtös (Kyrtews) családoknak viszonyai, és néhány más a *Bewi* nemzetségből való, u. m. a Laki Thuz, Lethai és Kewlked családokkal összefüggése. Ezek több helységekre, melyeket Hedervári Ferenc bírt volt, régi osztályokból származott öröködési követeléseket tesznek, s ez alkalommal nyolc okmányt hoznak fel, melyek a *Bewi* nemzetségnek elágazását és az attól származott családoknak összefüggését és kölcsönös viszonyait, ha nem kimerítőleg is, legalább sok tekintetben körülményesen felvilágosítják. Ezen okmányok alapján a *Bew* nemzetség következő nemzedéktábláját állítottam össze:

Bew vagy Bw nemzetség.

(A nemzetségnek régibb ősei ismeretlenek még.)

Ezen adatokra nézve itt eleve csak két rövid jegyzést teszlek :

a) Az ősmagyar nemzetségek ismerete azok által egygyel, t. i. a *Bewi* nemzetséggel szaporodik, melyet sem Horvát István, sem Podhradczky József a régi magyar nemzetségeknek általok készített jegyzékében nem említenek. A *Bewi* nemzetség egyébiránt már egy 1284-iki okmányban, összhangzólag a mi adatainkkal találtaik, u. m. „Comes *Johannes filius Isiph de genere Bew* in conflictu extitit per Cumanos interemptus, — — ipsis *Trepk* et *Johanni* stb *).

b) Látjuk egyszersmind, mily alaptalan azon állítás, hogy Mátyás királynak keresztatyja Thuz János, *keresztelt zsidó* volt volna. A Laki Thuz család a *Bewi* ősmagyar nemzetségtől származott, tehát régi magyar nemes család volt, s így Laki Thuz Jánost keresztelt zsidónak jellemezni nem lehet.

III. A magyar jog történetét, sőt annak rendszeres egészét is, csak akkor fogjuk alaposan ismerni, ha nem pusztán Verböczi Hármaskönyve és a hazai törvények mellett állapodunk meg, hanem országunk és nemzetünk előbbi jogéletére vonatkozó minél több okmányok, leginkább régi periratok szorgalmas tanulmányozása által azoknak értelmét mélyebben fölfogni és a gyakorlati élettel való összefüggéseket híven és részletesen érteni képesek leszünk.

Ezen szempontból az itt szóban levő pertárgyalások különös fontossággal bírnak. T. i. a per alkalmával oly kérdések merültek fel, melyek a magyar jog rendszerében mindig érdekeseeknek ismertettek el; a tárgyalásokban és a per egész menetében pedig a régi magyar peres eljárás eléggé bő tartalmú példáját bírjuk. Járul ehhez még, hogy a per a királyi személynök törvényszéke előtt folyt le; hogy az Verböczi István Hármaskönyvével egykorú; minek folytán ezt annak segédelmével különösen értelmezhetjük; sőt hogy Verböczi maga volt a királyi személynök, ki benne bíraskodott, és az ítéletet alá is írta.

*) A még kiadatlan okmány kivonatát közli Czech János, Új Magyar Muzeum 1851. I. köt. 205. l.

Lássuk most *a pernek menetét, a perlekedés formáit, és érdemleges tárgyalásának fő vonásait.*

Miután az 1521-ki országgyűlés Nandorfejérvár és Szabács megadói ellen a hűtlenség büntetését kimondta volna, melyet az 1523-iki országgyűlés névszerint a bűnösök a koronára szállt jószágainak ismétli adományozhatására vonatkozólag megújított, s minek alapján a király törvényszéke 1523. június 15-kén Hedervári Ferencet elítélte, II. Lajos király ennek jószágait több részben eladományozta. Így 1522. jan. 18-kán Lak és Tamási várakat, s Edelény és Mori curiákat Buchani Korláthköwy Péternek és Akosházai Sárkány Ambrusnak; martius 9-kén Dalmad birtokot Sysari Korody Albertnek, június 15-kén Ozora várát Bethlenfalvi Thurzo Eleknek, és november 1-jén Podworsa várát Obrowaczi Mersych Simonnak adományozta. Minthogy pedig Hedervári Ferenc formaszerinti elítéltetése csak 1523. június 15-kén történt, Korláthköwy Péternek és Sárkány Ambrusnak kívánatára a király nagyobb biztosság végett 1523. június 16-kán nekik újonan adott ki egy adománylevelet. Bakich Pál, ki csak 1526. nyerte adományát, e perben nem szerepel.

De alig történtek ezen adományozások, azonnal hallatszott a panasz, hogy léteznek többen, kiknek Hedervári Ferenc jószágaira igényeik vannak, hogy tehát ezeknek egyszerű eladományozása mások jogainak sérelmével jár. Ezen jogigényeket a magyar jog rendes szabályai szerint a beiktatás alkalmával kellett volna bejelenteni, mire azután elintézésök törvénykezési úton következett volna. Azonban itt más-kép történt. Mert az 1523. sz. Jakabterminus utáni quindénára vagyis 15-dik napra hirdetvény (edictum) által volt határidő kitűzve, melyen mindazok jelentsék magokat, kiknek Hedervári Ferenc jószágaira valami igényük van.

Ezen határnapon, azaz augustus 8-án mindenek előtt az adományozottak adományleveleiket fölmutatták; azután hét-féle igény volt bejelentve:

1) *Hedervári Ferenc neje Chaaki Borbála* hitbérén és hozományán kívül, melyeknek fejében férje minden javai le vannak kötve, az Ozora és Tamási várakban zálogjogot követelt Hedervári Ferencnek 1515. a keresztesek fejérvári con-

ventje előtt tett bevallása szerint, melyben ez, akkori jaicai bán, az ő ékszereit 20,000 magyar arany forint értékben ezen vár föntartására elköltvén, neki e tekintetben Ozora és Tamási várakat az azokhoz tartozó jószágokkal együtt zálogképpen lekötette, mely kötés még ugyan 1515. beiktatás által is meg volt erősítve.

2) *Batthány Benedek* 12,000 magyar aranyforint fejében, melyeket ő Hedervári Ferencnek akkor jaicai bánnak legsűrűsb köz- és magánszükségei fedezésére kölcsönzött, ennek 1506. Szent-Györgyi és Bazini gróf Péter országbíró előtt magvaszakadtának esetére tett ünnepélyes bevallását fölhozván, melyet II. Ulászló király is ugyanazon esztendőben helyben hagyott, és egyik későbbi cseréjére hivatkozva, Ozora és Tamási várakat, s Edelény és Mori nevű curiákat tulajdonul kereste.

3) Hedervári Ferencnek, *Katalin nővére utáni unokahúga Rozgonyi Katalin Báthori Endréné* az anyját illető s örökségképen reászállott negyed (quartalitium) fejében, de azonkívül 20,000 aranyforintnyi adósság tekintetében a keresztesek fejérvári conventje előtt 1500. történt bevallás alapján nagybátyja minden jószágaiban zálogjogot követelt.

4) *Drágffy János* mostoha anyjának néhai Hedervári Dorottya Drágffy Bertalanné annak atyja Hedervári Imre utáni örökségét, melyet ez 1506. részint egyszerű engedmény, részint csere útján három negyedrészen reá ruházott volt, tulajdonul keresi, mennyiben az ezen örökséghez tartozó jószágok Hedervári Ferenc birtokában vannak, t. i. Ozora, Tamási, Ireg stb.

5) *Szekcsői Herczeg Miklós* azon barátságos egyesség alapján, melyet Szekcsői Herczeg Fülöppel, Ráfaellel és Pállal Hedervári Lőrinc nádor és annak fiai Imre és Miklós, tekintettel Zsigmondnak állítólagos 1411-iki kiváltságlevelére 1446. Palóczy László országbíró előtt kötöttek, és melyet Mátyás király 1464. helyben hagyott, Tamási, Pozsega vár és Podverso várakat, melyek Hedervári Ferenc birtokában vannak, mint őseik után őket illető örökséget követelték.

6) *Pákosi János*, az Ozorai családnak női ágon való utódja, Ozora várat, mely jogilag ezen család mindkét ágát

illeté, de melyet még Hedervári Lőrinc nádor erőszakosan elfoglalt volt, legutóbb pedig Hedervári Ferenc bírt, örökségül kereste. Végre

7) *Szécheni Meszer László és Gergely s Kürtösi Imre és Ferenc*, mint a régi Bewi nemzetség utódai több, állítólag ezen nemzetség jogaihoz tartozó s őket ősi örökségképen illető, de Hedervári Ferenc által tettleg birtokolt jószágokat követeltek.

Ezen igények ellenében az adományosok általában azt válaszolták, hogy az azoknak támogatására előterjesztett okmányok az ő adományaik irányában érvényességgel nem bírnak, hogy tehát magok a követelések is alaptalanok. Név szerint:

Az 1-sőre. Hedervári Ferencnek, neje érdekében a keresztesek fejevári conventje előtt 1515. tett bevallása minden szükség nélkül, a királyi jog kárára s inkább neje iránti szeretetéből, mint elégséges törvényes indokokból történt; azonkívül ámbár 20,000 aranyforint értékeig terjed, még is királyi helybenhagyással megerősítve nincsen.

A 2-dikra. A Batthány Benedek által előmutatott bevallás nem zálogra, hanem a birtoknak magszakadás esetében örök időre való átruházására vonatkozik. Azonban Hedervári Ferenc még meg nem halván, magszakadásnak nincs helye; sőt hűtlensége által birtoka még életében a koronára szállt, s így jogérvényesen el volt adományozható.

A 3-dikra: Rozgonyi Katalin, Báthori Endréné irányában ugyanaz válaszoltatott, mi 1) alatt.

A 4-dikre. A Drágffy János által előmutatott cserelevél nincs béiktatással érvényesítve, s így e tekintetben más okmány föl nem hozatván, nincs bizonyítva, hogy ezen általa mostoha anyjával kötött csere valódi, és nem színlett. Úgy szinte az sem bizonyíttatik, hogy Hedervári Dorottya Drágffy Bertalanné, vagy Drágffy János, vagy György az igénybe vett jószágokat tettleg bírták-e valaha vagy sem, s általában a Hedervári család jószágaiiban mi joga volt.

Az 5-ikre. Zsigmond királynak 1411-ki kiváltságlevele, mely az 1405-kit is magába foglalja, hamis, és Zömlényi Gábor által gyártatott. Ennek tehát, valamint az annak alap-

ján történt intézkedéseknek nincs érvényességök. Sőt Korlátkövy Péter és Sárkány Ambrus, Szekcsői Herczeg Miklós ezen hamis oklevéllel nyilván a törvényszék előtt élvén, kinek tehát minden jószágai ennél fogva Magyarország régi joga szerint a koronára szálltak, s Ő Felsége által eladományozhatók, ezen jószágokat a magok számára kikérik. Szekcsői Herczeg Miklós követelésének alaptalanságát az is mutatja, hogy a beperesített egyességnél fogva reá Hedervári Ferenc jószágai csak magszakadás esetében szállhattak volna; ez azonban előbb hűtlenséget követvén el, jószágvesztés büntetésébe esett.

A 6-dikra. Miután 1468-tól fogva egész a jelen per idejéig, azaz 1523-ig, az Ozorai-család női utódai Ozora vára iránt sem pert nem indítottak, sem óvást nem tettek, az elévülésnek van helye. Végre

A 7-dikre. Szécheni Meszer László és Gergely, s Kürtösi Imre és Ferenc követelései érvényesítését szintén a közbejött elévülés akadályozza.

Az igénytartó felek ezen válaszra viszonzválaszképen általában azt nyilatkoztatták ki, hogy követeléseiknél megmaradnak. Szekcsői Herczeg Miklós pedig Korlátkövi Péter és Sárkány Ambrus azon kérésére, miszerint hamis oklevélnek a törvényszék előtti nyilvános használása büntetéseül minden jószágait veszítse, melyek nekik adományoztassanak, azt felelte: hogy ő nem Zsigmond király 1411-iki hamis kiváltságlevelével, hanem Palóczy László országbírónak 1446-ki, Mátyás király által is 1464-ben megerősített ítéletlevelével élt jogai bebizonyítására; hogy egyébiránt ő ifjúkora s a törvények és jogügyekbeni tapasztalatlanságánál fogva nem képes az említett kiváltságlevél hitelességét megismerni, melynek hamisságáról soha mit sem hallott.

A felek ezen kölcsönös pernyilatkozatai alapján 1523. 16-án (*secundo die festi Exaltationis Sancte Crucis*) hozatott ítélet, melynek értelmében az igénytartó felek által előterjesztett okmányok Hedervári Ferenc jószágai adományozása ellen érvényeseknek nem ismertettek el, a kérdéses adományok tehát teljes épségökben tartattak fön; Korlátkövy Péternek és Sárkány Ambrusnak Szekcsői Herczeg Miklós hamis okmánya nyilvános használása miatti jószágvesztésére, és ugyan-

ezen jószágoknak adományára vonatkozó kérése mindazáltal aaptalannak nyilvánított és elutasított; egyébiránt Rozgonyi Katalin Báthory Endrénének; néhai Hedervári Dorottya Drágffy Bertalanné nevében pedig Drágffy Jánosnak anyja s illetőleg mostoha anyja negyedét; valamint Cháky Borbála Hedervári Ferencnének is női tartását, vagy talán jobban mondva özvegyi jogát illető követelései alaposaknak és jogosaknak találván, ezek Hedervári Ferenc előbbi jószágai-
ból, Lak és Tamási várakat, s Edelény és Mori curiákat kivéve, nekik megítéltettek. Az ítélet indokolása részben az adományosok pernyilatkozataiban fölhozott okokon; részint Szekcsői Herczeg védelmezésén; mi pedig a megítélt negyedét és özvegyi jogot illeti, közvetlenül a magyar jog határozatain; Lak és Tamási váraknak s Edelény és Mori curiáknak ezeknek elviselése alóli kivétele pedig azon körülményen alapúl, hogy Korlátkövy Pétert és Sárkány Ambrust, adományuknál fogva ily tehernek alá vetni nem lehetett.

Egyébiránt említésre méltó, hogy Cháky Borbála és testvérei ennek dacára még is János király parancsára 1526. Ozora, Tamási stb várakra és jószágokra nézve a székesfehérvári keresztesek conventje által statuáltattak. Az iktatási parancs volt a következő:

Johannes Dei gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. fidelibus nostris Conventui Ecclesiae Cruciferorum de Alba salutem et gratiam. Exponitur nobis in personis generosae dominae Barbarae consortis Magnifici Francisci de Hederwara filiae videlicet Magnifici olim Benedicti de Chak, ac Magnificorum Ladislai et Francisci de eadem Chak, ac Demetrii et Stephani filiorum ejusdem Ladislai, quomodo iidem exponentes dominium totale castrorum Ozora et Thamassy vocatorum, ac opidorum similiter Ozora, Dalmád et Edelen in Tholnensi, nec non Ennyingh appellati in Wesprimiensi, aliorumque cunctorum oppidorum, villarum, possessionum, portionumque et jurium possessionariorum tam in dictis Tholnensi et Wesprimiensi, quam etiam aliis quibusvis hujus Regni nostri Hungariae Comitatibus existentium et habitarum ad eadem castra et oppida pertinentium eosdem exponentes ex fassione praefati Francisci de Hederwara jure perennali concernentium legitime vellent introire. Super quo Fidelitati Vestrae stb. Datum in Ciuitate nostra Budensi feria tertia proxima post festum Beatae Katarinae virginis et martiris anno Domini 1526. Regnorum nostrorum Hungariae Dalmatiae, Croatiae anno primo.

S eziránt a székesfehérvári keresztesek conventjének bizonyossága :

Conuentus Cruciferorum Ordinis Sancti Johannis Jerosolymitanae domus Hospitalis Ecclesiae Beati Regis Stephani de Alba omnibus Christi fidelibus praesentibus pariter et futuris praesentium notitiam habituris salutem in omnium salutis largitore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod nos litteras Serenissimi Principis ac domini domini Johannis Dei gratia Regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Domini nostri gratiosissimi introductorias pariter et statutorias nobis praeceptorie sonantes, honore et reverentia quibus decuit percepimus in haec verba: Johannes D. gr. stb (következik a fenebbi iktatási parancs). Nos itaque mandatis ipsius domini Regis semper in omnibus obedire volentes, ut tenemur, una cum praenominato Andrea de Bezned et Joanne Sigmond de Dad hominibus Regiis nostrum hominem, videlicet honorabilem et religiosum fratrem Petrum de Alba presbyterum cruciferum socium nostrum conventualem ad praemissam statutionem fideliter exequendam nostro pro testimonio fide dignum duximus destinandum. Qui tandem exinde ad nos reversi nobis uniformiter retulerunt eo modo, quod ipsi, et primo praefatus Andreas de Bezned feria quinta in profesto videlicet Beati Andreae Apostoli proxime praeterito etc. Datum sextodecimo die diei ultimarum introductionis et statutionis praemissarum, anno Domini supradicto, venerabili ac honorabilibus et religiosis viris Nicolao de Szabadi Petro de Alba Lectore, Stephano de Szabás Cantore, et Gallo de Bikád Custode ceterisque fratribus Ecclesiae nostrae existentibus Regi jugiter famulantibus sempiterno.

(Kaprinyay kézirati gyűjteményében. B. XX. köt. 86. l.)

IV. Az épen fejtegetett per adalékul szolgálhat a *Verböczi korában Magyarországon létezett jog s így a Hármas könyvnek is fölvilágosítására*. Voltaképen ezen per nem csak magában véve fölötte érdekes; hanem azért is érdemel figyelembevételt, mert a jog néhány fő kérdéscire nézve az akkori magyarországi jogélet élénk képét tünteti föl előttünk.

Legcélszerűbbnek látszik e tekintetben a *polgári jog és a törvénykezés* szempontját külön szemügyre venni.

A *polgári jog* szempontjából az itt szóban levő per a következő tárgyakra nézve tanulságos:

a) A vagyoni jog köréből.

1) Az *adományok rendszere*, mennyiben II. Lajos királynak beperelt öt adománya ezen rendszer gyakorlati alkalmazását mutatja.

2) *A hűtlenség büntetése*, mi a hűtlen birtokos jószágainak a koronára h áramlását és ismétli adományozhatását illeti. Verböczi azt mondja (II: 74. § 4.): „Nota infidelitatis declaratur atque pronunciat per judicariam deliberationem et latam sententiam Judicum Ordinariorum Regni *ex donatione Regia cuiusdam facta, subsequentem* atque proveniente.“ Miből kitetszik, hogy már akkor, mihelyt valaki oly tettet követett el, melylyel az ország joga szerint hűtlenné lett, minden jószágai és egész vagyona azonnal, s a nélkül, hogy erre megelőző bírói ítélet volt volna szükséges, (ipso facto) a koronára szálltak. Azért, ámbár Hedervári Ferenc csak 1523. június 15. ítéltetett el, a király még is már 1522. január 18., martius 9., június 15. és november 1. jogosan eladományozta jószágait. Midőn tehát Korláthköwy Péter és Sárkány Ambrus 1523. június 16. adományait megújították, egészen szükségtelen óvatossággal éltek.

3) Az inscriptionalis bevallások, mennyiben Batthány Benedek követelésének bebizonyítására ilyent beperelt. Hedervári Ferenc fölfüggesztő feltétel alatt, t. i. magszakadása esetére tette ezen bevallást az országbíró előtt, s a király is megerősítette azt, idő közben pedig az inscribált, vagy, jobban mondva, feltételesen eladott jószágok birtokát megtartotta. Ámbár pedig a bevallások ezen formájáról Verböczi Hármaskönyvében nincs szó; az ítélet azt még is nem szokatlansága miatt, hanem azért mellőzte, mert Hedervári Ferenc előbb esett hűtlenség bűnébe, mintsem a bevallás feltétele, t. i. magszakadása beállott volna.

4) *A csere*, melynek több példái találatnak; de ezek közül csak egy érdekes, melyre t. i. Drágffy Jánosnak pernyilatkozata vonatkozik. Látjuk, mely óvatossággal alkalmazta a törvényszék megítélésében, a színlett cseréről Verböczi által kimondott ezen elvet: „Ne fraus et dolus cuiusdam patrocinetur“ (I: 71. §. 1.).

5) *A zálog*, mennyiben Hedervári Ferenc Cháky Borbála nejének, és Báthory Katalin unokanővérének különkülön 20,000 aranyforint fejében jószágainak nagyobb részét, névszerint az előbbinek az I: 110. 3. § értelmében 1515. Ozora és Tamási várakat tartozékaival; az utóbbinak 1500. ugyanezen

két várat s azon kívül Pozsega várát és Podversot tartozékai-
val és több más jószágait a keresztesek fejdérvári conventje
előtt ünnepélyesen elzálogosítva bevallotta; s neje ezen be-
vallásnak alapján az említett jószágokban statuáltatott is. Ezen
elzálogosítás mindazonáltal úgy történt, hogy Hedervári Fe-
renc a jószágok birtokában maradt. Ez tehát csakugyan már
1500. és 1515. a speciális hypothékának hazánkban nevezetes
példája, mely az újabb hypothékáktól egyedül annyiban ki-
lönbözött, hogy nem betáblázás, hanem más elzálogosítások
akkori módjához képest, hiteles hely előtti bevallás formájá-
ban rendeltetett el; mert a tulajdonképeni betáblázások nálunk
csak az 1723 : 107. tc. által hozattak be.

S a zálog ezen neme és formája ellen nem is volt a per-
ben semmi kifogás, s érvénytelennek csak azért ítéltetett,
mert a királyi felség helybenhagyása hiányzott, mely minden,
az elzálogosított jószág közbecsűjét túlhaladó elzálogosítás
érvényességéhez I : 65. 1. §. szerint okvetlenül megkívántatott.

b) A kö t e l m i j o g k ö r é b ő l.

Tudva van, hogy a polgári jog ezen része a magyar
jogban részletesen nem igen volt kifejtve soha. A praxis meg-
elégedett néhány általános elvvel, melyek az élet egyes ese-
teire alkalmaztattak.

A jelen perben is a szerződéseknek csak két példája ta-
láltatik :

1) *Kölcsön*; mennyiben Hedervári Ferenc Batthyány
Benedeknek kölcsön fejében 12,000 aranyforinttal adósa volt.
Batthyány, követelésének biztosítását hazánknak a dologi hi-
tel tekintetében akkor hiányos viszonyai közt (v. ö. I. 80.)
Hedervári úgy adta meg, hogy neki számos jószágokat a már
közölt módon feltételes örök időre inscribált. Kamatokról
nincs említés.

2) *Engedmény*; mert Drágffy János a perben mint mos-
toha anyjának Hedervári Dorottya Drágffy Bertalannénak en-
gedményese szerepel.

Azonkívül megjegyzendő, hogy az inscriptio mint el-
adás, a csere és a zálog is magokban véve, mennyiben t. i.
pusztán az egyezkedő felek közt létre jött egyességről van
szó, nem voltak egyebek szerződéseknél, melyek azonban

a hiteles személy vagy hely előtti bevallás által dologbani jogokká váltak, s így általunk is a vagyonjoghoz számíttattak.

Egyébiránt a dolog természetében fekszik, hogy birtokot kereső perben, milyen az itt fejtegetett volt, pusztán csak kötelmi viszonyokból eredt követelések főhelyen nem állhattak.

c) A családi jog szempontjából.

A családi jog szempontjából azon geneologiai összeköttetések, melyek Pákosi János és a Bewi nemzetség utódjai által felhozattak, különös figyelembevételt érdemelnek.

A házastársak közti viszonyviszonyra nézve említendő, hogy ámbár Cháky Borbála igen nevezetes *jegyajándékai* (res paraphernales) férjének Hedervári Ferencnek átadattak, tehát ő irántok, mint neje hozománya iránt kötelezve volt; ez még is az egész perben különösen nem méltányoltatott, és csak annyiban jött szóba, mennyiben az I: 110. 3. §. értelmében zálog által biztosított. Ennek más oka nem lehetett, mint azon körülmény, hogy Hedervári Ferenc acquisiteur nem volt, az ősi jószágok pedig már Verbőczyi korában is a női hozományról egyedül annyiban kezeskedtek, a mennyiben annak bérulházása bebizonyított.

Nevezetes azonkívül, hogy Cháky Borbálának *hitbéréről* az egész perben szó sincs.

A negyed (quartalitium) és az özvegyi jog is a családi jogban gyökereznek; melyekről mindazáltal az öröködési jog tekintetéből szólnunk.

d) Öröködési jog.

1) Az *ősi birtok* teszi ezen pernek kizárólagos tárgyát; szerzeményekről pedig szó sincs. Ehhez képest az öröködési viszonyok is csak ősi birtokra nézve voltak kérdés alatt.

Legérdekesebbek az említett viszonyok a Bewi nemzetség tagjai közt, melyekre nézve a nemzetség ősi birtokának osztályai és az azokon alapuló jogközösség az eldöntő momentumok. Kár, hogy azok itt csak mellékesen és egyedül néhány, Hedervári Ferenc által bírt jószágnak, melyek a Bewi nemzetség ősi birtokához tartoztak, visszaszerzése végett hozattak szóba. Némi figyelmet érdemel Újlaki Miklós 1455-ki okmánya, melyből látjuk, Mikép Laki Thuz Miklós és János férfimarádék nélkül elhalt osztályrészesöknek Szécheni László

lónak jószágait régi osztály és jogközösség alapján követelik, s e tekintetben kinyilatkoztatják, hogy követelésöknek elitélését egy hat személyből álló választott bíróságra bízzák.

2) *Jog nem egyenlősége és egyenlősége* (inaequalitas et aequalitas juris). Az előbbinek esetét látjuk a Bewi nemzetség ősi birtokában, melynek örökségéből az ország eredeti jogának folytán a női ág ki volt zárva. Az utóbbinak példájával találkozunk Ozora váránál, melynek jogában, mint látszik, a női ág is részesült. Érdekes azon mód is, melylyel az Ozorai család női ágon lévő maradékai jogukat bebizonyítani igyekeztek; t. i. Tolna vármegye Gúthi Ország Mihály nádor elnöklete alatt 1466. november 22. (sabbato proximo ante festum Beati Clementis Papae) tartott közgyűlésének bizonyysága által.

3) A *negyed* (quartalitium) két nevezetes példáját látjuk. Az egyik Hedervári Lőrinc nádor utódjai birtokából Hedervári Dorottytát Drágffy Bertalannét és Hedervári Katalint Báthory Endrénét illette, s a törvényszék ítéletében különösen méltányoltatott, de egyébbiránt figyelemre méltó sajátságot nem igen mutat. A másik a Bewi nemzetségtől származott Kürtösi családban, névszerint Kürtösi János leányában Dorottyában találhatók, ki Lelei Pál szegedi lakoshoz, nem nemes és birtoktalan emberhez ment férjhez, s kinek ezen oknál fogva az ország joga szerint atyja a leány testvéreinek terheit is magára vállalván, negyed fejében a somogyi szentegyházi convent előtt 1462-ben az ötödik Somogy megyében Magyar helységben illető birtokrészeket 40 forint fizetése mellett örök időre átengedte azon sajátságos záradékkal: „in ejusdem nobilitatis praefectionem et sincere filialis adoptionis dilectionem.” Ezen záradék által Verbőczinek a negyedre vonatkozó szavai (I : 29. 7. és 8 §§.) : „Ubi aliqua ex filiabus homini impossessionato maritata fuerit, dictante Regni consuetudine in perpetuo jure et dominio quartae filialis possessionariae succedere debet et remanere; ita tamen, si ipsa de voluntate et consensu fratrum seu consanguineorum suorum homini impossessionato nupserit,” magyarázatot nyertek. T. i. mélyebben vizsgálva a quartalitium sajátságait, azt találjuk, hogy a Hármaskönyvben az már nem a maga eredeti természete szerint fejtegettetik; s hogy az aranybulla 4. c., és az 1298:

75. tc. szintén e tekintetben elégséges felvilágosítást egyáltalában nem nyújtanak. A fenebbi záradék azon adata, hogy a leány a negyednek természetbeni kiadása által fiusíttatik (praeficiáltatik), férje pedig ipa és sógorai által mintegy a családba felvétetik, vagyis adoptáltatik, a magyar jog ezen igen nevezetes intézete körül több kétséget hoz tisztába.

4) Az *özvegyi jog*. Ez mindamellett, hogy az ítélet hozásának idején Hedervári Ferenc haláláról bizonyos tudomás még nem volt; még is nejjének oda ítéltetett ezen szavakkal: „Dominac Barbarae consorti ipsius Francisci Hedervári pro habitatione sua locus competens et honestus juxta exigentiam status et dotalitii sui in bonis mariti sui dari atque deputari debere;” mi az I : 67. 2. §., és 98. címekkel tökéletesen meg-egyezz. Az ítélet említett szavait egyedül női tartásra magyarázni, nézetem szerint, nem látszik helyesnek.

A *törvénykezés* szempontjából a következő tárgyakat emelem ki:

1) A *törvényszék*, mely az ítéletet hozta, mint a régibb időkbeli fontosabb perekben, sem a nádornak, sem az országbírónak, hanem a *királyi személyöknek törvényszéke volt*. Ezen törvényszék eredete még mindeddig nagy homályban van. A királyi személyök magasabb törvénykezési hatalmát először Mátyás király törvényeiben találjuk rendszeresítve. Már az 1459 : 35. tc. mutat erre: „Dominus Rex omnes octavas et breves evocationes continue juxta Decretum celebrare et judicare per Prothonotarium et judices deputatos faciat, et sigillum Specialis Praesentiae suae dandi ad conservandum, cui maluerit, cum idem Suae Majestatis est, habeat facultatem.” Mert ámbár abban „Specialis Praesentia Regia” mellett a „Personalis Praesentiae Regiae Locumtenens” világosan még nem említettik: még is az 1486 : 68. tc. e tekintetben minden kétséget elhárít, azt határozván: „Quod Judices Ordinarii sunt imprimis Palatinus, deinde Judex Curiae, et postmodum Secretarius Cancellarius, si praesens fuerit, sin autem non, Locumtenens, hoc est, qui sigillum Judiciale Regiae Majestatis pro tempore tenet.” Ehhez képest a királyi személyök az 1462 : 1. tc. szerint már fontosabb törvénykezési hatósággal bírt; mely egyébiránt, mint látszik, mindinkább kiter-

jesztetett, mi az itt szóban lévő, Verbőczy István mint királyi személynök részvételével a király nevében hozott ítélet tartalmából is kitetszik. Ezen törvényszék átalakulásából keletkezett a királyi tábla, melynek elnöke a személynök volt.

2) *Választott bíróságok.* Számos okmányok bizonyítják, hogy a peres ügyeknek választott bíróságok általi elítélése már igen régen volt nálunk szokásban; sőt hogy azok bizonyos értelemben akkor már rendszeresítve is voltak. Látjuk azt a jelen ítélet néhány, a Bewi nemzetség által felmutatott mellékletében is; névszerint Garai László 1459-ki ítéletében, melyben ez egy ily nemű választott bíróság által egy részről Laki Thuz János és Miklós, és Lethai Simon, másikról Szécheni Meszer László közt hozott ítéletet megerősít s illetőleg hitelesít; s Újlaki Miklós már fen idézett 1455-iki okmányában, mely szerint ugyan Laki Thuz Miklós és János a férfi maradvány nélkül meghalt Szécheni László örökségére vonatkozó követelésöket egy választott bíróság elítélésére bízni készeknek bizonyíttatnak. Ezen két, de más számos okmányok szerint is a választott bíróságok az elnökből és hat, a felek által választott bíróból álltak. Megjegyzésre méltó, hogy Verbőczy Hármaskönyve a választott bíróságok hatóságáról, s azoknak kellékeiről és eljárásáról nem szól. Az 1729 : 30. tc. 5. §-a pedig egészen új felfogás szerint intézkedik a választott bíróságokról.

3) *Ügyvédek.* Tulajdonképeni ügyvédeknek a perlekedésben működése a törvénykezés tökéletesb és kifejtettebb alakjára mutat. Nálunk Magyarországon már a XIII. században találhatunk szoros értelmű ügyvédek a perek törvénykezési tárgyalásánál; s úgy látszik, hogy azok alkalmazása a canoni jogtól kölcsönzött szabályok szerint történt. A jelen perben minden felek ügyvédek által képviseltettek, s egyikök sem volt közvetlen érintkezésben a bírósággal.

4) Mi a *per tárgyalását* illeti, általában azt látjuk, hogy az határozott és részletesen rendezett formák szerint történik. A formások törvényes basison tökéletesen kifejtett törvénykezési gyakorlaton alapúlnak; egyébiránt nem oly feszesek azok, hogy akár a peres ügy tárgyalását hátráltatnák vagy nehezítenék, akár az alaki jognak túlsúlyt adnának az

anyagi felett. Megjegyzendő azon kívül, hogy itt nem azon törvénykezési eljárásra találunk, mely a Hármaskönyvben szabályoztatik, s melyet egy századdal később Kitionich János még bővebben fejtegetett. Ámbár a jelen perben a legfontosabb jogkérdések végkép itéltetnek el; még is egy nyilván kiadott hirdetvény (edictum) teszi az egész eljárásnak alapját, melyet tehát a mostani jogtudományi műnyelv szerint felhívási eljárásnak volnék hajlandó nevezni. Mindkét részen több fél áll, de az egyik részen mindenik félnek más és más érdeke van; s így a pertársaságnak, mely magában véve már a törvénykezési eljárás nehezebb situációi közé tartozik, egyik különösen bonyolódott esete forog fen. Mindenik részen kétkét pernyilatkozat volt; s az ezen pernyilatkozatokban, melyekben mindenik fél a maga érdekeit minden megszorítás nélkül szabadon védhette, előadott okoknak és az azoknak támogatására előmutatott okmányoknak folytán itéltetik meg közvetlenül a peres ügy. A pernek menete ehhez képest nem kevésbé rendezett eljárásra, mint mindenik félnek megadott azon szabad nyilatkozási térre mutat, mely szükséges hogy a maga jogait törvénykezésszerűleg kellőleg védhesse.

5) Az eljárás, annak külső formáját tekintve, szóbeli volt; a felek pernyilatkozatai azonban, mint látszik, följegyeztettek, s azoknak tartalma az ítéletbe foglaltatott.

6) Voltak a feleknek *leszállító s érdemleges kifogásai*. Az előbbiektől e perben leginkább az elévülés fordul elő, melynél fogva Pákosi Jánosnak és a Bewi nemzetség perbeni utódjainak követelései mellőztettek. Egyébiránt a Pákosi János ellen tett kifogás nincs az ítéletben eléggé tisztán kifejtve, s gyanítani lehet, hogy ott az elévülésen kívül más ok is volt még felhozva, melyet azonban tökéletesen nem érthetünk. A pernyilatkozatoknak nagyobb része a dolog érdemére vonatkozik.

7) A felek által használt *bizonyítványok* leginkább okmányok voltak. De tanúvallomásokra is volt hivatkozás. A tanúkat a megyék közgyűlésein vallatták, és ezek által kelt vallomásokról a biznyságlevél. Más bizonyítékok is használtattak ugyan még, akkor időben is, p. o. a beismerés, az eskü; de a jelen perben ilyenek nem fordulnak elő.

8) Az *ítélet* nem csak a bíróság határozatát és annak indokolását; hanem a felek pernyilatkozatai kivonatát és az azoknak támogatására használt bizonyítékokat, névszerint okmányokat, sőt a perre alkalmat adó esetről kimerítő értesítést is tartalmaz. Ez a bírói ítéleteknek akkor általában szokásos formája volt, s azért, a mennyiben a perre valamely nevezetesebb esemény adott alkalmat, ilyen ítéletek nem csak a jogtörténethez nyújthatnak érdekes adalékot, hanem a köztörténetek is fontos kútfői lehetnek, mint azt az itt fejtegetett ítéletnél is láttuk.

9) Végre álljon itt még két általános megjegyzés:

a) A mohácsi vész előtt Magyarorszáiban divatozott jognak több igen érdekes pontjait találtuk ezen perben, melyekről Verbőczi Hármaskönyvében nincs szó. S a ki a XIV. századból és a XV-nek kezdetéből fenmaradt törvénykezési okmányokban jártas, tudja, hogy azoknak tartalma által a Hármaskönyvet gyakran több lényeges részben ki lehet egészíteni. Minden tisztelet mellett is tehát, melylyel Verbőczi érdemei iránt viseltetem, meg kell jegyezmem még is, hogy a Hármaskönyv az azonkori magyar jognak kimerítő kifejtését nem foglalja magába; mit egyébiránt már a XVI. század közepe táján a Quadripartitum szerzői is úgy találtak. Sokat lehet, sőt kell is másunnan pótolni, ha az azon időben Magyarorszáiban divatozott jogot tökéletesen akarjuk ismerni. Ez tehát a magyar jogtörténetek egyik, különösen fontos feladata. Egyébiránt eddigi tanulmányaink is eléggé világosan bizonyítják, hogy Magyarországnak akkor anyagilag oly gazdag, alakilag pedig a jogviszonyokban gyökerező, ha szabad mondani, objectiv logikának vezérlete mellett oly sokoldalúlag kifejtett, és oly határozott joga volt, miszerint a nagy tudomány és bő tapasztalású Verbőczi is azt szellemileg tökéletesen egybefoglalni alig volt képes. Ő is csak ember volt.

b) Figyelmünket közvetlenül az itt megismertetett perre fordítva, azt látjuk, hogy abban nem csak számos igen fontos jogkérdés fejtetett meg alaposan, hanem az eljárás is eléggé kerekded és a törvénykezés általános kívánalmainak megfelelő formát mutat. És még is csak 1523. augusztus 8. kezdődött az, és ugyanazon évi szeptember 16-kán már meg

volt hozva az ítélet. A hosszú és szövevényes per tehát egész hat hétig sem tartott.

Kitetszik mindezekből egyszersmind, mely igazságtalanok a magyar jog iránt azok, kik attól a belső logikai következetességet megtagadják, s az eljárás azon lassuságát és hosszadalmasságát, mely a német birodalmi kamarai törvénytörvények mintájára csak a XVI. század vége óta kezdett Magyarország bíróságainál is divatozni, annak lényeges sajátságaúl akarják tekinteni.

II.

TÖRTÉNETI FÖLJEGYZÉSEK

1481—1752.

KÖZLI

SZILÁGYI SÁNDOR.

Az alább következő történeti följegyzések I—IV. és VI. VII. számait Wagner Károlynak az eredetiről vett másolatai után közlöm, az V-dik számot a kolosvári reform. főiskola könyvtárában levő példányról másoltam le.

Az első számu Kecseti Márton diariumáról Budai Ferenc Polg. Lexicona II-dik k. 466-dik lapján van említés téve. Ugyanott közölve vannak életirata adatai is.

Az V-dik számu valamely erdélyi tanácsúrnak följegyzései az 1661-ki apr. 23-ki besztercei országgyűlésről Kemény János fejdelemsége korából. Ezen országgyűlésről Bethlen János (hibásan februárra teszi) III-dik könyve (bécsi 1780-ki kiadás 57-dik lapján) is tesz említést. A napló végén Bánffy Dénes követségéről van szó; követi utasítását közölte Szalay László Kemény J. Önéletirása 529-dik lapján.

I.

Martini de Kechet Episcopi Vesperim. Ephemerides, quas Joannis Stefleti Justingensis Mathematici operi Ephemeridum Venetijs anno 1532. in aedibus Petri Lichtenstein impresso, sua manu inseruit.

Annus 1532 et 33 vacui.

1534.

September.

28. Hoc die L. Gritti Meggyes expugnata est obtruncatus.

November.

11. Hoc die captum Ticonium*), emissusque Mihael Zewrin.

*) Talán Tihany.

Annus 1535 et 36. vacui.

1537.

Aprilis.

13. Hoc die Symegh ab Andrea Chorom restituta.

1538.

Januarius.

21. Hac nocte Thadijka *) capta a meis, qui in Symegh erant.

1539.

October.

20. Rosmarinum tectum.

24. Nix alta.

1540.

Januarius.

12. Ruina muri Vesprimiensis.

Julius.

7. Natus est filius Joanni Regi hoc die inter horam quartam et quintam post meridiem Budae.

1541.

September.

19. V. F.

1542.

Februarius.

17. Tonitru.

1543.

Martius.

25. Alias festum Paschae, quo die fuit alta nix.

November.

9. Petrus Thurea dimissus, qui intra 6 hebdomades debebit redire.

17. Ex Symegh Novizolium profectus sum.

December

16. Hoc die Tirnavia Pragam profectus sum.

26. Pragam appuli.

*) Tátika.

1544.

Februarius.

28. Praga Spiram profectus.

Martius.

13. Spiram appuli.

Majus.

14. Spiraë ingens oborta tempestas Regem Ferdinandum cum multis alijs e venatione redeuntem in civitatis fossam vis grandinis deturbavit, sementaque omnia ad aliquot milliaria concussit.

Junius.

7. Hoc die a Caesare Carolo responsum habuimus Spiramque reliquimus.

18. Posonium tandem veni.

October.

14. Hoc die e fonte sacro Euphrosynam Lossonezi in Csejthe levavi.

November.

5. Symegh appuli post annuam peregrinationem.

9. Nix alta, et frigus intensum.

25. Equi curriferi a Joanne Paxy missi.

December.

12. Hoc die obiit D. Caspar Horváth de Wyngarth in Thorna.

1545.

Julius.

23. P. Joannes Zalaï comes Posoniënsis obiit.

Augustus.

18. Hoc die ad me ductus est Nepos meus Casparus Báthori.

December.

28. Hoc die Casparum Báthori Nepotem meum Viennæ cum Patolczi reliqui instituendum.

1546.

Januarius.

26. Diluvium.

Martius.

29. Fui in Egherszegh hoc biduo.

Aprilis.

5. Fui in Egherwar.

7. Equi Kocsy a Fratre adducti.

Majus.

6. Laytsoviam Posonio profectus.

14. Laytsoviam veni.

18. Scepusij fui.

25. Veni ad Perechen.

30. Fui Varadini.

Junius.

3. Redij ad Perechen Varadino.

10. Discessi ex Perechen.

12. Veni ad Ghymes.

22. Discessi ex Ghymes.

25. Fui in Thelegd.

26. Fui Varadini.

Julius.

1. Discessi Varadino.

14. Posonium redij ex Transilvania.

21. Viennam veni.

24. Vienna discessi.

27. Veni Pragam.

Augustus.

6. Supplicatio pro Caesare contra Landgravium etc.

Pragae.

10. Praga discessi post meridiem hora quarta.

14. Viennam veni.

17. Posonium veni.

26. Profectus sum ad Fr. Georgium.

September.

8. Veni ad Perechen.

17. Ad Dees.

19. Ad Ujbálványos *).

23. Ex Ujbálványos ad Perechen redij.

27. Discessi ex Perechen una cum fratre Joanne Kechety.

*) Szamosújvár.

October.

14. Redij Posonium ex Transilvania.

1547.

Januarius.

20. Hoc die ipso diluculo Joannes Kechety Frater meus charissimus in Xto Jesu Posonij obdormivit.

24. Hoc die peperit Regina Anna Joannam filiam.

27. Hoc die ex partu est mortua Regina Anna, uxor Regis Ferdinandi.

1548.

November.

27. Forgach proscripti.

December.

11. Oláh Agriensis.

13. Licentia data a Rege.

II.

Ephemerides Incerti cujuspiam Medici inscriptae Ephemeridibus Joannis Stefleri Justingensis. Quae impressae sunt Turingae anno 1533.

Anno 1532.

Hoc mense Viennae in aula Gymnasij mihi et Johanni Cappensvil ex Hegnath, Johanni Musserlin ex Leütkirchen, Volfgango Lazio Viennensi Magisterij insignia collata sunt.

Martius.

Illo mense inscriptus sum in Album Medicae facultatis Decano existente Dno Hudelrico Fabri.

Augustus.

11. Eo die selectus sum in Procuratorem Nationis Rhennanae.

21. Scriptus sum inter copias Militares Serenissimi Regis Ferdinandi, constitutus satelles Sebastiani Gobelin de

Schorndorf Magistri excubiarum sub imperatore Regio Comite Ludovico de Ladron.

December.

27. In festo B. Johannis Evangelistae sub tactum horae decimae post meridiem Carolus filius meus primogenitus nascebatur. Compatres erant Excellmus D. Joannes Soravius Doctor Medicinae, Rndus D. Mathaeus de Brus Canonicus et Parochus, ac mater Rndi Dni Francisci de Ujlak praepositi posoniensis.

1533.

Januarius.

Hoc mense electus sum Examinator ab Incltyta Facultate Artium duorum magistrandorum scilicet Georgij Gradarij et Leonardi Wirtinger.

1534.

Martius.

9. Profectus sum ex Vienna ad Capfenberg.

29. Pepigi cum Dno Magnifico a Stubenberg de salario et pollicitus est se daturum annuos 28 fl. und ajn Klaidt.

Junius.

2. In die B. Marcellini infra horam duodecimam ac primam post meridiem Ludovicus filius meus nascebatur. Compatres erant Magnificus D. Stephanus de Pempffling, D. Matthaeus de Binus Canonicus et Mater Dni Praepositi Ujlaki.

September.

25. Clemens P. M. vitam cum morte magno bonorum omnium adplausu commutavit, cujus sepulcro Romae hoc epitaphium affixum referunt :

Conditus hoc tumulo est Clemens, qui jura fidemque
Perdidit, et magnas urbis et orbis opes.

Paucis deinde diebus interjectis Alexander de Farnesio Romanus, Alexandri VI. creatura, Vir aetate canaque barba venerandus, communi cardinalium consensu ad summi Pontificatus apicem evehitur nomenque illi ex more permutatum Paulus III. adpellatus.

1535.

Martius.

19. Ea nocte Capfenberga et passim alibi per totam Sty-

riam auditus fuit terrae motus ingens praecedentibus ventis cum magno impetu.

1536.

Julius.

25. In festo B. Jacobi Apostoli hora infra duodecimam et primam post meridiem Anna filia mea nascebatur. Compadres erant Rndus Dnus Laurentius Praepositus Albens. Dna Anna Consors Doctoris Johannis Soravij et Relicta quondam Volfgangi Dorner.

November.

8. Eo die obiit Magister Wend. Khirch, Frater reverendus meus circa horam primam ante meridiem in nocte.

1537.

September.

15. Hoc die novae Academiae leges promulgatae publice in Aula sunt.

1538.

Januarius.

Secunda die Januarij horam circiter nonam post meridiem natus est Christophorus filius meus. Compadres erant: Reverendi Dni Christophorus Pacherchwölt, et Joannes Müller Canonici Posenienses, ac consors Lucae Kerekes.

Februarius.

Feria tertia Carnis privi in nocte horam intra 10. ac 11. obiit Christophorus Filius meus.

1539.

Januarius.

27. In die S. Joannis Chrysostomi horam inter decimam et undecimam Susanna filia mea nascebatur. Compadres erant Excell. D. Alexander Pfrutzerius Benignus Medicinae Doctor, Dna Consors Lucae Kerekes et uxor Sigismundi Goldner *).

1540.

23. Novembr. Obijt in nocte circa horam 6. dilectus meus puer Sebastianus, cujus anima vivat Deo Omnipotenti.

*) Senior manus opposuit: „Mortua Posenij die 8. Febr. anno 1583. horam infra 9 et 10. ante meridiem.“ *Wagner jegyzete.*

Martius.

18. In die B. Anschelmi nascebatur Josephus filius meus horam infra 7 et 8. ante meridiem. Compatres erant: D. Alexander Pfrutzerius Benignus, Udalrikus Kempler Magister Curiae Comitum de Salm et Consors Lucae Kerekes.

1543.

Augustus.

6. Occupatur Strigonium per traditionem.

7. Horam circiter 7. et 8. post meridiem nascebatur Judith filia mea. Compatres erant Dnus Rndssmus Franciscus ab Ujlak Eppus Jaurin. Regina Goldneriat ac Obstetrix Regina Udalrici Sturm.

17. Tata traditur Turcae.

29. Oppugnatur Alba regalis.

September.

2. Occupatur Alba.

1544.

Martius.

6. Carolus filius dimissus ad studia Frankfordiana.

Aprilis.

Obsessum Visegradum.

26. Oppugnatum Visegradum et traditum.

III.

Egy névtelen följegyzései.

Anno 1881 (1481) sz. György napjának octaváján néhai Drágfy Bertalan kezdette csináltatni ezen *Erdeud* várát, a köfalnak magosságát hatvan singjire, szélességét harmincra, az tornyok magosságát nyolcvanra, az kapu szélességét négy singjire rendelve el.

Anno 1882. Ugyan azon Drágfy Bertalan erdélyi vajda az hatalmas Mátyás király idejében nagy boldog asszony octaváján Istennek dicéretére és a Nagy asszonynak tiszteletire végeztette el. az Nagy. Erdeudi szent egyházat is.

Anno 1501. említett nagy emlékezetű Drágfy Bertalan erdélyi vajda, szent Demeter napján ötven négy esztendőskorában ez világból istenesen kimúlt.

Anno 1565. János Zsigmond király ezen Erdeud várát együtt az törökkel megszállván negyven napi ostromlások után, capitulatio ellen az népet fegyverre hányta és rabságra vitte — az várat földig lerontotta.

Anno 1730. Első Nagy Károlyi gróf Károlyi Sándor kezdvén restauratiójához, magazinális házának, Istennek segítségéből, fel is állította s építette.

Insigne Dragfiorum in Caeruleo Campo Luna in cujus Cornibus duae Stellae in media Sagitta.

IV.

Samuelis Székely de Doba Excerpta ex Matricula templi parochialis Késmarkiensis.

Sebastianus Tökölyi mortuus est die 27. Januar. 1607.

Andreas filius ejus natus 1603., mortuus 1604.

Stephanus filius alterius Stephani Tökölyi natus 8. Febr. 1623.

Seniori Stephano Tökölyi nata filia Maria 13. Aprilis 1624.

Barbara 29. Julij 1625.

Christina 5. Januar. 1627., mortua 1629.

Elisabetha nata 27. Aug. 1629.

Joannes 1. Aug. 1630., mortuus 8. Febr. 1632.

V.

Anno 1661. Die 23. Aprilis.

Érkezvén bé a besztercei gyűlésre a fejdelemmel egy nap. Az nap felmenvén Udvarhoz szemben lettem ö Nagyságával privatim, ő Nagysága minden proponálandó s következő dolgokat megbeszéle mindjárt.

Die 24. Csak veszteglettünk.

25. Ebédig köszöntötte a nemes ország ő Nagyságát
Ebéd után küldötte bé ő Nagysága a nemes országnak méltóságos propositióit.

27. Azokban munkálódván.

28. Reggel végeztük el. Ugyan akkor mindjárást felhívata ő Nagysága bennünket Tanácsurakat minden vármegegyékből, székes helyekből, városokból eligált személyekkel együtt maga palotájában. Ő Nagysága közinkben kijöven ugyan akkor proponálá a török kívánságát, melyek ezek :

1. Maga személyének közikbe való bemenetele.

2. Gyermekeinek zálogba való adása.

3. Az ötszázezer tallérnak s két esztendei adónak épen s egyszersmind való megadása. Azonban azt hozzáadván, hogy akár maga személy szerint, akár fija menjen közikben : de ha a summa meg nem lészen, csak hijában. Mely kívánságoknak szorgalmatos gondolkodására s azoknak concludálására ő Nagysága kegyelmesen int bennünket, bőv szókkal előnkbe adván a pogány nemzetnek régtől fogván való csalárd hitegetéseknek mivoltát és hazánknak teljességgel alattomban maga birodalma alá hódoltató szándékát. Egy szóval igyekezvén azon, mi módon szíjhassa ki pénzünket, vérünket, osztán könnyebben juthasson hazánknak teljességgel való occupálásához. Melyet mi szorgalmatosan megvizsgálván lehetetlenségnél és grazda keresésnél nem egyebet találunk benne, mivel az hol lehetetlen kívánságok forognak, ott nem egyéb vagyon, hanem veszedelemre való vágyódás.

29. Küldöttünk fel országul az ő Nagysága méltóságos propositióira való replicát. Ugyanakkor mindjárást kijöven a templomból a palotában viszont egybe gyűlénk, és a töröknek kívánsági hogy lehetetlenek legyenek, mindnyájon azon meg egyezénk és azon is, hogy teljességgel utolsó veszedelmünkre szándékozik, kitetszván sok levelekből s bizonyos hírekből.

Az haza s annak fejedelme pedig az articulus szerint addig tartozik a törökhöz való kötelességét megtartani, a meddig oltalmazza, protegálja minden ellenségi ellen. Ha pedig nem, sőt nyilván való veszedelmére s pusztulására igyekezik, a mint mostan cselekeszik, magunk látjuk egynéhány

esztendőktől fogva az országnak vég házait elveszi, vérét, pénzét kiszívja s teljességgel megmezteleníti, hogy könnyebben juthasson hozzája, in isto casu, szabad mind az országnak s mind a fejedelemnek maga oltalmazására minden mediumokat felkeresni.

Ezekről sokat discurrálván ugyan az nap azon megegyezünk, hogy lehetetlen tovább pogány igája alatt nyomorgani: tévénk ilyen kérdést fel. Így lévén immár a dolog, hol találjunk magunknak Isten után valami refugiumot, hová folya-
modjunk. Mely kérdésre urunk ő Nagysága is közinkbe jövé-
n, mutatá refugiumunknak lenni az egész keresztyénségnek fejét,
úgy mint római császárt ő felségét több confoederatussival
együtt, melyet sok okokkal, levelekkel, bizonyos ígéretekkel
megbizonyíta ő Nagysága. Ebédig csak azoknak a leveleknek
olvasásában fáradoztunk. Ebéd után viszont két órakor fel-
gyülvén, Pater Chusoni, a ki Bánffi Diénes urammal együtt
volt követ oda fel, declarálá ő felségének hozzánk való ke-
gyelmességét s mind pediglen a tanácsnak Portának hozzánk
való nagy affectióját, mindazáltal megkívánván azt, hogy le-
gyenek valami oblatiók s méltán is, mivel mi vagyunk a sérel-
mes felek, ha mi kívánjuk a segítséget, oblatiókat is kell ten-
nünk, arról való assecuratoriánkat is valóban kívánják, hogy
ne járjanak úgy velünk, mint az előbbi fejedelmekkel; bizony
igen nagy diffidentiában vagyon ez a haza előttök, mert gya-
korta port rúgtak szemekben annyira, hogy ha a fejedelem
személye s a magok haszna nem nyomna valamit, elhagyná-
nak veszni. Ilyen nagy Labyrinthusban forogván azért az haza,
császárhoz ő felségéhez való ragaszkodásban találá magának
securitást, melyhez képpest mind országotul, fejedelmestül
küldék Bécsbe Bánffi Dienes uramot ultimaria plenipotentiával,
lévén arra kívánsága mind császár ő felségének s mind a né-
met tanácsnak. Ezek végben menvén estve felé négy s öt óra
között unanimi consensu Istent híván segítségül elvégezők,
hogy török az ellenség, mely végezésünkben Isten boldogítson
bennünket. Ámen. És ugyan akkori gyűlésben Barcsai Ákost
megsententziázók.

VI.

Breve necrologium Illustrium Hungariae Personarum. Excerptum partim ex Historia, partim ex Albo Sodalitij B. M. V. ad D. Elisabetham incisentis Tyrnaviae in Collegio S. J. erecti.

Anno Xti 1621.

† Franciscus Balassa de Gyarmath.

1633.

† Melchior Alaghi de Bekény Judex Curiae Regiae.

1635.

† Petrus Bakith de Lak, et Tyrnaviae apud P. P. Franciscanos tumulo illatus.

Die 24. Aug. † Stephanus Sennyei de Kis Sennye Eppus Jaurin.

1637.

† Ferdinandus II. Romanorum Imp. et Rex Hung. Vienne die 15. Februarij.

† Petrus Pazmany Cardinalis et Archieppus Strigon. die 19. Martij, cui in sede Metropolitana a Ferdinando III. die 23. April. Emericus Losy Eppus Agriensis.

Die 30. Augusti Templum academicum S. J. Tyrnaviae, quod Nicolaus Eszterházy Palatinus impendio 80 millium flor. erexerat, dedicatum est.

1639.

† 24. Apr. Eva Forgach filia Sigismundi Palatini et consors C. Stephani Csáky de Keresztszegh.

Hoc eodem anno obiit Comitissa Catharina Pálffi uxor Sigismundi Forgach, Regni Hungariae quondam Palatini.

† 22. October Joannes Posgaj Canonicus Strigon.

1642.

Die 4. Julij. Elisabetha Thurzo de Betlenfalva obiit.

8. Aug. † Emericus Jakussith de Orbova. Obijt ibidem hoc anno Casparus Horvath de Vegla.

7. Nov. † Emericus Losy Archieppus Strigon.

1643.

† Nicolaus Tarnoczy. *Pater? an Frater Mathiae Praep. Scepus.*

† Samuel Haller.

1644.

Die 11. Aug. † Stephanus Bosnyak de Magyarbély ex
Vesprim. Nitriensis Eppus.

† Georgius Majthényi de Kesselökő.

† Sigismundus Nagymihályi.

1645.

Die 12. Septembr. † Nicolaus Eszterházy Regni Hung.
Palatinus.

4. Aug. † Sigismundus Forgach.

17. Decembr. † Joannes Drugeth de Homonna Judex
Curiae Regiae.

1647.

† 13. Febr. Joannes Telegdy Coloc. et Bács. Archieppus,
olim etiam Administrator Eppatus Nitriensis.

1648.

† 27. Febr. Nicolaus Révay.

1650.

† Georgius Draskovich Eppus Jaurinensis.

1652.

Die 26. Augusti in pugna ad Vezekény cum Turcis inita
occubuerunt quatuor Eszterházy, videlicet Ladislaus, Fran-
ciscus, Thomas, ac alter item Thomas.

27. Nov. † Caspar Lippai de Zombor.

Obijt etiam hoc anno Stephanus Rohonczi Csanad. Eppus.

1654.

14. Juny. † Daniel Eszterházy.

1655.

† C. Ladislaus Csáky Judex Curiae Regiae.

1657.

† Joannes Püsky Coloc. Archieppus, simulque Admini-
strator Jaurinensis.

1659.

Die 26. Juny. † Paulus Hoffman Eppus Quinqueeccles.

1660.

Mense Junio † Benedictus Kisdy Eppus Agriens.

† Esther Bossanyi Conjux Nicolai Forgach.

† Catharina Balog de Neboysza.

1661.

† Franciscus Kornis de Ruszka.

† Stephanus Ordody Vice Palatinus.

† Adamus Károlyi.

† Petrus Alvinczi die 5. May.

1662.

Die 25. Januar. † Petrus Bosnyak.

Franciscus Wesselényi de Hadad Palatinus Regni Hung.
creatur Aurei Velleris Eques.Mense Novembri † Stephanus Csaky Senior Magister
Tavernicorum Regalium.

† Sigismundus Horvath de Vegla.

1667.

Die 3. Januarii † Georgius Lippai Archieppus Strigon.

1670.

Die 23. Martij. † Franciscus L. B. Bihari.

1672.

Mense Julio † Hiacynthus Makripodári eppus Csana-
diensis.

† Emericus Czobor de Czobor Sz. Mihály.

1674.

Georgij Bársony Eppi Frater occisus ab haereticis Tu-
ralukanis.

† Franciscus Sennyei.

† Joannes Szaszi Syrmiensis Eppus.

1675.

15. Aug. Emericus Pongracz, qui deinde factus Prae-
positus Scepus., mittitur Romam ad studia.

† Franciscus Leonardus Szegedi Eppus Agriensis.

1676.

23. Januar. † Georgius Szenttamassi Eppus Transilv.

5. Martij † Georgius Pongracz, de Sz. Miklos et Ovar
Eppus Vaciensis.

1680.

† Ferdinandus Palffi Eppus Agriensis.

1681.

6. Febr. † Joachimus Luzensky Eppus Varad. et Praepos. Scepus.

2. Apr. † Alexander Eszterházy.

1684.

† Franciscus Eszterházy.

1685.

11. Januar. † Georgius Szelepcsényi Archieppus Strigon

† Antonius Eszterházy.

† Petrus Szechy.

1686.

10. Apr. † Joannes Gubassoczi Archieppus Colocensis.

1695.

17. Febr. † Georgius Széchényi Archieppus Strigon.

24. Sept. † Stephanus Kada Eppus Transilv.

† Blasius Jaklin Eppus Nitriensis.

1699.

Adamus L. B. Reway a proprijs famulis trucidatus.

1705.

† Leopoldus Imperator et Rex Hungariae.

27 Martij. † Georgius Lapsansky alias Korlathkö.

1706.

† Michael Dvornikovics, Eppus Vaciensis.

1707.

† Leopoldus Kollonics, Cardinalis et Archieppus Strigon.

† Stephanus Dolni Eppus Csanád.

1718.

22. Nov. † Gabriel L. B. Tolvaj.

1719.

6. Sept. † Andreas Hunyadi.

1723.

† Joannes Horváth Simoncsics Personalis.

4. Julij. † Ladislaus Hunyadi.

1728. 15. Sept. † Balthasar Reway.

1729. 30. Sept. † Laurentius Tapolicsányi o S. J.
Rector Tyrnaviensis.

† Franciscus Szluha Referendarius Viennae.

24. Dec. † Joannes Okolicsányi.

1731. 16. Januar. † Joannes L. B. Péterffi.

1733. † Sigismundus et Josephus C. C. Berényi.

1735. † Georgius Korlathkö, alias Lapsanczki.

† Andreas Berényi.

1736. 17. Mart. Josephus L. B. Ruttkay †.

† Joannes Okolicsányi Eppus Varadiensis.

1741. Paulus C. de Batthyan.

1745. † Emericus Eszterházy Archieppus Strigon.

1747. † Thomas Berényi.

† Ladislaus Eszterházy.

1748. 9. Maij. † Stephanus Nozdroviczki.

8. Oct. † Michael Frievaisz.

1749. 6. Oct. † Joannes L. B. Maholányi.

1750. 9. May. † Franciscus Forgach.

1752. † Petrus C. Apor.

VII.

Promotiones et Mortes illustrium virorum ex MS.

1739.

Andreas Kohári recens creatus Gralis moritur mense Aprili.

19. Aug. † Romae Card. Alvarus Cyenfugeos Eppus
Quinqueeccles. ann. fere 82.

Eppus Csanadiensis C. Falkenstein designatus Quinque
ecclesiensis die 22. Septembr. apoplexia Temesvarini tactus
nimam egit. Unde 3. Dec. nominatus est Eppus Quinque
eccl. C. Sigismundus Berényi.

Gregorius Sorger Eppus Trans. † est Albae Carolinae
nocte in 17. Septembris diem vergente, ibidemque sepultus
7. Octobr.

C. Horváth Eppus Nitriensis Romae Caesareus Prominister in variolis decedit die 17. Decembr. Eppatus Csana-diensis collatus est cuidam ex ordine S. Francisci Nicolao Staniszlaovich, qui Crajova in Valachia Austriaca, antequam haec Turcis reddita fuisset, residebat titulo Eppi Nicopolis.

Nicolaus Palffi ex defuncti Palatini filio Leopoldo nepos renunciatus est Vice Cancellarius Hung.

1740.

4. Decembr. installat. in Supremum Comitem Barany. C. Sigismundus Berényi Eppus Quinq. per. C. Joannem Eszterházy.

1741.

Mense Januario installatus est in supremum Comitem Cottus Simig. C. Alexander Patachich per Eppum Quinque. Berényi.

L. B. Sztaraj resolvitur pro Supremo Comite Cottus Unghvar.

C. Carolus Zichy 14. Junij circa horam 12. Posonii debitum naturae solvit absque haerede masculo.

24. November. Vidua Adami Batthyáni Eleonora Strattmann post 28 horar. infirmitatem mortua est Rohontzini.

C. Georgius Chaky Gralis Leutschoviae apoplectico fulmine prostratus fatis concessit, et sepultus in Capitulo 28. Febr. 1742.

C. Ladislaus Gyulafi fit Cancellariae Transilvanicae Cancellarius.

1742.

16. Sept. Resolutus est in Administratorem Camerae Scepus. C. Antonius Chaky Supremus Comes Cottus Abaujvár.

12. Dec. Leutschoviae installatus fuit in Supremum Comitem Cottus Scepus. Excellmus Nicolaus Chaky Eppus Varad. p. Comitem Thomam Szirmaj.

1743.

Dno Baroni Personali Grassalkovich Regina contulit Comititis titulum, id est creavit eum Supremum Comitem Cottus Temes.

C. Ladislaus Haller fit Supremus Comes in Marmaria. Moritur Gabriel Kapy 4. August.

Gralis Alexander Károlyi qui anno 1669. festo B. V. Visitantis lucem hanc aspexit, festo nativitatis B. V. circa horam 6. pomeridianam in Erdőd obyt, unde in Károly translatus est, in Kaplony sepultus.

20. Novembris moritur Adolphus Eppus Jaurin.

Circa festa Natalitia moritur C. Volfgangus Serényi sine haerede masculo in Castello suo Zaplath.

1744.

Supremus Comes Cottus Ugocs. fuit Carolus L. B. Pérenyi.

C. Paulus Balassa instellatus est in supremum Comitum Gömör.

26. Septembr. moritur Gabriel Antonius Erdödy Eppus Agr. anno aetatis 60.

10. Oct. Praesul Vesprim. Atsádi Papae moritur. Comitissa Chakiana Sophia nata Gyulafiana senicula 110 ann. die 28. Oct. mortua inventa est.

1745.

Novi tres Comitatus, excisis praevie militaribus locis, in Szlavonia instituti sunt: Syrmienis Cottus Administrator est B. Marcus Pejacheisch, Posegani L. B. Ladislaus Vajai, elapso anno succedet supremus Comes Petrus Keglevich. Verotzensis vero Ludovicus Patachich, nam Valponensis Cottus penitus suppressus est.

1747.

6. Mai. Viennae moritur C. Alexander Patachich de Zajevda, cui in munere Comitum Simighiensis succedit C. Carolus de Battyan. Supremus Comes Albensis fit C. Franciscus de Nadasd.

In Bodok moritur C. Thomas Berényi supremus Comes Cottus Zemplin.

1748.

25. Septembr. † Sigismundus Berényi Eppus Quinque ecclesie.

III.

ADALÉKOK

A TÖRÖK-MAGYARKORI

BELTÖRTÉNETHEZ.

HIVATALOS NYOMOZÁSOK
A TÖRÖK ADÓ S HÓDÍTÁSOK KÖRÜL
BORSODBAN, A XVII. SZÁZAD I. FELEBEN.

A megye levéltárában levő eredeti után.

I. In processu Szendrőviensi.

In anno 1641. die 7. 8. et 9-a mensis Septembris in Szendrő et Cottu Borsodiensi exist. Én Boda György, Borsod vármegyének egyik szolgabirája, mellettem levő azon nemes vármegyének esküttével, vitézlő Ábrahám Istvánnal, az nemes Borsod vármegye commissiójából eskettünk tanúkat az törököknek insolentiájok, faluknak hódoltatások, rablások és excursiójok végett.

De eo utrum.

1. Tudod-e hogy a Bethlen fejedelemmel való végezés után, az egri török vitézek több végbeli vitézekkel együtt menni falut rablottak el és hódítottak meg Borsod vármegyében?

2. Tudod-e az szendreiék közül menni embert vittek rabságra és mennit vágtak le, s menni barmot hajtottak el Szendrő alól?

3. Tudod-e Szendrő alatt menniszer voltanak az török vitézek, és Szendrő háta megett menni falut hódítottak és rablottak meg?

1. testis Egr. Stephanus Szász, annorum circiter 66, Suae Mattis Arcis Superioris Szendrőiensis Castellanus primarius, juratus et fassus est in hunc modum. Mivel in anno

Dni 1631 karácsony üdnepe napja tájában az egri török vitézek zászlóval kiűtvén Abauj vármegyében lévő Gadna nevű falura, az lakosít kitakarván belőle, az faluját megégették: az szendrei vitézek egyenlő akaratból utánok menván, hogy az elvitt keresztyén rabokat megszabadítsák, Borsod vármegyében Kondó nevű falu határában belé kapván az török vitézekben, de az török vitézek sokasága miatt az keresztyén vitézek meggyőzöttetvén, némelyeket levágtanak, némelyeket pedig keserves rabságra vittének. Azon az harcon vesztenek az szendrei vitézek közül negyvenöten.

Item: Annakutána való 1632. ugyan az egri török vitézek karácsony üdnepe napja tájában zászlóval kiűtvén, Abauj vármegyében akkor is, Ujlak nevű falut megrabolván, faluját tüzzel megégették, ugyan az szendrei vitézek utánok menván egyenlő akaratból, akkor is Borsod vármegyében, megírt Kondó nevű falunak határában belékapván az török vitézekben, hogy az elvitt keresztyén rabokat megszabadítsák, de az török vitézeknek sokaságok miatt meggyőzöttetvén, sokat levágtanak az keresztyén vitézekben, sokat ismét keserves rabságra vittének. Akkor fogták el sebben Nemzetes Alsó-Kalosai Korláth Ferenc uramat, Lakosi Szabó János uramat, több emberséges vitéz embereket; vesztenek ezen az harczon fegyver miatt és rabságszenvedés miatt, az mint eszébe jut, legalább harmincöten. Ő mind az két harcon ott volt.

Item in anno 1634. az egri vitézek dobbal, zászlóval, lovassal, gyaloggal jöttek az szendrei végház alá, egynehány magyar rabot elvittének s egy embert le is vágtak az végház alatt.

Ugyan az egri török vitézek azon esztendőben szent András üdnepe napja tájában baromcsordánkat az végház alól elhajtották, melyben lehetett két avagy harmadfél száz barom.

Item. In anno 1635. pünkösdi üdnepe napja tájában az egri vitézek az végház alól sereg lovainkat elhajtották. Ugyanazon esztendőben az egri vitézek aratás tájban éjtszakának idején az szendrei végház alatt az felső mezőből négy embert

szendreit vittének el s egyet levágtanak és tizennégy lovat hajtottanak el.

Item. In anno 1641. kisasszony üdnepe napja⁷ tájában az szalunnai hódult parasztembereknek az egri vitézek az szendrei végház alól elhajtották ökörféle barmokat.

Ugyan az egri vitézek azután harmad- vagy negyednap tájban az szendrei végház alól egy embert loptak el fiastól.

Ugyan az egri vitézek Szendrő háta megett való Szögliget nevű falut, Torna vármegyében levőt; kétszer izben rablották el.

Ugyan az egri vitézek Csehi nevű falut, Borsod vármegyében levőt, kétszer izben rablották meg.

Ezen kívül az egri török vitézek menniszer izben jöttek Szendrő alá, menni embert vittének el Szendrő vidékéből s az végház alól menni lovainkot, ökör- és tehénféle barmainkat hajtottak el, Isten tudná annak számát.

2. testis. Grosus Dnus Ladiszlus Roskoványi de eadem, annorum circiter 45, Szendrőviae commorans, juratus et fassus est in hunc modum in omnibus punctis uti primus testis, hoc addendo: hogy az egri vitézek in anno 1636. esztendő tájban Senyéről harminckét szám tehénféle barmát hajtottak el; Barius Ferenc uram juhait is akkor hajtották el Sócáról. Az Csehi malomtól meghódolt in anno 1641. Egerben lakozó Olaj Béknek annuatim cum flor. 12.

Item in anno 1641. az ő Felsége nunciusa Izdenci uram mikor oda be volt az Portán, az üdő alatt Csehiből vitték el az egri vitézek tiz emberét.

3. testis. Egr. et Nobilis Laurentius Szabó, annorum circiter 45, Castellanus ordinarius Suae Mattis arcis inferioris Zendrőiensis, juratus et fassus est in hunc modum uti primus testis.

4. testis. Andreas Szücs, annor. circiter 39, nobilis persona Zendrőviae commorans, juratus et fassus est in hunc modum in omnibus punctis uti primus. Augeálván ezzel vallását, hogy akkori harcon, az melyen nemzetes Korláth Ferenc uramot elfogták, ő is akkor esett rabságra, és szabadulásában fizetett hatszázhatvan forintot s egy puskát; de akkor magyar rabot öközülok harmincnégyet vittének Egerben, ő

ugyan megolvasta őket; tizennyolcig vágtnak le benne, azmint másoktól hallotta.

5. testis. Andreas Szabó, nobilis, annor. circit. 31, Zendrőviae commorans, fide mediante idem fatetur uti primus; ő az harcon is ott volt, Szendrő alól penig hat tehenet s egy ökröt hajtottak el az egri vitézek.

6. testis. Laurentius Kalmár, annor. circit. 31, nobilis persona Szendrőviae commorans, juratus et fassus est in hunc modum uti primus testis. Öregbíti azzal vallását, hogy ennekelőtte hat esztendő tájban éjszakának idején az egri török vitézek az szendrei mezőben őreájok ütvén, ötet negyedmagával akkor elvitték s egyet közülök levágtanak, és tizenégy lovat vittének el az végház alól.

7. testis. Egr. Dnus Franciscus Czikó de Szelelfarnos, annor. circit. 50, Zendrőviae commorans, juratus et fassus es in hunc modum uti primus testis.

8. testis. Martinus Berczeli, annor. circit. 33. nobilis, e. teloniator Spectab. ac Magfci Dni Dni Gasparis Zuniogh de Budetin, Zendrőiensis, juratus et fassus est in hunc modum uti primus, ezt hozzá tevén, hogy ennekelőtte három esztendő tájban az egri vitézek három ökrét elhajtották és egy ifiu legény szolgáját levágták az végház alatt.

9. testis. Egr. Dnus Joannes Dohány, annor. circit. 36t Zendrőviae commorans, fide mediante sic fatetur uti primus testis, hoc addendo, hogy ennekelőtte 1638. esztendő tájban az gyandai erdő táján az egri vitézek az szendrei vitézeknek ütvén, kettőt közülök elvittének és egyet levágtanak; lovat is hármat vagy négyet vittének el.

10. testis. Michael Balogh, Zendrőiensis, annor. circit. 32, servitor et curator Grosi Dni Gasparis Thassi bonorum Besenyő-Ládiensium, juratus et fassus est in hunc modum uti primus testis, hoc addito: hogy ennekelőtte hat esztendő tájban Abauj vármegyében Tomor táján az egri vitézek (mikor szekerekkel mentenek volna Szikszó felé) reájok ütvén, ötöt ötödmagával elvitték; egy Miklós nevű öcscse mostan is oda vagyon Törökországban. Ugyanakkor kilenc lovaikat vittek el az török vitézek.

11. testis. Joannes Nagy, Zendrőiensis, manceps Agri-

ensis, annor. circit. 35, juratus et fassus est, hogy in anno 1636. akkor, mikor az halmajiakat az Hernád mellett megrablották az egri vitézek, tekintetes és nagyságos gróff Csáky István uram ő nagysága Meszesi Istvánt egynehány szendrei lovassal az Boldva mellett aláküldötte hír tudni; az törököknek rablásokat eszekben vevén, több keresztyén vitézekkel együtt levén, az török vitézekben belékapván Csabánál, de az török vitézeknek sokasága miatt meggyőzöttetvén az keresztyén vitézek, ő is harmadmagával esett rabságra szendreikkel. Ugyanazon harcon és együtt vágták le közülök; most szabadult más emberséges ember hitlevelen ki Egerből.

12. testis. Joannes Hadadi annor. circiter 45, nobilis persona Szendrőviae commorans, juratus et fassus est in hunc modum uti primus testis, azt hozzá tevén, hogy ennekelötte három esztendő tájban az Oláh Gergely fia és Szegő Mihály öcscse menván az Boldva mellett alá, az egri vitézek reájok ütvén, egyiket holt eleven sebben hatták, az másikat rabúl elvitték, az mely ugyanazon rabságban megholt Egerben.

In anno 1641. die 16. mensis Septembris in loco infrascripto.
Possessio Meszes.

1. testis. Juratus Judex ejusdem loci Emericus Veres, annor. circiter 40, colonus Grosi Dni Francisci Korlát de Alsó-Kalosa, fide mediante sic fatetur: hogy ennekelötte 29 esztendő tájban Bajza Tamás nevű pribék az egri vitézekkel az meszesi erdőn öközülök három embert vágott le; az kiket elkaptak, Isten az szendrei vitézek által megszabadította.

Annakutána másodszor izben 1636. esztendő tájban ugyan az egri török vitézek kiütvén az megírt falura, akkor közülök asszonyembert, leányzót, férfiugyermekeket húszat vitt el; martoni asszonyembert egyet egy fiával, szendrei asszonyt is egyet. Pénzen és Isten kegyelmességéből sarc nélkül meszesiek hatan szabadultanak meg, az tizennégye mostan is oda vagyon. Ezek azok:

Lénárt Mártonnak egy fia.

Lénárt Péternek három fia s egy tizenkét esztendő s leánya.

Somosi Jánosnak egy öcsöcse.

Csató Demjénnek felesége.

Veres Mihálynak egy fia.

Katona Györgynek egy fia.

Pötö Mihálynak az felesége.

• Diák Péternek egy leánygyermek s egy fia.

Veres Benedeknek két fiai.

Lovat Nro 2.

Ez veszedelem után másfél esztendővel kényszerítettettek ugyan Eger várában lakó Suffikar Seliebi töröknek 40 magyar forintban és 26 itce vajban megsummálni és meghódolni.

2. testis. Leonardus Márton annor. circit. 40, colonus Grosi Dni Francisci Korlát de Alsó-Kalosa, fide mediante idem fatetur uti primus.

3. testis. Petrus Leonardus annor. circit. 35, colonus Grosi Dni Francisci Korlát de Alsó-Kalosa fide, mediante idem fatetur uti primus testis.

4. testis Petrus Bot, annor. circit. 36, colonus Grosi Dni Stephani Aszalay, fide mediante idem fatetur uti primus.

5. testis. Benedictus Veres, annor. circit. 36, colonus Grosi Dni Francisci Korlát de Alsó-Kalosa, idem fatetur uti primus.

6. testis. Petrus Egyed, annor. circit. 31, colonus Grosi Dni Francisci Korlát de Alsó-Kalosa, idem fatetur uti primus.

7. testis. Michael Veres, annor. circit. 22, colonus Grosi Dni Francisci Korlát de Alsó-Kalosa, idem fatetur uti primus testis.

Possessio Rakaczca Szend.

1. testis. Juratus Judex ejusdem loci Georgius Bedecz, annor. circiter 56, colonus Grosae ac Magcae Dnae Catharinae Lorántfi de Serke, Spect. ac Magnifici quondam Dni Samuelis Alia relictæ viduæ, fide mediante sic fatetur: hogy látván sok keresztyén felebarátjoknak veszedelmeket az török vitézeknek sokszori excursiójok miatt, sokszor izben öreájok is rettegtető

leveleket, és szóval szám nélkül üzengetett Egerből az ki az ő falujokra számot tartott: mindazoktól rettegven és az sok bujdosást elunván, kénytelenség alatt kellett Eger várában lakozó Saban Izpahiának és Muszi csausz nevű törököknek 24 forintban és 20 icce vajban in anno 1639. megsummálni.

2. testis. Petrus Farkas, annor. circiter 60, colonus Grosae ac Mgnificae Dnae Katharinae Lorántfi de Serke etc. juratus et fassus est in hunc modum uti primus testis.

3. testis. Joannes Tóth, annor. circiter 45, colonus Grosi Dni Stephani Giczei de eadem, juratus et fassus est in hunc modum uti primus.

Possessio Rakaczca.

1. testis. Judex juratus ejusdem loci Jacobus Király, annor. circiter 65, colonus Grosi Dni Michaelis Bay, fide mediante fassus est in hunc modum: Látván sok faluknak az török vitézek miatt pusztúlt állapotjokat és felebarátjoknak kerserves rabságszenvedéseket, öreájok is az egri török vitézeknek sokszor izben mind üzengetéseket s mind penig rettentő nekiek küldött sok rendbeli leveleket, és megfáradván télen, nyáron, hegyekben, völgyekben, sevatag erdőkben bujdosásban feleségestül gyermekestül: ugy kényszerítetttenek Egerben lakó Mamhut Izpahia nevű töröknek in flor. 25 és 20 itce vajban in anno 1638. megsummálni és meghódolni.

2. testis. Gregorius Ördögh, annor. circiter 40, colonus jam dicti Dni Michaelis Bay, juratus et fassus est in hunc modum uti primus.

Possessio Viszló.

1. testis. Joannes Stephan, annor. circiter 42, ibidem commorans, colonus Spect. ac Magnifici Dni Nicolai Kegljevith etc. juratus et fassus est in hunc modum: Mivel látván az következő veszedelmet reájok jöni, az több falukat is mind alól, felyül és szélről meghódolni, s az sok esztendőtl fogván való bujdosásban elfáradni, kénytelenség alatt kellett Eger várában lakó Eszter Tiha nevű töröknek in flor. 21 és 21 itce vajban in anno 1641. megsummálni, hogy veszedelemben ne jussanak.

2. testis. Mathias Szakall, annor. 34, libertinus Grosi Dni Georgii Kátay, fide mediante sic fatetur uti primus.

Possessio Debrete.

1. testis. Joannes Mihali, annor. circiter 35, jur. judex ejusdem loci, colonus Grosi Dni Sigismundi Semsei, fide mediante sic fatetur: hogy az nagy rettegést, bujdosást meguntván, s látván hogy ugyan veszedelem követi mindazoknak is végét, nagy kénytelenség alatt kényszerítetttenek ez jelenvaló 1641. esztendőben az egri töröknek, iffiú Deli Musztafának 19 forintban és 8 itce vajban megsummálni és meghódolni.

2. testis. Gregorius Kelemen, annor. circiter 60, colonus Spect. ac Magfici Dni Nicolai Kegljévith etc. fide mediante idem fatetur uti primus.

3. testis. Andreas Orosz, annor. circiter. 22, colonus Grosi Dni Francisci Kátay, fide mediante sic fatetur uti primus testis.

Possessio Szent-Jakab.

1. testis. Juratus judex ejusdem loci Stephanus Pongrácz annor. circiter 25, colonus Dni Francisci Kátay, fide mediante sic fatetur: Gadnának és Ujlaknak megrablásától fogván voltak ők is nagy félelem- és rettegésben, de kiválképen megiszonyodván közel való faluknak pogány kézben való esésektől, megfáradtak télennyáron imitt amott való sok bujdosások miatt; hogy az derekasb veszedelmet elkerülhessék, úgy kényszerítetttenek Eger várában lakó Huszain Izpahia nevű töröknek 38 forintban és 10 itce vajban in anno 1641 megsummálni és meghódolni.

Ittem in anno 1641. die 16. mensis Septembr. rablotta meg Sarnót, Torna vármegyében lévő falut, az egri török, egy nemes embert megöltének, öt leányzót gyermeket elvittek, de Isten kegyelmességéből az szendrei vitézek utánok menvén, az övét megszabadították, az egyiket ugyan elvitték.

2. testis. Stephanus Kelemen, annor. circiter 35, colonus Spect. ac Mgfici Dni Nicolai Keglievith etc. fide mediante sic fatetur uti primus.

3. testis. Stephanus Pongrácz minor, annor. circiter 23, colonus Grosi Dni Georgii Kátay de Czege-Káta, fide mediantes sic fatetur uti primus.

4. testis. Michael Ambrus Nagy, annor. circiter 45, colonus dicti Dni Georg. Kátay, jur. et fassus est uti primus testis.

Possessio Martoni.

1. testis. Judex juratus ejusdem loci Georgius Tott, annor. circiter 40, colonus Grosi Dni Stephani Horváth de Mladosavith, fide mediantes sic fatetur: hogy sok üdőtől fogván való rettegést bujdosást elunták, mivel nappal sokféle inség, éjszaka pedig az bujdosás fárasztotta őket, s látván sok keresztyéneknek veszedelmeket az pogányság miatt, nem lett önekiek is fejeket hová hajtani, hanem az jelenvaló 1641. esztendő pünkösöd üdnepe napja tájában úgy kellett magok ótal-mában Eger várában lakó Durat Izpahia töröknek 23 forintban és 14 icce vajban meghódolniok.

2. testis. Georgius Kulcsár, annor. circiter 33, colonus Grosae ac Magficae Dnae Catharinae Lorántfi de Serke etc. fide mediantes sic fatetur uti primus testis.

3. testis. Stephanus Lovász, annor. circiter 31, colonus Grosi Dni Steph. Horváth de Mladosavith, fide mediantes sic fatetur uti primus.

Possessio Szalunna.

1. testis. Juratus judex ejusdem loci Thomas Bene, annor. circiter 40, colonus Grosi Dni Sigismundi Feirvári, fide mediantes sic fatetur: Mivel sok esztendőből fogván való rettegést, télen nyáron, éjjeli nappali bujdosást megunván, az egri törököknek is sokszori fenyegetésit hallván, rettegtető leveleit látván, s tudván azt, hogy mind az sok lappangások után is veszedelemben jutnak, mint sők keresztyén helyek (övelek határos Meszes nevű falusiak is azmint romlottanak, az veszedelem után is ugyan meghódoltanak, ők is hogy arra ne jussanak): úgy kényszerítetttenek in anno 1640. Egerben lakozó Olay béknek 100 magyar forintban és 50 itce vajban megsummálni és meghódolni.

1. testis. Georgius Sebő, annor. circiter 60, colonus Grosi Dni Francisci Barakoni, fide mediante sic fatetur uti primus testis.

3. testis. Joannes Dombó, annor. circiter 50, colonus Grosi Dni Francisci Barakoni, juratus et fassus est in hunc modum uti primus.

4. testis. Joannes Kovács, annor. circiter. 40, colonus Grosi Dni Nicolai Szödényi, juratus et fassus est in hunc modum uti primus testis.

In anno 1641. die 16. mensis Septembr. lött a zsarnai rablás Torna vármegyében az egri vitézek által, kit vármegyeyül recognoscálonk.

In anno 1641. die 11. mensis Novembr. az nemes Borsod vármegyének Szendrőben celebráltatott Generalis Congregatiojából committáltatván, én Boda György, azon nemes vármegyének egyik hités szolgabirája, mellettem eskütt Abrámi István úr. peragáltam ezt az inquisitiót az ide alább megírt Deecoutromnak continentiája szerént az mint következik.

De eo utrum:

1. Circiter harmincnégy esztendőtol fogván, az sitva-toroki végezéstöl nevezet`szerént micsoda falukat hódoltattak az törökök bé, és azokat micsoda rablással, égetéssel, emberek és barmok elvitelivel?

2. Mindazoknak az faluknak mennyi készpénze és mindenféle élése, haszna és jövedelmek vagyon az töröknek való szolgálattal együtt?

3. Az minemű faluk az zsitva-toroki végezésnek erejével az kiknek hódolniok kellett, de kiválképen ab anno 1615. mivel verték fel adajokat?

Possessio Szuhogy.

1. testis. Szuhogyon lakozó Keniz István, annor. circiter 76, nemzetes More István uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. Eger vétele után mindjárt kényszerítették Szuhogyot Egerben behódolni, minthogy Filekben hódoltak azelőtt. Az mely töröknek behódoltak Egerben akkor, nevezték Vész Buliok basának; elsőben 4 kila buzában summáltak meg vele; az az summálás tartott két vagy három esztendeig. Ugyanazon török annakutána augeálta az falu adaját 10 magyar forintra, mely summálás és adózás mindaddig fen tartott, meddig annak az töröknek birodalmában volt az falu. Vész Buliok basáról szállott az falu Juszap Csavusz nevű törökre; ez a Juszap Csavusz ugyanazon falunak adaját öregbítette és felverte 25 magyar forintra s 24 itce vajra; ebben az summálásban alkalmas ideig megtartotta őket, hanem 1636. esztendő tájban ujabban 38 magyar forintra és 34 itce vajra, 16 szekér fára verte fel adajokat, az mely 16 szekér fa legalább teszen Egerben 16 forintot. Császár ajándékja egy juh, egy kila liszt s egy kila zab, azon kívül nyolc kila buza.

2. testis. Szuhogyon lakozó Kostyán Sebestyén, annor. circiter 75, More István uram jobbágya és azon falunak bírója, hiti után az szerént vall az punctomokra, mint az első tanu vallott.

3. testis. Szuhogyon lakozó Lukács János, annor. circiter 35, More István uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall az punctomokra, mint az első tanu vallott.

Possessio Diviny.

1. testis. Divinyben lakozó Somodi Thamás, annor. circiter 75, Divinyi Pál uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra azt vallja. Eger vétele után elsőben Egerben Mamhut Csavusznak summáltak meg 15 magyar forintban, 10 kila buzában, 10 kila zabban, 10 itce vajban, 10 szekér szénában; ez a summálás rajtok tartott vagy hat esztendeig; annakutána ugyanazon török augeálta adajokat 20 magyar frtra, 20 kila buzára, 20 kila zabra, 20 szekér szénára, 20 itce vajra.

Ismét ugyanazon török úr hat vagy hét esztendő múlva augeálta azon falunak adaját 32 magyar forintra, 32 kila buzára, 32 kila zabra, 32 szekér szénára, mely summálásban azon török mind holtáig tartotta meg őket. Annakutána ugyanazon falu 1620 esztendő tájban került Egerben lakó Beser aga török birodalmában; ez a Beser aga az falu adaját és summáját ismét augeálta 40 magyar forintra, 40 kila buzára, 40 kila zabra, 40 szekér szénára és 48 itce vajra. Ebben az summálás (így) azon török tartotta meg az falut 17 vagy 18 esztendeig; ugyanazon török az szénát 50 szekér szénára verte fel, egyéb summában megtartotta, mely 50 szekér széna miatt elfutottanak s az falut pusztán hatták. Ismét azon török az falut adta az ifju Huszain agának, az mely törökkel ujjban summáltanak meg 20 magyar forintban, az 50 szekér szénáért 16 forintban, de buzát, zabot, vaját az elébbeni mód szerént; ebben az summálásban is tartotta meg őket csak egy esztendeig, második esztendőben buza árával, széna árával, egyéb szolgáltnak jutalmával együtt fizetnek 90 magyar forintot, az zabot az elébbeni mód szerént beadták, vaját, mézet 30 itcét; ebben öt esztendeig tartotta meg őket. In anno 1641. ugyanazon török úr verte fel adajokat 125 magyar forintra, 37 itce vajra, 30 kila zabra. Az falunak most is ebben vagyon adaja. Az császár adaja azon kívül vagyon.

2. testis. Divinyben lakozó Szabó Mihály, annor. circiter 25, Divinyi Pál uram jobbágya, azon falunak hites birója, hiti után vallja: az régi török urak mint summáltatták az falut és hogy abban semmit nem tud. De Beser aga és Huszain aga miképen, mint és hogy öregbítették és felverték az falu adaját, az szerént mondja és vallja, mint az előtte való tanu vallotta.

Possessio Nyárád.

1. testis. Nyárádon lakozó Kókai Balázs, annor. circiter 70, nemzetes More István uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall: Nyárádon hogy lakik, 11 esztendeje, Nyárádra ment lakni 1630. esztendő tájban, akkor az falunak adaja 16 forint volt, 10 kila buza, 10 kila zab,

vaj 20 itce; hárman birják az falut: Memhet Csavusz, Kara Amhat és Mamhut Izpahia. Az elébbeni adajokat egy holnapig való fűhordással verte fel, az mely fűhordást magok kények szerint 20 magyar forintért magokra nem vennének.

2. testis. Nyárádon lakozó Boros Márton, annor. circit. 70, More István uram jobbágya, megesküdt és hiti után bizonyosan vallja: hogy Bocskay fejedelem az Zsitva-Toroknál frígyet szerzett az törökkel, akkor Nyárádnak az adaja 6 magyar forint volt, 6 itce vaj, semmi egyéb ennél nem volt. Fileki Olaj bék az török urok; egyszer is másszor is az szerint öregbítették az falunak adaját, az mint az előtte való tanu megvallotta.

Possessio Kelecsény.

1. testis. Kelecsényben lakozó Andó István, annorum circiter 50, nemzetes Alsó-Kalosai Korlát Ferenc uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. Az mire ő emlékezik, elsőben adóztanak Egerben Rezmán agának 20 magyar forintot, 15 szekér szénát, 25 kila buzát, 25 kila zabot, 15 itce vaját; az mikor bekaphatta őket, hol harmad napig, hol negyed napig hordatott vélek fát. 1620. esztendő tájban ugyanazon falu került Balogh Czefer Izpahia török birodalmában, mely török úr egyszer is másszor is egész 41 esztendeig, addig verte fel adajokat, hogy széna árával együtt adóznak nekie 120 magyar forintot, 30 kila buzát, 30 kila zabot, 60 itce méz, vaj; ezen kívül szekérrel hol egy hétig, hol több ideig elszolgáltatja őket, az mely szolgálatot kények szerint fel nem vennének 50 magyar forintért. Egy vágótehenet és egy dézsa túrót is veszen rajtok, mely vágótehenért és túróért örömet megadnának 13 forintot, de pénzül fel nem veszi.

2. testis. Kelecsénben lakozó Béricz János, annor. circit. 36, Korlát Ferenc uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerint vall, mint az első tanu vallott.

3. testis. Kelecsénben lakozó Nagy Matthias, annor. circiter 25, Korlát Ferenc uram jobbágya s azon helynek hites bírója, hiti után vallja: ő is, az mire emlékezik, az szerint vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Ruda-Bánya.

1. testis. Ruda-Bányán lakozó Azzu András, annor. circiter 55, nemzetes Roskoványi László uram jobbágya, török bíró, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. Ruda-Bánya császár számára való hely, s az adaját az Emenghek percipiálják. 1614. és 15. esztendő tájban adaja volt annak az helynek 35 magyar forint, buza 12 kila. Annakutána Haczi Juszap nevű Emengh idejében öregbült az helynek adaja 60 forintra és 200 sínvasra, melynek az ára térszen 20 magyar forintot; azzal ismét ment 80 forintra, az 200 sínvas árával. In anno 1641. esztendőbeli Emengh ismét az adót verte fel 90 magyar forintra, 200 vasat is praestálják. Szekérbér volt ennekelötte 5 forint, az kit Budára kellett fogadniok, mostan immár 9 forintra verte fel.

2. testis. Ruda-Bányán lakozó Gödön György, annor. circit. 36, Roskoványi uram jobbágya, megesküdt és hiti után úgy vall, mint az első tanu vallott.

3. testis. Ruda-Bányán lakozó Szakál Balás, annor. circiter 60, Roskoványi uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az előtte való tanu vallott.

Possessio Dubicsány.

1. testis. Dubicsányban lakozó Magics Albert, annor. circiter 40, Göcze István uram jobbágya, megesküdt és az punctomokra így vall. Vagyon 12 esztendeje, hogy Huszain Izpahiának, az falu török urának adóztanak 12 magyar forintot, azon kívül ugarlásra, forgatásra, vetni szántásra egy ekét szántani küldettek, 14 itce vaját, mézet, 12 szekér fát, azon kívül 14 szekér szénát. Ű dövel annakutána Gemlj agának birodalmában estek; az az falu adaját felverte 50 magyar forintra, egy rókabőrt is adtanak melléje minden esztendőben; ismét azon falu esett Musztafa Izpahia török birodalmában. Ezzel az törökkel summáltak meg 15 magyar forintban, 24 szekér szénában, 24 kila buzában, 24 kila árpában, 14 itce vajban, 12 szekér fában. Ebben az summában tartotta meg őket 34 esztendő tájig, annakutána is mind ez ideig az pénzbeli summában és vajban megtartotta, hanem szénát 32

szekérrel kell vinniek, az fahordásnak semmi száma nincsen, hanem szünetlen az rajtok, az mely fahordást fel nem vennének magok kényén 20 forintért; 25 kila buzát, árpát 35 kilát kell adniok, azon kívül császár munkájáért veszen rajtok, az kivel nem tartoznának, 16 forintot. In anno 1641. ígértenek az török úrnak accidentiával együtt 100 magyar forintot, de nem veszi fel tőlök.

2. testis. Dubicsányban lakozó Jakab András, annor. circiter 35, Fuló Miklósné asszonyom jobbágya, megesküdt és hiti után az szerint vall mint az első tanu vallott.

Possessio Galgócz.

1. testis. Galgócon lakozó Szilvás Mihály, annor. circiter 60, az nemes egri káptalan jobbágya, megesküdt és hiti után így vall az punctomokra. Elsőben Egerben summáltanak meg Amhat Izpahianak 20 magyar forintban, mézben, vajban 30 itcében; ezt az adót három esztendő múlva ugyanazon török felverte 25 forintra; annakutána Bocskay fejedelem idejében ugyanazon török 40 magyar forintra, 30 sajtra verte. Annakutána ismég Hatvanban Sevan Izpahia török birodalmában esett az falu; ezen Sevan Izpahia egyszer is másszor is mind ez ideig 90 magyar forintra verte azon falu adaját és 56 itce vajra.

2. testis. Galgócon lakozó Jakab János, annor. circiter 62, az nemes egri káptalan jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Besenyő-Lád.

1. testis. Ládon lakozó Jánosi Sebestyén, annor. circit. 45, nobilis persona, hiti után így vall az punctomokra, hogy emlékezik reá, hogy annak az helynek 12 forint volt az adaja, 9 forint is volt, buza és árpa 40 szapu, szöllőadó 10 forint, vaját, mézet hol 8 itce, hol 9 itce volt, hol 12 szekér fa, hol 13 szekér fát veszen rajtok; minthogy tudja az falu török ura, Juszap Csavusz Izpahia, hogy olyan pusztúlt állapottal vadnak, feljebb annál nem zaklatta eddig; az török miatt békével megmaradhattak eddig.

2. testis. Ládön lakozó Veres István, annor. circit. 40, nemzetes Thassy Gáspár uram jobbágya, megesküdt és hiti után úgy vall, mint az első tanu.

Possessio Borsod.

1. testis. Borsodon lakozó Barancs Jakab, annor. circiter 60, Barna János uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. Egerben 1618. esztendő tájban az falu török urával, Mamhut Izpahiával ő summált meg 32 magyar forintban, 10 kila buzában, 50 itce mézben, vajban; négy esztendő múlva ismét annak az fia, Mamhut török, egyszer is másszor is addig verte az falu adaját, hogy most immár 63 magyar forintot tartoznak adózni, vaját, mézet az elébbeni mód szerint adnak; császár adaja 8 kila buza, szolnoki szekérbér 4 forint 50 pénz.

2. testis. Borsodon lakozó László Péter, annor. circiter 62, Szentpéteri János Deák uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerint vall, mint az első tanu vallott.

3. Borsodon lakozó Oláh Pál, annor. circiter 40, Haster János uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerint vall, mint az első tanu.

Possessio Lád-Besenyő.

1. testis. Besenyőben lakozó Kovács András, annor. circ. 80, Bory György uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall: hogy 1606. és 7. esztendő tájban Egerben Kurta agának adóztanak 25 magyar forintot, vaját 5 vagy 6 itcét; ez adózásban tartatott az falu 5 vagy 6 esztendeig, annakutána az falu Pataj Duli basának birodalmában esett; az a török augeálta adajokat 60 magyar forintra, szénapénzben alkudtak meg 20 forintban, 10 kila buzában, és 30. itce vajban. In anno 1630. ismét ugyanazon falu akadott Hevesi Beczer török birodalmában, mely török úr azutától fogván mind ez ideig az falunak adaját úgy felverte, hogy mostan immár másfélszáz magyar forintot adóznak az töröknek, azon kívül egy cseber vaját, 14 kila buzát és 8 sajtot; szekérrel és gyalogszerbeli szolgálatjok megteszen 20 magyar forintot.

2. testis. Besenyőben lakozó Balogh György, annorum circiter 50, Putnoky Mihály uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu.

3. testis. Besenyőben lakozó Filep Márton, annorum circiter 30, Korlát Ferenc uram jobbágya, az helynek hites bírója, hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Hangács.

1. testis. Hangácson lakozó Molnár András, annor. circiter 60, Becz György uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. Egerben lakozó Musza aga nevű töröknek elsőben adóztanak 17 magyar forintot, 6 itce vaját; esztendő múlva adóztanak 18 forintot, 18 itce vaját; esztendő eltelve abban az adózásban, harmadik esztendőben azon török öregbítette az falu adaját 30 magyar forintra, 30 itce vajra, mézre. 1606. és 7. esztendő tájban, Bocskay fejedlem idejében ugyanazon török verte fel adajokat 60 magyar forintra, vajra, mézre 60 itcére; 1615. esztendőtől fogván mindez ideig egyszer is másszor is Huszain Izpahia az falu pénzbeli adaját verte fel 105 forintra, azon kívül tartoznak adni egy vágótehenet, az tehénért akár 12 forintot, egy dézsa túrót, akár 4 forintot, 4 tábla szappant, avagy 4 forintot, két kő sót, akár egy forintot, 60 kila buzát és tavaszt, 32 szekér fát, az mely fa legalább megérhet Egerben 32 forintot. Mód nélkül való bírságot egyszer is másszor is az kit vett rajtok, legalább megteszen 50 magyar forintot.

2. testis. Hangácson lakozó Molnár György, annor. cir. 50, Becz György uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

3. testis. Hangácson lakozó Demjén János, annor. circiter 28, nemzetes Lenkey György uram jobbágya és azon helynek hites bírója, hiti után vallja: ab anno 1615. az szerént említi az falu adajának felverését, mint az előtte való tanu.

Possessio Ziliz.

1. testis. Zilizen lakozó Korlát András, annor. circiter 60, Görgei Jób uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. 1606. és 7. esztendő tájban Egerben

lakozó Birini Musztafa agának, az falu török urának, adóztanak 6 magyar forintot, mézet, vaját ajándékban valami keveset; esztendő múlva ugyanazon török 12 forintra verte fel, harmadik esztendőben 32 forintra; ebben azon török élteig megtartotta az falut. Annakutána császár számára bírták, most is az számára bírják, azutatól fogván az Emenghek egyszer is másszor is mind ez ideig az falu adaját öregbítették és felverték 90 magyar forintra, 100 sínvasra, az mely teszen 12 forintot, szolnoki szekérbérben annuatim fizettenek 13 forintot, azonkívül egy rókabőrt avagy másfél forintot, 16 kila buzát; szent György ajándékjában fizettenek 16 forintot, méz, vaj 4 itce; valamikor az nemes vármegyék portapénzt szednek, ők is megveszik. In anno 1640. 4 gréci tallért fizettek, 4 kila árpát, buzát.

2. testis. Zilizen lakozó Kollát János, annor. circit. 45, Görgei Jób uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Kaza.

1. testis. Kazán lakozó Bukó Pál, annor. circiter 75, nemzetes Bárius Ferenc uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. Egernek megvétele után elsőben Juszap aga nevű töröknek adóztanak 250 magyar forintot, két tonna mézet, és 40 itce vaját; annakelőtte, hogy Budára Pestre bírták az falut, oda is annyiszerént adóztanak; 5 vagy 6 esztendő múlva ugyanazon falu akadott Oszman aga török birodalmában, mely török úr azon summát öregbítette velek 50 szekér szénával, azon felyül buza, árpa, köles alá való szántással és azoknak feltakarásával, behordásával, elnyomtatásával, minden módon elkészítésével. 1635. esztendő tájban került ismét az falu Ibrahim basa birodalmában, az mely basának idejében egy computusban és summában széna árával és felyül megírt szolgálatnak pénzbeli jutalmával együtt summáltanak meg 500 magyar forintban; de nem 500, hanem 600 forintot veszen rajtok. Szolnoki szekérbérben fizetnek annuatim 16 forintot. Ezen kívül valamikor az portákat megróják az nemes vármegyék, az török is mindenkor megrója őket. Anno 1640. fizettenek portapénzt 12 gréci tallért.

És valamikor az particularis expeditiót praestálják, azoknak lovainak szénát, abrakot praestáltatnak az szegénységgel: ők is annyi szekér szénát, annyi köből abrakot praestáltatnak Egerben, az mely sarcoltatás soha azelőtt nem volt rajtok, hanem in anno 1638. kezdték zaklatni őket azféle dologért. Ezen kívül vég abákat, patyolatokat reájok vet, árát szabván, minél különben nem adják, azon el nem adhatták, hanem esztendeig hevert rajtok, azért bitang pénzt fizettetett veleik 13 magyar forintot.

2. testis. Kazán lakozó Csuka Imre, annor. circit. 75, nobilis persona, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

3. testis. Kazán lakozó Kovács Tamás, annor. circiter 50, Hatvany András uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu.

Possessio Jákfalva.

1. testis. Jákfalvában lakozó Puter Gergely, annor. circiter 35, Divinyi Pál uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra azt vallja. Elsőben Egerben Fileki Amhát agának adóztanak 15 magyar forintot, egy kila diót, egy kila aszú gyümölcsöt és 10 itce vaját; annakutána sok üdővel azon falu akadott Durat Izpahia török birodalmában, mely török az üdőtől fogván egyszer is másszor is az falu adaját felverte bitang pénzzel együtt 70 magyar forintra; porta után (mint ide feljebb is vagy) 3 kila buzát, 3 kila árpát adtak, vaját, mézet 28 itcét, két kő sót, egy hordó bort, egy dézsa túrót, akár 4 forintot, szolnoki szekérbért 9 forintot. Ezen kívül basa ajándékja, császár adaja, vajda ajándékja mennit teszen, Is-ten tudná azt megmondani. Szöllőkapálásra ennekelötte négy esztendővel kényszerítette őket, mely munkát fel nem vennének kények szerént 6 forintért.

2. testis. Jákfalvában lakozó Bencsik Mihály, annor. circiter 25, Göcze István uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessiones Felső et Alsó Telekes.

1. testis. Felső-Telekesen lakozó Dobi István, annor. circiter 45, Giczei András uram jobbágya, megesküdt és hiti

után azt vallja. Az két falunak egy török ura volt eleitől fogván; hogy Egerben meghódoltanak, Demér agának egy kő sőt, két pint mézet, vaját, valami kevés ajándékot is vittenek, ezeknél egyebet semmit nem adtanak; ebben két esztendőnél több ideig meg nem tartotta őket, hanem hamar, midőn Bocskay fejedelem támadott, attól fogván egyszer is másszor is feljebb-feljebb verte adajokat. 1630. esztendő tájban Demér agané az két falunak az summáját felverte 27 magyar forintra és 20 itce mézre, vajra. Császár adájában 8 forintot adnak, egy pint vaját, mézet.

2. testis. Alsó-Telekesen lakozó Vargha István, annor. circiter 40, Tar Gáspár uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu, excepto: az első summálást nem tudja.

3. testis. Alsó-Telekesen lakozó Mazó János, annor. circiter 40, Tar Gáspár uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu.

Possessio Vámos.

1. testis. Vámoson lakozó Beke György, annor. circit. 60, Kátay György uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall: hogy az mint ő emlékszik, ennek-előtte 20 esztendő tájban tudja, hogy az falu török urának, Egerben lakozó Tuni Musztafának, adóban fizettenek 60 magyar forintot, 25 itce vaját, buzát egy kilát, borsót egy kilát, egy kila diót. 10 és 12 esztendő eltelvén, 1633. esztendő tájban Tuni Musztafának az fiai, Tuni Huszain aga és az öcsese egyszer is másszor is mind ez ideig öregbítették és feltertek az falu adáját 120 forintra, 100 kila buzára, 100 itce mézre, vajra, 60 szekér szénára, 25 szekér fára, az ki megér Egerben 25 forintot; egy vágótehenet is adnak, porta után pénzt (mint ide feljebb emlékezet vagyon) 7 ezüst tallért adtak, melyet csak 40. és 41. esztendőben kezdett megvenni rajtok, egy hordó bort. Császár adáját 24 kila buza, vagy 15 forintot tartoznak adni az buzáért.

2. testis. Vámoson lakozó Finta András, annor. circit. 60, nobilis persona, hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

3. testis. Vámoson lakozó Nyirő István, annor. circiter 55, Somody Zsigmond uram jobbágya, hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Pálfalva.

1. testis. Pálfalván lakozó Vidó András, annor. circiter 60, az tekéntetes és nagyságos Kegljevith Miklós uram ő nsga jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. Egerben az falu török urának Ibrehim agának adóztanak elsőben 8 magyar forintot, 10 itce vaját. Annakutána egyszer is másszor is azon falu adaját 40 forintra verte Izmael aga, Ibrehim agának az fia, 20 itce mézre, vajra. In anno 1635. az falut pusztán hagyták és ez óráig is pusztán áll, hanem imitt-amott laknak falukon városokon, az hol helyeket találhattak.

Possessio Szirák.

1. testis. Szirákon lakozó Pálfi Gergely, annor. circiter 60, cancellarius uram ő nsga jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. Ennekelötte 43 esztendő tájban Egerben egy vég karasia posztóban summáltanak be akkori basa szabójának, egy kila kásában. Annakutána két esztendő múlva Amhat vajda török úr birodalmában esett az falu; egyszer is másszor is az falu adaját és summáját 50 magyar forintra, 16 szekér szénára, avagy 16 forintot tartoznak az szénáért adni. Ebben az summálásban maradhattak meg 6 vagy 7 esztendeig. 1626. esztendő tájban ugyanazon falu került az basa birodalmában, az mely basa az elébbeni adót felverte 60 magyar forintra, 15 kila buzára, 15 kila zabra, vajra, mézre 48 itcére; császár adaja 20 kila buza, ezenkívül holmi bitang pénzt minden esztendőben fizetnek hol 8 forintot, hol 9 forintot, hol 13 forintot, melyet mint hatalmas teheti teszi, mert semmi vétkek reá nincsen, az miért kellene fizetniük; az mikor az adajokat beviszik is, megtizedlik, minden tíz pénznek egyikét elveszik, oztán az megsummált adót beveszik, az tizedlésben az mi hía esik, ujobban velek lefizettetik, ki miatt az falut pusztán kell hadniok.

2. testis. Szirákon lakozó Kovács András, annor. circiter 30, cancellarius uram ő nsga jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu.

3. testis. Szirákon lakozó Ferenc Mihály, annorum 40, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Nyomár.

1. testis. Nyomáron lakozó Csebi Péter, annor. circiter 40, Bárius Ferenc uram jobbágya, megesküdt és hiti után így vall. 1610. esztendő tájban, Nyomárt hogy másodszor megszállották, akkori török urral Muljko Musztafával summáltak be 10 magyar forintban, 10 itce mézben. vajban; császár adaja 5 kila buza, egy pint vaj, egy bárány. Ebben az summálásban tartotta meg őket két esztendeig, annakutána ugyanazon török felverte summájokat 25 forintra, 25 itce mézre; egy vágótehént is adnak, az ki azelőtt nem volt. Annakutána költ az a falu Musztafa Murat török birodalmában; az 40 forintra verte fel adajokat, 25 itce mézet, vaját adnak. Császár adaja 30 forint 50 pénz, 6 kila buza, ezenkívül még vaj egy pint, egy bárány, 18 sínvas.

2. testis. Nyomáron lakozó Fancsi Jakab, annor. circiter 40, Bárius Ferenc uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Kurittyán.

1. testis. Kurittyánban lakozó Molnár Péter, annor. circiter 75, Szunyogh Gáspár uram ő nsga jobbágya, megesküdt és az punctomokra így vall. Elsőben Egerben mikor bésommáltak, azon falu török urának Sziladi Demeternek adtanak 4 magyar forintot, vaját, mézet 4 iccét; esztendő múlva az falu Kovács Czefer török birodalmában esett, azzal az törökkel 12 magyar forintban, 12 itce mézben, vajban summáltak meg. 20 esztendő múlva, Kovács Czefer halála után esett az falu Ali Buljok basa birodalmában, az mely török egyszer is másszor is felverte adajokat 30 magyar forintra, 30 itce mézre, vajra; mostan is azon állapotban vagyon.

2. testis. Kurittyánban lakozó Pere András, annor. cir-

citer 75, Szunyogh Gáspár uram ő nsga jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Balajt.

1. testis. Balajton lakozó Herczegh János, annor. circiter 60, Szuhay Gáspár uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. Elsőben az falu török urának Egerben adóztanak 8 magyar forintot, 8 itce vaját, egy szerrel egy hétig való fahordást praestáltak. 6 vagy 7 esztendő elmúlván, az a falu esett Dervis aga török birodalmában, azzal 18 forintban, 18 itce mézben, vajban summáltanak meg. Arról az törökről ismét maradtanak Eszter Tiha nevű törökre, az mely török 1615. esztendő tájban öregbítette és felverte az falu adaját 35 magyar forintra, 35 itce vajra, egy dézsa túróra, melyet 4 forinton vehetni meg.

2. testis. Balajton lakozó Balajti János, annorum 28, nobilis persona, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Hegymeg.

1. testis. Hegymegen lakozó Csiszár Albert, annor. circiter 70, Kanczler Miklós jobbágya, megesküdt és hiti után vallja az punctomokra. 1607 vagy 8 esztendő tájban felyül megírt Eszter Tihának adóztanak egy ízben. Bocskay fejedelem hogy az törökkel frígyet szerzett olyat, hogy az nemesemberek ne adózzanak az töröknek, Hegymegen penig mind nemesemberek laktanak akkor, azok az nemesemberek tartották magokat az Bocskay fejedelem végezéséhez, az töröknek nem akartanak adózni; ugyanakkor az egri basát megkeresték felőle az hegymegi nemesemberek, Bocskay fejedelem végezésére emlékeztették; akkori basa nem erőltette az summálásra. Hanem Eszter Tiha, az hegymegiek török ura az ki volt volna, reá küldött az falura, megégettette és elraboltatta őket; az mely rablás után ugyanazon török úrnak summáltanak be 20 magyar forintban, 20 itce vajban, mézben. Két esztendő eltelvén, annakutána egyszer is másszor is mind ez ideig azon török felverte summájokat 53 magyar forintra,

53 itce vajra, mézre; bitang pénzzel együtt az kit adnak, annuatim reá telik 60 forintra; császár adaja 8 kila buza, egy juh, méz, vaj 2 pint; portapénzt is vött rajtok.

2. testis. Hegymegen lakozó Oláh István, annor. circiter 56, Katona István jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu.

3. testis. Hegymegen lakozó Kecskés András, annorum circiter 45, Hegymegi Zsigmond uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Sáp.

1. testis. Paska István, Sápon lakozó, annor. circiter 60, Horvát András uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. Egerben legelsőben az falu török urának Czefer agának hódoltanak meg 20 magyar forintban; hét esztendő eltelvén ez adózásban, ugyanazon török ismét az falu adaját feljebb verte egyszer is másszor is 60 magyar forintra, 30 kila buzára, mézre, vajra 40 itcére. Üdö múlva ismét ugyanazon falu szállott Juszap Izpahia török birodalmában, mely török úr ugyanazon summában tartotta meg 1630. esztendőig; ugyanazon esztendőben szállott az falu Sas Musztafa aga török birodalmában; ez a török is 1640 esztendeig abban az adózásban megtartotta, hanem az jelenvaló 1641. esztendőben azon falu adaját annira felferte, hogy mostan 100 magyar forintot adóznak, egy kila buzát, egy kila borsót, egy kila lencsét, egy kila diót, egy kila aszú szilvát, egy átalag bort, egy dézsa túrót, avagy az túróért 4 forintot adóznak; császár adaja 2 forint, 4 kila buza.

2. testis. Sápon lakozó Lyukó Miklós, annor. circiter 40, Fáy Istvánné asszonyom jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Domak.

1. testis. Domakon lakozó Farkas János, annor. circiter 50, nemzetes Zákány András uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra azt vallja. Egerben legelsőben az falu török urának Csonka Omer Izpihiának adóznak 8 magyar forintot, egy cseber bort, 8 itce mézet, vaját. Ez

summálásban 3 esztendeig maradhattak meg, azután ugyanazon török augeálta adajokat 15 forintra, vajra, mézre 15 itcére, egy cseber borra. Anno 1615 tájban került ugyanazon falu füleki Musztafa aga töröknek birodalmában, mely török úr egyszer is másszor is felverte adajokat 60 magyar forintra; vaját, mézet 10 itcét, egy sajtár túrót adnak; császár adajában 4 kila buzát.

Possessio Boldva.

1. testis. Boldván lakozó Tótt Mihály, annorum circiter 75, Tatay Györgyné asszonyom jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra azt vallja. Egerben legelsőben az falu török urának Alia Csavusznak adóztanak 16 magyar forintot, 10 kila buzát, 30 itce mézet; második esztendőben 20 magyar forintra verte fel adajokat. Üdövel annakutána Bocskay fejedelem idejétől fogvást egyszer is másszor is Sufikar Czeliebi török urak az falu adaját öregbítették és feltertek 180 magyar forintra, 100 itce mézre, vajra, 24 kila buzára, 30 kila árpára; egy vágó- és egy borjus tehenet is tartoznak adni.

Possessio Senye.

1. testis. Senyén lakozó Porcz István, annor. circiter 60, Bekény János uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra azt vallja. Bocskay fejedelem idejében Egerben az falu török urának Saman Izpahának summáltanak meg 12 magyar forintban, de abban az summában kevés ideig tartotta meg őket, hanem 40 magyar forintra verte fel adajokat. Kevés üdö múlva ismét annakutána Beser Izpahia török úr birodalmában esett az falu; azon török 60 magyar forintra verte fel adajokat, 20 kila buzára, 20 kila zabra, 40 itce vajra, mézre, egy vágótehenet is adnak, 6 vagy 7 forint érőt. Annakutána 1620 esztendő tájban ismét az falu akadott Haszán Izpahia török birodalmában, az mely török úr egyszer is másszor is az falu summáját felverte 110 magyar forintra; most is abban vannak.

Possessio Edelény.

1. testis. Edelényben lakozó Vargha János, annor. circiter 75, az erdélyi fejedelem ő nsga jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra azt vallja. In anno 1606. és 7. esztendő tájban Naszut agának, az falu török urának, adóztanak 75 magyar forintot, 40 itce mézet, vaját, mely török úr azon summálásban tartotta meg az falut 1615 esztendeig. Annakutána az falu maradott azon török úr fiának Huszain agának birodalmában, mely Huszain aga egyszer is másszor is az falu adaját öregbítette és felverte 200 magyar forintra, 100 itce mézre, vajra, 110 kila buzára, zabra, egy vég posztóra, kinek az ára teszen 35 magyar forintot; egy vágóökröt és egy borjus tehenet is adnak, ha ökröt és borjus tehenet nem adnak, tartozzanak fizetni 40 magyar forintot, ezeken kívül 5 kö sót avagy 5 forintot az sóért. 1640. esztendőben ezen kívül portapénzt 15 forintot vettek rajtok, ezen kívül sok szőlőmunkára, fűhordásra zaklatja őket, melyet 40 magyar forintért meg nem cselekednének kények szerént; végtére is pusztán hagyják az falut miatta.

2. testis. Edelényben lakozó István István, annor. circiter 60, Horvát András uram jobbágya, megesküdt és hiti után azt vallja, az mit az előtte való tanu vallott.

3. testis. Edelényben lakozó Csapó Pál, annor. circiter 50, az erdélyi fejedelem ő nsga jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Fínke.

1. testis. Finkén lakozó Vargha András, annor. circiter 75, Borkács Mihályné asszonyom jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra azt vallja. Egerben elsőben hogy megsummáltanak az falu török urával, Huszain agával, adóztanak 17 magyar forintot, második esztendőben 30 magyar forintra verte fel adajokat, 20 itce mézre, vajra; 3-dik esztendőben 70 forintra verte fel az adót; 4-dik esztendőben ugyanazon Huszain aga 100 magyar forintra verte fel adajokat, az mely adó miatt azon falunak magyar földesura Barcsay János, Bocskay fejedelem idejében az budai vezér-

basára küldött, mely vezérbasa Huszain aga török urat személye szerént hivatta és megparancsolta neki, hogy az falunak 70 forint summája legyen, sem több sem kevesebb, mely török az vezérbasa előtt ugyan fogadást is tett, hogy annakutána megtartja azon summában, kiről levelet is adott ugyanazon magyar földesúrnak, Barcsai uramnak, de sem beszédének, sem levelének ura nem lött, hanem az üdőtől fogván mind ez ideig öregbítette és felverte adajokat 110 forintra, egy vég karasia posztóra, akár 35 forintot adjanak érette, egy kő só, annuatim egy-egy rókabőr, 60 itce vaj, méz. Portapénzt mint az nemes vármegyék, ők is 1640. esztendőben megvették rajtok, 12 magyar forintot, az mely soha azelőtt emlékezetben sem volt.

2. t stis. Finkén lakozó Sebestyén Albert, annor. circit. 50, Borkács (?) Gábor uram jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

3. testis. Finkén lakozó Ferencz István, annor. 50, Váradkay Ferenc uram jobbágya, hiti után az szerént vall mint az első tanu.

Oppidum Aszaló.

1. testis. Aszalón lakozó Vargha Benedek, annor. 36, az tekintetes és nagyságos Gimesi gróf Forgács Zsigmond uram ő nsga jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. Az mint emlékezik, 1615. és 16. esztendő tájban Egerben az város török urával, Ali aga törökkel, akkor az üdőben summáltanak be minden szolgálattal együtt 300 magyar forintban, 200 itce mézben, vajban; de ebben az summában meg nem tartotta, hanem mind ez ideig is öregbítette adajokat és felverte 450 magyar forintra, két hordó borra; mézet, vaját az elébbeni mód szerént fizetnek, császár adájában adnak 52 kila buzát, szolnoki szekérbérben fizetnek hol 20 forintot, hol 30 forintot.

2. testis. Aszalón lakozó Miskén Mihály, annor. circit. 50, Forgács Zsigmond uram ő nsga jobbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Lak.

1. testis. Lakon lakozó Mikó Gergely, annor. circit. 70, Fáy Mihályné asszonyom jobbágya, megesküdt és hiti után

az punctomokra így vall. 1630. esztendő tájban, másod ízben hogy az falut megszállották, akkor az falu török urával, Hami Czorbacziával sommáltanak meg 10 magyar forintban, 10 itce vajban; annakutána ismét két esztendő eltelvén, egyszer is másszor is mint eddig annira felterve summájokat, mostan immár 30 forintot, 25 itce vaját tartoznak adni. Császár adaja 4 forint d. 40 pénz.

2. testis. Lakon lakozó Cserte Pál, annor. circit. 40, nobilis persona, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu.

Possessio Mucson.

1. testis. Mucsonban lakozó Tott Márton, annor. circit. 50, Imre Deák uram jobbágya, megesküdt és hiti után azt vallja: 1635 esztendőben szállották meg Mucsont másod ízben, de az falu török urával, Murad Musztafával, valamit summáltak akkor meg, ez ideig mind megtartotta őket azon adózásban.

2. testis. Tott László, Mucsomban lakozó, annor. 40, Imre Deák uram jobbágya, megesküdt és hiti szerént úgy vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Disznós-Horvát.

1. testis. Horvátban lakozó Fazekas Pál, annor. circit. 75, Hatvani András uram jobbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall: 1608. és 9. esztendő tájban legelsőben Egerben Kara Musztafának, az falu török urának, ő adózott egy dézsa túrót, egyéb semmi nem volt; második esztendőben az falut császár számára foglalta az Emengh; az Emengh ismét summáltatta meg az falut 15 magyar forintban és 100 sín vasban; az császár szolgálatjától menekedtek azzal az vassal. Ez summában is csak esztendeig maradhettek meg; ismét második Emengh uraságában hogy jutottak, annak 20 forintban summáltak meg, a sínvas is fenmaradott; két esztendő múlva ismét harmadik Emengh birodalmában jutottak, annak 30 forintban summáltak meg, az 100 sín vas is fenmaradott. Három esztendő eltelvén, ebben az summálásban hogy megmaradhettek, negyedik Emengh birodalmában jutottak, az is 40 forintra verte fel az adót. az vas fenmaradott; ebben is esz-

tendeig maradtak csak meg, ötödik Emengh birodalmában estek, az ismét 50 magyar forintra verte fel summájokat, az sínvas is fenmaradott. Azútától fogván az Emenghek az változás miatt egyszer is másszor is hogy in anno 1636. esztendő tájban az falu adaját 60 magyar forintra verték fel, az sínvas is ugyan fenmaradott.

2. testis. Horvátban lakozó Farkas Mihály, annor. circit. 75, Korlát Ferenc uram jobbbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Possessio Abod.

1. testis. Abodon lakozó Sebő György, annor. circit. 50, Szunyogh Gáspár uram ő nsga jobbbágya, megesküdt és hiti után az punctomokra így vall. 1630. esztendő tájban az falu török urának, Hevesi Czorbacziának adóztanak Egerben 38 magyar forintot, 40 itce vaját, 2 kila kásabuzát, egy tábla szappant, egy kő sót, azon kívül diót; de ebben meg nem tartotta őket, hanem egyszer is másszor is mind ez ideig öregbítette és felverte adajokat 50 magyar forintra, 50 itce vajra, egy szapu borsóra, egy szapu dióra, egyéb accidentiában azonban tartotta meg; császárs adajában fizetnek 8 kila buzát, 4 itce vaját, 80 sín vasat.

2. testis. Abodon lakozó Olajos Mathias, annor. circit. 30, Szunyogh Gáspár uram ő nsga jobbbágya, megesküdt és hiti után az szerént vall, mint az első tanu vallott.

Anno Dni 1641. die 22. Nov. in Grali Congregatione Cottus Borsod in oppido Zendr. celebr. psent. Inquisitionum est lectus exhibitus fasciculus. Petrus Zirmay Notar. mp.

II. In processu Miskolciensi.

Anno 1641. die 23. Mensis Septemb. Én Kazinczi Péter, Borsod vármegyének egyik szolgabírája, ezen vármegyének mellettem levő egy juratus assessorával, vitézlő Szepesi György urammal mentem ki és ültem le Diós-Győr városában, az Szent-Kereszti Gáspár uram diósgyőri praesidiumbeli hadnagynak házánál, az nemes Borsod vármegyének commissiójából, és eskettünk tanukat az törököknek excursiójok és insolentiajok végett.

1. testis. Szentkereszti Gáspár, császár urunk ő felsége diós-győri praesidiumának gyalog hadnagya, annor. 46, megesküdt és hiti után vallja:

Elsőben az egri törökök hatvan lóval Győr alá kijöven az urak lovász legényiben vágtak le öt legént.

Másodszor. Az egri törökök, mint el (így) harminc számú török gyalog, kijöven Győr alá, az urak pincéjeket feltörvén, az boroknak fenekét kivágták, az borát itták, vesztegették, és tömlőkben elvitték; vágtak le két legényeket, praesidiumbelieket.

Harmadszor. Az egri törökök, mintel tizenhat lovasok, Győr alá kijöven, az győri marhacsorda mellől vittek el két férfiakat és egy asszonyembert rabságra.

Negyedszer. Az egri törökök Győr alá kijöven mintel másfél száz lovasok, az győri marhát csordástól mind elhajtották.

Ötödször. Az egri törökök, mintel 75 gyalog török, Győr alá kijöven, az győri praesidiumbeli ő Felsége vice-kapitányát, Török Jánost, negyedmagával vágják le.

Hatodszor. Mindjárt másod napon az egri Szinán aga gyalog törökök agája, száz hetvenöt gyalog törökkel Győr alá kijöven, szintén a város kapujához, megeresztett zászlóval, ismét az győri marhát csordástul mind elhajtották, és egy praesidiumbeli legént vágják le.

Hetedszer. Az egri törökökben mintel harminc lovas kijöven Győr alá, vittek el győri két praesidiarius legényeket.

Nyolcadszor. Az egri törökök, mintel harmincöt lovasok, Győr alá kijöven, vittek győri juhásztorokat kettőt.

Kilencedszer. Az egri törökök, gyalog és lovas törökök, ezen Győr alá kijöven Miskolcra, az győri urak marháit, teheneit, ökreit és juhait mint ötszázig valót hajtottak el.

Tizedszer. Az egri törökök mintel 25 lovas Győr alá kijöven, vitték el az Nyári István uram ő nsga béresét másodmagával szekerstül, marhástul.

Tizenegyedszer. Az egri törökök Győr alá mintel 40 lóval kijöven, vittek el egy győri praesidiarius legént.

Tizenkettődször. Az egri törökök Győr alá kijöven, mintel 50 lovas, az kenderbül vitték el az győri hadnagy fe-

leségét és az Haller Sámuel uram ő nsga tisztartója feleségét tizenharmad magokkal, és egy embert levágtak.

Tizenharmadszor. Az egri törökök Győr alá kijövén, három gyalog török martalóc, ragadtak el két győri gyemekeket, de el nem vihették, mert elvették őket.

Tizennegyedszer. Az egri törökök, mintel tizenegy gyalog martalóc, Győr alá kijövén, ragadtak el egy győri praesidiarius legént.

Tizenötödször. Az egri törökök, mintel kilenc martalóc, gyalog Győr alá kijövén lopni, vittek el egy győri praesidiariust.

Tizenhatodszor. Az egri törökök, mintel tizenegyen gyalogok, Győr alá kijövén, ragadtak el győri két embert.

Tizenhetedszer. Az egri és cserépi gyalog törökök, mint száz és hetvenöten, Győrhöz megeresztett zászlóval az urak pincéjére kijövén, az Nyári Miklósné asszonyom ő nsga pincéjét feltörték, borait itták, vesztegették és az győri vicekapitány öcsését Szintai Istvánt vágták le harmad magával.

Tizennyolcadszor. Az egri gyalog és lovas törökök, mintel ezeren, megeresztett zászlókkal, fényes nappal Győr alá kijövén, vittek győrieket hetet, férfiakot, asszonyiállatokat és gyermekeket az győri mezőről.

Tizenkilencedszer. Az egri törökök, mintel harminc lovas, Győr alá kijövén, vittek el győri három legények- és négy lovakat.

20. Az egri törökök mintel 40 lóval kijövén Győr alá, vittek el győri lovakat nro tizenhatot.

21. Az egri törökök mintel 45 lóval Győr alá kijövén, vittek el egy győri legént, és egyet levágtak.

22. Az egri törökök mintel 40 lóval kijövén, az miskolci páston találván egy győri legént, elvitték.

23. Az egri törökök megeresztett zászlókkal kijövén Győr alá mintel négy száz lóval, vágtak le egy győri pattantyúst és egy győri legént, és egyet elvittek és egy asszonyembert.

24. Az egri törökök két ezeren Győr alá kijövén, lovas, gyalog, vittek el győri hat embert és egyet levágtak, az egész

győri mindenféle marhát, juhot, kecskét, ökröt, lovat, tehene-
ket mind elhajtották.

25. Az egri törökök Győr alá kijöven mintel negyven
lóval, üressen mentek vissza.

26. Az egri törökök mintel másfélszáz lóval kijöven
Győr alá, vittek három győri embert és vágtak le egy győri
legént.

27. Az egri gyalog törökök Győr alá lopni meg kijöven,
vágtak le egy győri praesidiarius dobos legént.

2. testis. Lakatos Márton, diós-győri, Nyáriné asszonyom
ő nsga jobbágya, annor. 60, azon szerént vall hiti után.

3. testis. Gerögh Gergely, diós-győri praesidiarius tize-
des, annor. 45, megesküdt és hiti után az szerént vall.

4. testis. Döri Ferenc, diós-győri praesidiarius tizedes,
annor. 60, megesküdt és hiti után azon szerént vall.

5. testis. Tar János, diós-győri praesidiarius tizedes,
annor. 38, megesküdt és hiti után azon szerént vall.

6. testis. Bakos Mihály, diós-győri praesidiarius legény,
annor. 36, megesküdt és hiti után azon szerént vall.

7. testis. Szarka Miklós, diós-győri praesidiarius, annor.
35, megesküdt és hiti után azon szerént vall.

8. testis. Básti György, diós-győri praesidiarius, annor.
32, megesküdt és hiti után azon szerént vall.

9. Antalfi Mihály, diós-győri nemesember, annor. 40,
megesküdt és hiti után azon szerént vall.

10. Szabó András, diós-győri nemes, annor. 45, megesküdt és hiti után azon szerént vall.

11. Farkas János, diós-győri praesidiarius, annor. 35,
megesküdt és hiti után az szerént vall.

Anno 1641. die 16. mensis Novembr. Én Kazinczi Péter,
nemes Borsod vármegyének egyik szolgabirája, ezen várme-
gyének mellettem levő egyik esküttével, vitézlő Eötvös Jánossal.

1. Circiter ab anno harmincnég, az zsitvatoroki vége-
zéstől nevezet szerént micsoda falukat hódoltattak az törökök
be és azokat micsoda rablással, égetéssel, emberek és barmok-
nak elvitelével?

2. Mindazoknak az faluknak mennyi kész pénze és mindenféle élése, haszna és jövedelme vagyon az törököknek való szolgálattal együtt?

3. Az minemű falukat az zsitvatoroki végezésnek erejével az kiknek hódolniok kellett, de kiválképpen ab anno 1635. mivel verték fel adójokat?

Possessio Mályi.

1. Tanka Mihály, Monaki Ferenc uram Mályiban lakozó jobbágya, annor. circit. 65, hiti után az utolsó 3-ik ponctra ez szerént vall. Tudja nyilván, hogy haza szállottak, Mályinak elsőben esztendőnként 10 forint volt az adója és 16 szekér fa; annakutána az török urok hogy meghalt Hatvanbul, az asszonyok Egrre (Egerbe) ment férjhez, és mindjárt feljebb verte az adójokat, és vött rajtok esztendőnkint fl. 35, sz... 32 szekér fát, 32 szekér szénát, 40 kila buzát, 40 kila árpát, 20 itce vaját és 20 itce mézet. Ezt hogy el nem viselhették, pusztán hagyták az falut; sokat vélekedvén magok között, az töröknek reájok való sok fenyegető izengetését elunván, tizedre állottak, és vagyon húsz esztendeje, hogy mindenféle mezei- és kerti veteményekből, rajokbul, szőlőjök terméséből esztendőnként tizedet adnak az török uroknak, és ez mellett az helyesemberek füstpénzt egy-egy forintot, zselléremberek pedig ötven-ötven pénzt. Egren Dezdár aga az urok.

Possessio Görömböly.

2. Végh Mátyás, tapolcai apát uram Görömbölyön lakozó jobbágya, annor. circit. 70, hiti után az utolsó 3-ik ponctra ez szerént vall. Tudja nyilván, hogy mikor haza szállottak, Egren Mamhut agával summáltak meg 100 forintban, ez mellett adtak egy vágó- és egy borjús tehenet, 20 itce mézet, vaját is 20 itcét, szénát 50 szekérrel, és esztendőnkint ezeket szolgáltatatták neki, míg élt ez az urok; halála után az fia, Magyar Amhát, mindjára feljebb verte adójokat és szolgálattokat, és minden esztendőben veszen rajtok 160 forintot készpénzt, 30 kila buzát, vágómarhát, egy hiszott (igy) ökröt és

egy borjús tehenet, egy hordó bort, és az szekerrel való szolgálatnak soha szüneti nincsen rajtok.

3. Baracza Imreh, ugyanazon tapolczai apát uram görömbölyi jobbágya, annor. 65, hiti után idem fatetur, uti 2-us testis.

Possessio Sajó-Szeged.

4. Bokri Gáspár, Sajó-Szegeden lakozó, Lenkey Mártonné asszonyom jobbágya, annor. circit 54, hiti után az utolsó 3-ik ponctra ez szerént vall. Tudja nyilván, hogy elsőben megsummáltak, esztendőnként 15 forintot fizettek, és míg az az urok élt, egyebet semmit ennél, sem fizetést sem szolgálatot nem cselekedtetett vele; Ali aga volt az urok; annak halála után Ali Izpahia hogy kezdette őket bírni, mindjárt feljebb verte adójokat, és esztendőnként fizettek minden esztendőben 40 forintot készpénz adót, ez mellett vaját 40 itcét, mézet is 40 itcét, szénát 40 szekérrel, fát is 40 szekérrel, búzát 40 kilát, árpát is 40 kilát, 4 kő só, két rókabőrt, egy vágótehenet, két juhokat. Vagyon immár tíz esztendeje, hogy esztendőnkint ezeket veszi rajtok.

Possessio Mohi.

5. Károlyi István, Haller Sámuel uram ö nsga Mohiban lakos jobbágya, annor. circit. 48, megesküdt és hiti után az utolsó 3-ik ponctra ilyenképpen vall. Tudja nyilván, hogy ennekelötte 25 esztendővel Ibrahim agával Egren (Egerben) summáltak 100 forintban, ez mellett minden ember adott egy-egy pint vaját esztendőnként. Az egynehány esztendeig nem bántotta többel őket, annakutána feljebb verte másfél száz forintra, kit hogy el nem viselhettek, pusztán hagyták falujokat; egynehány esztendeig pusztán állván, az török urok haza hivatta őket, és ujobban summáltak meg neki 12 forintban, és egynehány esztendeig ebben megtartván őket, ismét feljebb verte, annyira, hogy minden esztendőben veszen rajtok adópénzt 31 forintot; ez mellett az császár adója is rajtok, ennekelötte 1 forint 50 pénz volt, mostan immár minden esztendőben vesznek rajtok császár adóját 8 forintot.

6. Sóvári Albert, Nyári Zsigmond uram ő nagysága mohi jobbágya, annor. circit. 40, hiti után idem fatetur, uti 5-us testis.

Possessio-Felső-Tokaj.

7. Petri Miklós, Felső-Tokajon lakos, Négyesi Thamás uram jobbágya, annor. 42, hiti után az utolsó 3-ik ponctra ezképpen vall. Tudja nyilván azt, hogy ennekelőtte huszonöt esztendővel szállották meg Alsó- és Felső-Tokajat, és Egren Saban agával egy-egy esztendőre summáltak meg 12 firtban az két falu, ez mellett adtak vaját esztendőnként 6 itcét, és mind élteig ebben tartotta meg őket. Annak halta után két-felé szakasztották az két falut és két török ura volt, az adójo-kat is mindjárt két annyira verték feljebb, mind pénzt, mind vaját, és mind feljebb-feljebb vervén egyszer is másszor is (noha eleget esküdt Ali aga, hogy nem háborgatja többé őket) annyira nevelték summájokat, hogy csak Alsó-Tokaj esztendőnként adópénzt 20 forintot fizet, ez mellett egy vágótehenet, egy dézsa túrót, két tábla szappant, 17 szekér szénát, 17 szekér fát. Felső-Tokaj az egri Emenghek birodalmában jutván, esztendőnkint fizetnek 35 forintot, ez mellett 30 szekér szénát, 8 kő sót, egy tábla szappant, egy rókabőrt, akár más-fél forintot, minden esztendőben.

Possessio Nagy-Csécs.

8. Demjén Péter, Szirmai Péter uram Nagy-Csécsen lakozó jobbágya, annor. circit. 70, hiti után az utolsó 3-ik ponctra ezképpen vall. Harminckét esztendeje hogy haza szállván, Egren Pyso Huszainnal megsummáltak, és annak-utána hogy megholt, jutottak Jejtiha birodalmában; ez két urok semmiben nem háborgatta őket: hanem mintel tizenkét esztendeje, hogy az mostani urok Kara Musztafa birja őket, ez is az summájokat nem nevelte, de sok szokatlan szolgálattal terheli, az kit az elébbéni urak nem cselekedtek; minden esztendőben veszen rajtok 32 szekér szénát, az fahordásnak szüneti nincsen, buzát veszen rajtok 29 kilát, vaját 29

itcét és egy vágótehenet. Tizenkét esztendőtol fogván minden esztendőben megveszi ezeket rajtok.

Possessio Tisza-Tarján.

9. Tysér György, Homonnai János uram ő nsga tiszatarjányi jobbágya, annor. circit. 51, hiti után az utolsó 3-ik ponctra ezképpen vall. Tudja nyilván, hogy ennekelötte huszonöt esztendővel Egren Musztafa török birta őket, az sumájok 40 forintnál több nem volt, ez mellett adtak egy juhot és heti-szert szolgáltak, de ebben esztendőnél tovább nem tartotta meg őket, hanem mindjárt feljebb verte 60 forintra, és míg ez birta őket, esztendőnként mind 60 forintot vött rajtok. Annak halála után Durmis aga birta őket; az annál is feljebb verte, 100 forintra, és sok szokatlan szolgálattal terhelé ezen felül őket egyszer is másszor is. Mostan immár annyira nevededett adójok, hogy ez mostani török uroknak, Tunyi Huszain agának minden esztendőben adópénzt fizetnek 125 forintot, ez mellett egy vágó és egy borjús tehenet, 30 szekér szénát, 30 kila árpát készen, és 30 kila árpavetést szántásával és minden elkészítésével egyben; és ezeket adóztatja velek esztendőnként minden esztendőben.

10. testis. Seres Gáspár, Homonnai János uram ő nsga tiszatarjányi jobbágya, annor. 43, hiti után, az Durmis aga birodalmától fogván való szokatlan adózás és szolgálatot uti 9-us testis fatetur.

Possessio Oszlár.

11. Rósás István, Dóczi Ferencné asszonyom oszlári jobbágya, annor. circiter 38, hiti után az utolsó 3-ik ponctra ezképpen vall. Az míglen az hatvanyi bék birta őket, semmivel feljebb nem verte adójokat, 12 forintot fizettek neki, és egyebet semmit nem vött rajtok, nem is szolgáltattott velek; annak halála után, immár négy esztendőtol fogván, az mostani urok igen felverte adójokat, minden esztendőben veszen rajtok adópénzt hatvan forintot — fl. 60, vaját justas 40, és három kősót; ennyivel verte feljebb adójokat.

Possessio Ároktő.

12. Balog Mihály, Ároktőn lakozó, egri káptalan jobbágya, annor. circit. 75, hiti után az utolsó 3-ik ponctra így vall. Nyilván tudja, hogy ennekelőtte 25 esztendővel Ároktőrül Egren Deli Mamhut urokkal summáltak meg 80 frtban esztendőnkint, ez volt adójok, ez mellett adtak 60 szekér szénát és 60 szekér fát; az míg élt ez az urok, abban tartotta meg őket, két esztendeig birván őket. Annakutána hogy ez meghalt, két török úr birta, egyik Huszain aga, az másik Ali aga, ezek annyira felverték adójokat, szolgáltat-jokat, hogy allig viselhették el is. Ezek után ismét Memhet Czelyebi úr birta őket, ez annál is feljebb terhelvén őket adózással és szolgálattal, pusztán hatták falujokat, mind elmentek rúla; az egri passa azután addig írt reájok, hogy haza menjenek, miért futottak el ő híre nélkül; bemenvén Egrre ujabban summáltak meg az urokkal, leszállítván mind az summájokban mind egyéb adózásban és szolgálatban, és attul fogván abban tartják őket. Fizetnek minden esztendőben 100 forintot, 100 kila árpát, 40 pint vajat, egy vágó- és egy borjús tehenet, 55 szekér szénát, 35 szekér fát annuatim.

13. Oláh Gergely, Ároktőn lakozó, egri káptalan jobbágya, annor. 54, hiti után idem fatetur uti 12. testis.

Possessio Tisza-Keszű.

14. Tót Péter, Tisza-Keszűn lakozó, Dóczi Ferencné asszonyom jobbágya, annor. 53, hiti után az utolsó 3-ik ponctra így vall. Tudja nyilván azt, hogy ennekelőtte mintel harminc esztendővel Egren Fekete Musztafával summáltak Keszütől in fl. 20 ez mellett adtak egy vágótehenet, egy dézsa túrót, egyebet sem fizettek, sem szolgáltak míg ez az urok élt; annak halta után Szinán csausz birta őket, és meg nem elégedvén az elébbeni adójokkal, feljebb akarván adójokat verni, tizedre állottak, és az üdötől fogván vagyon 20 esztendeje, hogy mindenekből tizedet adnak; az mostani urok is, Romonyán aga, tizeddel adóztatja őket.

15. Szabó Demeter, Ároktőn lakozó polgár, egri káptalan jobbágya, annor. circit. 45, hiti után idem fatetur uti 14-us testis.

Possessio Felső-Zsolca.

16. Vadnay István, Felső-Zsolcán lakozó, erdélyi fejedelem jobbágya, annor. circ. 80, hiti után az utolsó 3-ik ponctra így vall. Nyilván tudja, hogy Zsolcát megölték, Egren az Olaj békkal summáltak meg tüle 40 forintban, ez mellett adtanak egy vágótehenet, és esztendőnként egyébre semmire nem erőltette őket egész élteig. Annakutána Permisz Izpahia birta őket, és mindjárt feljebb verte adójokat 100 forintba, ez mellett vött rajtok egy vágótehenet, 60 szekér szénát, 50 kila buzát, 50 kila árpát; ezeket egy esztendőben vötte meg rajtok; más esztendőben nem summáltak meg, hanem elfutottak, és két esztendeig állott pusztán az falujok. Annakutána Huszain Geömbli aga birta a falut, és bemenvén Egrré hozzá, ujjobban summáltak vele 65 forintban, és ez mellett adnak minden esztendőben hetiszerre két hétre egy szekeret, és attul fogván mindezideig abban tartották meg őket.

17. Bató István, Felső-Zsolcán lakozó nemes személy, annor. circit. 56, hiti után idem fatetur uti 16. testis.

Possessio Sajó-Keresztúr.

18. Vargha János, Sajó-Keresztúrban lakozó polgár, erdélyi fejedelem jobbágya, annor. circit. 60, hiti után az utolsó 3-ik ponctra így vall. Nyilván tudja azt, hogy elsőben Egren summáltak meg az keresztúriak 100 forintban, ez mellett adtak minden esztendőben 40 itce vaját és 45 itce mézet, és ez volt esztendőnkint való adózások, egyéb nem volt, sem szolgálat, sem egyéb. Annakutána ennek az mostani uroknak Musztafa agának az atyja, Haszon aga, annyira verte fel adójokat, hogy minden esztendőben adópénzt két száz tizennyolc forint — fl. 218 veszen rajtok, ez mellett 100 itce vaját, 100 itce mézet, 80 szekér szénát, 50 kila buzát, 50 kila zabot; ezeket minden esztendőben ez mostani urok is kimélés nélkül

megveszi rajtok, ezen kívül az hetiszer járó szekér szüntelen egyik az másikat váltja ki, úgy szolgáltatja őket.

19. Csene Pál, sajó-keresztúri polgár, fejedelem jobbágya, annor. circiter 68, hiti után idem fatetur uti 18. testis.

Possessio Alsó-Zsolca.

20. Orbán Márton, alsó-zsolcai hitesember, Bárius Ferenc uram jobbágya, annor. 65, hiti után az utolsó 3-ik ponctra így vall. Nyilván tudja, hogy mitől fogván megszállották Alsó-Zsolcát, esztendőnként való adójok volt 32 forint, ez mellett 32 kila buza, 32 itce vaj, és semmit egyebet nem adóztak, sem szolgáltak; hanem vagyon tizenöt esztendeje, hogy az mostani urok, Durat Izpahia, felterve adójokat, és minden esztendőben veszen rajtok attul fogván 40 forintot, ez mellett 40 szekér szénát, 40 szekér fát, 60 kila buzát, 60 kila árpát, vaját, mézet 60 itcét, és egy vágótehenet.

21. Bán István, Alsó-Zsolcán lakozó, Bárius Ferenc uram jobbágya, annor. circit. 60, hiti után idem fatetur uti 20. testis.

Possessio Nemes-Bik.

22. Tar Máté, Nemes-Bikken lakos nemes személy, annorum 75, hiti után az utolsó 3-ik ponctra így vall. Tudja nyilván, hogy ennekelőtte huszonöt esztendővel szállották meg Nemes-Bikket, és Egren Fekete Kara Alival summáltak meg 10 forintban, ez mellett esztendőnként adtak 14 itce mézet, vaját, 10 szekér szénát, és azonkivel semmivel nem bántották őket. Annakutána egy budai török urok, Beczer aga nevű, feljebb verte adójokat, és attul fogván minden esztendőben fizettenek 40 forintot, 10 kila árpát, mézet, vaját 28 itcét; annakutána ismét azzal sem elégedvén, annál is feljebb verte 60 forintra, ez mellett veszen rajtok 35 szekér szénát, 60 szekér fát, 60 kila buzát, abrakkal együtt, és ez egy esztendőben kapupénzt is vött rajtok 3 forintot. Ugyan Beczer aga bírja most is őket Egren.

23. Kopcsányi István, Nemes-Bikken lakos nemes személy, annor. 39, hiti után idem fatetur uti 22. testis.

Possessio Bába.

24. Márton János, Bábán lakozó, Bay Gáspár jobbágya, annor. 54, hiti után az utolsó 3-ik ponctra így vall. Tudja nyilván, hogy ennekelőtte azmint 20 esztendővel az török urokkal, Ibrahim csauzzal megsummáltak volt; az fia feljebb akarta verni, és anyjával, mind szolgálatért, mind egygyel mással való fizetésért summáltak meg 95 forintban, és abban tartja őket.

25. testis. Kocsis Mihály, Bábán lakos, Bük Zsigmond uram jobbágya, annor. circit. 54, hiti után idem fatetur uti 24. testis.

Possessio Cziath (így).

26. testis. Nagy István, Csáton (így) lakozó, Kubinyi uram jobbágya, annor. 64, hiti után az utolsó 3-ik ponctra így vall. Tudja hogy ennekelőtte megsummálván Egren 16 esztendőben Memhet aga urokkal, volt esztendőnként való summájok negyedfél száz forint, ez mellett adtak 100 kila árpát, egy vágóökröt, egy borjústehenet, 90 pint vajat, 40 kila lent; annakutána ezzel nem elégedvén, feljebb verte, és immár az negyedfél száz forinton feljül vesznek rajtok 200 kila árpát, két általag túrót, 12 szekér szénát, vajat 80 pintet, és ezzel adóztatja esztendőnként őket.

27. Rácz István, Horvát András uram csáti jobbágya, annor. 70, megesküdt és hiti után idem fatetur uti 26. testis.

Possessio Parasztbik.

28. Mucsoni András, Parasztbikken lakozó, Tihót Gáspár uram jobbágya, annor. circit. 54, hiti után az utolsó 3-ik ponctra így vall. Tudja nyilván, hogy ennekelőtte 25 esztendővel, az mikor Egren megsummáltunk, volt az adónk esztendőnkint 25 forint; az urok Ibrahim aga volt, és míg élt, abban megtartotta őket; annakutána az mostani urok, annak az fia, az 25 forintrul feljebb verte 30 forintra, harmincrul negyvenre, negyvenrül ötvenre, ötvenrül hatvanra, és mostan immár 70 frtot akar rajtok venni, és ez mellett vetett reájok egy dézsa túrót, 10 itce vajat, egy vágótehenet; ezekkel verte feljebb adójokat.

29. Jákó János, Tihót Gáspár uram parasztbikki jobbágya, annor. 30, hiti után idem fatetur uti 28-us testis.

Possessio Bábon.

30. Teörök István, Bábonon lakozó, Jászi Márton uram jobbágya, annor. circit. 45, hiti után az utolsó 3-ik pontra így vall. Tudja nyilván, hogy ennekelőtte Bábonnak 22 *) forint volt az adója, Egren Musztafa volt az urok; ez mellett szénát adtak 40 szekérrel, vaját 26 itcét. Annakutána egyszer is másszor is hol 12 forint birságot vött rajtok, hol 10-et, hol többet, hol kevesebbet, mely miatt pusztán hatták az falut. Azonban osztán más török vötte meg az falut, Jakob Izpahia; az egri passa hivatta őket, kérdezte, hogy miért futottak el, mondták ők is az passának, hogy nem viselhetik el az sok szokatlan birságot, az kit az urok vött rajtok az adójok felett. Azzal az Jakob Izpahia urokkal úgy summáltak, minden egyéb adózást, szolgálatot cassálván, 90 forintban és 30 itce vajban, és esztendönként ennél semmit egyebet nem praestálnak, nem is háborgatja az urok ezenkivel őket.

31. Kovács Orbán, Bábonon lakozó, Haller Sámuel uram ő nsga jobbágya, annor. 75, megesküdt és hiti után idem fatetur uti 30-us testis.

Possessio Igricz.

32. Szabari János, Igricin lakozó, Kubinyi László uram jobbágya, annor. circit. 34, megesküdt és hiti után az utolsó pontra így vall. Tudja nyilván, hogy ennekelőtte husz = 20 esztendővel Igricinek harminc forint — fl. 30 volt esztendönként az adója, ez mellett vaját adtak 25 itcét, két kősót, egy tábla szappant, egy juhot, egy dézsa túrót; annakutána ez mostani urok, Memhet aga, feljebb verte adójokat hatvan forintra — fl. 60. Kilenc esztendeje hogy felverte adójokat és ez mellett esztendönként veszen rajtok esztendönként kapupénzt 3 forintot minden esztendőben, az elébbeni adózás szerint való juh, só és tábla szappannal együtt, és az vaját is feljebb verte reájok 5 itcével, mert immár 30 itce vaját veszen rajtok.

*) Oldalt kitörölve az áll : esztendővel 70.

33. Virág Gergely, Igricin lakozó nemes személy, annor. 32, megesküdt és hiti után idem fatetur, uti 32-us testis.

Possessio Sajó-Lád.

34. Sipos István, Sajó-Ládon lakozó, fejrbarátok jobbágya, annor. 45, hiti után az utolsó 3-ik ponctra így vall. Tudja nyilván, hogy Sajó-Ládnak elsőben 15 forint volt az adója, Eszes Hoszman volt az ura; annakutána úgy felterve adójokat, hogy elpusztultak miatta, mert minden esztendőben 40 forintot vött rajtok, és ismét addig izengetett reájok, hogy haza menjenek és leszállítja adójokat; haza menvén 25 frtra szállította; abban valamely ideig megtartván őket, ismét úgy felnevelték adójokat, mivel egy kézrül másra került, adták vötték őket, hogy immár mostan esztendőnkint fizetnek ötven forintot — fl. 50, ez mellett 4 kőst, egy kila aszalt szilvát, egy kila diót, egy tábla szappant, egy kila lencsét és 9 szekér fát. Vagyon nyolc esztendeje, hogy ezeket esztendőnként megveszik rajtok; Egren Memhet csausz az urok.

Possessio Szirma.

35. Baracza István, Szirmán lakozó, Szirmay Péter uram jobbágya, annor. 70, hiti után vallja az utolsó ponctot ez szerint. Nyilván tudja, hogy ennekelötte circiter 18 esztendővel az Nagy Geömbli aga birta Szirmát, 30 forint volt az adójok, és egynehány esztendeig abban birták őket; annakutána ugyanezen urok feljebb verte, és esztendőnkint 40 forintot vett rajtok, ez mellett egy vágótehenet, 100 kosár hagymát, 15 pint vajat, mézet; és annak halála után egy kézrül másra szakadván, egy Czorogli Musztafa nevű urok támadott, és az feljebb verte annál is, vött rajtok készpénz summát száz forintot — fl. 100, az mellett 20 itce vajat, 20 itce mézet, hagymát 5 kilával, egy vágótehenet, 45 szekér szénát, fát valamennyit akart hordatni, két tábla szappant, három kő söt, 300 fő káposztát, ezenkivel az szekerral és gyalogszerrel való szolgáltatásnak szüneti nincsen. Vagyon tiz esztendeje, hogy ezeket fizettetik, szolgáltatják velek; mostan Mankucz Musztafa aga Egren az urok.

36. Szabó János, Szirmai Péter uram Szirmán lakozó jobbágya, annor. circiter 60, idem fatetur.

III. In processu Onadiensi.

Anno 1641. die 20. Septemb. in confinio Onad.

Én Bogácsi Mihály, Borsod vármegyének egyik szolgabírája, esküttemmel Nagy Gáspárral, az nemes Borsod vármegye commissiojából eskettünk tanukat az töröknek insolentiai és excursiója felől, mellik végház alá mennyiszer ütött, mennyi rabot vitt és vágott le.

1. testis. Ónadi nemesember Bekén János, az erdéli fejedelem ő nagysága ónadi kapitánya, annor. 26, jó lelkiismerettel hiti szerént így vall. Tudom azt, hogy az egri pogánység több szomszédival együtt Ónad alá becsapván sok izben, szám nélkül való rabot vitt és levágott; de kíváltképen 1639. esztendőben ad 10. Octob. virradóban három és négy óra között reggel az egri basa több szomszéd törökökkel ostrommal megvevén, rabot vitt harminchetet, tűzben égett meg és az kit levágtak nro 10. Császár urunk ő felsége Ónadban lévő két falkon álgyuit, egy veres taraczkot, szám nélkül való szakállásokat elvittek, és több böcsülhetetlen házbeli és jószágbeli károkat praedálásokat tevén, elvittek Ónadból.

2. testis. Császár urunk ő felsége ónadi lovashadnagya Csanádi János, nemesember, annor. 36, szám nélkül való csatázásokat az egrieknek Ónad alatt jól tudja; hogy számszerént egyszer is másszor is mennyi rabot vitt és vágott, számát nem tudja; az ónadi romlást is az szerént vallja, mint az első tanu.

3. testis. Ónadi nemesember Harsáni György, annor. 27, hiti szerént így vall. Az töröknek sokszor való csatázásokat mind Ónad alatt s másutt jól tudom, de mi haszna hogy vallom, ha senki nem teszen róla; mert csak az ónadi romláskor az magam részére is isteni ugy segéljen öt vagy hat száz forint kárnál többet vallottam, sebesedésem kívül is, de senki nem ad mást helyében. Az két álgyu, egy veres taraczk, és szám

nélkül való elvitt szakállasok felől is az szerént vall, mint az első tanu; az ónadi romláskor elvitt rabok és levágottak felől is az szerént.

4. testis. Ónadi nemesember Bodó Mihály, annor. 60, in omnibus az szerént vall, mint az harmadik és első tanu.

5. testis. Ónadi nemesember Bisó Péter, annor. 38, hiti szerént in omnibus úgy vall, mint az előtte való tanúk.

6. testis. Ónadi nemesember Szekeres György, annor. 46, megesküvén hiti szerént mondja. Isten úgy segéljen sajnálom, hogy hijában kell eskünnöm, ki teszen róla hogy ennyiszer rablott, végházat vött az török, Ónadból böcsülhetetlen és fizetetlen jószágot elvitt, rabokat vitt, ki tűz miatt veszett, ki fegyver miatt esett; álgyukat, taraczkot, szám nélkül való szakállasokat, egy jó seregbontót is elvitt.

7. testis. Ónadi nemesember Jákó Balázs, annor. 61, hiti után az szerént vall, mint az előtte való tanúk.

8. testis. Ónadi istrázsamester Kálmán László, annor. 60, hiti szerént mind egyaránt vallja az előtte való tanúknak vallásokat.

Anno 1641 die 16. Novemb. in Confinio Ónad.

Én Bogácsi Mihály, Borsod vármegyének egyik szolgabírája, esküttemmel Nagy Gáspárral, nemzetes Zákány András uram, Borsod vármegyének vice ispánja commissiójából inquiráltam az szegénységnek nagy és elviselhetetlen igájok végett Palatinus urunk ő nagysága deutromának continentiája szerént.

Deutrum.

1. Circiter harmincnégy esztendőtül fogván, az Zitvatoroki végezéstül, nevezet szerént micsoda falukat hódoltattak az törökök be, és azokat micsoda rablással, égetéssel, emberek és barmok elvitelével.

2. Mindazoknak az faluknak mennyi készpénze és mindenféle élése, haszna és jövedelmek vagyon az töröknek való szolgálattal együtt.

3. Az minemű faluk az Zitvatoroki vékezésnek erejével az kiknek holdolniok kellett, de kiválképen ab anno 1615. mivel verték fel adajokat.

Possessio Aranyas.

1. testis. Aranyasi bíró Meczer János, Fancsi urak jobbágya, annor. circiter 36, hiti szerént így vall. Itt Borsod vármegyében nem tudok hogy falut holdoltatott volna az török, mivel mind holdoltak; Győr és Ónad alá tudom, hogy egynehánszor ment csatára az török, rabot, marhát eleget vitt; azt is tudom, hogy Ónadot megégette, sok rabot, portékát vitt; tudom azt is, az mi szegény falunknak Aranyasnak tizenhat esztendőül fogva minden esztendőben feljebb verte az török az adónkat; elsőben tudom, hogy 125 forint volt, most immár másfélszáznál is több, szénából, vajból, mézből az szerént mind feljebb verték; ezt is szokták most rajtunk ők is mint az magyarok, portapénzt csak ez idén is kétszer vettek rajtunk, először három tallért, másodszor harmadfél forintot vettek rajtunk; ekével sem tartoztunk azelőtt, de most azt is felköltötték rejánk.

2. testis. Aranyasi Vincze András, Fancsi urak jobbágya, annor. 45, az holdolás felől ezt tudom: az én értemre 35 forint volt az török adónk, most immár másfélszáz forintnál is több. Egyébféle adózásokról is az szerént vall, mint az első tanu.

Possessio Harsány.

3. testis. Harsányi bíró, nemesember Kis István, annor. circit. 49, az ónadi égetést, csatázást, Győr és több várak alá való csatázásokat az töröknek az szerént vallja, mint az első tanu; magok holdolásából azt vallja: az mint az ő értére tudja, ahoz képest azt mondja: egy esztendőben száz-száz nappal egy ember meg nem éri az szolgálatot Egren közülök; az tized volt eleintén közöttünk, de most nem áll abban meg, az mint feljebb is megmondtam hit szerént.

4. testis. Harsányi Baxa Mátyás, Semsei János uram jobbágya, annor. 32, az faluk holdoltatásában nem tud semmit, mivel inkábbára mind holdolt Borsod vármegye; Ónad égetését, sok rabok és jószág vételét, Győr és Sendrő alá való csatázását az szerént vallja az töröknek, mint az első tanu.

Possessio Nyárád.

5. testis. Nyárádi Bertók György, Fancsi urak jobbágya, annor. 38, az holdoltatás felől nem tud semmit ut supra, az ónadi égetést, Győr alá való csatázást az szerént tudja, mint az előtte való tanuk; magok állapotjából vallja: tizedet adnának hogy már, de abban sem áll meg az török urok, portaszám után való szénát, abrakot szám nélkül vitetnek be Egrevélünk, hogy már megadják az árrát, de tized részét sem adják.

6. testis. Nyárádi Tót Pál, az Fancsi urak jobbágya, annor. 27, az első tanu vallását mindenekben vallja, az magok holdolása állapotját is az szerént vallja, mint az előtte való nyárádi bíró. Az buzavetések is azelőtt 14 kila volt, most immár huszonötre verte az török urok; az portaszám után való széna, abrak dolgát is az szerént vallja, mint az előtte való nyárádi bíró; az császár mivét is Egren, tiz nappal azelőtt megértük esztendő által, de most száz nappal sem érjük.

Possessio Alsó-Ábrám.

7. testis. Alsó-Ábrámi Varga Jakab, az nemes káptalan jobbágya, annor. 60, valami üdöt éltem, soha nem tudom, hogy csak kisebb dologban is megtartott volna az török; az császár mivét is török számra azelőtt megértük esztendeig is tiz nappal, de most esztendőt által ugyan kiváltjuk inkább egymást; az magunk holdolását az szerént mind feljebb feljebb verik.

Possessio Geszt.

8. testis. Geszti bíró Pip Márton, annor. 53. Bekecs és Bénye rablását nyilván tudom, Alsó-Dobszát is nyilván tudom hogy elrablotta az török, azulta ugyan pusztán is állanak. Ónad égetését, Győr alá való csatázását is az szerént vallja mint az előtte való tanuk; magunk adózása felől is azt tudom: soha egyszer sem tartott meg adózásunkban; portapénzt is, mint szintén az magyarok, ők szünetlenül vesznek rajtunk s vöttek is; mihelt megértik, hogy az magyar részre portapénzt kérnek, ők is mindjárást kérik.

Possessio Szalonta.

9. testis. Szalontai bíró Tót Miklós, nemesember, annor. 37. Az faluk holdoltatásából az szerént vall, mint az első tanu, az csatázást, rablást is az szerént tudja; magok adózásából vallja : elsőben hogy megholdoltak, 12 forint volt, széna 12 szekér, vaj is 12 itce, de most immár minden 30; annyira verte fel.

Possessio Püspöki.

10. testis. Püspöki Tóth Márton, Cancellarius uram ő nsga jobbágya, annor. 50, hiti szerént vallja. Borsod vármegyében hogy falut vagy várast holdoltatott volna meg az török, nem tudja, mivel mind holdoltak; magok holdolása felől vallja : hogy az falut megszállották, elsőben az ő értére tized volt, de már most mindeneket feljebb vert, azelőtt buzavetés 16 kila volt, az árpa is annyi, de már most mindenik 30 kila, az kila is nem olyan mint egyebeké, hanem nagyobb, az szolgálat is szünetlen, nem úgy mint azelőtt, egyikünk az másikunkat kiváltja; portaszám után is hol 16 kilát, árpát, buzát, néha többet; mihelt megérte hogy magyar számra is vetnek néha, ő is mingyarást hasonlóképen kívánja; hol adja meg az árrát hol nem; mindent az magyartul tanul; kölesvetésünk sem volt azelőtt török számra, de már most hol két zsákkal hol többel vettet velünk; őszi árpavetést is költött reánk, az ki soha nem volt.

Possessio Dorogma.

11. testis. Dorogmai Szegyis Pál, Marczinfalusi Péter jobbágya, annor. circit. 46, az holdoltatás dolgából nem tud semmit, mivel a nélkül is holdolt Borsod vármegye, hanem magok holdolása felől vallja : elsőben, hogy megszállották Dorogmát, 33 forint volt az summájok, de már most 100 frt, 4 méh, 10 pint méz, vaj, de az méz, vaj eleitül fogván megvolt, az pénzzel verte és méhvel verte fel.

Possessio Babona.

12. testis. Babonai Bodó Boldizsár, az nemes egri káptalan jobbágya, annor. 54, az holdoltatás, rablás felől az sze-

rént vall, mint az több tanuk ; magok holdolása felől vallja : elsőben hogy megszállották, 20 forint summájok, 20 szekér széna volt, egy hétig való fahordás egy szekérrel, de már most 45 forint, 28 szekér széna, 20 szekér fa, 24 itce vaj, egy vágótehen ; az császár mive Egre szakadatlan ; török urunknak az szolgálatért 40 kila életet adunk már most ; ez sem volt azelőtt.

Possessio Zsércz.

13. testis. Zsérczi Boros Miklós, Lukács Márton jobbágya, annor. 70, hites biró, így vall : az holdoltatás, rablás felől az szerént mint az előtte való tanuk ; magok szolgálatja, adózása felől azt vallja : elsőben hogy megszállották Zsérczet, tizedben voltak, de már az tized mellett annyira ment dolgok, vágóbarmot, szakadatlan való szolgálatot császár és török urok számára szüntelen kívánják, egyik az másikat kiváltja, 45 napi szolgálattal egy-egy ember meg nem éri, szántásvetés nem volt rajtunk, de most szám nélkül való vetést teszünk az török urunknak mind ősszel tavasszal.

Possessio Novaj.

14. testis. Novai biró Borlók Lukács, Isdenczi (?) Miklós uram jobbágya, annor. 45, az holdoltatás és rablás felől az szerént vall mint az előtte való tanuk ; magok adózása és szolgálatja felől így vall : elsőben tizedben voltak az töröknél, de már most azzal nem elégszik az török urunk, szakadatlan az ember túlünk az szolgálatban, egyikünk az másikat kiváltja, csak ez esztendőben császár mivét egy-egy szekerünk emberrel együtt többet szolgált negyven-negyven napnál.

Possessio Kis-Győr.

15. testis. Kis-Győri Vatai Sebestyén, Haller Sámuel uram jobbágya, annor. 50, az holdoltatás, rablás felől az szerént vall mint az előtte való tanuk ; magok szolgálatja felől azt vallja : hogy elsőben megszállották az falut, summájok 16 forint volt, azután 20 forint ; most immár tizedet adnak, szénapénzt egy-egy szekér szénaért egy-egy forintot, füstpénzt is egy forintot, fapénzt is egy szekértől ötven-ötven

pénzt veszen az török urunk rajtunk, egy-egy pint vajat minden külön-kenyeres embertől; egy borjus tehenet, egy vágóbarmot is veszen, az szolgálatot egy-egy ember huszonnégy-négy nappal meg nem éri; az császár mive eleintén 10 nap volt egy esztendőben, de most egyikünk másikunkat kiváltja Egről; legnagyobb romlásunkra most megint az polturát két pénzben kiáltatta az passa Egren.

Possessio Keresztes.

16. testis. Keresztesi bíró Afra István, nemesember, annor. 36, az holdoltatás, rablás felől az szerént tanul mint az előtte való tanuk; magok adaja felől vallja: elsőben hogy megszállották Keresztest, 25 forint volt adajok, egy vágóbarm, de most annyival felverték mind adajokat, szolgálatjokat, mindenekből tizedet adnak, ezenfelül szolgálatpénz fl. 45. szent Mihály, szent György adaja fl. 12, sertés marhátúl 4 pénz, egy lúdtúl 2 pénzt veszen rajtok; az polturát is most két pénzben kiáltatták, nem is veszik feljebb.

Possessio Bogács.

17. testis. Bogácsi Nagy András, az nemes egri káptalan jobbágya, annor. circit. 45, az holdoltatás és rablás felől az szerént vall, mint az előtte való tanuk, magok summája felől azt vallja: eleitül fogva mostanig tizedben voltak, de már most az szolgálat számlálhatatlan, egyikünk az másikunkat kiváltjuk az szolgálattal, egy szóval esztendőnek harmadát az török urunknak szolgáljuk; portapénzt is valamikor magyar számra kérnek rajtunk, az török is mingyárt meg annyit veszen rajtunk.

Possessio Cserépfalva.

18. testis. Cserépfalusi Szántó János, Palatinus urunk ő nsga jobbágya, annor. circiter 46, az holdoltatás és rablás felől az szerént vall, mint az előtte való tanuk, de az adózást, szolgálatot nem győzik előlszámlálni az mennyivel feljebb verte az török.

Possessio Nagy-Mihály. ¹⁾

19. Nagy-Mihályt mi egynehányan kik lakjuk, szállottuk meg az Felséges Gabriel Betlehemi erdélyi fejedelem első kijövetelekor; birt elsőben bennünket az hatvani Olaj bék ugyan Hatvanban, volt akkori adónk fl. 25; se nem szolgálunk, sem penig sehová nem mentünk, az tizedet mindazonáltal megadtuk akkor is. Adott azután osztán az Olaj bék bennünket Egre Amhát passának két esztendeig; egy adónk volt, ugymint császár adaja, 2 kila liszt, 2 kila abrak; azután 12 kilával verték feljebb Nyak János bíróságában; azolta fogva mind az az adónk volt, ugyanazon császár adajához való vaj, méz egy-egy pint volt, most is annyi, juhért fl. 3, az mikor juhot el nem veszi; czédulaváltság 30 pénz, zsáktul egy-egy poltura, azelőtt egy-egy pénzt vöttek, mostan az urakat megrótták; szekérbérben vöttek d. 24., most költötték ezt is reánk. Az mostani ur, ki most bir bennünket, Dörmis Izpahia, négy-négy szekér szénát veszen rajtunk minden gazdaemberen, három-három szekér fát. Mikor elsőben megsummáltunk vele, akkor azt fogadta, hogy egyéb szolgálatra nem fog bennünket, csak itthon vessünk neki 12 kila buzát, 12 kila árpát, bár öneki egyebet ne szolgáljunk, de abban sem állott meg, hanem vagy kell vagy nem, mind egyaránt hordat fát velünk, pénzen adja el, ganajt hordat velünk, ludat tizedben, az sem volt azelőtt, kendert is követ rajtunk. Falukat mennyit rablottak el, Bekecset, Felső-, Alsó-Gagyokat, Kásmárkot, Csehit, Meszest, Szegligetet, Balog vidékét, Devecsert, Bugyikfalvát, Bobulaskát, Liczét, Borosznokot, Ujvárust, császár urunk ő felsége végházait, ugymint: Ónadot, Gyarmatot, megégették Losonczot az többi között, az kiket meg holdoltattak, soha annakelőtte Eger várában nem hódoltak, Gesztest, Bugyikfalvát, az rablás után Derencset, Eszterént, Lukovistyét, Bobulaskát, Rusovát, Szilisztyét, Lipóczot, Ispánmezejét, Ujvárust Borosznokval, az rablás után Lehotát, De-

¹⁾ Külön íven.

resket, Kövit, Szendrő táján Szalonnát, Martonyit, Meszest, az rablás után, Csehit az rablás után, az Gágyokat, Kenészt az Hornád mellett, Baksa, Halmaj, Léh etc. Az mit az summában egyszer leszállitanak s mind az császár adájában, más-szor meg felveszik, az melyet az szegény hódoltság, mi is az többi között, igen nehezen szenvedünk.

Ezeket az elrablott és meghódolt falukat ilyen jámbor bíróság-viselte ember, ugymint nagy-mihályi Bordás András számlálta elől, mivelhogy oda fel eleget járt költ, oda lakott is az Balogh mellé. Költ Nagy-Mihályon 18. napján Novembernek, Anno Domini 1641.

Főbiró Herman Miklós.

Kovács Thamás.

Kovács Gergely.

Bordás András.

Tarsó Bálint előtt etc.

Possessio Felső-Tárkány ¹⁾.

(Szirmay Péter jegyző keze.) Quandoquidem possessio Felső-Tárkány in Processu Egr. Michaelis Bogácsi, Incl. Cottus nostri Borsod. adjacens dignoscatur, quae inter reliquas superius denotatas possessiones ejusdem processus locum sortiri debuisset; quia vero inquisitio ejusdem possessionis non in serie aliarum descriptarum possessionum inserta fuisset, verum in quadam charta inter reliquas signaturas delite-scebat, negotium ejusdem ut jacturam aliquam ne pateretur, placuit in hunc extraordinarium locum inserere. Cujus inquisitionis verbalis continentia esset hujusmodi tenoris.

20. Az felső-tárkányiak adaja és szolgálatja hódolások után ez volt: minden háztul egy-egy forint adópénz, egy-egy pint vaj, egy-egy pint méz, egy meddű tehén és egy borjus tehén, minden sertés marhátul négy-négy pénz, mindenféle mezei veteményünkből tizedet; szénát ennekelötte csak egy-egy szekérrel adtunk, de mostan minden ökrös ember 5 szekérrel

¹⁾ Külön iven.

ad, és öt-öt szekér fát, de egyébféle szolgálatunknak vége nincsen.

Tárkányi főbíró Sóvári János.

Balog Miklós több társaival együtt.

Mostan (?) hogy valahol követhetünk földet, tavasznak való, de abból is az tizenötödöt kiveszi.

IV. In processu Szentpéteriensis.

Anno Dni 1641. die 15. et 26. Novembris in Cottu Borsodiensi, in oppido Sajó-Sz. Péter.

De eo utrum.

Tanu, tudod-e:

1. Circiter harmincznégy esztendőtül fogvást, az Sitva-toroki végezéstül, nevezet szerint micsoda falukat hódoltattak az törökök be, és azokat micsoda rablással, égetéssel, emberek és barmok elvitelével?

2. Mind ezeknek az faluknak mennyi kész pénze és mindenféle élése, haszna és jövedelmek vagyon az töröknek való szolgálattal együtt?

3. Az minemű faluk az sitva-toroki végezésnek erejével az kiknek hódolniok kellett, de kiváltképen ab anno 1615 mivel verték fel adajokat?

Possessio Csernely.

1. testis. Albertus Jakab, judex Cserneiensis, colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annorum 60, juratus examinatus fassus est. Elsőben mikor Csernely meghódolt, az summánk volt 140 forint, annakutána felverték 250 forintra; annakutána tizedet vöttek rajtunk, és mostan is ugyan tizedet adunk. Elsőben szolgálatunk csak kevés volt, mostan szolgálatunknak semmi rendi is nincsen, egyikünk az másikunkat kiváltja, azonkívül az számtalan bitang fizetés, mely esztendőnként rajtunk vagyon; annak felette 60 szál gerenda, 40 szál szarufa, 30 szál oszlop, melyet esztendőnként rajtunk megké-

ván : szénát mostan 40 szekérrel adunk többet mint annak-
előtte, az szénáért esztendőnként tartoztak volna adni mine-
künk 12 forintot s 60 pénzt, mostan immár csak egy pénzt
is nem ad az Emengh; az tizedet nem úgy veszi az mint az
igaz dézma volna, hanem azt hátrahagyván, szahar szerént
reánk parancsol és két annit is veszen rajtunk mint az mi
tizedünk az mennit tenne. Az egy vágótehenért 7 (?) forintot
veszen.

2. testis. Georgius Boros, Cserneiensis, colonus Grosi
Dni Francisci Bárius, annor. 55, juratus examinatus fassus
est uti primus testis.

3. testis. Michael Porkoláb, Cserneiensis, colonus Grosi
Dni Francisci Bárius, annor. 60, juratus examinatus fassus
est uti 1-mus et 2-us.

Possessio Apátfalva.

4. Apátfalusiensis judex primarius Petrus Bartha, colo-
nus Rndi ¹⁾ Dni Alberti Czeglédi, annor. 60, juratus exami-
natus fassus est. Az vezér előtt Budán azt végeztük volt, hogy
egy esztendőben 15 napot szolgáljunk minden külön-kenye-
res, mostan 100 napot is kell szolgáljunk egy esztendőben.
Az menni szénát akkor adtunk, mostan három annit is kell
adnunk, azonkívül valamit meggondol, mindent mivellet ve-
lünk; ez esztendőben 15 tallért vött bitangot.

5. Apátfalusiensis civis Mathias Bartha, colonus Rev.
Dni Alberti Czeglédi, annor. 62, juratus examinatus fassus
est uti 4-us, idest judex Apátfalusiensis.

6. Apátfalusiensis civis Demetrius Bársony, colonus Rdi
Dni Alberti Czeglédi, annor. 40, juratus examinatus fassus est
uti 4. et 5.

Possessio Visnyó.

7. Judex Visnioiensis Michael Fonagy, colonus Spect.
et Mgcí quondam Dni Georgii Széczi relictæ viduæ,
annor. 60, juratus examinatus fassus est. Elsőben az sum-

¹⁾ A jegyző kijavítá : Rndissimi.

mánk volt fl. 30, de abban az Emengh meg nem tartott, hanem felverte summánkat, melyet nem szenvedhetvén, az tizedre állottunk; az tizedet nem úgy veszi mint az igaz az mi volna, hanem az mit reánk akar vetni, azt veszi rajtunk. Elsőben 30 szekér szénát adtunk, mostan 80 szekérrel adunk minden esztendőben.

8. Civis Visnjoiensis Thomas Molnár, colonus Magficae Dnae relictæ Georgii Széczi, annor. 45, juratus examinatus fassus est uti 7-timus testis.

Possessio Sátha.

9. Sathaiensis judex primarius Albertus Salamon, colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annor. 50, juratus examinatus fassus est. Mi tizedet adtunk az töröknek, azonkívül szénát és fát hordottunk. Ez ideig az tizedben igazán megtartott, de szénát és fát háromannyit is hordat mostan velünk mint annakelőtte; azonkívül ez esztendőben is 6 tallért vött rajtunk bitangban, azonkívül ekét is kétannit kíván mint annakelőtte volt.

10. Nicolaus Fürjes, Sataiensis civis, colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annor. 36, juratus examinatus fassus est uti 9.

11. Lucas Eke, Sataiensis civis, colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annor. 28, juratus examinatus fassus est uti 9. et 10.

Possessio Szilvás.

12. Sylvasiensis judex primarius Georgius Bak, colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Mikor Egren elsőben meghódolt Sylvás és az törökkel végezett, mostan mind adózásunk mind szolgálattunk, széna- és fahordásunk feljebb megyen három vagy négy anninál is. Azonkívül az, császár buzáját nem olyan mértékkel mérik mint az igaz mérték volna. Annak felette az rothadt buzát és kölest akarattunk ellen közinkben kiosztják és jót vesznek érette. Ez esztendőben tallért 14. vöttek rajtunk.

13. Sylvasiensis civis Demetrius Ágoston, colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annor. 32, juratus fassus est. Azt nem

értem, mikor alkudt meg Sylvás az törökkel, de miolta én eszemet emlétem, tudom hogy mind feljebb-feljebb verték mind adónkat s mind szolgálatunkat.

Possessio Tardona.

14. Tardonaiensis judex Simon Szécsi, colonus Grosi Dni Andreae Zákány, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Elsőben hogy Egren meghódolt Tardona, ott voltam, és 3 forintban alkudtunk meg, szolgálatunk az mellett csak igen kevés volt; mostan immár öt annira felment mind adónk s mind szolgálatunk.

15. Martinus Angha, judex primarius Tardonaiensis, colonus Grosi Dni Michaelis Nagy-Miháli, annor. 50, juratus examinatus fassus. Tudom hogy öt anni adónk és szolgálatunk vagyon mostan, mint az első summálásunk az menniben volt.

Possessio Málinka.

16. Petrus Kolcsár, Málinkaiensis, judex primarius, colonus Grosi Dni Andreae Zákány, annor. 54, juratus examinatus fassus est. Tudom, hogy mikor Egre elsőben Málinka meghódolt Egre, 32 forint volt az summánk, immár mostan egészen 300 forintra ment summánk; annival ment feljebb.

17. Stephanus Kolcsár, Málinkaiensis, civis Málinkaiensis, colonus Grosi Dni Joannis Bekény, annor. 46, juratus fassus est uti 16-tus.

Possessio Dédes.

18. Dédesiensis judex primarius Demetrius Ambrus, colonus Magci Dni Andreae Orlle, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Tudom hogy elsőben az summánk 25 forint volt, mostan már 75 forintra ment fel; hasonlóképen az szénabeli és egyéb szolgálat is három annira ment fel.

19. Matthias Anthal, civis Dédesiensis, colonus Spect. ac Mgcí Dni Andreae Orlle, annor. 60, juratus examinatus fassus est uti 18-us.

Possessio Sajó-Némethi.

20. Sajó-Némethiensis judex primarius Simon Farkas, colonus relictæ viduæ Petri Forgon, annor. 46, juratus examinatus fassus est. Hallottam az atyámtúl, hogy az mi falunk summája volt fl. 70, mostan immár százat vesznek rajtunk; annak felette 28 szekér széna volt, mostan ötvent hordatnak velünk.

21. Sajó-Némethiensis civis Petrus Csuzda, colonus Grosi Dni Georgii Pető, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Ott voltam, hogy az sajó-némethiek megalkudtak az törökkel 70 forintban, de mostan százat vesznek rajtunk; az széna volt 28 szekerral, mostan 50 szekerral vesznek rajtunk.

Possessio Sajó-Iván.

22. Sajó-Ivániensis judex primarius Thomas László, colonus Illrmi Dni Principis Tranniae, annorum 60, juratus examinatus fassus est. Tudom hogy elsőben csak 6 forint árra puskát adtunk volt summánkban, mostan immár 75 forintot, egy hordó, két kő só, fát 16 szekérrel viszünk, árpát is 16 kilával, az szerént szöllőt is miveltet velünk.

23. Sajó-Ivániensis civis Georgius Isó, colonus Illrmi Dni Principis Tranniae, annor. 60, juratus examinatus fassus est similiter uti 22-us.

Possessio Nekésen.

24. Nekésemiensis judex primarius Michael Szalmár, colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annorum 38, juratus examinatus fassus est. Az mióta én tudom, tizedet adtunk az töröknek, ennekelőtte két ember vitt 3 szekér szénát, mostan minden ember öt-öt szekérrel viszen.

25. Nekésemiensis civis Petrus Boros, colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annor. 50, juratus examinatus fassus est, uti 24-us testis.

Possessio Lénárt-Darócz.

26. Lénárt-Darócziensis Andreas Bárdos, colonus Grosi Dni Martini Jászi, annor. 35, juratus examinatus fassus est.

Tudom hogy ennekelőtte négy-négy szekér szénát adtunk az töröknek, mostan minden ember hat-hat szekér szénát ad.

Possessio Ozd.

27. Ozdiensis judex primarius Mattheus Bartha, colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annor. 45, juratus examinatus fassus est. Hallottam az régi emberektől, hogy 12 forint volt az summánk, mostan 300 kila buzát adunk minden esztendőben; az széna azelőtt volt 6 szekérrel, mostan 60 szekérrel viszünk; fát az szerént 60 szekérrel.

28. Ozdiensis civis Blasius Kovács, colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annor. 33, juratus examinatus fassus est uti 27-us.

Possessio Tapócsán.

29. Tapoczianiensis civis Martinus Varga, colonus Grosi Dni Thomae Dósa, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Elsőben summáltunk meg az törökkel 60 forintban és 30 itce vajban; az felverte volt 100 forintra; annakutána tizedreadtuk magunkat, mostan tizedet adunk, és az 30 itce vaját 64 itcére verte fel. Annit szolgáltat velünk, hogy annak szüneti nincsen.

30. Tapoczianiensis judex Jacobus Séra, colonus Grosi Dni Thomae Dósa, annorum 40, juratus examinatus fassus est uti 29-us.

Possessio Uppony.

31. Upponiensis judex Matthias Kovács, persona nobilis, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Elsőben az török urunkkal alkudtunk meg, hogy tizenöt-öt napot szolgáljunk egy-egy esztendőben, de mostan három annira is reá megyen.

Possessio Nádasd.

32. Nádasdiensis civis Ladislaus Vas, colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annor. 40, juratus examinatus fassus est. Az miolta én tudom és értem, tudom azt hogy 30 szekér szénát vittünk az töröknek és 30 szekér fát; mostan 60 szekér szénát és 60 szekér fát adunk; ez esztendőben is adtunk 7 tallért bitangban.

33. Nádasdiensis civis Mattheus Balogh, colonus Grosi Dni Mathiae Galyási, annor. 36, juratus examinatus fassus est uti 32-us testis.

Possessio Velezd.

34. Velezdiensis civis Stephanus Laczik, colonus Illmor. Orphanorum, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Tudom hogy elsőben az velezdi summa 60 forint, annakutána 5 héján 100 forintra ment fel, az szolgálat helyett alkudtunk meg vele 50 forintban, azt is megadjuk, azonkívül annit szolgáltatt, az mint akarja.

35. Velezdiensis judex primarius Tóth Petrus, colonus Grosi Dni Joannis Szemere, annor. 60, juratus examinatus fassus est uti 34-us.

36. Velezdiensis civis Petrus Varga, colonus Illrmi Principis Tranniae, annor. 50, juratus examinatus fassus est uti 34. et 5-us.

Possessio Várkony.

37. Várkonyiensis judex Andreas Anthal, colonus Venerab. Capituli Eccclae Agriensis, annor. 46, juratus fassus est. Én az első summálást nem értem, de annakutána hogy tizedre állottunk, szolgálatunknak tizenöt-öt napot rendeltünk volt, de mostan száma nincsen szolgálatunknak és minden rend nélkül sanyargatnak bennünket.

38. Várkon. civis Benedictus Boda, colonus Venerab. Capituli Eccclae Agriensis, annor. 46, juratus fassus est uti 37-us.

Possessio Kazincz.

39. Kazincziensis judex Gregorius Czövek, colonus Illrmi Principis Tranniae, annor. 60, juratus examinatus fassus est. A sitva-toroki végezésnek idején az kazinczi summa volt 140 forint; már felverték 245 forintra, akkor szénát hordottunk 52 szekérrel, mostan kell hordanunk 95 szekérrel.

40. Kazincziensis civis Mattheus Nagy, colonus Grosi Dni Ladislai Kubini, annor. 60, juratus examinatus fassus est uti 39-us.

Possessio Kondó.

41. Kondóiensis Georgius Mangó, persona nobilis, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Elsőben 15 frt. volt az summánk, annakutána 50 forintra ment fel apródonként, melyet nem szenvedhattunk, hanem tizedre állottunk; az tizedet igazán megadjuk, de az szolgálatnak semmi rendi nincsen, hanem mindenre reá hajt mint hatalmas.

Possessio Ludna.

42. Ludnaiensis judex Andreas Gordon, colonus Grosae Dnae relictæ viduæ Martini Lenkey, annorum 60, juratus examinatus fassus est. Elsőben hogy Ludna meghódolt, 15 forint volt az summánk, 12 szekér széna és 12 szekér fa; az summánkat 100 forintra verék fel; annakutána tizedre állánk, azt megadjuk, az szolgálatnak semmi rendi is nincsen, hanem mindenképen szünetlenül szolgáltatnak velünk.

Possessio Csépany.

43. Cséániensis judex primarius Petrus Tóth, colonus Grosi Dni Georgii Barna, annor. 31, juratus examinatus fassus est. Mikor az csépanyiak elsőben meghódoltak, azt nem érttem, de már mióta reá emlékezem, tizedet adtunk; az szolgálatnak semmi rendi nincsen, kevesen vagyunk, szénát, fát, szántást mindenkor erőnk felett miveltet velünk az török.

44. Stephanus Tóth, civis Cséániensis, colonus Grosi Dni Georgii Barna, annor. 46, juratus examinatus fassus est similiter uti 43-ius.

Possessio Berente.

45. Berenteiensis civis Martinus Lodi, colonus Grosi Dni Alexandri Vécsey, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Mikor Berente behódolt Egere, akkor 32 forint volt az summa és 12 szekér széna, mostan az summa sok bitangfizetéssel együtt reá megyen 200 forintra, az széna is felment 40 szekérre.

46. Berenteiensis civis Albertus Bacso, colonus Grosi Dni Stephani More, annor. 60, juratus examinatus fassus est similiter uti 45-us.

Possessio Alacska.

47. Alacskaiensis iudex primarius Michael Kovács, Grosi Dni Gabrielis Fáj colonus, annor. 60, juratus examinatus fassus. Alacskának summája elsőben volt 25, annakutána felment 35 forintra; mostan summánk 66 forint s 3 köpü méh; elsőben semmit nem szolgáltunk, mostan szántunk, aratunk, kaszálunk, fát hordunk.

48. Alacskaiensis civis Thomas Gall, colonus Grosae Dnae relictæ viduæ Joannis Barcsai, juratus examinatus fassus est uti 47-us.

Possessio Balaton.

49. Balatoniensis civis Gregorius Kormos, colonus Grosi Dni Joannis Kusza, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Balatonnak elsőben summája volt másfél száz forint, azt felverék 300 forintra, annakutána tizedre állánk s azt adunk; míg pénzt adtunk, addig nem szolgáltunk, mostan az szolgálat rettenetes rajtunk.

50. Balatoniensis civis Jacobus Farkas, colonus Grosi Dni Emerici Literati, annor. 60, juratus examinatus fassus est uti 49-us testis.

Possessio Bánfalva.

51. Bánfalusiensis iudex primarius Balthasar Katha colonus Grosi Dni Francisci Bárius, annor. 60, juratus fassus est. Tudom hogy első summája 25 forint volt Bánfalvának, más esztendőben verék fel 35 forintra. Mostan vagyunk tizedben, az szolgálatunknak semmi rendi nincsen, hanem mindent szolgáltatnak velünk.

52. Mathias Gegely, civis Bánfalusiensis, 60 annor., colonus Grosi Dni Petri Sennyei, juratus examinatus fassus est uti 51-us testis.

Possessio Arló.

53. Arliensis civis Ambrosius Tengeli, colonus Splis ac Magci Dni Francisci Horváth, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Elsőben Arlónak az summája volt 180 forint,

annakutána azzal meg nem elégedtek, hanem az tizedre fordították, mindenbül tizedet adunk, répából, hagymából, káposztából, egy szóval mindenekbül, azon kívül vaját veszen rajtunk 280 itcét, azelőtt csak 50 itcét adtunk, szolgálunk úgy hogy egyik szekér az másikat kiváltja, mind télben s mind nyárban.

54. Arliensis civis Michael Deák, colonus Grosae Dnae relictæ Andreae Barna, annor. 60, juratus examinatus fassus est, uti 53-ius.

Possessio Disznósd.

55. Disznódsdiensis judex primarius Albertus Gál, colonus Grosi Dni Valentini Bolyoki, annor. 50, juratus examinatus fassus est. Elsőben Bolyoknak az summája volt fl. 30, annakutána, az mint én is már reá emlékezem, az tizedre fogának bennünket, s mostan tizedet adunk; akkor szolgálatunk csak igen kicsin volt, de mostan felette igen sok, úgy hogy másfél egész holnapig is oda tartják szekerünket.

Possessio Vadna.

56. Vadnaiensis civis Petrus Filep, colonus Splis ac Magci Dni Francisci Horvát, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Vadnának elsőben 60 forint volt az summája, mostan 200 forint, annival verte fel; azonkívül az számtalan szolgálat, szőlőmivelés, aratás etc.

57. Vadnaiensis civis Jacobus Válint, colonus Splis ac Magcae Dnae relictæ Samuelis Alia, annor. 60, juratus examinatus fassus est uti 56-us.

Possessio Domaháza.

58. Domaháziensis judex Joannes Holló, colonus Egr. Dni Joannis Literáti, annor. 52, juratus examinatus fassus est. Az domaházi summa elsőben volt 20 forint, 6 szekér széna, szolgálat akkor semmi nem volt; mostan summánk 50 forint, 25 szekér széna, szolgálatunk sok, mégis nem tudjuk mondani az menni.

Possessio Sikátor.

59. Sikatoriensis judex Sebastianus Czakó, colonus Egr. Dni Demetrii Petres, annor. 33, juratus examinatus fassus est. Mikor meghódolt Sikátor, azt én nem értem, hanem az elébbi emberektől értettem hogy 10 forint volt az summájok; mostan tizedet adunk, az mellett adópénzt, de az szolgálatnak, fahordásnak, szántásnak, aratásnak terhe alatt vagyunk; az szénát is 30 szekérre verte fel, annakelőtte 16 szekérrel volt.

Possessio Bánhorváth.

60. Bánhorváthiensis judex primarius Michael Sándor, colonus Grosi Dni Stephani More, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Mikor Bánhorváth megsummált, volt az summa fl. 32, 25 szekér széna, egy vágótehén, akár fl. 6, volt valami kicsin szolgálatunk is; mostan summánk fl. 100, 75 szekér széna, két vágótehenért fl. 25; az szolgálat úgy vagyon, hogy egyik az másikat váltja ki.

61. Bánhorváthiensis civis Jacobus Berentés, colonus Grosi Dni Stephani More, annor. 60, juratus examinatus fassus est uti 60-us.

Possessio Mercse.

62. Mercseiensis judex Petrus Boros, colonus Rdi Dni Joannis Ajtai, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Mercsének elsőben volt az summája fl. 60 és egy vágótehén, mostan az summa fl. 90 és egy vágótehén s egy cseber bor; szolgálatunknak száma nincsen.

63. Mercseiensis civis Nicolaus Vincze, colonus Rdi Dni Joannis Ajtai, annor. 60, juratus examinatus fassus est uti 62 us.

Oppidum Sajó-Szentpéter.

64. Sajó-Szentpéteriensis civis colonus Illrmi principis Tranniae, annor. 70, juratus examinatus fassus est. Az summánk volt elsőben 500 forint, azt felverték hetedfél száz forintra, de az mi nagyobb, bitangot tiz esztendőtl fogva 2000 forintot vött rajtunk; szolgálatunk negyven napi, szekerünknek ott tartása, esztendőnként való számtalan mészégetés,

mész- s köhordás, gyalognak szolgálatja soha rajtunk meg nem szűnik, hanem egyik az másikat kiváltja. Az menni buzával tartoznánk régi végezésünk s alkuvásunk szerint, veszen másfél annit rajtunk az ő kilájoknak megnagyobbítása miatt.

65. Sajó-Szentpéteriensis civis Simon Kovács, colonus Illrmi Principis Tranniae, annorum 60, juratus examinatus fassus est uti 64-us.

Possessio Csókva.

66. Cziokvaiensis judex primarius Petrus Kaló, colonus Venerab. Capituli Ecclae Agriensis, annor. 75, juratus examinatus fassus est. Mikor Csókva elsőben Egre besummált, volt 30 forint az summája, annakutána tizedre állattak bennünket, azt igazán megadjuk, de házadót is veszen rajtunk, és csak olyan malaczt is az ki az rostából kiugorhatnék, négy-négy pénzt veszen érette; szolgálatunk megszámlálhatatlan.

Possessio Czenter.

67. Czenteriensis judex primarius Benedictus Szeles, colonus Grosi Dni Joannis Hamvai, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Czenternek az summája elsőben volt 15 forint és 15 itce vaj, széna 15 szekér, fát két vagy három szekkerrel egy esztendőben. Mostan az summa 35 forint, vaj 25 itce, széna 35 szekér, fának száma nincsen; akkor három nap szántottunk, mostan 16 napig is elszántunk.

Possessio Járdánháza.

68. Járdánháziensis judex primarius Balthasar Járdánházi, annor. 47, persona nobilis, juratus examinatus fassus est. Az első summálást nem értem, de tudom azt mikor 40 forint summája volt Járdánházának; annakutána tizedre fogának bennünket, mostan tizedet adunk, az mellett Szent György adaja, Szent Mihály adaja egy-egy forint, vaját minden embertől négy-négy itcét, Egren minden gazda hat-hat szekér szénát, Hatvanban annit az menni kívántatik; majorságbuzát esztendőben is adtunk 20 keresztet, zabot is hatod-

fél köblöt, az ő köblökkel adtunk. Azon kívül szénégetés esztendő által.

69. Járdánháziensis civis Michael Járdánházi, annor. 50, persona nobilis, juratus examinatus fassus est uti 68-us.

Possessio Bolyk.

70. Bolykiensis judex primarius Benedictus Veres, colonus Grosi Dni Valentini Bolyki, annor. 45, juratus examinatus fassus est. Az miolta reá emlékezem, az időtől fogván tizedet adtunk az töröknek, de elejit csak az igaz tized volt, szolgálatunk csak igen kevés volt, mostan szántásunknak, kaszálásunk, széna-, fa-, buzahordásunknak, aratásunknak semmi rendi nincsen, hanem egész esztendő által szolgáljuk, szőlőjét miveljük; egy forintot ad minden barmos ember, az zsellér den. 50. Ez mellett négy-négy itce vaját, az kinek marhája vagyon, ad.

Possessio Kápolna.

77. Kápolnaiensis judex primarius Andreas Sándor colonus Grosi Dni Sigismundi Belléni, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Kápolnának summája elsőben volt 30 forint, szolgálatunk csak igen kicsin volt. Annakutána felleverék summánkat 50 forintra. Mostan summánk 120 forint, széna 50 szekér, fa 20 szekér, egy hordó bor, 30 kila buza, 20 kila zab, egy dézsa túró, egy tábla szappan, egy vágótehén.

72. Kápolnaiensis civis Blasius Sós, colonus Grosi Dni Sigismundi Belléni, annor. 60, juratus examinatus fassus est similiter uti 72-us.

Possessio Ragistyán.

37. Regiestianiensis judex Stephanus Gál, persona nobilis, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Tudom hogy elsőben summánk volt fl. 40, szolgálatunk egy csep sem volt. Mostan summánk fl. 100, minden héten szolgálunk gyalogszerben, azonkívül adunk 35 itce vaját; csak tizen vagyunk hozzá.

74. Regiestianiensis civis Blasius Bán, persona nobilis, annor. 60, juratus examinatus fassus est uti 73-us.

Possessio Nagy-Barcza.

75. Nagy-Barczaiensis civis Gregorius Szekeres, colonus Grosi Dni Andreae Zákány, annor. 75, juratus examinatus fassus est. Elsőben summánk Egre volt 35 forint, vaj 25 itce, mostan az summánk 105 forint, vaj 50 itce, 40 kila árpa, buza 7 kila, 15 szekér fa, széna 40 szekér, egy bort.

Possessio Parasznya.

76. Parasznyaiensis civis Joannes Lukács, persona nobilis, annor. 56, juratus examinatus fassus est. Elsőben az parasznyai summa volt fl. 60, egy vágótehén, 20 itce vaj, szolgálat semmi nem volt; annakutána tizedre fogának, mostan mindenbül tizedet adunk, de nem igazán veszi, hanem szemül kívánja, az kilája felette nagy, ugy hogy két tizedet is megteszen az mit rajtunk veszen; szolgálatunk soha meg nem szünik, vaját adunk 50 itcét, szénát viszünk 35 szekérrel.

77. Paraszniaiensis civis Michael Tóth, persona nobilis annor. 75, juratus examinatus fassus similiter uti 76-us.

Possessio Lászlófalva.

78. Lászlófalusiensis judex primarius Michael Tengeri, colonus Grosi Dni Gregorii Bodó, annor. 60, juratus examinatus fassus est. Az lászlófalusi summa elsőben volt fl. 25, annakutána 30, azután 45, végtére 50 forint. Azután iizedre fordítanak, mostan tizedben vagyunk, és mindenbül igazán kiadnók, de ő nem igazán veszi, hanem nagyobb kilával; szolgálatunknak szüneti soha nincsen mind télben s mind nyárban, marhákkal és gyalog.

79. Lászlófalusiensis civis Martinus Sós, colonus Grosi Dni Gregorii Bodó, annor. 75, juratus examinatus fassus est uti 78-us.

III.

OKLEVELI ADALÉKOK

M A G Y A R O R S Z Á G

RÉGIBB TÖRTÉNETÉHEZ.

K Ö Z L I

MOOYER E. F.

Mindenben , a porosz kir. veres sas rend vitéze.

B E V E Z E T É S.

Az előkor egyes mű- és írásbeli emlékei, majd tudatlanság- és hanyagságból, majd pénzbeli nyereség végett, illető honunktól különböző időkben elidegenítették. Németországot illetőleg én ily esetekről már másutt tettem említést (*Zeitschrift für vaterländische Geschichte und Alterthumskunde [Westfalens] Munster 1856, Bd XVII, Hf. I, S. 170*). Magamnak is kerültek régibb írásbeli emlékek, nevezetesen okmányok, kezemhez, melyek közül némelyeket már el is küldtem oda, hol azok történeti becsesel birnak. Így küldtem okiratokat Norvégiába, Svédországba, Bajorországba, mint oly helyekre, hová ezek tartoztak és történetökben talán hiányt pótolhattak.

Ámbár Magyarországon több mint egy század óta mindazon tárgyakra, melyek az ország történetére vonatkoznak, különös figyelemmel vannak, s azoknak a külföldre való elhordását gátolni igyekeztek, mégis itt a környéken néhány eredeti okmány került napfényre, melyeknek idevetődéséről még semmi bizonyos nem tudatik. Egészen történetesen fedeztetek föl egy irattárban *Rintelnben* (a Weser vize mellett, Hessen hercegségben), hol még jelenleg is őriztetnek. Mivel ezen okmányok, a mennyire kitudhattam, egynek kivételével, még nyomtatásban nem jelentek meg, s Magyarország középkori történetének némely még tökéletesen fel nem világosított pontjaira talán világot vethetnek, azoknak nyilvánosítása mentségre fog találni. Mielőtt hozzáfognék, szükség néhány szót igazolásomra előrebecsátani, annyival inkább,

mert én, mint külföldi, Magyarország régibb történetének részleteibe eléggé beavatva nem vagyok, azonfölül pedig még segédforrásaim is hiányzanak. Azért is közlésem irányában, mely talán a jártas magyar történetbuvárok előtt valami egészen ismert tárgyat tartalmaz, kegyes elnézést kérek. Az okmányok kinyomatását valamely történeti, Németországban megjelenő folyóiratban eszközöltem volna,— a mint is azokhoz csatolt jegyzeteim csupán csak a német olvasó közönség számára írvák, — ha nem gondoltam volna, hogy azok csak úgy juthatnak a magyar történetírók általános tudomásokra, ha azok valamely magyar folyóiratban jelennek meg. Örömmel ragadom meg tehát azon ajánlatot, melyet nekem a Magyar Tudományos Akadémia történelmi bizottmánya Toldy Ferenc titoknok úr által tett az említett okmányok közzétételére nézve. Ha némely szóknak, különösen hely- és személyneveknek megfejtésében talán hibáztam, némi elnézésre tarthatok számot, ha tekintetbe vétetik, miszerint egy külföldinek igen ritkán kínálkozik alkalom, hogy a középkori magyar okmányok írásjeleivel saját szemlélés útján ismerkedjék meg. Legnagyobb nehézségeket okozott a közlendő okmányok között az utolsó, mert az igen nehezen megfejtendő írásjeleken kívül még azon körülmény is ide járult, hogy ez, az egyetlen mely papíron volt írva, nedvesség által is szenvedett. Így tehát nagy köszönettel kell fogadnom, hogy ez ügyben egy a magyar okmány- és okmányírástanban jártas férfiú által támogattattam.

A mint a kérdéses okmányok először tétettek előmbe, s azok tartalmával némileg megismerkedtem, de semmi kielégítő felvilágosítást a felől nem szerezhettem, mimódon kerültek azok Rintelnbe, azon sejtésre jöttem, miután valamennyi a XIV. századból való, hogy azokat talán egy *Aachenbe* *) zarándokoló magyar, kit útja történetesen környékünkön ve-

*) Az aacheni zarándokolások kezdetéről semmi bizonyos nem tudatik, mindazáltal a XII. század vége felé minden évben a kántor napokon junius hóban (mások szerint juliusban) mutogattattak az ottani szentségek (Dr. *Floss* Geschichtliche Nachrichten über die Aachener Heiligthümer S. 365).

zetett, hagyta hátra; a mint ezt egy, az erdélyi Honismertető Egylet igazgatóságához intézett iratomban már említém is. Ezen sejtéshez különféle körülmények vezettek. A magyar zarándokok búcsújárásai, úgy látszik, a XIV. században voltak legszámosabbak, mert mondják, hogy egy évben azoknak száma szinte ötezerre rúgott ¹⁾. Első Lajos magyar királynak ez szolgáltatatható alkalmat Aachenben egy csupán magyar kápolna alapítására 1374-dik évben ²⁾, a minthogy csakugyan egy magyar szállóról (Herberg) is említés találtatik ³⁾. Mivel továbbá *Trier*, *Köln* és más a Rajna mellett fekvő helyek a bennök őrzött ereklyék miatt a hívők előtt szent városokul tekintettek, és többízben magyarországi emberektől buzgólkodási szempontból meglátogattattak; minthogy továbbá Magyarországból ezen helyeket déli és közép Németországon át érték legközelebb: fel lehet tenni, hogy *Aachenbe* és *Lüttichbe* ⁴⁾ akarván menni, ezen utat választották. To-

¹⁾ *Quix* Historische Beschreibung der Münsterkirche zu Aachen 36—39, 136; *Meyer* Aachensche Geschichten 343; *Flosz* 343; *Schwandtners* Script. rer. Hungar. ed. Vindob. 1766. P. I., 243; *Palma* Notit. rer. Hungar. ed. 3. P. II, 117; *Kovacsich* Scr. rer. Hungar. minores I., 332.

²⁾ Ha ugyan ez már nem hamarabb történt, v. ö. *Fejér* Cod. IX, III, 91. E kápolna 1570-ben megajándékoztatott (*Kovacsich* I, 332), 1748 és 1758-ban újra építtetett (*Palma* II, 117) és 1767-ben bevégeztetett (*Quix* 38). Zarándoklások 1776-ban tiltattak be (u. o. 95). — Hasonló történt ott a csehek részére. Így *IV. Károly* király a műnszteri templomban sz. Wencelnek alapított egy fölszentelt oltárt 1362-ben (u. o. 33, 126; *Meyer* Aachensche Gesch. 333), és a három doktor-vagy tóltár 1795-ben alapíttatott (u. o. 35, 132, 134, 735).

³⁾ *Schwandtners* I, 243.

⁴⁾ Egy régi monda szerint *Béla* király idejében (1052) sok ember hagyta volna el *Lüttichet* az ott uralkodó nagy éhség miatt, és Magyarországra jöttek, a hol a királytól jól fogadtattak, ki őket az egri egyházkerületben hagyta megtelepedni, v. ö. *Martene* és *Durand* Vett. Scr. et Monum. ampl. Coll. IV, 1216; V, 455. *Fejér* VII, V, 58—59 és VII, I, 143). Hogy *Lüttich* környékén 1052-ben éhhalál uralkodott volna, nem tudom, de igenis van ilyenről 1048. általános említés téve (*Muratoni* Antiq. Ital. I. 257; v. ö. *Schnurrer* Chronik der Seuchen I, 208); 1055-ben is (*Schnurrer* I, 208.) és 1056-ban (*Leibnitz* Scr. rer. Brunsvic. I, 731, 852; *Perty* Mon. Germ. hist. V, 104; *Bouquet* Recueil des hist. de France XI, 214; *Meibaum* Scr. rer. Germ. I, 451).

vábbá arról is van tudomás, hogy magyarok ¹⁾, valószínűleg Mihály árkangyal és szent Godehard tisztelete végett *Hildesheimba* (a hol is ezen szentek tiszteletére két bencés kolostor volt) jöttek, és hogy nevezetesen innét történtek sok zárándoklások Aachenbe, melyeknek részesei azonban inkább délibb irányban (Göttingán, Fritzlaron át) húzódtak. Ezek közül is érinthették némelyek vidékünket, annyival inkább, mert itteni krónikákban ²⁾, nevezetesen 1379-ben aacheni zárándokokról van említés, az itteni hegyláncon (most Weser hegység, régibb időben mons Suintal, a XIII. század óta mons Wedegonis nevű) egy *zárándokút* is találtatott (via peregrinorum, Pelgrimenstich), melynek igazi fekvése és iránya ez ideig még meg nem határozathatott, mely zárándokok ez esetben Rintelnből Mindenre keresztül a zárándokútat követve, az ősrégi Sveszten keresztül a Rajnához vezető országútra jutottak.

Ezen sejtés azonban megsemmisül, mert az 1379-ik évi okmányon egy eddig mellőzött jegyzetet vettem észre. Ezen okmány előbbi birtokosának kezétől ugyanis a szöveg alatt ez áll: *Samuelis Székely de Doba* ³⁾ mp. Vaja 26. May 1723. Az 1325-dik évi okmány hátsó felén olvasom: *Sam. Székely de Doba mp. 1729.* egy a magyar okmánygyűjtés körül nagy érdemű férfi neve! (v. ö. *Engel* Gesch. des Königreichs Ungarn. Tübingen 1811, Bd. I. Vorr. VIII.), ki még 1764-ben életben volt (v. ö. *Fejér* VI, I, 34, 35). Így tehát az okmányok csak ezen idő óta vetődhetnek környékünkre, s úgy hiszem, nem csalódom, ha a schauburgi grófság előbbi fősuperintendensét *Schwarz Godofrédot* tartom annak, ki által ezen okmányok ide kerültek. Ezen emberről szabadságot veszek

¹⁾ Oroszok (peregrinantes de Russia) szent Godehard életének leírása következtében (*Leibnitz* I, 512), vagy talán rutének értendők az alatt?

²⁾ *Leibnitz* II, 193; *Pis'or* Ser. rer. Germ. III, 816; *Meibaum* I, 569.

³⁾ Megemlítendő, hogy Magyarországon több hasonló hangzású helység van, például: *Dob*, éjszakra Nagy-Károlytól; *Dob*, délnyugatra Nagy-Tokajtól; *Dab*, délre Pesttől; *Dobo*, nyugatra Szegentől; *Doba*, éjszakra Zilahtól stb.

magamnak egy pár jegyzetet közölhetni, mivel az ilyenek Magyarországon általánosan tán nincsenek tudva. Megvannak ezek Dollé-nál, Schaumburg történetének leírásában 167—469 lapon, vagy tüzetesebben *Paulus Conrád János* értesítésében Hessen-Schaumburg minden superintendeseiről és templomairól (Rinteln 1786. 8-vo) 53—68 lapon. Szerinte *Schwarz Godofréd* Iglón *), Szepesmegye egyik szabad bányavárosában született 1707-ben november 19.; atyja Schwarz Sámuel gyógyszerész és tanácsnok volt ugyanott, anyja Judit pedig leánya egy ottani polgárnak és tanácsnoknak, König Jánosnak. Godofréd a löcsei gymnásiumot látogatta meg 1713 óta, 1714-ben vagy 1715-ben Csetnekre ment, hogy a lengyel, onnét pedig Osgyánba, hogy a magyar nyelvet tanulja; 1724. az eperjesi gymnasiumban tanult, és 1726-tól kezdve a jénai egyetemen volt; 1730. (októberben) gondnok és 1731-ben igazgató lett Löcsén, de pár év múlva leköszönt, és 1738. Pozsonyon, Bécsen, Nürnbergben, Majna-melléki Frankfurton át Marburgba utazott, 1739. végén azonban Kasselen, Göttingén, Góthán és Jénán át Hálába, hol mester lett, és 1740. mint elnök vitatkozott „De initiis religionis christianae inter Hungaros, ecclesiae orientali asserta, eademque a dubiis et fabulosis narrationibus repurgata“, és felolvasásokat tartott. 1742. igazgatója lett az osnabrücki gymnásiumnak, és 1749. meghívást kapott a theologia első tanszékére, a Hessen-Kasselhez tartozó Schaumburg grófság superintendensségére és a rintelni egyetem consistoriumának ülnöki hivatalára, mely két hivataláról azonban 1782-ben leköszönt. 1750. június 25. hittudor lett, s állítólag 1780. meghalt, de én úgy hiszem, hogy halála csak 1784 után következett be, miután Paulus, munkáját csak 1786-ban nyomatta, és róla abban még mint előről beszél, egy munkáját is említi (68. lap) 1784-dik évszámmal.

*) Magyarúl Igló, németül Neudorf, tótul Nowas Wes, nem pedig Iglau Morvában. *Ledderhose Beiträge zur Beschreibung des Kirchenstaats der Heesen-Casselischen Lande* (Cassel 1780) 721-dik lapja szerint Schwarz 1704-ben született volna.

Ha tehát *Schwarz* a kérdéses okmányokat nem maga hozta Rintelnbe, történhetett ez a magyar tanulók által, kik tanulás végett a rintelni egyetemet is látogatták. Az első föltét mellett azonban azon körülmény szól, hogy az okmányok tartalma Magyarországnak különösen azon részét illeti, hol *Schwarz* fiatal korában időzött, és több munkát szerzett, melyek Magyarországra vonatkoznak *).

A mi az okmányokat illeti, azok, mint már említve volt, az utolsónak kivételével, mind hártýára irattak, épek, s a

*) 1) Andraeae Dudith ab Horechowitza Dn. in Smigla, Episcopi tunc Tininiensis, orationes quinque in concilio Tridentino habitae, quarum posteriores duae nunc primum e MSC. prodeunt, cum appendice orationum duarum, quas Georgius Draskowith Ep. tunc quinqueecclesiensis in eodem concilio dixit. Praefatus est ac dissertationem de vita et scriptis Ill. auctoris historico-criticam adjecit. — Halae Magdeb. a. 1742. 2) Imp. Caes. Justinianus M. Slavicae genti vindicatus, Schediasma historico-philologicum, quo summos in arte medica honores amico suo gratulatus est. Wittenbergae 1742. 4-o. 3) Decadum Antonii Bonfinii editio nupera Posonio-Viennensis justo praetio aestimata. Schediasma literarium et historicum, actui oratorio praemisum. 1745. 4) Verzeichniss der sämmtlichen Rectorum und Conrectorum des Gymnasii zu Leutschau in Ober-Ungarn, von 1520, bis auf diese Zeit. 5) Rei numariae e medio aevo specimen 1747. 6) Samuel Rex Hungariae, qui vulgo Aba audit, et historico et simul numario monumento tam nomini quam populo suo retitutus. Lemgoviae 1761. 7) Flores sparsi ad tabulas pignori relictarum XIII. civitatum saxonicarum Terrae seepusiensis in Hungaria superiori. Rintelii 1766. 4-o. 8) Recensio critica originum et occasuum Transilvaniae sc. Laur. Toppeltini, Rintelii 1766 4-o. 9) Wolfgangi de Bethlen Historiarum libri. 10) Theologiae dogm. prolegomena, deque praecipuis nominibus Dei in originalibus scripturae sacrae textibus. Resp. Joh. Sam. Klein. Bartha Hungar. Rintelii d. XVI. Mart. 1771. 11) Cerographia Hungariae, seu notitia de insignibus et sigillis etc. 12) Anzeige von des Herrn Grafen Wolfgangi de Bethlen Historiarum Hungarico-Dacicarum libri XVI. als einem nach dem gedruckten ersten und ungedruckten anderen Theil zum Verlag ganz ausgefertigt liegenden Werke. Lemgo 1774. 13) Recensio critica Epitomes rerum Ungaricarum auctore Petro Ranzano siculo, cum triplici appendice insignium ad memoriam diplomatum suorum et criseos singularis editionis epitomes Ranzani Tyrnavio-Buolensis, Lemgoviae 1774. 14) Entlarvte Bulla Pabsts Sylvester des II., die er an den heiligen Stephanus König in Ungarn abgeschickt haben soll: sammt ihren

tizennegyedik századból valók. A kiállító pecsétje nincs úgy, mint azon korban Németországban általánosan szokásban volt, az okmányra felfüggesztve, hanem reá van nyomva, a pecsétviasz már csaknem egészen lepattogzott rólok. Az okmányokon át egészen vékony, keskeny pergamenszeletek vannak húzva, s e szeletek végén, az okmány hátsó felén van a pecsét ráütve. Az 1324-diki okmányra két (vagy három) pecsét volt nyomva, melyek elseje címül egy paizst mutat két keresztgerendával. A pergamen meglehetősen vékony, a vonások olykor nagyon finomak, és összehasonlítva a Németország részére kiállított okmányok kézírásával, gyakran sajátságosak, némely vonásokban egészen eltérők, úgy hogy azoknak megfejtése egy külföldre nézve, ki a magyar okmányírásban egészen ismeretlen, igen sok nehézségekkel jár. Az okmány tartalma, néhánynál, de gyakran csak röviden, a hátsó félre, néha még az író kezétől van megírva; többen számokkal, a levéltár számaival, vannak megjegyezve.

Legyen szabad az okmányok tartalmát illetőleg néhány megjegyzést tennem, mely a magyar buvároknak alkalmat nyújthat az igazi személyeket vagy helyeket jobban, mint az nekem sikerülni akart, meghatározni; utóbbiak a tudvalevőt mellőzhetik és tekintet nélkül hagyhatják. Ha többet nem adtam, mint történt, vétessék kegyesen tekintetbe a segédforrások hiánya, mert *Fejér* kitűnő és sokat magába foglaló munkáján kívül (mely minden használhatósága mellett is némely okmányokat, talán rossz másolat után, hibásan közölt, melyek az okmány kiállításának idejével nem egyeznek), melynek kilenc első és teljes kötetét, Dr. Pertz titkos tanácsos és főkönyvtárnok úr szívesességéből a berlini királyi könyvtárból kaptam használatul, éjszaki Németország nagyobb könyvtárai (Berlin, Göttinga, Hannover) csak kevés ilyenemű munkát tartalmaznak. Egészen nélkülözöm Róka, Ganóczi, Koller,

niederlegten Behelfen aus der Legende Charruitii und Pabsts Gregorii VII. Briefen 1774. 4-o. 15) Fortgesetzte Nachricht von dem Zustande der Unitarier in dem heutigen Gross-Fürstenthum Siebenbürgen 1775. 17) Catalogus scriptorum de rebus omnis generis Hungariae, concorporatarum Provinciarum gentiumque finitimarum. Rintellii 1784.

Wagner, Batthyáni, Horvát stb. munkáikat, Katonának számos kötetből álló munkáját, valamint Pray Magyar Évkönyveit sem használhattam.

A helynevek megfejtésénél következő térképeket használtam : Szendrői Aszalay Józsefét, továbbá, Magyar-, Erdély-, Oláhország, Moldva és a Dunafejedelemségek térképét, a néprajzi viszonyok megjelölésével *Kutschheit Val. János*-tól; a *Spruner* féle történeti atlaszt, végre *Handtke E.* térképét Moldva-, Erdély- és Oláhországról s az azokat határázó országok részeiről, stb.

I.

Damus pro memoria quod in Causa quam *alexander* filius *Symonn* comitis, comes *Endre* et relicta *petri de Damahyd.* fratris *Mychaelis* filii *Jubul.* contra eundem *Mychaelem* personaliter instantem coram nobis habebant. ex nostra permissione ipse partes taliter concordarent. quod in octauis pentecostes idem *Mychael* sicut assumpsit. coram capitulo *varadiensi*, *Nycolaum* filium *petri* fratris sui restituet ipsi domine Relicte dicti *petri* tenendum et alendum, cum vna ancilla *Elysabet* uocata. duobus filiis et totidem filiabus ipsius *Elysabet* possessiones autem dicti *Petri* ipse *Mychael* tenebit, donec idem *Nycolaus* legitimam uenerit ad etatem. tributum autem pontis quod in ipsis possessionibus esse dicitur, comes *Mychael* et *alexander* maritus ipsius domine de communi locabunt uolent (voluerint) cuius tributi dimídietas cedet ipsi comiti *Mychaeli* ad tenendum possessiones prenotatas, dimídietas uero domine memorate adiecerunt etiam partes quod si dictus *Nycolaus* ad annos discrecionis uenerit, eadem domina sibi reddere tenebitur. ancillam filios et filias suas supradictos. Si tamen quod absit ade debitum soluerit, restituet comiti *Mychaeli* supradicto et idem sibi debet soluere dotem suam. omnes autem litteras superhuius cause processu emanatas, partes coram eodem capitulo debent dare ad cassandum si quas autem apud se reseruauerint. ubicunque fuerint presentate casse penitus et inutiles habebuntur, *alexander* etiam dixit. quod vnum de filiis ipsius ancille haberet domina supradicta telonium

autem siue tributum ipsius pontis a festo sancti Martini vsque festum sancti Georgii idem *alexander* commisit fidei comitis Mychaelis. Datum *Bude* sabbato post octauas sancti Georgii.

Az előttünk álló okmányon, mely szabálytalan alakú pergamenen van kiállítva, nincsen évszám, de úgy látszik, hogy az a XIV. század első felében, május első napjai valamelyikén *Budán* kelt. Ez okmány által egy másiknak kélte is, melyen az évszám szintén hiányzik, közelebbről meghatároztatik (*Fejér* VII, II, 205), mely tehát ezen okmánynyal meglehetősen egy időbe esik, és ha az abban említett *János* országbirói helyettes *János* országbiróval egy és azon személy volt, akkor kelte csakugyan 1312-re esik (u. o. VIII, I, 441). Ezen *János* azonos lehetne talán *Henrik* bán fiával *Jánossal*, ki 1302—1304-ig nádor volt, de 1305. egyházi átok alá esett.

Az okmányunkon keresztülhúzott keskeny, finom pergamenszalagról a fehér viaszba nyomott pecsét le van válva, a hátsó félen ez olvasható: Pro Michaelle contra Alexandrum, és Nr. 23.

Ezen okmányban említett *Sándor*, fia *Symonn* grófnak (így! vagy tán Symonis-t kell olvasni?), Buda és Esztergam között a Duna jobb partján fekvő Szent Endre *) helységről írhatta magát, hol egykor püspökség is (Episcopatus Samandriensis) volt légyen (*Kaprinai* Hungaria Diplom. I, 160); mi azonban egy másik püspökség (S. Andreae) fölcserélésén alapúl, melynek székhelye a Szerbiában fekvő Szendrő volt; de igenis van említve egy 1162-diki okmányban (*Fejér* IX, VII, 675) egy ottani püspöki udvar (curia episcopalis), valamint maga e hely 1255-ben (*Fuxhoffer* Monasteriologia II, 24) és 1266-ban (*Fejér* IX, VII, 675.) említettik. Egy 1459-diki okmányban Szent-Endre Heves megyébe tétetik (*Kaprinai* II, 313), de én ily nevű helységet ott nem birtam feltalálni. Úgy látszik, mintha Sz. Endre és Sz. András között különbség volna, mert egy 1328. évi okmányban egy praedium Andree

*) Úgy hiszem nem *Szent-András* — Temesvártól éjszakra, vagy azon hasonló nevű helység, mely Nagy-Várad vagy pedig a mely épen Erdélyben Beszterce mellett, s nem is *Szent-András* — Szarvas mellett a Körös partján értendő itt. — Különben egy curia Nog-Endre egy 1338-diki okmányban említettik.

et Endre filiorum Hucsman van felhozva (*Fejér* VIII, III, 327), és egy másikban 1346-ról magister Andreas filius Endre, vicecomes de Zonuk fordul elő (u. o. IX, I, 450).

Fentebb nevezett *Sándor* gróf általam nem határozthatott meg egész bizonyossággal, miért néhány hasonló nevű személyt akarok itt megemlíteni, nehogy mások, további kutatásaik folytán félrevezettessenek. Egy *Sándor* nevű országbíró már 1272. (u. o. VII, II, 284; VIII, VII, 362) és még 1304. (u. o. VIII, VII, 35) lép föl; egy *Sándor* gróf, fia Marcellnek (filius Marcelli de villa Márton) ¹⁾ már 1269. (u. o. VIII, VII, 183) jelenik meg; egy olyan, ki Orbaz vagy Urbaz ²⁾ vidékén volt gróf, 1272. élt (u. o. VII, I, 307); egy másik Szebenben (Zibinium) 1275. (u. o. 316), egy másik ismét Szala megyében 1285. (u. o. 315); *Sándor* fia Lórantnak (talán az ország nádorának, kiről 1281—1255, 1257, 1264, 1272—1275, 1279, 1284 és 1296. van szó) 1291. élt (u. o. VI, I, 126); *Sándor*, fia egy meghalálozott Csolkának 1292. (u. o. VI, I, 126); *Sándor*, fia Batának, 1296. (u. o. IX, VII, 717); Jakab, egy Sándornak fia a Kaplyon nemzetségből (Nagy-Károly mellett) 1298. (u. o. VII, III, 112); egy *Sándor* gróf (de Fusuna) 1308 és 1315. években (u. o. VIII, I, 258, 565; VIII, IV, 64); egy *Sándor* mester, fia *Lypolth Sándornak* (de genere Aba) 1312. (u. o. VIII, I, 625); egy *Sándor* gróf, a meghalálozott *Csuckh Sándor* fia 1313. (u. o. VIII, VI, 26) és (mint Kucs Sándor) 1332. (u. o. VIII, III, 692); egy *Sándor* gróf, Szöllös (Zeuleus) Gál nemesnek fia 1321. (u. o. VIII, VII, 136); egy *Sándor* gróf, Jakab fia (de Venetsk) 1322 (u. o. VIII, II, 360; VIII, VII, 137); *Sándor* Bana grófja (Wagna, Bagna) 1323 (u. o. VIII, VII, 146). Miklós és *Sándor*, fiai *Sándornak* (de Miskouch, Miskole Borsodban) 1329 (u. o. VIII, III, 350); Cselen fiának *Sándor* grófnak fiai 1335. (u. o. VIII, IV, 109); és ez utóbbinak fia Já-

¹⁾ Szent-Márton nevű helység több van Magyarországon, p. nem messze a leleszi kolostortól; a Fertő tóának nyugati partjához közel; délre Győrhez; délre Sopronhoz; Nagyvárad mellett; Berettyó Újfalutól délre; északkeletre Trencsintől; Szucsán mellett, alkalmasint Szent-Márton hegye.

²⁾ Talán Oravicza, északkeletre Fehértemplomtól?

nos mester 1336 (u. o. 151); *Sándor* Erdély- és Oláhország vajdája 1342. élt (*Schwandtner* I, 217. *Kogalnischan* Historie de la Valachie, de la Moldavie, I, 56) ennek mellékneve Bazarab (Bessarab) volt, és mint ilyen 1330. jelenik meg (*Palma* II, 52), 1342 (u. o. 75), 1343 (*Fejér* IX, I, 108), 1345. és 1346. (*Allgemeine Welthistorie* Bd. XLIX. d. 86). meghalt 1350. (u. o. XLIX, d. 319), ha nem 1360 (u. o. XLIX d. 152), vagy talan épen csak 1372 (u. o. 208), de mások után 1352. (*Kogalnischan* I. 56). Vajjon a fennevezett *Sándor* gróf alattnem a hasonnevű országbíró értendő-e? Mint ilyen, okmányilag megneveztetik a következő években: 1324 (*Fejér* VIII, II, 551); 1325 (u. o. 608, 618); 1326 (u. o. VIII, III, 59, 61, 70, 82, 91, 96, 99, 102, 111, 113, 116, 169, 170; VIII, VII, 187; *Schmitt* Episcopi Agriensis I, 263); 1327 (u. o. VIII, III, 94, 176, 190, 210, 215, 223, 225, 231, 236, 240, 258, 763; VIII, IV, 659; VIII, V, 177; VIII, VI, 100); 1328. jan. 11. (u. o. VIII, III, 300), jan. 14. (u. o. 275) és jan. 27. (u. o. 273), de febr. 25. már nem volt életben (u. o. 276). Mivel e hivatal nem volt örökölhető, másokat is látunk egyes években azzal felruházva. Így *Dionys* (Deseu) 1322—1330-ig; egy *Lámpért* 1317—1324-ig. *Sándort* hivatalában *Pál* követte, fia *Nagy-Mártoni* (de Nagy-Márton) *Simonnak*, bizonyosan ugyanaz, ki e hivatalt már 1319. viselte (u. o. VIII, II, 221); találkozunk ezzel 1328. (u. o. VIII, VII, 209); május 10. (u. o. VIII, IV, 654); és még 1349. életben volt (u. o. IX, VI, 43, 46); egy ideig (1328-ig) macsói bán is volt (u. o. VIII, I, 439; VIII, III, 273, 300; VIII, V, 183; VIII, VII, 215). Véleményem szerint *Pálnak* családfája a következő alakú lehetne:

Simon 1277.

Simon 1277—1304.

Mihály 1277—1304.

Pál

1312—1349.

E *Nagy-Mártoni Simon* gróf nem volt-e Pálon kívül még a mi *Sándorunknak* is atyja? Előfordul még egy *Simon* mint *szabolcsi* gróf (Nagy-Tokaj és Keresztúr mellett), de ennek fiát *Jánosnak* hívták (u. o. VI, II, 250).

A mi *Sándorunk*, úgy látszik, vagy gyámja volt *Miklós-*

nak, vagy testvére *Miklós* anyjának, a meghalt *Damsahidi Péter* özvegyének, vagy épen ez utóbbinak második férje. S vajjon *Pétert*, *Simonnak* — ki *Vidung*-nak nevezteték — fiát nem tarthatnók-e az utóbbi testvérének (u. o. VII, II, 205)? A fentebbi okmány megmagyarázásához tehát szükség lesz itt néhány történeti tényt felemlíteni, melyek alkalmasaknak látszanak annak tartalmát némikép felvilágosítani. Az épen említettük *Péter* fivérét *Mihálynak* hívták, s mindketten úgy látszik részint adómentesen, részint hűbérileg birták a következő helyeket: *Baranka* ¹⁾ várát, egy kelet nélküli oklevél erejénél fogva, mely III. András királytól adatott ki Scennán ²⁾ (u. o. VI, I, 201), a *kéri* és *panyolai* jószágokat a Szamos mentében Szatmár megyében ³⁾ a szétrombolt vár telkével és két vizimalommal együtt (u. o. VI, I, 201), a *damai* és *penequei* ⁴⁾ birtokot, *Damahyda* ⁵⁾ hidját, malmokkal és halászattal együtt. Talán *Kálló* helységben is birtak valamit, nem különben *Nagy-Semjénen* is (v. ö. u. o. IX, V, 324; IX, VI,

¹⁾ Bizonyosan Barakan vagy Párkány, azelőtt megerősített helység a Duna mellett, Esztergam várossal átellenben.

²⁾ Vagy Zinna, Szinna, keletre Homonnától; vagy Szenna, nyugatra Ungvártól, de nem Szenna Kis-Lengyelországban, vagy épen Szinya Dees és Szamos-Újvár mellett Erdélyben. Seinnán 1307-ben egy okmány bocsáttatott ki (*Fejér* VIII, VII, 368). Egy Szina fekszik Kassától délre is.

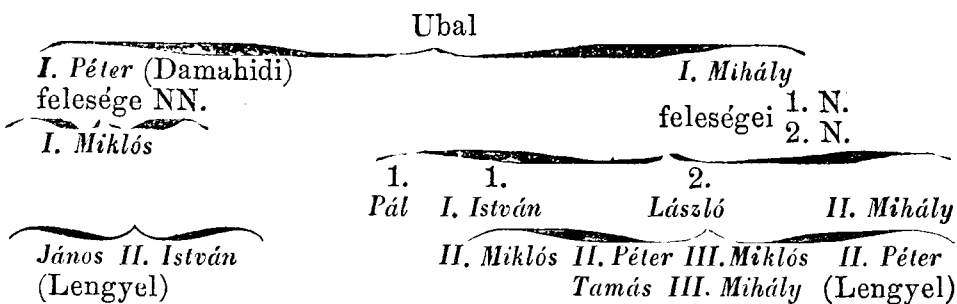
³⁾ *Keer*, talán *Kér-Semjén* Olcsvától délre, de nem *Nagy-Kér*, éjszakra Szántó és Váraljától, s nem is *Kerő* nyugatra Szamos-Újvártól. — *Panyala* kétségkívül *Panyola*, délkeletre Olcsvától, de nem *Polyan* Lelesz mellett.

⁴⁾ Tán *Penyige* Fejér-Gyarmat mellett, vagy *Panyak*, nyugatra Kolosvártól Erdélyben?

⁵⁾ *Damahida* mellett, a híd miatt talán *Damonya* gondolandó, mert *Damahida* mellett, Nagy-Károly és Szatmár-Németi között úgy látszik semmiféle víz nincsen, ámbár a névhasonlóság nagyobb. A *hyda* világosan hídra vonatkozik, s a nagyváradai káptalan okmánya maga is utal erre (*Fejér* VII, II, 215). Szolgáljanak erősítésül még a következők: *Apa-hida* (Pons Abbatis) 1280. említve (u. o. VII, IV, 281) éjszakra nyugatra Kolosvártól vagy Nagy-Enyed mellett Erdélyben; *Nyarhyd*, 1291-ben említve (u. o. VI, I, 156); *Székely-hid* (Pons Siculus) a Berettyó mellett Biharban; *János-hida* vagy *hidja*, Pest megyében; *Ber-hida*, éjszakra a Balatontól és keletre Veszprémtől.

131). Az előbbi helység kétségkívül a mai *Nagy-Kálló* Szabolcs vármegyében, vagy talán a térképeken megjelölt *Kálló-Semjen* Mária-Pócs mellett, de semmi esetre sem azon *Kálló*, mely Váctól keletre fekszik. A XIV. századbéli okmányokban többször történik említés ezen helységről (v. ö. *Fejér* VIII, II, 677; VIII, IV, 629, 644, 646; VIII, VI, 88; IX, I, 546, 547). Mivel *Nagy-Kálló* mellett és környékén folyó nem található, nem tudom magamnak megmagyarázni azt, mit egy 1375-diki okmány mond: in porta Challoo (Challo) in Zeulos in transitu fluvii Morwa (u. o. IX, VI, 185, 186; IX, VII, 2 3 374), miután *Szöllös* mellett a Tisza foly; hát ha mindkét helységet Szerviában a Morava mellett kell keresnünk? A második helység *Nagy-Semjén*, talán *Ér-Semjén* Szabolcs mellett a Berettyótól éjszakra Biharban, vagy pedig *Kér-Semjén*.

Jobb áttekinthetetés végett közlök itt egy családfa-kivonatot, melyet az általam használt okmányi tudósításokból állíték össze, a magyar történetírókra bízva helyessége megvizsgálását:

Ha *Ubal*, *Ubul*, a mint én velem, férfinév, úgy látszik mint helynév is fordul elő 1220-ban (u. o. VII, III, 21), akkor családtyja azon nemzetségnek, mely magát *Semjén*-től (de genere *Semjen*, *Nog-Semjen*) és *Kállóról* is nevezte. Ez azonban egy jelentésű lesz *Jubul*-lal *), a mint e név a kérdéses okmányban íratik, s ez esetben két testvérre akadunk mint ennek fiaira, kiknek egyike *I. Péter* magát birtokáról *Damahidá*-ról nevezi, ki azonban az oklevél keltekor már nem volt

*) Itt nem *Geubul* gondolandó, mert ezen nemzetségnek úgylátszik erdélyi Beszterce volt széke, s nem Besztercebánya Zólyomban. Egy *János*, sic dictus *Henul Geubul* fiának *Jánosnak* fia 1328-ban élt (u. o. VIII, III, 331), és egy *János* gróf *Besztercei Geubul*-nak fia 1340-ben jelenik meg (u. o. VIII, I, 540).

életben, miután csak Miklós fia és özvegye említették. A másik *I. Mihály* kétszer nősült, a két nő nevét azonban nem puhatolhattam ki. *I. Mihálynak* első házasságából *Pál* (1282? 1289) és *I. István* (1282? 1289—1321, meghalt 1324-ben), a másodikból *I. László* (1292—1344? 1333) és *II. Mihály* (1292—1325, 1324?) származtak (a rekeszbe zárt évszámok, azon okmányokból szedvék, hol említve vannak). *Péter*, ki *Korutnuki Lengel*-nek neveztetik 1343, úgylátszik fia volt *II. Mihálynak* (u. o. IX, II, 278, 287, 288; IX, VI, 10), *Pálnak* utódait azonban ki nem kutathattam. *I. Istvánnak* fiai voltak (1317, 1324) *János*, *II. István* (1317—1347) és *I. Miklós*; *I. László* fiai pedig (1344, 1347) *Péter*, *II. Miklós*, *Tamás* és *III. Miklós*. Ha *János Ivánnal* azonos, akkor úgylátszik, hogy ez magát *Kállóról* írta, s a *Lengyel* vagy *Lengel* nevezetet is viselte, mely esetben ugyanaz volna, ki az 1324. (aláb. ok. II.), 1325. (*Fejér* VIII, II, 677), 1344. (u. o. IX, I, 250), 1346. (u. o. 442) és 1347-dik években (u. o. 546) kelt okmányokban ezen név alatt fordul elő. Ezen *Jánosnak* *II. László* és *Demeter* fiai voltak, 1346 (u. o. 442). Ha *II. László Kállói Lászlóval* egy személy, akkor ennek, 1380-ban, két fia volt, *Mihály* és *Ubul* (u. o. IX, VI, 304), azonban egy *Sigrai Lengennek* nevezett Lászlónak is volt fia, kit *Jakabnak* hívtak (u. o. IX, V, 294).

E nemzetsége volt a *leleszi* kolostor fölötti kegyúri jog.

A tributum pontis alatt nem csupán a német hídpénz vagy vám értendő; e nevezet kapupénz helyett is előfordul (v. ö. Allgemeine Welthistorie Bd. XLIX. 520).

Utólag megjegyzem még, hogy 1250. egy *Mihál Ubal* mint *ugocsai* gróf fordul elő (*Fejér* VIII, IV, 295), ki Kún László király idejében élt; mivel pedig ennek pártján állott, ellenségei által elüzetett; mire fiai részint Lengyel-, részint Oroszországba (Ruthenia alatt bizonyosan a ruthének földje értetik, Zempléntől egész Galiciáig, mert Rasciára nem lehet gondolni, jóllehet sz. *István* fia Imre herceg, Dux Ruizorumnak neveztetett, v. ö. Leibnitz Scr. rer. Brunsvic. I. 726; *Pertz* Monum. V, 98) futottak, ő maga azonban hasonnevű fiával Esztergamba ment.

II.

1321. 14. apr.

Venerabili in Christo patri domino *B.* dei gracia *Strigoniensis* ecclesie archielecto eiusdemque loci comiti perpetuo amico suo reuerentissimo. *Johanka* diuina[miseracione] Episcopus *varadiensis* reuerenciam promptam et paratam cum sincera et mutua in domino caritate. Vir discretus et honestus magister *Petrus* filius *Stephani.* filij *Mychaelis* proximi nostri Plebanus ecclesie beate virginis de *zeuleus* et de *vgacha* a nobis instantissime postulavit. ut quia propter viarum discrimina litteras venerabilis patris. *Thome.* quondam archiepiscopi *Strigoniensis* predecessoris vestri super Plebanie sue collacione confectas, veretur seu formidat vestre paternitati transmittere. tenorem earundem amicicie vestre transscribi sub nostro sigillo faceremus ad cautelam et maiorem certitudinem. quarum tenor talis est. „Nos *Thomas* miseracione diuina archiepiscopus *Strigoniensis* eiusdemque loci comes perpetuus significamus puibus expedit vniuersis presencium per tenorem, quod nos attendentes ydoneitatem et industriam discreti viri magistri *Petri* filij. *Stephani* filij *Mychaelis* ad regimen animarum et ad honus ecclesiasticum subportandum eundem in plebanum ecclesie beate virginis de *zeulus* et de *vgacha* prefecimus et pastorem. Eleccionem per parochianos eiusdem ecclesie de se factam ratam habentes gratam et acceptam et auctoritate presencium confirmamur. Committentes eidem ipsam ecclesiam beate virginis spiritualiter et temporaliter gubernandam. Si quis autem ausu temerario eidem, et nostre collacioni in hac parte contraire presumpserit indignacionem omnipotentis dei et excommunicationis sententiam ex nunc per nos latam in hijs scriptis se nouerit incursum, et de iuribus et prouentibus eiusdem ecclesie sub eadem pena excommunicationis ad plenum sibi uolumus responderi. In cuius rei testimonium presentes sub appensione sigilli nostri eidem duximus concedendas. Datum *Bude* feria secunda proxima ante festum assumptionis beate virginis. Anno domini M^o CCC^o XIY^o.“ Nos igitur petitionem dicti *Petri* plebani fore iustam atten-

denes formam predictarum litterarum cum pendentí sigillo consignatarum non abrasam nec in aliqua sui parte viciatam de uerbo ad uerbum sub nostro sigillo vestre transcribi fecimus paternitati. Rogantes et requirentes intíme amícciam vestram. quatenus predictas literas benigne acceptantes, optentu petitionis nostre mediantibus vestris litteris vestroque sigillo dignemini paternaliter confirmare, ne vestris in temporibus iura ecclesiastica in talibus et in alijs consimilibus persuasio- nes et instigaciones maliuolorum roborare carentía, valeant deprimi seu conculcari, sed magis incrementa uirtutum queant adipisci. Datum *Varadini* feria terciá proxima ante festum sancte Elene regine. Anno dni M^o CCC^o xx^o primo.

Ezen 1321. apr. 14. Nagy-Váradon kelt oklevél hosszú- kás négyszegű hártýadarabra van világosan írva; pecsétje nincs, úgy látszik azonban, hogy hátsó felén a keresztülhú- zott pergamenszeleten, fejeér viaszba nyomott, tojásalakú pe- csét volt, mely mintha egy szentet tüntetett volna elő. Az író kezétől az okmány hátsó felén következő szavak olvashatók: Venerabili in Christo patri domino B. dei gracia locique eius- dem comiti perpetuo amico suo reurendo, és egy más, a múlt századból valónak látszó kéztől: Semmiedrato (?) Plebania Szölösiensis Plebaño Petro collata és Nro 2.

Ezen okmány az egyház terére vezet bennünket; az *esztergami* érsekhez van intézve, ki abban csak nevének kez- döbetűjével jelöltetik. Ez *Bolisló* tessényi herczeg volt, ki 1320. okt. 6. (v. ö. *Fejér* VIII, II, 269, 270) jutott ezen méltóságra, és 1329. halt volna meg (*Schmitth* I, 263). Az utolsó előttem ismeretes okmány, mely róla emlékezik, 1328. nov. 27. kelt (*Fejér* VIII, III, 296). Utána *III. Miklós* választatott, ezt 1328. és 1330. látjuk megnevezve (u. o. 404, 514; *Pray* Hie- rarchia Hung. I, 169), ki azonban meg nem erősítettett e méltóságban; követte *Telegdi Csanád*, ki azelőtt nagy-váradí prépost és egri püspök volt, fia *Tamás* grófnak, *Telegdi Pon- grác* fiának a Csanád nemzetségből, előbb *Mátyás* volt neve s apr. 30. (*Schmitth* I, 264) vagy június 4. 1330. (u. o. 267; *Pray* I, 169; v. ö. *Fejér* VIII, IV, 157) választatott; ugyanez évi július 22-kén fordul elő okmányilag (*Fejér* VIII, III, 195).

Miután tehát *III. Miklós* a megerősítést nem nyerte el, az oklevélben a püspökség megürüléséről van szó, a mi e szerint 1329. jan. 20. (u. o. VIII, III, 364; *Schmitth* I, 264) történt és még 1330. aug. 22. is (u. o. 453. 461) tartott volna. Itt azonban tévedéseknek kellett becsúszni, ugyanis, ha talán 1330. helyett nem 1329. olvasandó, kell hogy a hónap más legyen, miután *Csanád* 1330. jul. 22-én már hivatalában volt, miért is ez okmány vagy az évnek valamely későbbi napján, vagy talán 1331. íratott. Az említett okmány keltét lejjebb szállítani annál kevésbbé átalom, mert nem csak hogy az esztergami érsekség megürültsége mart. 11, april 3. és 30., máj. 5, jun. 11, 28, aug. 22. 1330. látjuk feljegyezve, de *Csanád* mindezen napokon (mart. 4, máj. 9., jun. 7. is) még mint egri püspök fordul elő, és ottani követője *II. Miklós* csak dec. 11. (*Fejér* VIII, III, 529), dec. 12. 1331, (u. o. 590) és 1332. (*Schmitth* I, 285; *Pray* I, 207; v. ö. *Fejér* VII, III, 600, 626, 641, 671) jön elő okmányilag, miért is *Csanád*-nak csak az 1330. év végével, minden esetre 1331. febr. 24. előtt (*Fejér* VIII, III. 526, 572, 573) kellett esztergami érsekké emeltetnie, és így *Bolizló* elhunyt 1328. nov. 27. és 1329. jan. 20. között történt volna.

Ezen okmányba van egy más, 1313. aug. 14-n kelt okmány beigtatva *Bolizló* elődjétől, *II. Tamás* érsektől. Ez, mielőtt az érseki székre lépett volna, székesfehérvári prépost volt (praepositus albensis), hol őt utólszor 1305. aug. 4. (feria 10. post festum Petri ad vincula) találjuk, és hol utódja *János* 1317. (u. o. 224), és pedig sept. 3. (u. o. 227) lép föl okmányilag. Ezen *Tamás* alkalmasint esztergami nagyprépost is volt, és ott okmányilag a következő években fordul elő: 1291. (u. o. VII, II, 119, 376), és pedig ezen év május 8. v. 31-től (ascens. domini), habár egy *László* még 1292 (u. o. VI. I. 210) aug. 11. (u. o. 233) előjön, vagy 1296. (u. o. VIII. III. 432.) april 28-tól (u. o. VII. II. 38) egész 1303. jun. 3-káig (u. o. VIII. I. 119), és hol *Theophylus dictus gyermek* már 1304 nov. 1. (u. o. VIII. I. 169) mint utódja megjelenik. Érsekké *Tamás*nak 1305. febr. 5-n kellett lennie (u. o. VIII, I, 182), mely napon még *Mihály* elődjét látjuk működésben, és 1305.

(u. o. 179) febr. 19-ke között (feria IV. ante festum Cathedra Petri), ha az oklevél kelte nem hibás, és *Mihály*ról nem csupán alkalmilag emlékszik meg, mert egy más okmány szerint ő már 1304. nov. 1. nem volt életben (u. o. 170). *Tamás* halála 1319. évbe, mely évben utolszor történik róla említés (*Schmitth* I, 252; *Pray* I, 167), esnék.

A mi az okmány kiállítóját illeti, ki nagyvárad püspök volt, az okmányban, mint 1320. (*Fejér* VIII, VII, 126), *Johanka* néven neveztetik, ennek ellenében más okmányokban és évkönyvekben majd *Ivanka*, *Iwanka*, *Juanka*, *Joanka* és *Johannes* néven címeztetik. Ezen nevek azonosak Jánossal (oroszúl Iwan), és Iwanka ugyane névnek leggyakrabban használt illyr formája (v. ö. *Schmitth* I, 262), némely középkori okmányok mindamellett különbséget látszanak tenni Iwanka és János között ¹⁾, ha talán ez nem csupán azért történt, hogy két egyforma nevű személy között különbség tétessék, s hogy az egyet *Iwankának* nevezték, míg másika *János* néven szólították *); olyformán mint a németeknél a *Johann* és *Hans* (épenúgy András és Endre, v. ö. *Fejér* VIII, III, 327.) — Legyen szabad *Iwankára* nézve is pár megjegyzést tennem.

I. *Imre* nagyvárad püspök 1317. nov. 14. halt meg (u. o. VII, IV, 173; IX, IV, 595), utódja a mi *Iwankánk* lett (u. o. VII, IV, 174; IX, IV, 596). Legelőször 1318. találtam őt okmányilag (u. o. VIII, II, 145; *Pray* II, 171; *Palma* II, 42; *Katona* I, 352, 355), ugyanis jan. 25. (u. o. 162) és mart. 14. (*Szeredai* Series Episc. Transsilvan. 67), legutolszor 1328. (*Fejér* VIII, I, 439; VIII, V, 183), és pedig jan. 27. (u. o. 273),

¹⁾ Úgymint: Johannes filius Ivance (*Fejér* VIII, IV, 115), 1294. Johannes et Gregorius filii Ivanka, comitis de Ewös (u. o. VII, II, 178; v. ö. Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. III, II. Tentamen Indicis diplomatici 76); 1296. (u. o. VII, IV, 236, Archiv. u. a. Tent. p. 78); 1335. és 1368. Johannes filius Ivance, Ivanka (u. o. VIII, IV, III, 314, 317, 348); 1348. relictia Johannis filii Iwanka (u. o. IX, I, 612); 1353. Johannes filius Iwanka de Somos (u. o. IX, II, 297); 1381. Johannes et Iwanka fratres filii Johannes (u. o. IX, V, 469, 517) stb.

*) Nem. Iván=Joannes Baptista.

Szerk.

febr. 25. (u. o. 278), mart. 9. (u. o. 286, VIII, VII, 214), apr. 21. (u. o. 267), máj. 3. (u. o. 290), máj. 10. (u. o. VIII, IV, 654) és nov. 17. napjain (u. o. VIII, III, 296); halála 1329. (u. o. VIII, IV, 173, 174; IX, IV, 595) következett be. Utódja, I. *András*, *Gúthkeledi Bátor*, még ugyanazon évben választatott meg (u. o. 173), és pedig jan. 20. előtt (u. o. IX, IV, 595; v. ö. VIII, VII, 222; *Schmitth* I, 264; *Pray* II, 172).

Munkácsról délre, nem messze a Tiszától fekszik *Nagy-Szöllős* mezővárosa, Ung vármegyének főhelye, melyet én azonosnak tartok a fentebbi okmányban előforduló *Zeuleus* helységgel, mely a nagyváradi egyházkerülethez tartozott (*Pray* II, 145), mi azonban hibás lehet, és melyet meg kell különböztetni azon *Nagy Szöllős*-től (*Seleus*), mely Vásárhelytől éjszakra fekszik és a veszprémi püspökséghez számíttatott (u. o. I, 270.) Egy *Zeuleus* nevű falut (villa), és egy hasonló nevű birtokot (terra, possessio) okmányilag a következő években találtam megemlítve: 1082. *Fejér* VI, II, 354, 356, 357; *Pray* I, 270), 1221 (VI, I, 299, 1301), 1266. (u. o. VI, II, 88; VII, V, 346), 1273. (u. o. V, II, 89), 1327. (u. o. VIII, III, 259), 1345. (u. o. IX, I, 322), 1360. (u. o. IX, VI, 114), 1361. (u. o. VIII, II, 326), 1378. (u. o. IX, V, 246); továbbá egy várat 1290. (u. o. VI, I, 69), egy szigetet (*Zeules*) 1322. (u. o. VIII, VII, 136) és polgárokat (*de Zeülös*) 1383. (u. o. Index 444). Talán ezután nevezték magokat az 1287. előforduló *Zeuleus*-i nemes urak (u. o. V, III, 386), kikről 1321. is van említés (u. o. VIII. VII, 136), és kikhez *Zeuleus*-i *Pálnak* fia *Mihály* is, ki 1376. jelenik meg, számítandó. — Hogy azon *Pál* *), ki 1338. mint *Zeuleus*-i (*Zelleus*, *Zellenus*, *Zeuleus*) plébános említettik (u. o. VIII, IV, 301, 302, 309; VIII, V, 246; IX, I, 260), hivatalbeli utódja volt az okmányban említett *Péternek*, még kikutatandó.

Ugacsa (*Ugusca*, *Ugocsa*, *Wgocs*, *Ugatsa* is), *Szöllős* közelében keresendő, hol az *Ugocsa*-i vagy *Ugocz*-i grófság a Tisza mellett, *Ugocsa* vármegye, van. Ugyanis a régi *Ugocs*

*) Egy *Tamás*, fia *Ugocsa*-i *Pálnak*, 1323-ban élt (*Fejér* VIII, II, 422).

várának voltak ott romjai, melytől aztán a megye nevét vette. Ezen vármegyéről, valamint az azt kormányzó főispánokról is, kikről egy hiányos jegyzék ismeretes (u. o. VIII, IV, 295), öltötte gyakran történik az okmányokban említés. Egy-e ez *Ugocscsal*? (Schwandtner I. 421). E vármegye 1262. említettik (*Fejér* VII, III, 46) stb.

III.

1324. 15. sept.

Nos Magister *Stephanus* filius *Pauly* Bani. Comes de *Zobolch*, et quatuor Judices de eodem damus pro memoria quod cum sabato proximo ante festum Natiuitatis virginis gloriose *Petrus* clericus de *semmen* personaliter coram nobis constitutus et causam quam in octauis Natiuitatis Beate virginis coram *Nicolaum* filium *Stephani* et *Paulum* filium *ebed* necnon *petrum* filium *Zalizta* moueri intendit *Johanni* dicto *Lengen* commisit exequendas ratum et firmum abituros quidquid per eundem ordinatum fuerit. Datum in *Kallo* die prenotato anno domini M^o CCC^o XX° quarto.

Ezen okmány, mely világos vonásokkal, vékony és keskeny hártján kelt, hátsó felén két (ha nem három) kerek, barna színű pecséttel volt megpecsételve, melyek közül a bal-felöli két keresztgerendát mutat czímerül, a viasz azonban már nagyobbbrészt lehullott. Az okmány írójának kezétől a hátsó felén ez áll megjegyezve: Procuratoria pro Johanne dicto Lengen, és alul No. 7. áll. Az okmányban előforduló Semmen hely nem Semjennek olvasandó-e? (v. ö. feljebb.)

István mester, *szabolcsi* főispán hivatalbeli utódja lehetett az 1317. (*Fejér* VIII, II, 52, 98, 101) és 1322. (u. o. 394, v. ö. 328, a hol szatmári főispánnak is neveztetik) előforduló *Dausa* (Dózsa) ispánnak, ki akkor erdélyi vajda és egyszer-smind 1326. *bihari* *) főispán is volt (u. o. 286), ha ugyan még 1324 nem halt meg (u. o. 512), mindamellett 1325. egy *Jakab* mester mint *Szabolcsi* főispán (u. o. 677), fia a volt ná-

*) Bihar pusztavár, Bihar megyében, Nagyváradtól éjszakra. *Benedek* (1203) az országnádor *bihari* főispán volt (*Fejér* IX, VII, 642).

dornak *Dausának*, ki még 1335. élt (u. o. VIII, IV, 134). *István* mint alispán, 1325. (u. o. VIII, I, 647, 677), 1330 és 1331. is (u. o. VIII, III, 504, 575) fordul elő, ámbár e hivatallal 1330. (u. o. 504), 1331. (u. o. 575) és 1334. (u. o.) egy *Olivér* mestert látunk fölruházva, ki 1336, 1338, 1342, 1349, 1353 és 1356. országbírája volt. A fentebb említett *Istvánnak* atyja, *Pál* bán, semmi esetre sem egy a már egyszer említett hasonló nevű macsói bánnal. Egy *Pál* bán, fia *István* bánnak, ki 1283. élt (u. o. VIII, III, 178), apja lehetett a mi *Istvánunknak*, mindamellett nem egy azon *Pál* gróffal, *Pál Horvát* bán fiával, ki 1283. említették (u. o. VIII, II, 381), már 1293. 1314. (u. o. VII, IV, 226, 228) és 1318. (Allgem. Welthist. XLIX^c 252), mint Banus Maritimus, *brebíri* ¹⁾ gróf jön elő. Egyébiránt egy *István*, Bosnia bánja, 1345-ben élt (*Schwandtner* I, 221; Allg. Welthist. XLIX^c 508, 510), ki 1357-ben halt meg (Allg. Welthist. XLIX^c 312).

Ha e név: *Ebed*, családnév lenne (itt tehát de Ebed) megjegyzem, hogy egy ily nevű hely, valószínűleg nem, messze Esztergamtól, 1337-ben (*Fejér* VIII, IV, 283) okmányokban említették; egy hasonló nevű birtok (possessio) pedig 1229. (u. o. VII, I, 223), 1285. (u. o. V, III, 314) és 1334. (u. o. IX, V, 273) jön elő. *Ebednek* fiai *Rajnáld* és *Ják* testvérek (filii Ebed), kik a *Ják* (Jaak) nemzetséghez tartoztak, okmányokban 1262-től (u. o. VII, I, 321) egész 1302-ig (u. o. VIII, I, 112, 141) fordulnak elő. *Pál*, fia lehetett ezen testvérek egyikének.

¹⁾ Egy *Gregorius brebíri* gróf 1298-ban élt (*Schwandtner* I, 763), talán egy Georgiussal, mert egy ilyen és *Mladin* 1293. testvérei voltak *II. Pálnak*, ki magát pecsétjén tragúri grófnak (Comes Tragurien-sis) nevezte. *György* 1347. jul. 3. a *Zríni* grófságot kapta (*Fejér* VII, IV, 228), ha nem 1357-ben (Allg. Welthist. XLIX^b 513), hol *Mladin* legifjabbik fia *Pál* kapta volna e grófságot. Egyébiránt hogy *I. Pálnak* még egy *Gregorius* fia is volt, kiről 1292. van említés (u. o. 500), és ki 1298. a sebenicói püspökséget alapította volna (u. o. 501), mások szerint az áll, hogy ezen *Gregor I. Pálnak* dalmát bánnak testvére volt (v. ö. *Gebhardi* Gesch. von Dalmatien 105; *Schimke* Gesch. von Bosnien 66.) Atyjuk *István* (Stepko) *Subics* volt, ki 1284. említették (Allg. Welthist. XLIX^c 500).

Zalizta alatt talán *Szeliszye* értendő Huszt mellett, Marmaros vármegyében; egyébiránt Borsodban is van Aszalótól nyugatra egy *Zsilic* nevű helység.

Szabolcs vármegye, nevét az ott létezett régi vártól vette, melyről 1275. is van említés (u. o. V, II, 262); de már 1021. (u. o. VII, III, 12) is.

IV.

1325. 4. máj.

Nos quatuor Judices nobilium prouincie de *Zobolch* damus pro memoria, quod cum instigante dyabolo humani generis inimico per *Johannem* filium *Stephani de Seníen Symok* seruientem magistri *Stephani* filij *Pauli* Bani vicecomitis de *Zobolch*. viam vniuerse carnis ingredi contigisset. eandem per compositionem proborum virorum idem *Johannes* filius *Stephani* vnacum iobagionibus suis. *Petro* scilicet dicto *Zekul* et *Markus* filio *Chene* et alijs quibuslibet iobagionibus suis. cum eodem magistro *Stephano* in talem pacis deuenerunt vnionem, quod idem *Johannes* predicto magistro *Stephano* sedecim marcas partim in denariis partim vero in extimacione condigna, in terminis infra scriptis soluere tenetur coram nobis, videlicet sex marcas in uigilia Penthecostes. quinque marcas sabbato proximo post octauas beati Jacobi apostoli. residuas vero quinque marcas sabbato proximo post octauas Assumpcionis beate virginis tali vinculo mediante quod si primam solutionem omitteret in soluendo, iuditio subiacebit, si vero secundam, penam dupli incursum, si autem terciam omittet pecuniam prius persolutam. premissis enim solutionibus debito more completis. idem magister *Stephanus* litteras suas expeditorias sigillo suo consignatas. ipsi magistro *Johanni* et iobagionibus suis predictis emanare facere se assumpsit. Datum in *Kallo* sabbato proximo post octauas beati Georgij martiris, in Anno domini M^o CCC^o XX^{mo} quinto.

Ezen okmány, mely keskeny pergamenszeletre finoman és csinosan íratott, egy hibás másolat után már megjelent Fejéernél (VIII, II, 647—648). A hátsó félre nyomott pecsétviaszból többé mi sem látható, de a következő szavak olvas-

hatók az író kezétől: *Composicionalis pro magistro Stephano filio Pauli Bani contra magistrum Johannem dictum Lengen super interfectione seruienti (sic) eiusdem talimodo quod dominus (?) Johannes sedecim marcas debet persolvere in tribus terminis intropositis scilicet sex marcas in vigilia Pentecostes. secundam (?) sabbato proximo post octauas beati Jacobi, terciam post octauas assumptionis beate virginis Sabbato proximo.* Továbbá egy tizenhétadik századbéli kéztől: *accorda super interempto servitore Magistri Stephani filij Pauli Bani vice Comititis de Zobolch, per Stephan de Semjenj quasdaram (?) in 16 Marcis. 1325,* és ez alatt: *Sam. Székely de Doba mp. 1829, oldalt No. 22.*

Egy *Péter, Zekul* *) névvel 1323. mint pap (*Fejér* VIII, II, 495^a) jelenik meg, s valószínűleg ugyanaz lesz, kivel 1330. mart. 31. mint pozsonyi esperessel találkozunk (u. o. VIII, III, 490), bizonyosan azon időben, midőn ott longobárd Jakab Piacenzából, prépost volt (v. ö. *Pray* II, 294), ki ezután nem sokára csanádi püspök lett, és 1343. ugyane minőségben Zágrábba tétetett által, hol 1349. oct. 16. meghalt (u. o. II, 345; *Kercselich* Histor. Zagrab. I, 128). Egy *Zekul Péter* serviens 1326. (u. o. VIII, III, 170; VIII, IV, 644) élt; egy ily nevű birtok 1330. (u. o. VIII, III, 504) és 1379-ben (u. o. X, I, 359?) egy *Zakal* nevű birtok pedig 1344. (u. o. IX, I, 237) van említve; egy *Zokoli Marcell* 1289. (u. o. V, III, 473) jelenik meg; egy *Zekel János* 1445. (*Schwandtner* I, 326, 329); egy *Zekel Tamás*, igazabban Szentgyörgyi Zekely 1452-től (u. o. I, 337) 1361-ig (*Kaprinai* II, 108, 478) vrányai perjel volt, és 1352. is előfordul (*Fejér* IX, II, 194), haugyan ez év nem 1452-nek olvasandó, miután akkor *Cornuti Baudonus* egész 1340-ig (*Fuchshoffer* II, 202, 232 *Fejér* IX, IV, 254) volt ezen méltósággal felruházva. Felemlitém még, hogy Zemplén megyében is volt egy kerület (terra) melyet *Tochol*-nak (1289) nevezték (*Fejér* VII, III, 93), valamint egy nemzetség

*) Egy *Zebul Péter* 1335. fordul elő mint budai kanonok (*Fejér* VIII, IV, 120); egy *Zekell Jakab* 1494. élt (*Ratkay* Memor. regg. Dalm. 102.)

is, mely magát *Thekele*, *Tekula* és *Thekus*-nak írta (u. o. VIII, I, 382, 478; VIII, IV, 531; IX, VI, 299, 300; IX, VIII, 551), mely nemzetség sok részre oszlott (u. o. VIII, IV, 256, 258). Azon nemzetség, mely magát *Jekul*, *Jekkel*-nek írta, különbözik talán ettől? 1274-ben egy Tubal (Tubul) vár fordul elő (u. o. V, II, 239 *).

Chena helyett talán *Thena* lenne olvasandó?

Az ezen okmányokban, valamint a következőkben is előforduló *jobbágy* megnevezés (Jobagiones, Jobbagiones, Jobbaki-ones, Jobbak) számtalan régibb magyar okmányokban található. Legelőször egy 1055-ben kelt okmányban (u. o. VII, V, 40) találtam azt, azután 1082. (u. o. VI, I, 350, 351, 354, 355, 358; *Pray* I, 265, 1105. (*Horvát István* : Croatien 55), 1111. (u. o. VII, IV, 59), 1125. (u. o. 60, 271; v. ö. VII, V, 122), 1161. (*Schmitth* I, 79), 1163. (*Kercselich* I, 76) stb. A *jobbágy* szót a szókönyvek szolgál, alattvaló, paraszt, subditus, servus szókkal magyarázzák, ezt pedig *jobbágyú* : királyszolga, nemesember, mágnás szókkal. A magyar rendek ugyanis osztályozva voltak, s köztük a nádor foglalta el az első helyet, azután rang szerint következtek a különféle országos és udvari méltóságok le a parasztig (v. ö. *Benkő* Milkovia I, 63, 64). A *jobbágyok* ismét két osztályra oszlottak, *közönségesekre*, és a *király jobbágyaira* (regis seu castri); amazok tulajdonkép parasztok voltak (rustici, rusticolae, agricolae, paraszt, örökös jobbágy), és várörök is, éppen úgy mint a németeknél a középkorban az úgynevezett *Burgmann* (castrensis) voltak, ugyanis oly emberek, kik azért, hogy havi szolgálatokban részt vettek, olykor az udvarnál szolgáltak, és valamely várat védelmeztek, bizonyos díjt, nevezetesen a vár közelében fekvő birtokot, kaptak (v. ö. *Palma* I, 82). A királyi jobbágyoknak magasabb rangjuk volt; királyi zsellérek, hűbéresek, országbáróknak, servientes regis, nobileseknek (u. o. I, 137) nevez-

*) E név felderítésére csak annak helyes magyar olvasása kell : Székely, Székely, azaz a székely földről való (maga v. őse). Egyebekben kívül e hely is mutatja, mely nehéz az illető nyelvet és erkölcsöket nem ismerőnek a legnagyobb szorgalom mellett is néha meddő kombinációkba nem tévednie.

tettek. Egy Jobbágyi nevű helység Váctól keletre fekszik; Jobbágyfalva Zereda mellett Marmarosban (*Benkő* I, 166, 170), és Jobbágytelke éjszakkeletre Maros-Vásárhelytől Erdélyben; mindezen helyek a jobbágy szótól vették eredetüket. Egyébiránt a *Jobbágy* szó még paizshordozót, fegyvernököket is jelent (Allgem. Welthist. XLIX^c 514).

V.

1341.

Nos *Wyllermus Drugeth* Palatinus et *Judex Comanorum* memorie commendantes, tenore presentium significamus, quibus expedit vniuersis, quod cum iuxta priorum litterarum nostrarum continenciam, modum et formam nostre judicarie deliberacionis significantium, *Thomas de Wiry* sexto se hominibus sibi similibus se iunctus (?) in octauis festi sancti Jacobi apostoli coram Conuentu de *Lelez*, contra *Paulum* dictum *Heranth*, Jobagionem *Stephani de Mogh* super eo quod ipse feria Sexta proxima post festum sancti Mychaelis Archangeli. cuius iam tertia aduenerit reuolutio annualis quinque boues ipsius *Pauli* septem marcatas (? marcas) valituros, de grege in eadem possessione *Mogh*, per *Petrum Sclavum* et *Stephanum* dictum *Fekethe* famulos suos, et *Johannem* Jobagionem subtrahy non feceret de dicta possessione *Wiry* exeundo et ad eandem redeundo vero quod idem *Paulus* propter subtractionem dictorum bouum arare non potuisset quatuor marcarum dampna passus non extiterit, et in premissis aquisionibus eiusdem penitus innocent fuerit et immunis, sacramentum prestare, et fidem (?) ipsius in litteris dicti Conuentus, octauo die depositionis eiusdem, nobis reportare debuisset, tandem ipso termino reportationis fieri (?) dicti Juramente adueniente prefatus *Thomas de Wiry* ad nostram personaliter accedens presenciam, litteras iamdicti Conuentus nobis presentauit, in quarum tenoribus predictum *Thomam de Wiri*, contra annotatum *Paulum* filium *Heranth*, prescriptum Juramentum suum, super premissis die et loco supradictis, rite et legitime deposuisse vidimus manifeste, propter quod eundem *Thomam* super premissis aquisionibus ipsius *Pauli* decreuimus fore expeditum et per

omnia absolutum Testimonio et vigore presentium litterarum,
Datum *Morysio* tercio die reportationis fieri (?) premissorum,
Anno domini M^o ecc^{mo} xl^{mo} primo.

Ezen okmány, mely egy hártyaszeletre finomúl iratott, hátsó felén fejér viaszra nyomott, nagy kerek pecséttel volt ellátva, ez azonban leesett; hátsó felén ez áll: Nro 3. és e szó: Expeditoria.

Drugeth Vilmos nádor, egyszersmind a kúnok birája, valamint két hivatalbeli elődje *Fülöp* 1321-től (*Fejér* VIII, II, 315) 1327-ig (u. o. 188, 190; IX, VI, 82), ki 1328. (u. o. 275), és 1331. is (u. o. VIII, VII, 232) említettetik, jöllehet 1327. (u. o. VIII, II, 192, 210, 223, 231; *Kercselich* I, 126) és 1328. (u. o. 267, 273) e hivatal megürültnek van említve és *János*, ki 1328. (VIII, II, 296), 1329. (u. o. VIII, III, 248, 352, 366, 486; VIII, V, 191; VIII, VI, 113; *Schmitth* I, 260, 264), 1330. (u. o. VIII, III, 431, 433, 437, 444; VIII, VII, 173; *Schmitth* I, 264), 1331. (u. o. VIII, V, 200, 204; VIII, VI, 119), 1332. (u. o. VIII, III, 590) és 1333. máj. 6. (u. o. 685, 696) említettetik, a *Homonnai* igen tekintélyes nemzetségből való (*Koracsich* I, 108), mely Olaszországból származott be (innen a Gallus melléknév). *Homonna* helysége Zemplén megyében a Laborca mellett fekszik. *Vilmos* bizonyára fia volt *János*-nak; egy testvére is volt, *Miklós* (Niko, Nyiko, Niconus (*Schwandtner* I, 230, 232); jelesül volt ő szépesi gróf (comes scepusiensis), abauji főispán, 1330-ban mint nádor lép föl (*Fuchshoffer* I, 179; *Fejér* VIII, III, 506, 512), és 1331-ben (*Fejér* VIII, III, 562), sőt már 1328. (u. o. 336), mi azonban talán hibásan van, miután egy *Dionys* (de szintén bizonyosan hibásan) 1330. említettetik (*Palma* II, 53), és *Drugeth János* még 1333. említettetik. Ha pedig *Vilmos* épen 1309-re fordul elő nádornak (*Fejér* VIII, I, 344), úgy az évszámban hibának kell lenni (1339 helyett), mert akkor *Kupasz* (Kopasz) a *Borsa* nemzetségből, ki 1306. (u. o. VIII, VII, 267) és 1313. (u. o. VIII, I, 493) fordul elő s még 1317. élt (u. o. VIII, II, 82), és *István*, *Irenäus* bán fia, az *Akus* nemzetségből 1315. (u. o. VIII, I, 564, 582; VIII, VI, 34); úgy *Omode*, kit 1309. mint nádort találunk (u. o. 334, 382, 389).

Vilmos mint nádor legelőször 1334. jun. 2. lép föl (u. o. VIII, III, 725; *Schmitth* I, 287), azután 1335. és 1339.; 1340. egy *Péter* és *Miklós*-sal, *Gileb* fiával, találkozunk (u. o. VIII, IV, 479, 476); de 1341 és 1342. ismét *Vilmossal* (u. o. 617, 618, 642, 643; *Palma* II, 74; *Schwandtner* I, 216). Ezen évi sept. 10. előtt azonban meg kellett halnia, miután 1343. neje *Mária* mint özvegy említettik (u. o. IX, VIII, 71, 72). *Mária* 1348 és 1349. még életben volt (u. o. IX, I, 634, 635, 643), 1353. azonban már nem (u. o. IX, II, 340).

A fentebbi okmányban említett *Byri Tamás* (Byr, Biry, Birii) egy bizonyos Jánosnak fia, okmányilag már 1325. lép föl, testvérével *Fábián*-nal (u. o. VIII, VI, 87), 1342. *Dedaachi András* leányával *Klárával* kelt egybe (u. o. VIII, IV, 617); 1344. (u. o. IX, I, 264, 265), 1347-diki okmányokban (u. o. 546, 547) is előfordúl. *Erzsébet*, *Byri Miklós* leánya, *Káldi Páris* fiának, *Egyed* mesternek neje, 1311. alkotott végrendeletet (u. o. VIII, V, 176).

Bolizló váci püspök 1188-tól fogva, (u. o. II, 245; *Pray* I, 340; *Schmitth* I, 97), nem pedig 1181-től, miután előde *Jób* még 1183. okmányokban előjön (*Fejér* VII, II, 271; *Pray* I, 340), egész 1212 vagy 1214-ig (u. o. III, I, 123, 125, 153, 154; *Kaprinai* II, 195), vagy épen 1221-ig (u. o. VII, II, 271), bár utódja *Jakab* már 1212-ben (u. o. III, I, 148) és 1214-ben (u. o. 163; VII, I, 192; VII, III, 191) lép föl s az akkori magyar királynéval alapította 1212. (*Engel* I, 217) vagy 1214-ben (*Fejér* VII, II, 324, v. ö. *Kaprinai* II, 195) a Zemplénben fekvő szent-kereszt kolostort *Leleszen*, prämontrai szerzetesek számára (*Fuchshoffer* II, 46), mely kolostor prépostok által kormányoztatott, miről (legalább mi kormányzatok idejét illeti) egy nem egészen pontos jegyzékünk van (*Pray* I, 35). A fentebbi okmány költekor e kolostor prépostja *I. Balázs*, *Erzsébet* királynő káplánja, volt. E férfit okmányokban először 1334. (*Fejér* VIII, III, 731, 734), utólszor 1348. jul. 31. (u. o. IX, I, 583) találtam. 1339-ben ottani prépostnak *Balázs* nevezetik (u. o. VIII, IV, 423), mely név bizonyosan vagy rosszúl írva, vagy rosszúl nyomtatva

van. A kegyúri jogot a leleszi konvent felett Ubal fent említett fiai gyakorolták. *)

A *Mogh* név különböző lesz a *Mochk*, *Muchk* nevektől. Egy *Moghi Domokos* úgy látszik 1213. élt (*Pray* II, 50.), egy comes *Mochk*, *Mouchk* *Lukács* fia, 1340. élt (*Fejér* VIII, VI, 176, 177), 1353. is; mely évben ő *Lukács* unokájának mondatik, és hogy három testvére *Miklós*, *Tamás* és *László* is lett volna (u. o. IX, VI, 60, 61); egy *Domonkos*, *Hacsi Mochk* fia, 1374. jelenik meg (u. o. IX, IV. 648); *Klára*, *Fülöp* fiának, *Jánosnak* leánya, 1376. *Machk* fiának *Lászlónak* neje volt (u. o. IX, I, 146); 1380. egy *Pál* dictus *Moch* fordul elő mint nagyváradi polgár (u. o. IX. VI, 242.)

A *Sclarus* név itt családi nevet fog jelenteni. Ez esetben következő egyének tartoznának e nemességhez: *Sclauus Lőrinc* 1342-ben (*Schwandtner* I, 208); egy *Miklós* mester *Lőrinc* mester fia, ki 1349-ben neveztetik (*Fejér* IX, I, 652), és *Leukus* mester, asztalnok és pobárnok, a meghalt *Lőrinc* mester fia, valamint *Leukus Jakab* fia 1357. (IX, II, 592).

Az okmány kiállítása helyét illetőleg megjegyzem, hogy *Csanád* a Maros mellett, régenten *Morissina*, Urbs Morisena néven neveztetett (*Engel* I, 73), alkalmasint ugyanaz, melynek neve *Marusium*, *Moriseum*, *Morosium* volt, ha emez talán nem Erdélyben *Maros-Újvár*-ban keresendő, miután 1296-ban *Moriseumnak* neveztetik (*Fejér* VI, II, 50; *Katona* VI, 1152; *Szeredai* 32; v. ö. Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde III, III. Tentamen 78), de 1291. *Moriseumnak* (*Schuller* Archiv I, I, 68. v. ö. Archiv des Vereins m. h. 74), 1313. *Morosiumnak* iratik (*Fejér* VIII, I, 524); épen így jön elő 1341-ben is (u. o. VIII. II. 336.), de 1694. mint *Marusium* (*Kemény* Notitia II, 41). Mint én gondolom, e helység a Maros folyó mentében keresendő; egy ily nevű helység Besztercétől éjszakkeletre fekszik a Maros mellett, Maros-Vasárhely; egy Nagy-Maros a bal, és Maróth a jobb partján a Dunának Esztergam mellett; Aranyos-Maróth (Moravetz, Morawtze) Barsban a Zsitva mellett. Egy

*) Leleszre nézve teljesb ismereteket l. *Mayer Károlynál* az Új M. Muz. 1859. I. 170—4 ll. Szerk.

1324. máj. 22. kelt okmányban e szavak fordulnak elő : Civitatem Nostram teutonice *Neustat*, hungarice *Maros vocatam* (*Fejér* VIII, II, 514). Meg kell különböztetnünk e nevet egy más helységnek nevéől, mely (mint Maramwrissium, Maramossium, Maromarusium) 1272-ben, (u. o. V, I, 211; V, II, 100) és 1329-ben (u. o. VIII, III, 351) hozatik föl.

VI.

1377.

Nos *lodouicus* dei gracia Rex *Hungarie Polonie Dalmatie* etc. *Memorie commendamus*, quod nos propter fidelitates et seruicia fidelis nostri dilecti magistri *Benedicti* filij *Pauli* filij *Heem* quondam *Bulgarie* Bani nobis locis et temporibus opportunis exhibita, specialiter pro morte olim magistri *Petri* fratris sui, qui in expeditione nostra contra *olachos Transalpinos* dudum nobis infideles mota, nostris in servicijs vitam finivit occisus temporalem promisimus eidem et presentibus promittimus de possessionibus primitus per decessum alicuius hominis nobilis sine herede sexus masculini in regno nostro decedentis nostre collacioni de Jure spectantibus pre alijs nostris promissionibus quibusuis factis, gratiose providere, harum sub secreti nostri sigilli testimonio literarum, datum *Zoly* feria sexta proxima ante festum Omnium sanctorum, anno domini M^{mo} ccc^{mo} lxx^{mo} septimo.

Ezen, hártýára olvashatólag írt okmányon egy rajta keresztülhúzott szalagon, kis, kerek és vörös vizsba nyomott pecsét volt, mely már lehullott. A pecsét alatt e szók olvashatók: S. Petri Bani; a hátsó félen áll: No. 4.

Benelek, *Heem* fiának *Pálnak* fia igen mozgalmas életet élt, s a király részéről nagy bizalommal tisztelteték meg. A lovagrendhez tartozott, 1345. lép föl (*Schwandtner* I, 234), 1357. parancsnok volt Olaszországban. (Allg. Welthist. XLIX^b 518; *Palma* II, 100), 1363, 1364. és 65-ben pozsonyi gróf (*Fejér* IX, III, 348, 389, 468; *Schmitth* I, 312) 1368, 1369, 1371 és 1372. bolgár bán (u. o. IX, IV, 120, 173, 320, 340; IX, VI, 303; Allg. Welthist. XLIX^c 5), 1374. már nem volt az (u. o. IX, IV, 567), 1379 és 80-ban ismét pozsonyi gróf (u. o. IX, V, 311, 317, 320, 323, 370, 376, 379; *Schmitth* I,

332), ez időben hallhatott meg, mert 1380-ban e hely nem volt elfoglalva (u. o. 390), és 1381. már *Zeechi Miklós* jön ily minőségben elő (u. o. 459). Pozsonyi grófokul következő személyeket találunk: 1368-ban egy *Miklós* mestert, *Lukácsnak* (Leukus de Challoköz) fiát (u. o. IX, V, 147), 1373. egy *Mihált*, kit *Heem*-nek hívtak (u. o. 490), 1346. *Garai Miklós* nádort (u. o. X, VI, 88), 1378 és 1380-ban e hely meg volt ürülve. Talán ezen *Heem* ugyanezen *Heym* gróf, ki már 1289. említették (u. o. V, III, 473), vagy pedig az évszám lesz elhibázva, mert 1380-ban egy *Demeter* mester, *Heim* fia, jelenik meg mint pozsonyi gróf (u. o. IX, V, 394)?

Az okmányokban használt *oláh* (olachi v. ö. Allg. Welthist. XLIX^b 528) névvel a magyarok különben az olaszokat hívják, a moldvaiak, oláhok ellenben *oulach*-nak neveztetnek (u. o. XLIX^d 35, 159, 164; Kogalnitschan I. 14); itt azonban (miután a Transalpinae szó van melléknévül használva) az oláhok érhetnek (u. o. XLIX^a 463; v. ö. *Fejér* VII, V. praef. VI.). Okmányokban *olách* néven neveztetnek (olachi), például: 1263 (*Fejér* VII, V, 332, 333), 1291. (u. o. VI, I, 118). *Lajos* király 1368-ban 1370-ig tartott hadjáratot kezdett meg (Allg. Welthist. XLIX^a 462 és XLIX^c 319; *Palma* II, 93), mivel az oláh vajda Wlad, Wlako, Layk, Bessarab melléknévezetettel, (1360 + 1373 körül) Sándor vajda fia, 1367. hűbérnökségét le akarta rázni (u. o.). Ha azonban itt nem a bolgárok elleni hadjáratra volna vonatkozás, úgy tán arra, mely 1365-től 1366-ig tartott (u. o. 460, 461; v. ö. *Palma* II, 95).

Az okmány kiállítása helye *Zólyom* lehetett (v. ö. *Fejér* IX, V, 591), hol ugyanazon év febr. 18. (u. o. IX, VII, 383), sept. 19. (u. o. IX, V, 100), oct. 27. (u. o. 165) és nov. 11. (u. o. 183) szintén okmányok bocsáttattak ki, nem szólván itt azokról, mik ugyanitt más években jöttek ki.

A kibocsátás napja okt. 26. (lehetett, ha azonban a feria sexta itt a rendes pénteket jelenti, akkor october harmincadika volna.

VII.

6. oktb. (?)

Nos *Nicolaus de Gara* regni Hungarie Palatinus et Judex *Comanorum* damus pro memoria quod instrumentales exhibiciones quas *Nicolaus* filius *Jacobi de Kys anarch* personaliter astans ac *Petrus* filius *Ladislai* et *Stanizlaus* filius *dominici Nicolaus Stephanus Thomas* et *Joannes* filij dicti *Ladislai de Noganarch* pro quibus *Anthoni*us paruus cum procuratoriis literis Conuentus de *lelez* comparuit iuxta continenciam priorum literarum nostrarum in octauis festi beati Mychaelis archangeli suprafatis in quibusdam literis nostris adiudicatoriis contentis contra sese facere tenebantur coram nobis de regio literario mandato productisque presentibus nobis personaliter inmitto (?) ad octauas diei mediiquadragesime nunc venturas duximus prorogandas Datum in *Wyssegrad* octauo die termini prenotati anno domini M^{mo} ccc^o lxx^{mo} nono.

Ezen okmány, mely fejér papíron igen olvashatólag volt írva, hátsó felén fejér viaszba nyomott pecséttel volt el látva, mely azonban most már leesett. Ugyanitt olvasható az okmány írójának kezétől: Pro Petro filio Ladislai et aliis... de Noganarch contra Nicolaum filium Jacobi de Kisanarch ad octauas diei me diiquadragesime prorogate, és egy XVIII. századbeli kéztől: Nicolaus de Gara Palatinus causam Petri de Nagy Anarch contra Nicolaum de Kis Anarch differt ad mediam quadragesimam Anno 1379, oldalt ez: No. 11. Lra. M., maga az okmány alatt áll: Samuelis Székely de Doba mp. Vaja 26. May 1723.

Kora legnevezetesebb férfiai közé tartozott *Garai Miklós*, macsóiban, később nádor, ki 1386. fivérével *Jánossal* Diakovár mellett lefejeztetett (*Schmitt* II, 6 és I, 359 szerint 1387-ben; *Kelemen* Hist. Juris Hung. privati I, 158; Allg. Welthist. XLIX^b 339). Ez bizonyynyal nem azon *Miklós*, kinek atyja *András* 1356: már nem élt (*Fejér* IX, II, 520), mert különben még egy testvérének, *Pálnak* kellett volna lenni. *Miklós* (1359 és 1368 között) *Ilonával*, Lázár szerb zsupán († jun. 15. 1389) és neje *Milica* († 11. nov. 1405 v. 1406) leányával kelt egybe.

Ez az *Ilona* férje halála után, *Sandolja Chanichia* chelmi vajdához ment volna férjhez (Allg. Welthist. XLIXe 332). *Miklós*nak egyébiránt ez az *Ilona* már második neje lehetett, miután *Miklós* két fia: *Miklós* és *János* atyjok halála után mindjárt hivatalokban jelennek meg.

A *Garai* nemzetség hihetőleg *Garából* származott, mely *Valkó* vármegyében feküdt (*Kaprinai* II. 171, Allg. Welthist. XLIXe 248, 255; *Kelemen* I, 158), és pedig a *Drusma* (Dorozsma) nemzetségből. Már *Béla* király ajándékozta kardvivőjének *Drusma* nemzetségbeli *János* grófnak és fiának *István* mesternek 1269. áprilisben *Garát*: quandam villam *Gara* nuncupatam in Comitatu de Wlco existentem (*Fejér* VII, III, 64); ugyanezen *István* 1299-ben is említettik. Miután *Gara* helysége *Diakovár* mellett (*Diakovár* és *Jakovár* is) volt (*Kelemen* I, 158), a megye nevét talán *Valpónak* kellene olvasni *Valkó* helyett (v. ö. Allg. Welthist. XLIX^b 248, 255; *Fusztay* I, 169). Egy *Gara* nevű birtok (possessio) 1283. említettik (*Fejér* V, III, 151), egy falu 1293-ban (u. o. VI, I, 279), egy mezőváros 1380. u. o. IX, VII, 485), egy *Gara* grófság (comitatus de Gora) 1357-ben (u. o. IX, II, 605); különben van *Gara* helység *Szabadkától* nyugatra, *Bajától* délre, a *Duna* bal partján is.

A *macsói* bánság (*Machow*), valamint a már most nem létező hasonló nevű vár, melytől a bánság nevét vette, *Szervia* északi részében volt, nem messze *Nándorfehérvártól* (Allg. Welthist. XLIX^c 165, 227; *Schmitth* 61), mások szerint azonban aligha helyesen *Horvátországban*, ott, hol most *Machowo* van, *Zágráb* megyében a *Lónya* és *Száva* között, nem messze *Petrinia Koszanicától* (*Engel* I, 281), valószínűleg azért, hogy ott volt *Gara* vára. *Macsó* vára fel van említve különben 1319-ben (u. o. XLIX^c 252), 1426-ban még létezett is (u. o. 371).

Hogy ki volt légyen első *macsói* bán, kikutatnom nem sikerült, mindazáltal ilyen minőségben egy *Ratiszló* jelenik meg 1259 és 1260. (u. o. XLIX^d 146, 416, 424), ki 1262. halt meg (u. o. XLIX^c 228), és két fiai, *Mihály* és *Béla*, követték, kik közül az első 1264. a nemzetségből eltűnik (u. o.

229), ha ugyan 1272. mindketten nem gyitkoltattak meg (*Schimek* 61). Ezek után 1273. egy *János* jön elő (*Palma* I, 60; *Schmitth* I, 189). Később (1318 előtt v. ö. Allg. Welthist. XLIX^c 252) Magyarország elveszté a macsói bánságot, de I. *Lajos* király ezt (1359 körül) ismét az országhoz csatolta (u. o. 314). 1422-től a bánok sora tökéletesen ismeretes. Ha e sort átnézzük, lelünk egy *Lackfi Andrást* (filius Laczk, ki 1345. erdélyi vajda is volt), 1354. okmányilag utólszor (*Fejér* IX, II, 311, 312, 321), bár mások szerint ő e czímet még 1356. is viselte (u. o. 483). Ezután *Garai Miklós* lett bán, kit e hivatalban 1354-től (u. o. 367) 1373-ig látunk *). Őt követte *Horváth János*, kit már 1376. jan. 25. találunk (u. o. IX, V. 85). *Miklósunk* ez után lehetett nádorrá. Elődje *Imre* 1375. apr. 5. még ily minőségben fordul elő (u. o. 37. v. ö. 74, 77 és IX, VI, 187, 188), sőt még 1376-ban is meg van említve (u. o. IX, VI, 188, 201), bár 1375. oct. 6-án e méltóság megürültnek mondatik, (u. o. IX, V, 78). *Miklós* 1374. még nem igen lehetett nádor (u. o. 145, 224), de 1376. jan. 25., mart. 8., jun. 16. és 21., aug. 2. mint olyan lép föl (u. o. 84, 95, 100, 121, 145; VII, III, 135; VII, IV, 230; IX, VI, 85), és e hivatalt még 1385. birta (u. o. X, I, 260; *Palma* II, 153; v. ö. *Kelemen* I, 156. — Mások szerint még 1386. is nádor volt (*Palma* II, 158, v. ö. 154, 156; *Schmitth* 87; *Kercselich* I, 141), a mint csakugyan már 1356. *Zeechi Miklós* mint utódja említetik (u. o. 325), 1376. *Garai Miklós* pozsonyi gróf is volt (u. o. IX, VI, 85).

Anarcs nevű helyet egyet talállok Szabolcsban.

Wissegrád több van; egy Szerviaiban, egy Prága mellett, egy Vyszogrod Lengyelországban a Vízla mellett,

*) Egy MCCCLXXIV. Non. Janrban (*Fejér* IX, IV, 564; IX, VII, 588) kelt okmányban e szám IV, a hó napjához számítandó, és — így ez nem jan. 5-én 1374, hanem jan. 2-án 1370-ben állítatott ki (v. ö. *Schmitth* I, 325). Ha egyébiránt *Gara Miklós* már nov. 3-kán 1350-ben lett volna nádorrá (*Fejér* IX, I, 490), akkor helyette szükségképp *Konth Miklós* olvasandó, kit akkor mint nádort okmányokban többször találunk.

egy más Kis-Lengyelországban Volhyniában. A fenn említett helység Szerviaiban a Drinna folyó mellett van, okmányok szerint Visokónak is hivatott, és annyit jelent mint magas hely (Allg. Welthist. XLIX^c 166), különben a nyugati Poroszországban fekvő Grosz-Wissok lengyelül szintén Wysokának neveztetik. Itt azonban tisztán ama királyi *Visegrád* (német. Plindenburg v. ö. *Pusztay* I, 176) értetik a Duna jobb partján. A többi közt kibocsáttattak ottan okmányok 1323. (*Kaprinai* II, 256), 1329 (*Fejér* VIII, III, 359) és 1338. (u. o. VIII, IV, 62; VIII, VII, 318). Ugyanott volt egy Szent-Andrásnak szentelt bencés kolostor is, mely a veszprémi egyházkerülethez tartozott, s mely 1035 körül alapíttatott (*Fuchshoffer* I, 122). Apátjai közül én egy *Dánielt* 1338 — (*Fejér* VIII, IV, 337) 1352-ig (u. o. IX, II, 181, 182), egy *Ottót* 1358 (u. o. X, I, 459), egy *Miklóst* 1372. (u. o. IX, IV, 417; *Fuchshoffer* I, 123) és egy *Lászlót* 1398. (u. o. X, I, 371) találtam okmányokban.

Az okmány kiállításának idejében *Palócz Domonkos* volt a leleszi kolostor előljárója, ki okmányokban 1379-től (u. o. IX, V, 364, 367; *Kaprinai* II, 224, *Pray* I, 35) 1399-ig (u. o. X, I, 694; *Pray* I, 43—45) említettik, 1403. azonban e hivatalban már nem volt.

Ezzel befejezem jegyzeteimet, melyeknek segédforrások hiánya miatt a magyar olvasók szíves elnézését kell kérnem.

IV.

MAGYAR TANULÓK WITTENBERGBEN

MELANCHTHON HALÁLAIG.

RÉVÉSZ IMRÉTŐL.

A MAGYAR- ÉS ERDÉLYORSZÁGIAK A WITTENBERGI FŐISKOLÁBAN 1522-től 1560., MELANCHTHON HALÁLAIG.

1. §. *A wittenbergi főiskola, s a magyarok sorsa abban 1522—1613.*

A XVI-dik század elejéni egyházújításnak egyik első s hírben és messzeható változásokban hatalmasabb szikrája a böles Fridrik által 1502. oct. 28. felállított wittenbergi főiskolából lövellett ki. Ezen korszakot alkotó esemény következtében tetemesen megnövekedett e főiskola tanulóinak száma, annyira, hogy midőn 1517 előtt az évenként beírottak számát alig lehet kétszázra tenni, ettől kezdve 1586-ig középszámmal hétszázra tehetjük azon új tanulók számát, kik e főiskolába az akkori míveltebb világ csaknem minden nemzetei közül a világhírű tanítók hallgatására évenként egybesereglettek. Ezért mondhatá a XVI-dik század egyik híres bújdosó bölcselője *Nolai Bruno*, ki 1586-tól 1588-ig Wittenbergben is tanított, a maga bucsúbeszédében: „Hic ergo sapientia aedificavit sibi domum, hic melius sacrificii vinum miscere adorsa est, hic reformationem posuit sacramentorum mensam. Hinc vocavit invitatos ut venirent. Venerunt autem ex omni gente, natione et disciplinatae Europae populo *Itali, Galli, Hispani, Lusitani, Angli, Scoti, Polarium Insularum Incolae, item Sarmatae, Hunni, Illyrici, Scythae* ex oriente, meridie, occidente et aquilone.“ Ezért írhatá egykor *Melanchthon* is Menius Jánoshoz: „Linguae hodie in mea coena erant undecim: latina, graeca, ebraica, germanica, *pannonica*, henneta, tarcica, arabica, graeca vulgaris, indica et hispanica.“ (*Grohmann, Aug.*

Christ. Joh. Annalen der Universität zu Wittenberg. Erster Theil. Meissen. 1801. 196—197. II.)

A wittenbergi főiskola illetén emelkedésének híre által nem maradt érintetlenül már kezdetben a XVI-dik századi tudományszomjas magyar és erdélyországi ifjúság sem, s miután a prágai és krakói egyetemek, melyekbe a reformatio előtt a többek közt járni szoktak volt, valószínűen a wittenbergit emelő körülmények miatt is, hanyatlani kezdettek, annyira, hogy magok a csehek és lengyelek is mindjárt a reformatio kezdete után tekintélyes számmal gyűlének Wittenbergbe; nagyon természetes vala, hogy a magyar- és erdélyországi tanulók is sokan Wittenberg felé vevék útjokat. Első volt pedig közöttük nem *Lőcsei* (vagy mint némelyek teljesen alaptalanul írták: *Jőcsei*) *Czirják Márton*, miként eddigelő a XVI-dik századi Pesti Gáspártól s illetőleg Lackói Csókás Pétertől kezdve napjainkig minden íróink állítják és közlik, hanem *Baumheckel György* besztercebányai fi 1522-ben Amsdorf Miklós rectorátusa alatt. Követték őt a következő években hovatovább növekedő számmal magyar- és erdélyországi honfiai, úgy hogy az általunk felvett 48 évi időszakban az alábbi sorozat szerint 442-en valának a főiskola anyakönyvébe beíratva. És noha a két magyar hazában legott a reformationnak első mozdulásakor, kivált a magyar ajkúak, az úrvacsorájáról akkor legfőbb érdekű tudományban nem a Luther, hanem a schweiczi reformatusok értelméhez hajlottak, s e hajlamukról, mely eleintén csak mint az egyházi külszervezetre ki nem ható s nyilvános szakadást nem okozó tudomány uralgott, az 1545-diki erdődi zsinattól kezdve a beregszászi, csengeri, tarczali, tordai, gönczi, debreczeni, herczegszőlősi stb. zsinatok végzéseiben, illetőleg confessioiban, canonaiban nyilván vallást tettek: e tényleges különbözés dacára is folyvást jártak a magyar reformatusok Wittenbergbe, főoka levén ennek a főiskola akkori méltó dísze és tudományos tekintélye *Melanchthon*, kiről közönségesen tudva van, hogy a nevezett nagy fontosságú tudományban szinte a schweitz-i reformatorokhoz hajlott. Jellemzőleg bizonyítja ezt egyéb számtalan adatok között egypár mellékes szó a főis-

kola anyakönyvének azon lapján, hol Melanchthon halála, (1560. apr. 19) az ő nemes és szelíd lelkiületét, s a latin és görög irodalomban s bölcséletbeni nagy jártasságát méltán magasztaló kegyeletes s gyászos érzéssel említették, de a hová egy későbbi kegyeletlen kéz ezt jegyzé föl alúl Melanchthonra vonatkozólag: „Sed nihil contra Zwinglianos molitus: ergo a B. Luthero defecit.“

Ily körülmények között egészen a XVI-dik század vége feléig békében éltek s tanultak a magyar reformatusok Wittenbergben. 1555-ben június 24-kén, mint Laskói Csókás Péter s ő utána Ember Pál, Bartholomaeides és mások megírták, szervezett társulatot, saját anyakönyvet s törvényeket alapítottak. 1568-ban az antitrinitariusok ellen saját vallástételt nyilvánítottak, s beíratásukkor arra rendszerint megesküdtek; 1571-ben, különösen a magaviseletre vonatkozólag, ismét törvényeket alkottak. (Lampe Frid. Ad. Historia ecclesiae reformatae in Hungaria et Transylvania. Trajecti ad Rhenum. 1728. pp. 257—263; 275—279; Ribini Memorabilia August. Confess. in Hungaria. Tom. II. 1787. p. 220.) — Miután azonban az 1577-ben készült s több tartományokban symbolumi tekintélyre emelkedett *Formula Concordiae* a lutheri hitnézeteket a reformált egyházéi ellenében az eddigi vallástételekénél nagyobb határozottsággal nyilvánította, s a két felekezet közötti végszakadást nagyon előmozdította; s miután a felekezeti türelmetlenség annyira ment, hogy az 1592. máj. 26-án *Fridrik Wilhelm* szász választó fejedelem parancsára Lipcsébe egybehívott gyűlés az egyházak és iskolák felekezeti érdekből megvizsgáltatását s a gyűlölt kálvinisták végkiírtását elrendelte: az ekkor Wittenbergben tartózkodott s reformatus hitvallásához hű 25 magyar a főiskolát határozottan elhagyta (1592. dec. 2.). Lásd az intézkedés egyik leghitelesebb közlését: *Liber decanorum facultatis theologiae academiae vitebergensis. Ex autographo edidit Car. Ed. Foerstermann, phil. Dr. Lipsiae. 1838. pp. 75—76.* Az inquisitio vagy visitatio cikkei: *Thiele K. G. W. prof. d. Theologie zu Leipzig. Das allgemein christliche und das evang. lutherische Bekenntniss in urkundlicher Darlegung. Leipzig. 1852. 69—*

72 ll.) Az eltávozó magyarok neveit: *Lampe*, Hist. eccl. ref. p. 330). A kálvinistákat főiskolából kiűrtő fejedelmi parancsnak különösen magyarokra vonatkozó pontjait közli *Grohmann* Annalen der Universität zu Wittenberg 2-ter Th. Meissen. 1802. 138. l. „Beneben dem ist auch an Uns gelanget, das etzliche *Hungari* sich bey Euch Studierens halben aufhalten, welche aber dem *Calvinismo* sonderlich verwandt seyn sollen; da es nun diese Gelengenheit, so wären Wir nicht gemeint, sie zu dulden. Darum so vollet Ihr ihnen vermelden, da sie mit der Kirchen dieser Lande in professione nicht einig und also einer andern Religion, sich uf solchen Vahll an andre Oerte zu wenden.“ Továbbá: „Wir wissen Uns genädigst zu erinnern, was Wir Euch unlängsten der bey Euch studierenden Ungarn halber uferlegt und befohlen. Nun haben dieselben itzo bey Uns unterthänigste Ansuchunge gethan, die ihnen zu ihrem Abzuge bestimmte Zeit genädigst zu prolongiren und zu erstrecken. Welches wir auch also genädigst gewilliget, doch dergestalt, dass sie alleine ihre Studien abwarten und sich nachmals still und friedlich erweisen, auch alles ärgerlichen Disputirens in Religionssachen enthalten.“ Lágyulhatott talán valamit a fejedelmi szigorúság a magyar reformatusok irányában, s viszont ezeknek vitatkozási merészsége is alább szállhatott valamivel, mert a következő években még, noha jóval ritkábban, de csakugyan látogatták meg reformatus magyarok a wittenbergi főiskolát egészen 1613-ig, a midőn a négy utolsó reformatus magyar, mint a *Szilágyi Benjamin István*-féle XVII-dik század közepérőlí kézirata megjegyzi: „Cum amplius in academia witebergensi vivere non possent ob insultus et injurias Lutheranorum, matriculam coetus ungarici deportarunt in Hungariam.“ Erről értesít *Lampe* is i. h. p. 331, és mások. — Ezen időpont után a reformatus magyarok leginkább a heidelbergi, hollandi és schweitz-i egyetemeket látogatták, míg a wittenbergit csak az ágostai hitvallásúak keresték már fel. 1815-ben azonban, mint közönségesen tudva van, a wittenbergi főiskola egyesített a halleival, vagyis abba beolvasztatott, s az előbbinek helyén nem áll jelenleg egyéb egyszerű papképző gyakorlati intézet-

nél, ehhez tartozó könyvtárral. Az egykori wittenbergi főiskolai anyakönyvek is Halleba vitettek által.

2. §. *Az 1522—1560-ig Wittenbergben tanult magyarok névsorát közlő irodalmi források, és azok bírálata.*

A kegyelet azon nemes ösztöne, mely a tisztességes pályán előttünk küzdöttek közelebbi, vagy csak névszerinti megismerésére is hathatósan indít bennünket, a XVI-dik század végétől az újabb időkig a különböző időszakokban Wittenbergben tanult magyaroknak több rendbeli sorozatát hozta létre és nyilvánosságra. Azon időszakra nézve azonban, melyet mi felvettünk, t. i. 1522—1560-ig, csak két ismeretes irodalmi forrás létezik. Az egyik *Laskói Csókás Péter* ilyen című könyvének ajánló beszéde: *De homine magno illo in rerum natura miraculo et partibus ejus essentialibus. Lib. II. Authore Petro Manedulato Lascovio Vngaro. Witebergae. Per Heredes Johannis Cratonis. Anno MDLXXXV. 8. p. 439.* E könyv ajánló beszédében, melyet nem csak maga de honfitársai nevében is háladatos kegyelettel intéz Seelfisch Sámuelhez, Wittenberg városának a magyar tanulók iránt kiválólágos jó indulattal viseltető consulához, évről évre s névszerint elszámolja azon magyarokat, kik 1522—1585 májusáig a wittenbergi főiskolában tanultak, kezdvén a sorozatot Czirjákon, végezvén Szepesi Balázson. Másik ismeretes forrás a wittenbergi magyar tanulók egész névsorára, tehát az általunk felvett korszakra nézve is, következő című könyv: *Memoriae hungarorum, qui in alma condamn universitate witebergensi a tribus proxime concludendis seculis studia in ludis patriis coepta confirmarunt, concinnatae studio et opera Joannis Ladislai Bartholomaeides olim academiae hujus civis, nunc Kövini V. D. Minister. Pesthini. (Trattner) 1817. 8. pp. 24 + 310.* A báró Prónay Sándorhoz intézett s 24 lapra terjedő ajánló levélben felemlíti nem csak azon alapítványokat, melyek a wittenbergi magyarok számára a XVIII-dik század folytán tétettek, hanem a tanulói névsornak ő előttei különböző közlőit is. Sorozatát kezdi 1522. Czirjákon, végzi 1812. Powázsay Dánielen, s a sorozat igen sok tagjaihoz életrajzi

közleményeket is told, leginkább a 'közönségesen' ismert' tárgyu történelmi forrásokból.

A *Szilágyi Benjamin István* nagy érdekű egyháztörténelmi kéziratgyűjteményében egyik első lapon e felírás áll: *Nomina eorum qui audita repurgatione doctrinae coelestis, cognoscendae veritatis studio, ex Ungaria Witebergam se contulerunt, ex publicis Academiae matriculis collecta et in certum catalogum juxta seriem annorum digesta, opera et industria Casparis Pesthii, Anno 1578. 21. novemb.* Laskói Csókás Péter is, idézett műve előbeszédében az első wittenbergi magyarok felemlítésénél Pesti Gáspárra mint forrásra s tekintélyre hivatkozik, ezt mondván: „ex publicis Academiae matriculis, eruditus vir Caspar Pestinus sua industria nobis prodidit,” t. i. hogy Czirjákat Lincius és Gleba követték volt. Ezen Pesti Gáspár, ki 1578-ban Laskói Csókással egy időben tanult Wittenbergben, s azon év augusztusa 13-án már a magyar társulat seniorává lön, hihetően a csak 1555-ön kezdődhető magyar anyakönyv kiegészítésére írta ki a főiskola egyetemes anyakönyvéből a korábban ott tanult magyarok neveit. Hogy azonban ő lehető teljes sorozatot készített-e, vagy csak a főbb neveket szedte ki, mint azt a Szilágyi Benjamin Istvánnál az ő neve alatt álló 1522—1533-ig terjedő s mindössze is 16 egyént közlő sorozat mutatja: azt az e részben felvilágosítást adható magyar anyakönyv reménylhető előkerüléseig kétségben kell hagynunk. Annyi bizonyos, hogy Csókás 1522—1533-ig Pestit mindenben híven követi; 1533—1555-ig az egyetemes anyakönyveket, 1555-től 1585-ig pedig az egyetemes anyakönyvek fő használása mellett a külön magyar anyakönyvet is figyelembe vehette, mint ezt a több oldalú egybevetésekből méltán következtethetjük, s a mint hogy azt tehette is, miután ajánló levelének s illetőleg sorozatának keltekor (*Datae Vitebergae et Museo nostro 10. Calendas Maij. A. D. 1585.*) ismét Wittenbergben tartózkodott, harmadszor fordulván meg már ekkor külföldön. (Bod Péter. *M. Athenas. 158. l. Horányi. Mem. Hung. II. p. 470.*)

Bartholomaeides az általa közlött forrásáról szólván, ezt mondja: „*Texui itaque catalogos hos ex publicis academiae commentariis, mihi benigne communicatis, qua occasione*

insignem Magnifici, tum adhuc in vivis agentis jam *ἐνῳκτος*; Viri Joan. Matthiae Schroeckhii, fauorem expertus sum, Is enim et intercessione sua, ut mihi matricae redderentur, effecit, et me, sicubi forte in lectione nominum titubabam, adjuvit.“ E pont első szavaiban azonban, nem mond igazat Bartholomaeides, mert az ő sorozatának az egyetemes főiskolai anyakönyvvvel való csak felületes összenézése is legott meggyőzhet bennünket arról, hogy ő az általunk felvett 1522—1560. időszakban az eredeti anyakönyveket néhol teljességgel nem, néhol igen felületesen s hanyagúl használta, s a Csókás sorozatát vakon követte. Hogy például Czirják nevét az egyetemes anyakönyvben teljességgel nem látta, onnan bizonyos, mert azt hiányosan írta le, s mert nem tudja, hogy Amsdorf vagy Schwertfeger rectorátusa alá sorozza-e azt, a miben pedig az anyakönyv illető pontjára való egy tekintet eligazította volna őt. De ha az anyakönyvet használta volna, lehetetlen hogy az első magyarhonit, Baumheckelt, ki Czirjáknak csak kilencz sorral áll előtte, észre ne vette volna; lehetetlen hogy igen sok oly nevekhez, melyek az egyetemes anyakönyvben ott állanak, a maga sorozatában efféle jegyzeteket tett volna: „soli Lascovio notus“; . . . „horum Lascovius meminit.“ stb. stb.

Mind a Laskói Csókás Péter, mind a Bartholomaeides sorozatának főbb hibái e következők:

1. Az egyedül hiteles végforrást, a főiskolai egyetemes anyakönyvet néhol teljességgel nem, néhol nagyon hanyagúl használták. Ennélfogva

- a. több kiírandó pontokat kifeledtek;
- b. a beíratási iskolai évszakot és napot igen hibásan, sokszor lényeges zavart okozólag teszik fel;
- c. a beírott tanulók időrendi egymásutáni következését is gyakran felzavarják.

2. Az erdélyországi nagy számú tanulókat, egy-kettőt kivéve, úgylátszik szándékosan kihagyták; Csókás pedig a magyarországiakat is, ha német nevűek, legnagyobb részben elmellőzi.

Ki a XVI. századi magyar irodalmi s protestans egy

házi történelemmel csak kevésbé ismeretes is, tudni fogja, hogy az egykori wittenbergi magyar tanulók, de későbbben jó részben első rendű irodalmi s egyházi férfiak életrajzi adatai nem csak a monographiáknál s életrajzoknál, de általában a nemzeti irodalom s egyház történelménél is milly fontos szerepet játszanak, s mily lényeges és messzeható combinatióknak lettek alapjai sokszor. Ezen ügy ily messzeható fontosságánál fogva alig van valami óhajtandóbb, mint az, hogy az eddigi közlők említett hibái javíttassanak s hiányai pótolttassanak ki, vagyis a wittenbergi magyar tanulóknak egy lehető leghívebb sorozata készíttessék magukból a hiteles végforrásokból, t. i. a főiskola eredeti egyetemes anyakönyveiből. Ezt pedig már itthon is megtehetjük, legalább az általam felvett 1522--1560-ki időszakra, miután az ide vonatkozó egyetemes anyakönyv ki van adva ily czím alatt: *Album academiae vitebergensis, ab A. Ch. MDII. usque ad A. MDLX. Ex autographo edidit Carolus Eduardus Foerstemann, Theologiae et Philosophiae Doctor. Lipsiae 1841. VIII + 373 pp. 4 r.*

Az eredeti anyakönyvek sincsenek azonban leirási toll-hiba nélkül, mivelhogy azokba a neveket nem magok az illető tanulók hanem a főiskolai írnokok írták be, és pedig mint a magyar nevek leírásából kitetszik, úgynevezett diktálás vagy felmondás, nem pedig saját szemlélet után. Ezt megjegyzi Foerstemann is, midőn így szól: ... „si quid peccatum fuerit, veniam mihi reddent Lectores benevoli, cum scribarum opera, per quos ista nomina ex rectorum magnificorum indicibus transscribi solebant, haud raro negligentior fuerit, eorumque manus in literarum ductibus cognoscendis magnas difficultates praeberit.“ Az írnokok e hibája az is a többek közt, hogy 1522 előtt és után is egy ideig Dania helyett Dacia, Danus helyett Dacus áll több pontokon; a mi hogy mily félrevezető s vigyázatra intő, különösen reánk nézve, kik a magyar- s erdélyországiakat vettük különösen figyelembe, mindenki tudni fogja.

Foerstemann azonban az eredeti anyakönyvet betűről betűre teljes hűséggel másolta le és adta ki. Erről kezeske-

dik előttem nem csak az ő efféle mezőni általánosan elismert nagy jártassága és tekintélye, de az én saját közvetlen vizsgálatom, egybevetésem és összehasonlításom is, mint a ki t. i. néhány évvel ezelőtt Halleban magokat az eredeti anyakönyveket is nemcsak megtekintettem, hanem azokból többrendbeli hű kiírásokat is tettem, s ezeknek folytán Foerstemann közleményét az eredeti forrással híven egyezőnek találtam és találom. Ugyanazért teljes nyugaltsággal és minden hűséggel használtam azt a következő sorozat készítésében, átvevén még az írnoki tollhibákat is, melyeket azonban kiigazítani azoknak, kik efféle tárgyakkal csak kissé is foglalkozni szoktak, egy tekintettel könnyen sikerülend.

Végül jónak látom felemlíteni, hogy 1519. Rect. Wolffg. Stehelin (Foerst. p. 86.) egy ilyen név is áll: „Christofferus Sass de noua civitate. 8. no.“ Ha a vezetéknév magyar hangzása s divata mellett egyéb döntő bizonyítványaink is lennének még: ezt tarthatnók az első wittenbergi magyarnak. Így azonban nem mertem a magyarok közzé besorozni; mert a nova ciuitas, mint a tanulók hazája, nagyon sokszor jó elő az anyakönyvi neveknél Europa különböző országaiból, de hazánkból sohasem. A vezetéknév magyaros volta vagy látszata pedig még nem dönt a voltaképeni magyarság mellett; mert jó elő pl. *Kun* és *Apor*, egyik német, másik dán földről, tehát nem hazánkból.

3. §. *A wittenbergi főiskolában tanult magyar- és erdélyországiak teljes névsora 1522-től 1560-ig.*

1522. *sub rectoratu Nicolai Amsdorf, a festo sanctorum Philippi et Jacobi usque ad festum Luce euangeliste.*

Georgius Baumheckel, de Nousolio dioc. Strigonien.

Martinus Ciriaci de Leowczofra Dio. Strigionien.

1523. *per semestre hiemale; sub rectoratu D. J. Schwertfeger.*

Joannes Bontzler Zeytburgen. transiluanus Alenss. dioc.

Joannes kousch transiluanus Albenss. dioc.

Valentinus Haltrich transiluanus Alben. dioc. 7. Aprilis.

152³/₄. a Luce festo Anno m. d. vigesimo tercio vsque ad festum Philippi et Jacobi anno vigesimo quarto. Rectore Philippo Melancton.

Dionisius Luicius Pannonius.

Balthazar Gleba Buden.

Matheus Thome Nouosohanus Strigonien. dioc.

1524. a primo die Maij ad festum vsque Luce. Rect. Gaspar. Glacif.

Joannes Vthmannus Ungarus Buden.

Joannes Casler dioc. Strigon.

Conradus Cordatus de Weissnkirchn.

Georgius Transiluanus Mistricien.

1526. per Semestre estiuale. Rect. Just. Jone.

Christianus Lanius Gybnitz Ungarus.

1527. Rect. Henr. Stagkman.

Johannes Siglerinus de lentschauia Dioc. Strigon. 7. Maij.

1528. a Philippi et Jacobi festo vsque ad festum Luce. Rect. Joh. Valmar.

Wolfgangus Talhuser Posenien. dioc. Strigonien. Mgr. Cracoviens.

1529. Sem. estiv. Rect. Teiteleben.

Johannes Henckelbich ungarus 6. Septemb.

Michael Salei ex Hungaria 7. Septemb.

1529²/₃₀. a f. d. Luce usque ad f. app. Philippi et Jacobi. s. rect. Jacobi Postomij Torgani.

Matthias Biro de Way 3. Decem. Hung.

Gregorius Johannis Debrecinus Hung. 3. Decembris.

Joannes Daxs ex Newsidell. 1530. 21. Marc.

Mgr. Egidius Faber Cremnicen. 2. Apr.

1530. Sem. aestiv. Rect. Joh. Bernh. Velcurione.

Simon Transiluanus Cassouiensis.

1530¹/₄. Rect. Just. Jona.

Leonhardus Stoeckel Bardfensis hungarus.

Benedictus Blasij transiluanus.

Demetrius Cydae de Coris vngariae.

Emericus Osorinus ex hungaria.

Lucas Thurinus ex Hungaria.

1531. Sem. aest. Rect. Cristoph. Blanco.

Andreas Lupus Strigoniensis. 18. oct.

1532. Sem. hybernum. Rect. Vlr. Schillingo.

Franciscus Tornensis?

1532. *Sem. aest. Rect. Melch. Fend.*

Simon Agriensis Hungarus.

Stephanus Galzeechij ungarus.

153²/₃. *Sem. hyb. Rect. Franc. Vinariensi.*

Joannes Antalh Vngarus.

1533. *Rect. Casp. Crucigero.*

Gregorius Salczer Schemniciensis hungarus. 14. Maij.

Johannes Baronius de Kohly, dioc. quinque ecclesiensis. 23. Julij.

Benedictus Zerenciensis, dioc. Agriensis.

Martinus Paszolinus eiusd. Dioc. hung.

Gregorius de Belowitz, hungarus ad Caschoniam. 5. aug.

Caspar de Zeten hungarus diocesis Strygoniensis. 5. oct.

Mattheus Babay Simichius hungarus. 14. octobris.

153³/₄. *Sem. hibern. Rect. Sebald Münsterer.*

Michael vngar Strigoniensis	} gratis inscripti.
Gregorius Faber Soproniensis	

1534. *Sem. aestiv. Rect. Casp. Lindeman.*

Lucas siluestris	} vngarus 19. Sept.
Thomas de vihel	

153⁴/₅. *Rect. Joh. Ernesto duce Saxoniae.*

Andreas Sauer Cremnicensis.

Franciscus Leutschouiensis.

Johannes Peter de fillach.

1536. *Rect. Jacob. Milichio.*

Jacobus himmelreich kremnisensis.

Lucas Hunnadinus Vngarus.

Leonhardus Vueisbeck Vngarus.

Georgius *xxxx* i. e. gallus vngarus. (Primum adscriptum fuit „de Tornau.“)

Thomas de Strigonio vngarus.

Stephanus Sass vngarus.

Benedictus Lorinus vngarus.

Christophorus Breiss posoniensis.

Sebastianus Boldius vngarus.

Petrus Stockel a Bartha vngarus. gratis inscript.

153⁶/₇. *Rect. Justo Jona.*

Martinus Hentzius de Husbach Transsylvaniæ.

Johannes Bogner Transsylvaniæ.

Franciscus Haschadi Nobilis Vngarus.

Laurentius Möldener ex Schemnitz Vngar.
 Michael de Ea Kalo Vngariae.
 Christianus Kostius Sabesiensis Transsil.
 Lucas Bildhalmer Mechelsdorfer Transsil.
 Paulus Rubigallus Cremnitz.
 Gregorius scheg schwariensis trans.

1537 $\frac{7}{8}$. *Rect. Aug. Schurff.*

Stephanus Chulami Vngarus.
 Gregorius Peter Vngarus.
 Nicolaus Rinolaus Vngarus.
 Petrus Czaludinus Vngarus.

1538. *Rect. Phil. Melanthon.*

Valentinus Grenicerus Bistricensis.
 Alexander Tringer Transsylvanus.
 Hieronymus *Μελας* Transsylvanus Coronensis.
 Joannes Ryssus Coronensis.
 Benedictus { Guncini Hungari.
 Stephanus {
 Franciscus Vuitnerus Transsylvanus.
 Paulus Benckner Coronensis.
 Paulus Sartor ex Alba regali Pannoniae.
 Bartholomeus Bognerus Coronensis Transsylvanus.
 Jacobus Segodunensis Pannonius.
 Emericus Pesti ex diocesi Vacienti.
 Demetrius Temesuarinus Pannonius.
 Joannes Kisseri ensis Pannonius.

1538 $\frac{9}{10}$. *Rect. Casp. Crucigero.*

Bartolomeus. Altenberger Zibiniensis Transsylvanus. Febr.

1539. *Sem. acst. Rect. Melch. Kling.*

Georgorius Schlernitius de Krymnitz ?
 Caspar de S. Gottardo Pannonius
 Andreas Thuri nus Tarnouiensis Pannonius.

1539. *Rect. Georg. Curio.*

Sigismundus Geleus Transsylvanus.
 Caspar Petzsche Cla usenburgensis.

1540 $\frac{1}{2}$. *Rect. Georgio Maior.*

Gregorius Wisacknaj Vngarus 1540. Oct. 22.
 Demetrius Batisi Vngarus. Oct. 22.
 Josephus pesti Vngarus. Nov. 22.

Joannes Henckel } Leutschouiensis, Nov. 23.
 Cunradus Henckel }
 Emericus Putnagi Vngarus. Dec. 19.

1541. *Sem. aestiv. Rect. Chilian. Goldstein.*

Joannes Saltzer Schemnicensis.
 Stanislaus Bodenstein Posnensis. ?

Sub. Vice rectoratu Georg. Maioris.

Joannes Sommer Cassioforensis Vngarus. Oct. 17.

154 $\frac{1}{2}$. *Sem. hyb. Rect. Jac. Melichio.*

Andreas Batizi Vngarus 1542. Marc. 19.
 Blasius Felnemetsi Vngarus. Mart. 19.
 Valentinus Vagner Transiluan. Apr. 13.
 Georgius hogtesius Transiluanus Apr. 16.
 Bartolameus Fraxinus Vngarus. Apr. 24.
 Basilius Turmerius Vngarus. Mart. 30. grat. inser.

1542. *Rect. Mattheo Aurogallo.*

Stephanus de Copatz Hungarus. Junius.
 Joannes Conisch Caseoforensis. Jul.
 Stephanus Ganoj Hungarus. Jul.
 Caspar Pastor Hungarus. August.

154 $\frac{2}{3}$. *Sem. hyb. Rect. Casp. Crucigero.*

Caspar Heltensis Transsiluanus. 1543. Febr. 17.
 Stephanus Seghedinus
 Benedictus Abadius
 Franciscus Mobinus } Hungari. Mart. 22.
 Blasius Byhornius
 Joachimus Francus Sehusiensis?
 Christophorus Guldener Cepusiensis. Mart. 24.
 Georgius Felsner Coronensis. Mart. 30.
 Fabianus Rupensis Coronensis. Mart. 30.
 Matthias phranius Coronensis. Mart. 30.
 Thomas Wemelius Coronensis Transyluanus. Mart. 30.
 Joannes Tortlerus Transsiluanus Schemnicensis. Apr. 26.
 Joannes Alagij Vngarus nobilis Apr. 27.
 Andreas Vduarj Vngarus. Apr. 27.
 Martinus Roseman Vngarus Carponensis. Apr. 29.

1543. *Sem. aest. Rect. Laur. Zoch.*

Albertus Fromloch transsiluanus. Jul.
 Blasius Varij Vngarus. Jul.
 Martinus Caluus sibunensis transsiluanus. Jul.
 Seruatus Gislerus Coronensis. Jul.

154³/₄ Sem. hyb. Rect. Melch. Fend.

Emericus Palutzki Vngarus. 1544. Januar.
Leonhardus Gross Cybiniensis transilua. Febr.
Georgius Andalfi veterisoliensis vngarus. Mart.
Michael Kucz Transiluanus. April.
Valentinus Caroli Vngarus. April.

1544. Sem. aest. Rect. Joann. Saxone Halstedio.

Dominicus Lucinus Coronensis. Maj.
Georgius Salczbanck Carponensis. Maj.
Caspars ex Giula Vngarus. Maj.
Joannes Hensel Bartphensis. Jun.
Simon Bolemus Coronensis. Jul.
Christopherus Molnerus Caseoforensis. Jun.
Albertus Lanio Leutzschouiensis. Jun.
Michael Nedoschusky ex Hungaria. grat. adscr.
Joannes Moscopius Cremniczensis. Octob.

154¹/₂. Rect. Georg. Major..

Christopherus Lippensis Vngarus. Octob. 26.
Steffanus Harsani Vngarus. Nov. 24.
Thomas Kisani Vngarus. Nov. 24.
Emericus Sigetinus Vngarus. Dec. 20.
Petrus Zcschapa Vngarus. 1545. Januar. 7.
Joannes Mediomontanus Vngarus. Jan. 7.
Mattheus Muldner Schemnicensis. Jan. 15.
Georgius Huter Cybinianus. Mart. 3.
Petrus Hammerus Transiluanus. Mart. 3.
Emericus Roxer Zeipsensis. Mart. 17.
Albertus Feltoti Vngarus. Mart. 21.
Georgius Prodabisinus Vngarus. Mart. 21.
Joannes Cosmider Posnamensis? Apr. 14.
Petrus Roetzewingen Transyluanus. Apr. 23.
Leonhardus Crommerius Eltzschouiensis. Apr. 26.?
Jacobus Judicis Bartzensis. Apr. 27. grat.
Stanislaus Fechter Rosenbergensis. Apr. 30. grat.?
Matthias Midalis Rosenbergensis. Apr. 30. grat.?

1545. Rect. Vdalr. Mordeisen.

Sebastianus Bringer Strigoniensis. Maj. 2.?
Mattheus Segetinus Vngarus. Jun. 13.
Raphael Steger ex nouisolio Vngarus. Jun. 13.
Bartholomeus Malas Coronensis Transsiluanus. Jun. 13.
Funerarius Joannes Samboki ~~Fernaciensis~~ Vngarus. Jun. 29.
Joannes Schreiner Silpramensis Vngarus. Jun. 29.

Nicolaus Elsterinus Vngarus. Aug.
 Simon Bogknerus Transsiluanus. Sept.
 Michael Raychyani vngarus. Oct. 4.
 Martinus a S. Elisabeth Vngarus. Oct. 14.

154⁵/₆. *Rect. August. Schurpffs.*

Franciscus Literatus Klausenburgens. Vngarus. Octob.
 Blasius Dobertzin Vngarus. Nov.
 Matthias Feschner Bistricianus. 1546. Febr.

1546. *Rect. Joh. Marcello.*

Andreas Orman cusiensis Vngarus. Jun. 11.
 Damianus Grafe Zeppusensis Jul. 10.
 Dionysius e Septem Castris. Jul. 11.
 Johannes Sasuarinus Vngarus. Jul. 26.
 Egidius Saltzer } Carponenses, grat. inser. Maj. — Jun.
 Matthias Hebbberlyn }

154⁷/₈ *Rect. Casp. Cruciger.*

Nicolaus Vulpinus Coronensis. 1547. Januar. 27.
 Bartholomeus Weirauch Coronensis. Jan. 27.
 Caspar Lugisland Schemnicensis. Dec. 3.
 Franciscus Clausenburgensis Transsiluanus. 1548. Jan. 20.
 Michael Korlath nobilis Syrmienensis. Febr. 6.
 Jonas Remander Schemnicensis. Maj.
 Stephanus Gyompor ex Superiore Pannonia. Maj. 13.
 Johannes Satmarius } Ungari. August. 11.
 Lucas Futag }
 Wolbertus Salacij } Ungari. August. 11.
 Valentinus Debrecinus }
 Michael Horuatij } Unga : Sept. 29.
 Josephus Zogedinus }
 Emericus Bathori Vngarus. Oct. 9.
 Matthias Tewissiensis Pannonius. Oct. 9.
 Stephanus Cruciger Crimicensis. Oct. 14.

154⁸/₉. *Rect. Bened. Pauli.*

Johannes Belsius Hungarus. Oct. 20.
 Georgius Siculus Transiluanus. 1549. Jan. 20.
 Michael Reidel transsiluanus. Apr. 15.
 Valentinus Scharuader transil. Apr. 15.

1549. *Sem. aest. Rect. Jac. Milichio.*

Matthias Gulai Vngarus. Jul. 22.
 Stephanus Clausenburgensis Transilua. Jul. 22.

154⁹/₅₀. *Rect. Erasm. Reinhold.*

Helias Chyoka Seclusinus. 1549. Dec. 16.
 Wolfgangus Paulinus Coronensis. 1550. Febr. 21.
 Laurentius Klein Pistricien. Transsylvua. Febr. 21.
 Gallus Castak i. e. diues Transsylvuanus. 1850. Febr. 25.
 Franciscus Futaginus Hungarus. Febr. 25.
 Nicolaus Kanyó Transsylvuanus. Febr. 25.
 Martinus Plecker Coronensis {
 Laurentius Whener Musnen. { Transsylvani. Febr. 26.
 Laurentius Leusinus — —
 Petrus Arcusinus Transsylvuanus. Mart. 8.
 Matthias Marcus Schemnicen. Mart. 21.

1550. *Sem. aest. Rect. Joh. Forster.*

Valentinus Hessus Coronensis. Maj. 5. — Hessi nomén deletum est.
 Foerst. (l. a.)
 Matthias Orbazius Hungarus. Maj. 14.
 Georgius Treinger Transylvuanus. Jun. 9.
 Lucas Vngleich Transylvuanus Jun. 9.
 Joannes Vid Bassaracius. Jun. 14.
 Mattheus Ghoczi Hungarus. Jun. 19.
 Lucas Zilahmus Hungarus. Jun. 19.
 Christophorus Vendigius Eperiensis. Jul. 1.
 Valentinus Klybnick ex montanis Hungariae. Aug. 5.
 Georgius Hozwthoij hungarus nobilis. Sept. 27.
 Georgius Abstemius Hungarus. Oct. 10.
 Paulus Fridrich Transylvuanus. Oct. 11.
 Johannes Scheider Barduensis Hungarus. Oct. 13.
 Valentinus Hessus Coronensis. Maj. 5. gratis. (l. fentebb).

155⁰/₁. *Rect. Joh. Trauttenbuel.*

Melchior Goldinus Coronensis. 1551. Mart. 1.
 Petrus Bognerus Transiluanus Coronensis. Mart. 1.
 Andreas Blauuarij Coronensis. Mart. 1.
 Nathanael Rhenander Schemnicensis. Mart. 1.
 Vincentius Szinrai Vngarus. Mart. 12.
 Bernhardus Schaluaraliensis. Apr. 2.
 Blasius Secinus Vngarus. Apr. 13.
 Valentinus Vize Camoracensis. Apr. 24.
 Andreas Serstman Strigonensis. grat. inser. Febr. 14.

1551. *Sem. aest. Rect. Vito Oertel Winsemio.*

Simon Osdolanus Transsylvuanus Pannonius. Jun. 4.
 Emericus Zonibatinus Hungarus. Jun. 4.

Benedictus Humadus Transylvan. Jun. 4.
 Johannes Zabracensis Illyricus. Jun. 4.
 Geruasius Nagalakinus Transylvan. Jun. 7.
 Stephanus Batisius Hungarus. Jun. 4.
 Georgius Agriensis Hungarus. Aug. 29.
 Thomas Bencius Epperiensis Hungarus. Oct. 5.
 Matthias Feynerus Epperiensis ex Hungaria. Oct. 10.

155¹/₂. *Sem. hyb. Rect. Paul. Eber.*

Stephanus Maramorosinus Vngarus. 1552. Febr. 20.
 Augustinus Clenius Transsylvanus. Mart. 17.
 Georgius Reipchius Coronensis Transsylvanus. Mart. 17.
 Georgius Füstücj ex inferiore Pannonia. Apr. 11.

155²/₃. *Rect. Laur. Lindeman.*

Michael Szőlősi Vngarus. Maj. 4.
 Petrus Sigitti Vngarus. Maj. 4.
 Paulus Fuchsius Coronensis Transylvanus. Jun. 14.
 Lucas Agriensis Hungarus. Jun. 20.
 Jacobus MelleMBERGER } Cibimenses } 1553. Febr. 29.
 Stephanus Gross } Transsylvani }
 Petrus Calipoenus Schlaicensis Transylvanus. Mart. 4.
 Titus Amicinus Coronensis Transylvanus. Mart. 4.
 Georgius Ostermayer Coronensis Transylvanus. Mart. 4.
 Basilius Nagfalwinus Vngarus. Mart. 18.
 Simon Fischer }
 Christophorus Pogener } Crimmicenses. Apr. 15.
 Paulus Lubener }

1553. *Rect. Melch. Fend.*

Johannes Cybnerus Bartuanus Vngarus. Maj. 4.
 Eleazar Schlaher Schemnicensis. Maj. 25.
 Antonius Senkiral transylvan. Jun. 22.
 Thomas Sabrancki Vngarus. Jun. 22.
 Andreas Nigrinus Cremnicensis. Jun. 27.
 Michael Czeiss Carpanensis Vngarus. Aug. 7.
 Balthasar Kyrallus Transsylvan. Aug. 13.
 Andreas Querlach Turociensis Vngarus. Jun. 26. grat.

155³/₄. *Rect. Casp. Ulrico Com. a Reinstein.*

Paulus Dancius Zentbenedechinus Transsylvanus. Oct. 27.
 Andreas Babotius Simmodinus. Oct. 27.
 Franciscus Eghledinus, Hungarus. Nov. 6.
 Georgius Canissei Vngarus. Dec. 24.

Simon Hermelius Scharsensis }
 Jacobus Fabri Muschnensis } Transsylvani. 1554. Febr. 10.
 Christianus Clompus Coronensis }
 Stephanus Bolkesch Schesburgensis. Febr. 10.
 Jacobus Rupensis Transsylvanus. Febr. 10.
 Georgius Zegledinus }
 Joannes Varadinus } Vngari. Febr. 21.
 Joannes Cyngeri Vngarus. Mart. 17.
 Georgius Barani Bartphensis Vngarus. Mart. 21.
 Ambrosius Stibnerus Schemnicensis. Apr. 8.
 Joannes Gnisius Vachensis. Apr. 9. ?

1554. *Rect. Sebast. Theodorico.*

Gregorius Monar Vngarus. Jun. 4.
 Blasius Debrecinus Vngarus. Jun. 4.
 Stephanus Iwantzy Vngar. Jun. 4.
 Christophorus Urdescher Reichwinensis Transsylvanus. Jun. 6.
 Joannes Krapidel }
 David Ebersbach } Corenses. Jun. 23. ?
 Jacobus Kolb Eperiensis. Jun. 30.
 Magnus Chonradus Eperiensis. Jun. 30.
 Gregorius Coronensis }
 Martinus Muschnensis } Transsylvani. Aug. 18.
 Paulus Kröner Zebusiensis. Aug. 23.
 Antonius Plattner Zebusien. Aug. 23.
 Thomas Comperman Muschnensis }
 Georgius Megensis } Transsylvani. Sept. 11.
 Petrus Melas Megensis — — — }
 Guntherus Vngarus Naumburgensis. Mai. 2. grat. inscr.

1554 $\frac{4}{5}$. *Rect. Stanislao Comite in Gorca.*

Paulus Vernerus Eperiensis. Jan. 29. 1555.
 Georgius Schaunekebaunck Coronen. Febr. 8.
 Benedictus Poscholt Conariensis. Febr. 15. ?
 Mattheus Amman Cibingensis. Febr. 21.
 Stephanus Kuttchar Olomocensis. Febr. 21. ?
 David Schultes Carpanensis. Febr. 21.
 Michael Sigler Cibiniensis. Mart. 5.
 Martinus Rakotius Turociensis. Mart. 5.
 Joannes Bistricius Transsylvanus. Mart. 26.
 Gregorius Grüengang Vngarus. Apr. 4.
 Valentinus Schenck Transsylvanus. Apr. 10.
 Salomon Scherer Bartphensis. Apr. 13.
 Matthias Chabay Vngarus. Apr. 13.

Georgius } Mod, Clausenburgenses Transsylvani fratres. Apr. 13.
 Andreas }

Georgius Fabri Tordensis. Apr. 13.

Andreas Sandor Tordensis. Apr. 13.

Paulus Thuri Vngarus. Apr. 13.

Erasmus Greiff aurifaber Cibiniensis. Apr. 30.

1555. *Rect. Christoph. Comite in Barbi.*

Paulus Seraphin Transsylvanus. Maj. 4.

Daniel Jungling Cibiniensis } Transsylvani. Maj. 4.
 Ezechias Zeidner Barcensis }

Andreas Marci Transsylvanus. Maj. 7.

Franciscus Megdensis Transsylvanus. Maj. 21.

Simon Jessenius Thurocensis. Maj. 31.

Lucas Fabinus } Popradienses. Maj. 31.
 Clemens Fabinus }

Valentinus Crispus Colosuariensis. Vng. Jun. 5.

Blasius Raczcheuinus Hungarus. Jun. 5.

Caspar Herwath Hungarus. Jun. 13.

Michael Wirtt Semproniensis. Jun. 14.

Caspar Bezeckius veteris ohliensis ex montanis Hungariae. Jun. 17.

Paulus Mauricius Crimnicensis. Jun. 19.

Thomas Abdrucker Nouisolen. Vng. Sept. 30.

Blasius Kroner Sepusiensis. Oct. 12.

Jacobus Peckelius ex Altenburgo Vngar. Maj. 9. grat.

1555⁵/₆ *Rect. Joach. a Bust.*

Balthasar Micklen Veterisoliensis. 1555. Nov. 18.

Andreas Sij } Pannonii. Nov. 20.
 Bartholomaeus Bagossi }

Thomas Jordan Clausenburgensis Transsylvanus. Nov. 23.

Michael Literatus Heuesih Pannonius. 1556. Febr. 16.

Christianus Schaeseus Transsylvanus. Febr. 6.

Caspar Syluius Pannonius. Mart. 11.

Stephanus Lasskay } Pannonii. Mart. 11.
 Caspar Carolus }

Wolfgangus Schuman Pannonius. Apr. 9.

Calixtus Honterus Coronensis Transsylvanus. Apr. 11.

Philippus Eisen Transsylvanus. Apr. 15.

Matthias Clemens Bistriciensis Transsylvanus. Apr. 16.

Andreas Franius Coronensis Transsylvanus. Apr. 23.

1556. *Rect. Jac. Millichio.*

Gregorius Hankofsky Bartphensis. Mai. 15.

Gregorius Chykay Vngarus. Jun. 6.

Georgius Loescher Crimnicus. Jun. 20.

Gregorius Segedinus
 Emericus Regiovillanus } hungari. Jul. 8.
 Andreas Caroleus }
 Johannes Hattwanus } hungari Jul. 25.
 Vrbanus Coppanius }
 Alexius Schwartz Transsylvanus. Sept. 13.
 Stephanus Schwartz Transsylvanus. Sept. 14.
 Georgius Burkircher Poseniensis. Sept. 30.
 Franciscus Ferinus Hungarus. Oct. 14.
 Fabianus Lernescher Bistricensis. Oct. 15.

155⁶/₇. *Rect. Melch. Fasolt a Schlessdorff.*

Caspar Syluius Hungarus. Oct. 25.
 Petrus Melius Vngarus. Oct. 25.
 Johannes Heidner Transsylvanus. Dec. 20.
 Matthias Eberhart hglouiensis. 1557. Apr. 20.
 Christophorus Jain Cassouiensis ex Pannonia. Febr. 22. grat. inser.

1557. *Rect. Dav. Ungnad Barone de Soneck et Frauenburg.*

Georgius Cracerus Bistricius Transsylvanus. Mai. 5.
 Franciscus Massakius Eperien. Jun. 10.
 Stephanus Ezechius Vngarus. Aug. 2.
 Nicolaus Verismarthy Vngarus. Aug. 2.

155⁷/₈. *Rect. Mattheo Plöckinger.*

Gregorius Freund Crimnicensis. Oct. 29.
 Michael Miculus Regiomontanus Vngarus. Nov. 7.
 Mattheus Sarmasagius Vngarus. Dec. 1.
 Fabianus Wagnerus Bistricensis Transsylvanus. 1558. Jan. 7.
 Joachimus Teutsch Bistricen. Transsylv. Jan. 7.
 Alexander Kendi Vngarus. Jan. 21.
 Andreas Slamosfalini Vngarus. Febr. 23.
 Martinus Bart Leutzchouiensis. Mart. 3.
 Israel Zeiss Pannonius Carponensis. Mart. 22.
 Andreas Goeczeli Carponensis Pannon. Mart. 22.

1558. *Rect. Adolpho Com. in Nassau. etc.*

Christophorus Ungnad Baro in Sonneck etc. S. Caesareae Mtis Con-
 siliarius ac Comes Comitatus Varasdiensis. Maj. 1.
 Johannes Pannonius Massouiens. Maj. 1.
 Jacobus Bosenei Vngarus. Jun. 15.
 Laurentius Thegius Leutschauiensis. Jun. 17.
 Thomas Clein Colosuariensis Transsylvanus. Jun. 30.
 Stephanus Pancotai Hnngarus. Jul. 3.
 Nicolaus Literatus Transsylvanus. Jul. 5.
 Johannes Literatus } Transsylvani. Jul. 5.
 Johannes Liprich }

Valentinns Fabri }
Franciscus Vietoris } Transsylvani. Jul. 5.

Casparus Radeck Strigoniensis. Jul. 19?

Stephanus Tiham. Oct. 15.

Stephanus Mustrius. Oct. 15.

Petrus Dombrinus. Oct. 15.

Lucas }
Basilius } Zickzouinus. Oct. 15.

Stanislaus Fabri Zepusiensis. Maj. 26. grat. inser.

155⁸/₉. Rect. Henr. Barone a Starenberg.

Valentinus Schmit Nupsoliensis ex metallicis vrbibus Hungariae. Oct. 22.

Paulus Kerschius Transylvanus. Oct. 26.

Lucas Santouianus Vngarus. Dec. 19.

Demetrius Rimastzetzynus. Ungarus. 1559. Januar?

Georgius Gontzinus Vngarus. Jan. 2.

Georgius Polner Leutschouensis Vngarus. Jan. 15.

Matthias Wyhelmus Vngarus. Jan. 30.

Albertus Agriensis Vngarus. Jan. 30.

Michael Fabri Cibingensis Transsylvanus. Mart. 10.

Johannes Gendesch Heldensis Transyl. Mart. 10.

Laurentius Bombrecher Wirdalbinus Transylvanus. Mart. 10.

Simon Sutoris Wyrdalbinus Transylvanus. Mart. 10.

Thomas Vrsinus Stolzenburgensis Transylvanus. Mart. 10.

Demetrius Sybolthius ex Vngaria. Apr. 12.

Emericus Hwtzthius Vngarus. Apr. 12.

Johannes Hartman Crimnicensis. Mart. 12. grat. inser.

Franciscus Strigoniensis Vngarus ultima Apr. grat. inser.

1559. Rect. Christoph. Barone a Donau.

Carolus Rosenkranz Sempronianus Pannonius. Maj. 11.

Simon Nag Zernanho Vngarus. Maj. 27.

Georgius Copaci Vngarus. Maj. 27.

Johannes Greslingus Carponensis. Maj. 30.

Thomas Schindler Carponensis. Maj. 30.

Balthazar }
Johannes } Fuessel Crennicenses fratres. Jul. 1.

Matthias Olscherus Carponensis. Pannonius. Jul. 11.

Johannes Opel Transylvanus. Aug. 11.

Petrus Besnemus Hungarus. Sept. 13.

Georgius Albani de Cyrkei, nobilis Hungarus. Oct. 15

Johannes Oskai Hungarus nobilis. Oct. 15.

1559⁹/₆₀. Rect. Georg. Cracovia.

Petrus Debrecinus Pannonius. Dec. 16.

Adamus Sidelius Transylvanus. Dec. 20

Paulus Paulinus Coronensis Transylvanus 1560. Jan. 15.

Stephanus Wolfart Claudiopolitanus Transylvanus. Jan. 29.

Johannes Szunyogk Vngarus nobilis. Febr. 8.

Demetrius Budai Vngarus. Febr. 8.

Johannes Pesti
Andreas Magochi } Vngari nobiles. Febr. 13.

Lucas Leo Sibimiensis
Lazarus Raw Schultner } Transyl. Febr. 13.

Johannes Daru
Laurentius Litzkai } Vngari. Febr. 21.

Leonhartus Hensman Schesburgensis Transylvanus. Apr. 1.

Franciscus Zackmarius Vngarus. Apr. 12.

4. §. Magyar- és Erdélyországra vonatkozó pontok a wittenbergi főiskola anyakönyvei második darabjának évenkénti történelmi jegyzeteiből 1552-től 1560-ig.

A wittenbergi főiskola több ívrétű kötetekre terjedő anyakönyveinek második darabjában, mely 1552-től 1560-ig megy, elkezdődnek az iskolai évek s félévek elején, az illető rector megnevezése után, a most rövidebb, majd hosszabb jegyzetek, melyek a kor főbb eseményeit vázolják, mindenkor fő tekintettel ugyan a német birodalomra s az ágostai hitvallású egyházra, de gyakori figyelemmel más országokra s ezek közt hazánkra is. Vannak némely pontokon astrologiai s meterologiai jegyzetek is. — A hazánkra vonatkozó pontokat jónak láttam a második kötet első néhány évéből Foerstemann után hiven kiírva közleni, hogy hazai történetbúváraink ezen bár nem nagyon dús de mégis figyelembe veendő egykorú forrást némi részben megízlelhessék.

1552. Maj. Rect. Laur. Lindeman.

„ . . . in oppido Passaw in confluenta Oeni et Danubii Rex *Ferdinandus* et Principes Germaniae ac legati eorum convenerunt, vt de pace agerent, et quia Imperator clementer Principes captivos dimisit et Ecclesiis pacem concessit, Dux *Mauritius* vt ostenderet, se nihil contra Imperatorem aut contra Imperium Germanicum facere voluisse, sed tantum quesuisse liberationem captiuorum Principum et communem pacem, mox abduxit exercitum in Austriam contra Turcos et periculo Austriam liberavit. Turci enim accesserant vltra *Posonium* et formidabatur obsidio *Posonii* et *Viennae*. Sed Dei beneficio Ducis Mauriti celeritate repressi *Budam* se receperunt, nec latius grassati sunt sequente hyeme et aestate. Ora-

mus autem filium Dei, custodem Ecclesiae suae, vt Turcicam barbariem procul pellat et in Germania et in Pannonia Ecclesias, in quibus Deus recte inuocatur, et hanc Academiam gubernet et protegat. Amen.“

1554. *Maj. Rect. Sebast. Theodorico.*

„Hac aestate Turci a Persis magno prelio victi sunt et toto hoc anno Imperator Turcicus *Solimanus* in Asia mansit. Quare etsi in Pannonia non quieuerunt Turci, qui *Budam* tenent, tamen non sunt alii magni exercitus Turcici in Pannoniam missi.“

1555. *Maj. Rect. Christophoro Comite.*

„Hac aestate Turcicus Imperator Solymannus rediit ex Asia Byzantium, facta pace cum Persis. Ideo et in Hungaria Turci, qui in praesidiis sunt, sepius viciniam populati sunt et alicubi non paucos homines abduxerunt. In loco quodam mater prelians duos filios eripuit Turcis, sed ei prelianti dextra praecisa est. Saluos tamen filios vivens et ipsa in patriam reduxit.“

1555. *Die Luce. Rect. Joachimo a Bust.*

„Venit in Transsylvaniam Hungariae adolescens *Johannes*, filius *Johannis* Regis Hungariae adiutus auxiliis Turcicis Wetalachicis. Ita Transsylvaniam Rex Ferdinandus amisit.“

1556. *Maj. Rect. Jacobo Milichio.*

„In Hungaria Rex *Ferdinandus* diuersis locis duos exercitus habuit. Alterum in finibus Transsylvaniae, qui cum *Petrouicio* ductore copiarum *Johannis* aliquoties foeliciter dimicauit. Sed tandem Ferdinandici errore turbati cum cederet hostis, ac ipsi false putarent eum in uicinum collem transire magis opportunum pugnae, discesserunt relictis aliquot machinis. Deinde post longam obsidionem *Agria* dedita est *Petrouicio*, et *Dobo* ac frater ejus, viri fortes, qui *Agriam* defenderant, sic dimissi sunt, vt fide publica ex Transsylvania discederent. Inde cum discessissent, *Petrouiciani* eos ceperunt et Bizantium ad Tyrannum miserunt, interpretati suam promissionem hoc sophismate, quod non esset promissa securitas extra Transsylvaniam. Haec vere sunt Thracensia pacta vt olim dictum est *Θράκες ὁρῶντα οὐκ ἐπίστανται*; In alia Hungariae parte non procul ab urbe cui nomen est *Quinque Ecclesiae*, Arx est *Ziget*, quam Turci ductore *Dernisbego* acerrime oppu-

gnarunt duobus mensibus, Junio et Julio, ac multis Turcis interfectis arx defensa est. Fuitque virtus praefecti *Horwath* in ea defensione eximia. Ac diu aduersus Turcos in Hungaria, nihil maiore fortitudine factum est. Post eam obsidionem Regis *Ferdinandi* filius Archidux *Ferdinandus* mense Augusto duxit exercitum mediocrem Bohemorum Austriacorum et Hungarorum ad urbem *Strigonium* quae nomen habet ab Istro et Grano, cum ibi Granus in Istrum influat. Turci se intra moenia continuerunt, nec prodierunt ad iustam dimicationem, interdum extrema agmina carpere conati sunt. Ferdinandic tamen duas arces Turcis eripuerunt quarum altera vi capta est, et interfecti sunt ibi Turci quingenti. Altera deditione recepta est. Post oppidi *Strigoni* direptionem initio hyemis *Ferdinandus* Archidux exercitum reduxit nulla magna clade accepta.“

1557. Maj. Rect. *Dauide Vngnad Barone etc.*

„Decretum est etiam (scilicet in conuentu Ratisponensi) vt pecunia ad bellum Turcicum conferretur et exercitus mitterentur in *Pannoniam*.“

„Mense Augusto Rex *Ferdinandus* mediocrem exercitum equitum Germanicorum et Bohemicorum in Pannoniam misit. Cum autem praesidia Turcica se in urbibus continerent, quia nostris defuturos esse commeatus sciebant, nostri tantum in excursionibus trucidatis Turcis non magno numero vagantibus domum redierunt. Alibi in Carinthia quatuor millia Turcorum interfecta sunt ab exiguo exercitu Germanico. In Transylvaniam hac aestate nulli exercitus missi sunt, quam adhuc quietam retinet *Johannes*, filius Regis *Johannis*.“

1558. Maj. Rect. *Adolpho Com. in Nassau.*

„In *Sepusio*, non procul a *Cassouia*, tria millia Turcarum interfecti sunt.“

1559. Oct. 18. Rect. *Georgio Cracouio.*

„Archiepiscopus Strigoniensis in Vngaria permissu *Ferdinandi* Imperatoris conuocatis vniuersis suae Dioecesis Episcopis et Pastoribus, suspectos de doctrina confessionis Augustanae adegit ad examina, conuictos vel sua confessione vel aliorum testimoniis, et reliquos qui non comparuerunt, eiecit ex ecclesiis, quarum quidem plures quam trecentas suis pastoribus orbauit. Imperator ipse sub initium veris grauiter decubuit.“

VI.

OKMÁNYOS KÖZLÉSEK

PODHRADCZKY JÓZSEFTÖL.

I.

SZÉKESFEJÉRVÁR RÉGI ÁLLAPOTAT ISMERTETŐ OKLEVELEK.

1.

Csere Bálint és felesége Margit asszony Fejérvárott sz. Péter utcán levő köházukat minden tartozmányával az ottani sz. Miklós társas-káptalan prépostjának Domonkosnak, s általa testvére fiának Jánosnak örök áron eladják nov. 2. 1471.

„Nos Valentinus Nemeth dyctus Judex, Gallus Nyerges, Mathias Warday, Emericus Zechy, Adrianus Kányai, Emericus Perews, Joannes Szakallos, Franciscus Carnifex *de Castro*: ¹⁾ Stephanus Kerekes, Mathias Csabay *de Civitate exteriori* ²⁾: Gregorius Küvaghó, Benedictus Gaborian *de Nova Villa* ³⁾: et Blasius Melegh *de Nova Civitate* ⁴⁾ Duodecim Jurati Cives Civitatis Albae-Regalis: Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis: quod Circumspectus Valentinus Chere dictus, alias concivis noster, ac provida Domina Margaretha vocata consors sua ab una; parte vero ab altera Venerabilis Dominus Dominicus Praepositus Ecclesiae Sancti

¹⁾ Azaz: kerített vár és város, melyet IV. Béla királynak 1237-ki oklevele szerint még Sz. István király szabadított föl a váriak szolgasága alól. S mivel Fejérvár lett első sz. kir. város, ezért a későbbi városok ennek mintájára nyerték volt szabadságaikat. 1247. után pedig a pesti hegyen épült új vári (Catri Novi Montis Pestiensis) polgárok szabadságaira is hivatkoznak a régi városok szabadságairól szóló levelek.

²⁾ Hol állott légyen e külváros, nem tudom meghatározni.

³⁾ A *Villa* szó a középkorban nem csak: pagus hanem oppidum, urbs, paraecia jelentésekkel is bírt. AA. SS. T. 3. Jul.

⁴⁾ E három külváros közül melyiké lehetett eme körülírású régi pecsétnyomó: „S. LATINORVM. CIVIV'ALBENSIVM“, mely a XVI. századnál régibb nem lehet, és Tolnán Tolna vármegyében találtatott (1833. Tud. Gyűjt. II. k. 125. l.), bizonytalan.

Nicolai citra Muros dicti Castri nostri fundatae ¹⁾, coram nobis personaliter constituti, annotati Valentinus Chere, et Domina consors sua, onera et quaelibet gravamina Catharinae filiae, aliorumque cunctorum fratrum, et consanguineorum suorum, quoad infra scripta observanda, super se assumentes, oraculo vivae vocis, sponte confessi sunt, in hunc modum: quomodo ipsi pro praesenti eorum necessitate evitanda, totalem domum ipsorum lapideam, simul cum curia eiusdem, in vico Sancti Petri existentem et habitam, cui ab Aquilonari Petri Somody, Orientali vero Parochialis Ecclesiae Sancti Petri, in eadem Civitate Albensi constructa ²⁾, Meridionali siquidem partibus quaedam parva platea, seu interstitia, ac Honorabilium Aegidii maioris Ecclesiae Albensis ³⁾, et Petri Thot Beati Petri Apostoli Canonorum fundi curiae contiguae vicinarentur ⁴⁾, cum omnibus suis utilitatibus, et pertinentiis quibuscumque, lignorum videlicet, lapidumque aedificiis, in facie eiusdem domus habitis et constructis; nec non terris arabilibus intra limites dictae Civitatis nostrae adiacentibus, ad praescriptam domum rite et legitime spectantibus et pertinere debentibus, Venerabili praefato Domino Dominico Praeposito Sancti Nicolai de Alba-Regali praedicta, et per eum Joanni fratri suo patrueli, eiusdem haeredibus, et posteritatibus utriusque sexus, pro quadringentis Florenis auri puri monetae Hungaricalis, veri et iusti

¹⁾ Azon tájon állott-e az ókorban is, hol a mostani Sz. Miklós plébánia-egyház? nehéz eldönteni.

²⁾ Mintegy kétszáz lépésnyi távolságra esett Boldog-Asszony szentegyházától. IV. Béla király szentelteté be. Fejedelmeink II. Ferdinándig benne ütöttek arany sarkantyús vitézeket. *Casp. Urs. Vel. de Bello Pannonico Lib. II. p. 33.*

³⁾ Hartvik szerint, ezt az öreg szentegyházat is Sz. István király építette. „Circa Albensem Ecclesiam intenti, nec immerito, mond IV. Béla király 1254. évi oklevelében: utpote, ubi solium Regni, et Corona conservatur; et ubi Reges Hungariae sacro consecrationis munere perunguntur; ubi nostrorum etiam Antecessorum Sacra Corpora requiescunt.“ *Fejér Cod. Dipl. IV. 2. p. 231.* E társaskáptalani szentegyházban őrzé és őrizteté az örkanonok az ország jelveit: *Mich. Jos. Szvorényi Diss. Hist. de Albensi Custodiatu. Wesprimi s. a 8.*

⁴⁾ Ebből az oklevélből tanuljuk, hogy a belvárosban két társaskáptalan, a harmadik pedig a külvárosban virágzott. Jerney János Magyar Tört. Tár II. k. Pest 1855. 50—51. négyet említ: „Ezen (boldog asszonyén) kívül virágzott itt az első időkben még három káptalau, sz. Imréről, sz. Péterről, és sz. Mihályról címzett,“ sz. Mihály helyett sz. Miklóst akart mondani; sz. Imre káptalanáról oklevél még nem jött kezemhez.

ponderis, ac duobus vasis vini, et duabus vetalis tritici ¹⁾, ut dixerunt, ab eodem Domino Dominico Praeposito plene habitis et levatis dedissent, vendidissent, et perpetuassent; prout omnino dederunt, vendiderunt, et perpetuarunt coram nobis, Jure perpetuo et irrevocabiliter, pacifice tenendam, possidendam, et habendam. Assumentes nihilominus praefati Valentinus Chere, et Domina Margaretha consors sua, memoratos Dominum Dominicum Praepositum, et Joannem fratrem suum, eiusdemque Joannis haeredes, et posteritates universos, in pacifico et quieto dominio praescriptae domus, cunctarumque suarum, quarumlibet utilitatum, temporis in eventu, contra quoslibet impetitores, causidicos, ubique locorum, et coram quovis Iudice, propriis eorundem laboribus et expensis protegere, tueri, atque defendere. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes literas nostras privilegiales, pendentis et authentici nostri maioris Sigilli ²⁾ munimine roboratas Eidem Domino Dominico Praeposito, et Joanni fratri suo, ipsiusque haeredibus universis duximus concedendas. Salvo Jure Civitatis nostrae. Datum secundo die festi omnium Sanctorum, Anno Domini Millesimo, Quadringentesimo, Septuagesimo Primo.“

Hevenesi Gábor gyűjteményéből.

2.

Domonkos a fejeérvári nagyobb társas-káptalan prépostja ottani házát Ernust János kir. kincstartó és szlavóniai bán kérésére nagylucsei Dóczy Orbán sz. Miklós prépostjának s a fejeérvári nagyobb társas-káptalan kanonokjának eladja. jul. 29. 1474.

„Nos Dominicus Praepositus Ecclesiae Albensis, memoriae commendamus: quod nos, tum ad singularem petitionem Magnifici Domini Joannis Ernus Thesaurarii Regiae Maiestatis et Bani Regni Slavoniae; tum vero pro illa affectione, qua Venerabili Domino Urbano Praeposito Ecclesiae Sancti Nicolai de Alba et Canonico Ecclesiae nostrae Albensis praedictae, coniuncti sumus, et coniungimur, Domum nostram canonicalem, in Civitate Albensi, quam prius inhabitavimus, pro sexcentis florenis auri, quos quidem sexcentos flore-

¹⁾ A vetala, száraz mérő, szónak értelmét nem találom a középkor glossariumában.

²⁾ E nagyobb pecsétnyomóján is a városnak egy koronával tétezett kék vértén három tornyú várfal tárt kapuval látszott I. Leopoldnak 1703. oct. 23. utólag adott fölszabadító levele szerint. *L. Ifj. Palugyai Imre: Magyarország legújabb leírása. II. k. Pest. 1853. 129—130. l.*

nos idem Dominus Urbanus Praepositus nobis plenarie persolvit, dedimus, alienavimus et adscripsimus praesentium per vigorem. Quo circa vos Dominos de Capitulo Ecclesiae Albensis praedictae, requirimus et rogamus, quatenus, habitis praesentibus, iuxta contenta praesentium literarum nostrarum, more vestro solito, literas vestras, super ista domo nostra, eidem Domino Urbano Praeposito dare, et emanare facere velitis, iuris sui uberiores ad cautelam. Datum Budae feria sexta proxima post festum Beatae Annae Matris Mariae, Anno Millesimo, Quadringentesimo, Septvagesimo quarto.“

Hevenesi Gábor gyűjteményéből.

E levél két dologra emlékeztet: u. m. hogy Dóczy Orbán 1474. már királyi titoknok volt; s hogy Fejérvárott a kanonokok házai szabad udvarok voltak, mert e bevallás nem történt a város tanácsa előtt, hanem a káptalannál.

3.

Kálmáncsehy János, Démonkos fejérvári prépost testvérének fia, sz. Péter utcán levő házát nagy lucsei Dóczy Orbánnak sz. Miklós prépostjának eladja január 7. 1478.

„Nos Fabianus Korhy Judex, ac Gallus Nyerges Florianus de Kánya, Franciscus Carnifex, Demetrius Zachy, Georgius Ispany, Nicolaus Borsus, et Michaël Zondy de Castro, Stephanus Kerekes, Laurentius literatus *) de Exteriori Civitate, et Gregorius Kövaghó, Thomas literatus de Nova Villa, et Gallus Csapo de Nova Civitate, Duodecim Jurati Cives ac Consules Civitatis Albae-Regalis, Memoriae commendamus. Quod Circumspectus Joannes Kalmanchehy Concivis noster, frater utpote Reverendi Domini Dominici Praepositi Ecclesiae Albensis, onera et quaevis gravamina Dominae Sophiae consortis suae, ac omnium fratrum, proximorum et consanguineorum suorum in se recipiendo, coram Nobis personaliter constitutus, sponte est confessus in hunc modum: Quomodo ipse Domum quandam suam lapideam, simul cum curia eiusdem, in Castro nostro in Vico Sancti Petri existentem habitam, a quondam Circumspecto Valentino Chere, alias Concive nostro, et provida Domina Margaretha consorte eiusdem, pretio emptam, cui ab aquilonari Domus Ladislai Somody similiter Concivis nostri, a meridionali vero quaedam parva platea sive interstitium, ab orientali siquidem et occidentali, ex utraque partibus, Plateae vicinarentur, cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, lignorum videlicet et lapidum aedificiis, in superficie eiusdem Domus habitis et constructis; nec non terris arabilibus intra

*) Azaz: Deák.

limites dictae Civitatis nostrae adiacentibus, ad praescriptam Domum rite et legitime spectantibus et pertinere debentibus, Venerabili Domino Urbano de Luche Praeposito Ecclesiae Beati Nicolai Confessoris de eadem Alba, pro quadringentis florenis puri auri monetae Hungaricalis, veri et iusti ponderis, uti idem Joannes dixit, ab eodem Domino Urbano Praeposito plene habitis et levatis, dedisset, vendisset, et perpetuasset; Immo dedit, vendidit, et perpetuavit coram nobis, de nostra, et praefati Domini Praepositi fratris ipsius Joannis patruelis, annuentia et consensu, iure perpetuo, et irrevocabiliter, pacifice tenendam, possidendam, et habendam; nullum ius, nullamve Juris proprietatem in praescripta Domo et pertinentiis eiusdem, idem Joannes sibi, et suis haeredibus reservando, sed totum ius, et omnem iuris proprietatem, ac dominii eiusdem, in ipsum Dominum Urbanum Praepositum transferendo. Assumens nihilominus praefatus Joannes annotatum Dominum Urbanum Praepositum in pacifico dominio praescriptae Domus, cunctarumque utilitatum, et pertinentiarum eiusdem, contra quoslibet Impeditores, Causidicos, coram quovis Iudice, propriis suis laboribus et expensis tueri, protegere et conservare. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes Literas nostras Privilegiales pendentis et authentici Sigilli nostri maioris munimine roboratas, eidem Domino Urbano Praeposito duximus concedendas. Datum in festo Beati Valentini Martyris, Anno Domini Millesimo, Quadringentesimo, Septuagesimo Septimo.“

Hevenesi Gábor gyűjteményéből.

4.

A székesfejérvári tanács a szent Péter egyháza körül levő temetőt nagyobbítandó, két kanonoknak e végre átengedett házukért Dóczy Orbán házáat minden adótól fölmenti jan. 7. 1478.

„Nos Fabianus Korhy Iudex, ac Gallus Nyerges, Florianus de Kánya, Franciscus Carnifex, Demetrius Zachy, Georgius Ispany, Nicolaus Borsus, et Michaël Zondy de Castro, Stephanus Kerekes, Laurentius Literatus de Exteriori Civitate, Gregorius Kővaghó, Thomas Literatus de Nova Villa, et Gallus Csapo de Nova Civitate, Duodecim Jurati Cives ac Consules Civitatis Albae Regalis, Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis: Quod cum Coemeterium Parochialis Ecclesiae Beati Petri Apostoli intra Muros Civitatis nostrae Albae Regalis praedictae, fundatae, tum per constructionem Capellae condam Hentel olim Concivis nostri, ac reformationem et extensionem Sacristiae ipsius Ecclesiae nostrae, tum etiam occupationem Domorum duorum

Canonicorum Ecclesiae Beati Nicolai Confessoris de eadem Alba, in introductione eorundem per Divos Reges pro ipsorum habitationibus deputatarum, in parte aquilonari nimium foret occupatum et repressum; Nosque considerassemus, et saepenumero animo revolvissemus, quo ordine et modo, sine tamen praeiudicio Dominorum Praepositi, et Canonicorum praetactae Ecclesiae Beati Nicolai Confessoris, ad Dei honorem, hominumque decorem et devotionem, praescriptum Coemeterium dictae Ecclesiae nostrae Parochialis ampliare et augmentare possemus; tandem instinctu divino, nostraeque exortationis inductione Venerabilis Dominus Urbanus Praepositus antelatae Ecclesiae Beati Nicolai, vota fidelium, in hac re, salubriter adaugere cupiens; habitis prius superinde Canonicorum suorum Ecclesiae praetactae, maturo consilio et deliberatione, in subscriptisque benevolum consensum et assensum praebentium; quandam Domum lapideam in Vico Sancti Petri, iuxta praenarratam Ecclesiam nostram, in plaga orientali sitam et existentem, pro habitationibus praenotatorum Dominorum duorum Canonicorum, suis propriis et maximis pecuniis a Circumspecto Joanne de Kalmanchehy Concive nostro, fratre videlicet patruale Reverendi Domini Praepositi Albensis Ecclesiae, sub certis conditionibus, in literis exinde confectis expressatis, pretio emit, quatenus praescriptae Domus duorum Dominorum Canonicorum de ipso Coemeterio amoverentur, et in augmentum eiusdem Coemeterii loca earundem deputarentur, atque perpetuo relinquerentur, et permanerent. Unde nos, considerata huiusmodi utilitate, et salubri dispositione praefati Domini Urbani Praepositi, et Dominorum Canonicorum suorum, Nos una cum ceteris Civibus, et Incolis antedictae Civitatis nostrae Albae Regalis unanimi voluntate et consensu, emptioni et perpetuationi memoratae Domus per praelibatum Dominum Urbanum Praepositum antefatis Dominis duobus Canonicis, modo praemisso factis, nostrum purum et benevolum praebuimus, et praebemus consensum, pariter assensum, eandemque Domum, jam fatis Dominis Canonicis deputatam et perpetuo adscriptam, eisdem Libertate et Praerogativa, quibus pristinae praedictae habitationes eorum privilegiatae et libertatae, ac ab antiquo observatae forent, ab omni onere quarumcunque Taxarum et Collectarum ordinariorum, et extraordinariorum, vel aliarum quarumlibet Solutionum et Servitiorum exemptam, et per omnia, et in omnibus, adinstar Domorum aliarum vestrarum ecclesiasticarum, liberam et securam, futuris et perpetuis temporibus volumus permittere. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes Literas nostras privilegiales pendentis et autentici Sigilli nostri maioris munimine roboratas duximus concedendas. Datum in festo Beati Valentini Martyris, Anno Domini Millesimo, Quadringentesimo, Septvagesimo Octavo.“

Hevenesi Gábor gyűjteményéből.

5.

„1527. Die Dominico X. Novembris, hora nona ante prandium, infrascripti Magistratus distributi sunt per Serenissimum Regem Ferdinandum in Civitate Alba Regali :

Paulus de Warda archiepiscopus Strigoniensis Supremus Cancellarius.

Thomas de Zalahaza Episcopus Agriensis Cancellarius.

Alexius Thurzo de Bethlenfalva Judex curie.

Andreas de Bathor Magister Thavernicorum.

Emericus Orzaag de Guth, et Nicolaus de Thurocz Magistri Curie.

Caspar Horvath de Wyngarth Magister Cubiculariorum.

Antonius Lossonczy Magister Pincernarum.

Joannes Lengyel Magister Dapiferorum.

Franciscus de Rewa Personalis Presencie.

Kiírta a pozsonyi társas-káptalan levéltárából Pray György. MS. fol. T. I. p. 99.

6.

*Tamás mester sz. Erzsébetről nevezett esztergami keresztes, Pest vármegyében Czirákon levő birtokát az esztergami kereszteséggel egyetemben János király személynöke előtt a székesfejérvári szigeten lakó Hospitaláriusoknak hagyományozza
mart. 16. 1534.*

„Nos Joannes Dei gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae ect. Memoriae commendamus, tenore presentium significantes, quibus expedit, universis. Quod fidelis noster Venerabilis Magister Thomas Crucifer et Rector Domus Hospitalis Diuae Elizabeth Viduae in Civitate nostra Strigoniensi fundatae, coram Nostra Praesentia Personali personaliter constitutus, confessus est sponte, et retulit in hunc modum : Quomodo ipse tum matura in se deliberatione praehabita, tum vero ob illam spem, et devotionem, quam erga Conventum Domus Hospitalis Ecclesiae Sancti Regis Stephani in Insula Albensi fundatae, *) et Magistrum Sebastianum de Dalma modernum Praeceptorem eiusdem, gerit et habet ; cupiens etiam ex parte praescriptae Domus Hospitalis, ac Portionis possessionariae in Possessione Czirak vocata in Comitatu Pestiensis existentis habitae, ceterarumque utilitatum et pertinentiarum eiusdem Domus Hospitalis, vita sibi comite, effective provideri, ne

*) Még a XVII. században is Papszigetnek neveztetett, melyet e szerzet V. István király adományából birt.

illam, post mortem et decessum eiusdem ad manus devenire contingat alienas, et a praedicto Conventu, propter moderni temporis statum, perpetuo alienetur. Eandem igitur Domum Hospitalem Divae Elizabeth Viduae, et Rectoratum, cum totali praedicta Portione eiusdem possessionaria, in dicta Czirak habita, simul cum aliis Bonis, et quibusvis Juri- bus possessionariis, ac pariter cum cunctis utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet : Terris scilicet arabilibus cultis et incultis, Agris, Pratis Pa- scuis, Campis, Foenetis, Sylvis, Nemoribus, Montibus, Vallibus, Vineis, Vinearumque Promontoriis; nec non Aquis, Fluviis, Piscinis, Piscaturis, Molendinis, et eorundem Locis; Generaliter vero quibuslibet utilitati- bus, et pertinentiis, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad eandem Do- mum Hospitalem, Portionemque possessionariam, de Jure, et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus, ad manus memorati Conventus Cruciferorum de Alba, et Magistri Sebastiani Rectoris et Praeceptoris moderni, futurorum ac etiam Praeceptorum eiusdem, pro tempore con- stituendorum, quantum in ipso esset, vel ad eum spectaret, legasset et resignasset, per eundem Conventum, Praeceptoresque eiusdem, moder- num videlicet, et futuros, Jure, vel antiqua Consuetudine ipsis incum- bente gubernandam et defendendam, ac cuicunque voluerit, conferen- dam; Imo legavit et resignavit coram nostra Personali Praesentia prae- notata, Harumstrarum Vigore et Testimonio Litterarum mediante. Datum Strigonii praedicta, Dominica Laetare, Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Tricesimo Quarto.“

Hevenesi Gábor gyűjteményéből.

7.

*Ambrus deák, a pannonhalmi apát és gyűlekezet nevében tiltá-
kozik a székesfejérvári keresztesség előtt a Szent-Keresztről ne-
vezett vértesi monostort elfoglaló székesfejérvári Dömések ellen*

ápr. 30. nov. 27. 1538.

„Nos Conventus Cruciferorum Domus Hospitalis Ecclesiae Beati Regis Stephani de Alba: Memoriae commendamus per praesentes : quod Nobilis Ambrosius literatus de Nagzech nostram veniendo in praesentiam, nominibus et in personis Reverendi Domini Michaëlis Ab- batis, et Conventus Monasterii Sancti Martini Sacri Montis Pannoniae cum Procuratoriis litteris eorundem, per modum protestationis et inhibi- tionis, Nobis significari curavit in hunc modum : Qualiter superioribus his annis praeteritis, Ordo Sancti Dominici Confessoris in Claustro Sanctae Margarethae Virginis extra Muros Civitatis Albae-Regalis fun- dato degens, Claustrum sive Monasterium Sanctae Crucis in Sylva Werthes in Comitatu Albensi constructum, quod scilicet Claustrum per Divos Reges istius Regni Hungariae praefato Ordini Sancti Benedicti

Abbatibus fuisset dedicatum, utcumque sibi ipsi usurpasset, usurpatum teneret et nunc, ut ipsis Protestantibus verissime datur intelligi, quidam frater Joannes Prior, et Conventus ipsius Claustri Sanctae Margarethae quoddam Molendinum ipsius Monasterii Sanctae Crucis in fluvio Heüvez nominato, territorio Oppidi Tatha, in Comitatu Comaromiensi decurrente, Circumspectis: Dominico Ewrs, et Nicolao Nagy ipsius Oppidi Thata Civibus, et honestae Dominae consorti ipsius Nicolai Nagy vendere, et alienare vellet, vel iam de facto vendidisset, et alienasset, in praeiudicium et damnum dictorum Monasterii Sanctae Crucis, et praefatorum Protestantium valde magnum. Facta ipsa Protestatione, ipse Ambrosius literatus, quorum supra, nominibus, memoratum Ordinem Sancti Dominici Confessoris, ab ulteriori detentione, vel conservatione eiusdem Monasterii Sanctae Crucis, usu, fructuumque, et quarumlibet utilitatum ipsius perceptione, seu percipi factione, praefatum vero Fratrem Joannem, simul cum Conventu suo, ab ipsius Molendin venditione, impignoratione, cambialique permutatione, et alia quavis alienatione, dictos vero Dominicum Eürs, Nicolaum Nagy, Dominam ipsius consortem, et alios quoslibet, ab emptione, occupatione, et sibi ipsis, quovis quaesito sub colore, appropriatione, quomodolibet iam factis, vel fiendis, prohibuit contradicendo, et contradixit inhibendo publice et manifeste coram Nobis. Harum nostrarum vigore et Testimonio litterarum mediante. Datum feria tertia proxima post festum Sancti Petri Martyris Anno Domini, Millesimo Quingentesimo, Trigesimo Octavo.“

Ugyanonnán.

8.

János király a székesfejérvári káptalantól Stambulba küldendő követe számára ezer forintot kér, mart. 14. 1540.

15.

„Johannes Dei gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae ect. Honorabiles, Fideles Nobis dilecti. Daturi sunt ad expeditionem Oratoris ad Caesarem Turcarum ex illo Capitulo Albensi florenos Mille; volumus igitur, vobisque committimus: ut in eandem Contributionem vos quoque, iuxta veram limitationem contribuere debeatis et teneamini; et aliud, nullo modo, facere praesumatis. Datum Budae Feria secunda proxima post Dominicam Judica. Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Quadragesimo.“

Johannes Rex

manu ppria.

E Diplomatario Crucigerorum de Alba Tom. III. p. 1081. Pestí egyetemi könyvtár.

Tört. Tár. VI. Köt.

9.

Székesfejérvár 145 évig tartott ozman rabság alól 1688. máj. 19. történt fölmentetésének, s az ott letelepedett jezsuiták, most zirciek monostora kezdetének leírása.

„Origo et Relatio Residentiae Albensis Societatis Jesu.“

„Post 12 circiter dierum bloquationem cum trecentis curribus sibi assignatis, una cum foeminis et infantibus prope tria millia Turcarum urbe excessere. Priusquam tamen traditio urbis 19. May 1688. iam secuta esset, petiere nostri, ut Turcae, si salvi exire velent, omnes pueros, et puellas christianis ortas parentibus usque ad 18. aetatis annum, etiam nolentes, neminem occultantes, in Castra nostrorum mitterent; ex senioribus vero viris, et mulieribus, aut Albae permanere, aut in Castra nostra venire volentibus, neminem praepedirent. Quare Excellentissimi Domini Generalis de Bottyan, et Illustrissimi Domini Colonelli, deinde vero primi Commendantis Urbis Ariezaga dexteritate, nostrorumque solertia in urbe, ante egressum Turcarum saepius visitatae fuere domus, christianaeque animae inquisitae; quae licet copiosae inventae et eductae fuerint, ita tamen eas Turcae sibi devinxerant, ut vix ulla ex illis anima, sine lachrymis, et ut ita loquar, ejulatu et rugitu, ab ipsis separari potuit; sed violenter efferri debuerit, tamque constanter lamentabantur fere omnes, ut ad initium nec zacharo, neque aliis dulciniis compesci potuerint, reditum ad Turcos semper urgentes.

Ex mulieribus autem erant quaedam, quae pertinacissime se christianas esse negabant, licet turca, coactus veritatem dicere, revelaverit. Una prae caeteris, quae nullatenus a Turca avelli potuit, asserens: se meliores dies inter infideles habere, quam inter fideles, cum quibus etiam urbe excessit.

Infantum erat numerus 50 circiter, qui cuiusdam Patris nostri vigilantia, ex ipso etiam turcarum sinu abstracti, et varie accommodandi, partim Budam, partim Jaurinum missi sunt.

In urbe etiam nondum baptizatae animae reperiebantur 19, Aische uxor Bosnensis transfugae, olim Kovács Gergely nuncupati cum filio Ibrahim, et filia Hanko Albenses, Hastix Turcus Quinque-Ecclesiensis annorum 27, Umibal parentibus Turcis orta vidua annorum 55, Aische vidua Albae Regalis nata ex matre Transsilvana annorum 16, cum filia Fatma annorum 2, Saphia turcica vidua, Posega orta annorum 49, Filii duo Catharinae Justuanae, Saban, et Recheb, deinde ex praefatis, 16. Juny 8 Infantes sunt baptisati. Maturiores vero, qui instructione egebant, numero 9, 29. Juny debita cum solennitate, Sacramentum Baptismi susceperunt.

Capta iam Vrbe, locum pro futura habitatione cum Templo occupavimus, et sequenti die Hymno Ambrosiano decantato, prima nostrorum cura fuit, Capita Christianorum in praealtis furcis pendencia, deponere et sepelire; quod et 21. May a quodam nostro, cum brevi Sermocinatione ad Milites habita, non sine illorum aedificatione et animatione praestitum est, ubi 50 Capita, quae deprehendere potuimus, sepelivimus.

Ad initium, ob absentiam aliorum, Parochi omnia munia nos administravimus. Vnde zelum nostrum videntes, maxime in eo, ne haeretici ad Urbem admitterentur, Excellentissimus ac Illustrissimus Dominus Commendans Ariezaga, et Perillustris Dominus Bistrsky Supremus Vigiliarum Praefectus (ob) occulta Calvinistarum conventicula in Suburbano Meczie aut templo, nos nihil minus cogitantes, ad Sacrum celebrandum 24. May evocarunt; ibique in praesentia Domini Provisoris Camerae Budensis, pleno, pro posse, iure tradiderunt cum spatioso horto, domoque vicina lapidea, et aliis ruinatis ternis domunculis. Quare, statim reconciliatio (?) tempello, Sacrum inibi celebravimus, divinaque cum Concionibus Vngaricis inchoavimus.

Hevenesi Gábor gyűjteményéből.

Sz. kir. városaink története csak efféle még ki nem adott töredékekből fog idővel készülhetni, ha hiteles helyekről a még rejtékben levő okiratok legyőzhetetlen nehézség nélkül közöltetnek.

Buda, Pest, Esztergom és Fejérvár visszavétele köz örömet okozott; ettől indítva Eszterházy Pál nádor 1696. Pozsonyba egy országos bizottmányt hívott egybe, mely fölterjesztésének 16. pontjában e városok fölszabadítását sürgeté: „Buda, Pest, Alba-Regalis, Strigonium, in numerum Liberarum Civitatum admittantur, Privilegia earum, ad instar aliarum Liberarum Civitatum, renoventur.“ Mert jóllehet, I. Leopold cs. és kir. az 1687-ki országgyűlésen azt az ígéretet tette királyi előadásában: hogy a fegyverrel visszafoglalt részeket bizonyos módon az országba keblezi s a régi törvények alá veti; mégis ausztriai úrbér alá vették; ezen alacsony állapotuk miatt azokat csak jöttment vagyontalan szegénység s alattok vívó elaggott katonaság szállotta meg, azért maradtak ezek a városok épületeikben oly igen hátra, jelesen Buda. ¹⁾ A bizottmány fölterjesztésére 1696. oct. 11. ily tartalmú leirat érkezett: „Clementissimum Suae Maiestatis Responsum est: Eandem, cum quaevis ex allegatis Civitatibus loco et tempore competenti, de Privilegiis im-

¹⁾ Ez csak II. József alatt kezdett valahogy épülni, miután a pozsonyi dicasteriumokat bele helyezte. — Pest pedig minden díszét kivált József nádor gondoskodásának köszöni, ki I. Ferenc akarásával benne 1809-ben egy szépítő biztosságot alakított.

petrandis gratiam Suae Maiestatis Sacratissimae humillime imploraverit, benignissime determinaturam ea, quae Sibi de dandis, confirmandis, augmentandis, aut imminuendis Privilegiis, e merito vel ipsarum Civitatum, tum vel maxime e servitio suo, commodoque publico visa forent.“ — Pénzen kellett magokat kiváltaniok.

II.

IDŐSB RÁKÓCZY GYÖRGYNEK, MINT BORSOD VÁR-MEGYE FŐISPÁNJÁNAK ESKÜJE.

„Anno Domini 1615. feria quarta proxima post festum beatorum Petri et Pauli Apostolorum proxime praeteritum, quae est 1. dies July, Sedes Judiciaria Comitatus Borsodiensis in Zendreö celebrata.

Exhibitae sunt et praesentatae literae praeceptoriae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Viennae Austriae die vigesima secunda Mensis Marty anni praesentis clausae confectae et emanatae, quibus Sua Maiestas honorem et officium Supremi Comitis Comitatus nostri Borsodiensis Magnifico domino Georgio Rakoczy de felső Vadasz, Dapifero, et praesidy Onodiensis Supremo Capitaneo eiusdem Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, benigne contulisse, nobis notum esse et gratiose intimare voluit. Et insuper mandat eadem Caesarea et Regia Maiestas, ut ab eodem domino Georgio Rakoczy solitum et Consuetum Juramentum super observanda eidem Caesareae et Regiae Maiestati fidelitate recipere, Judicio et Judicatu illius adstare, et in omnibus licitis et consuetis rebus, eidem parere et obtemperare omnimode debeamus.

Anno Domini 1616. feria quarta proxima post festum beati Pauli primi Eremitae, quae est decima tertia mensis January, Sedes Judiciaria Comitatus Borsodiensis in Zendrö celebrata.

Quandoquidem Magnificus dominus Georgius Rakoczy Supremus Comes huius Comitatus Borsodiensis requisivisset dominum Vice Comitem super eo, ut, quia ipse dominus Comes Juramentum solenniter deponere, et praestare vellet, ideo, pro loco idoneo, hac vice, decerneret terminum Sedis Judiciariae ad oppidum Aszalo in hoc Comitatu Borsodiensi existens: cui universitas Comitatus obtemperans, pro hac vice, Sedriam in oppido Aszalo, ad diem tertium mensis Februarii celebrandam decrevit unanimi voto et suffragio.

Anno 1616. feria quarta proxima post festum Purificationis beatissimae Mariae semper Virginis proxime praeteritum, quae est 3. dies Februarii, Sedes Judiciaria Comitatus Borsodiensis in Aszalo.

Spectabilis ac Magnificus dominus Georgius Rakoczy de felső Vadasz, Comes huius Comitatus Borsodiensis, et Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis Dapifer, et praesidy Onodiensis Supremus Capitaneus ad requisitionem et mandatum eiusdem Caesareae et Re-

giae Maiestatis honorifice acceptatus per Comitatum, solenne in hac Sede Judiciaria Comitatus Borsodiensis deposuit Juramentum, huiusmodi sub verborum formis :

„En Rakoczj Giógj, Chaszar Vrunck eó felsege Onody fő kapitannia, es Borsod uarmegienek fő Ispannia, Eszkeszem az elő Istenre, hogj en az Borsod uarmegienek fő Ispansaganak tiztiben, minden en előtttem perlóknak, szegenieknak, es kazdagoknak, minden személy valogatas nélkül, adomant, kedvezest, gjúlóseget es attiafísagot hatra hagjuan, az orszagh thórueenie s- tehetségem szerint, igaz tórúent, es executiot teszek: Engem Isten ugy segjcsen.“

Ez után következik :

Expleto anno servitutis domini vice Comitis, rursus idem dominus Petrus Senicy in Vice Comitem, item Michaël Zirmay, Joannes Zendy, et Joannes Lapos in Iudices Nobilium eliguntur et solenniter Jurantur. Eodem die in Notarium iuravit Nicolaus Miskolczj Juratus Notarius.

Pro Assessoribus penes Iudicem nobilium, Joannem scilicet Zendy Iudicem Nobiles Stephanus Hegjmeghy et Paulus Literatus de Garadna.

Penes Joannem Lapos Iudicem nobilium, Balthasar Modos et Thomas Bolyky.

Penes Michaëlem Zirmay Nobiles Petrus Zabary, et Andreas Gombos Jurati sunt.

Pro reliquis assessoribus sedis Judiciariae Comitatus Borsodiensis Generosi Egregii et Nobiles — iurati sunt in facie sedis.

Supremus Comes pro celebrandis Congregationibus elegit Aszaló, ita tamen, ut quo commodius visum fuerit, transferantur. — Celebrationes vero Congregationum, pro exigentia rei, per Dominum Vice Comitem, ubi ipsi visum fuerit, fiant.

Ez is nevezetes :

„Decretum et Statutum est unanimi voto. Quandoquidem expugnata per Turcarum Imperatorem arce Agriensi, quartus Processus huius Comitatus Borsodiensis, qui vocabatur Processus Watha omnino desolatus et amissus fuisset, villaeque in eodem Processu existentes desolatae fuissent : Nunc autem iam Possessiones nonnullae in eodem Processu existentes restaurary et reaedicari coeptae essent, imo nonnullae ex eisdem reaedicatae essent ; Ideo Possessiones illae, donec Processus praedictus statui restituatur, ad Processum Egregy Michaëlis Zirmay Iudicis nobilium applicatae sunt et annexae, ne in executionibus peragendis, alicuius exceptionis et disceputationis ansa praebeatur.“

Rákóczy György Zsigmond fia volt, felesége pedig Lórántffy Zsuzsánna : „Magnifica Domina Susanna consors Spectabilis ac Magnifici domini Georgii Rakoczy de felső Vadasz, et puella Maria,

filiae Generosi condam Michaëlis Lorantffy, ex Generosa olim Domina Barbara Zelemery consorte sua progenitae.“

Mind ezeket Borsod megye jegyzőkönyvéből közlöm.

III.

ADALÉK BETHLEN GÁBOR JELLEMÉRŐL.

A bécsi császári, úgy a magyar akadémiai könyvtárban van egy XVII. századbéli ritka magyar könyv, melynek címe: „Magyar országnak mostani állapotjáról egy haza szerető igaz Magyar embernek tanácsolása.“ Ezt „P. és T.“ 1838-ban Pozsonyban 8-ad rétből újra kinyomatták. E könyv tartalmához járulhat néhai Csíki István erdélyi r. k. püspök levele is, melyet velem néhai Jankovich Miklós közölt; mert mind e könyv kiadására, mind pedig Csíki levelére Bethlen Gábor adott alkalmat azon oknál fogva, melyet Kemény János Autobiographiájában (Rumynál 36—37. l.) említ: „A Csehek rebellálván Ferdinandus II.-dus Romai császár, Cseh és Magyar király ellen, s magoknak Fridericust választván királyjoknak, mely Rebelliót causálta a Religiónak persecutiója, és azon bántódás lévén Magyarországnak is, mind Csehek, mind Magyarországiak közül valók invitálták Bethlen Gábort is. Confugiálván a Török portához, és így engedelmevel Bethlen Gábor is in Anno 1619 haddal indult Ferdinandus ellen, és igen nagy progressussa is lett, annyira, hogy Magyarországnak a Dunán innen lévő minden helyeit kezébe vette, és Austriára is penetrált. — Nihilominus az országnak gyűlése lévén, Besztercze-Bányán Bethlen Gábort királynak választották, a koronát is, szinte Kassára jöven, Ecsedig hozták.“ Egykorú Dubniczai János volt pozsonyi kir. kamarai számvevő tiszt följegyezte: hogy Pozsony várát a koronával együtt Forgách Zsigmond nádor 1619. oct. 14. adta meg Bethlen Gábornak. Dobronoki György, a nagyszombati jesuiták előljárója is 1636. october 14-ére „dies, mond, quo Anno 1620. Comes Sigismundus Forgach Hungariae Palatinus Gabrieli Bethlen arcem Posoniensem, unacum Regni Corona, tradidit turpiter.“

A besztercei gyűlésen jelen volt hazafiak, kik már „*Quere-la l'ungariae*“ című könyvekben *) azon panaszkodtak: „Quod Maiestas Sua — Nicolao Eszterházy, et Casparo Horvát officia, dignitatesque contulerit.“ Eszterházy Miklóst is magok közébe idézték: Art: XXVIII. „Andreas vero Dóczi, Nicolaus Eszterházy, et alter Andreas Lónyai ad futuram diaetam per D. C. palatinum — citentur. Qui autem in citatione sunt; iidem in dicta diaeta comparere

*) Károna István, Hist. Crit. Regum Hung. T. XXX. 204. l. — Újra nyomtatva l. az „Újabb Nemzeti Könyvtár“ második folyamában, Szalárdi Krónikája II. könyvének III. részébe beiktatva.

et respondere teneantur¹⁾. — S mivel Eszterházy meg nem jelent, őt számkivetésre ítélték: Art. XXVII. „Quamvis etiam magnificus Nicolaus Eszterházy de Galantha, vigore Articuli 28. diaetae proxime praeteritae, in hac praesenti diaeta personaliter comparere, ac rationem sui facti reddere debuisset; quia tamen ratione comparitionis eiusmodi, primum quidem per litteras suas, deinde per internuncios, quibusdam rationibus apud regnicolas se se excusare conatus fuisset; quibus non tantum non est datus locus, sed sententia quoque contra eundem pronunciata fuisset; nihilominus tamen, habito respectu intercessionis nunciorum comitatum ultradanubianorum, nomine principalium suorum factae, considerataque eiusdem familia, sperantes etiam, eum deinceps bonum patriae civem futurum, eidem terminum usque ad festum B. Michaëlis Archangeli proxime adfuturum praefigunt; — ubi vero idem Nicolaus Eszterházy intra praescriptum tempus, nulla, publicae habitae tranquillitatis, ratione, suam maiestatem non adiret, in gratiamque eiusdem, et regni non rediret, unioni non subscriberet; vigore praesentis statuti, ex nunc, prout ex tunc, et ex tunc, prout ex nunc, proscriptus et condemnatus haberetur²⁾. Ez eset okozá az említett névtelen könyv kiadását, melyet Eszterházy Miklós mint nádor a sopronyi gyűlés alkalmával 1625-ben bocsátott közre; de hogy Bethlen Gábor gyanújába ne essék, a könyv nyomtatása 1621-re tétetett. Meghasonlításuk egyik fő okát megírta Kemény János az idézett könyv II. 91. s. k. l.

E levél szinte azon okból kerekedett, mely a névtelen könyv kiadását szerezte; ugyanis Pázmány Péter esztergami érsek a beszercei gyűlésen hasonlóképp száműzetett: Art. XXIV. „Quia ver Petrus Pazman ex ordine Jesuvitico diversis practicis in archiepiscopatum Strigoniensem non ita pridem evectus, in tantum fastui et luxuriae deditus erat, ut non bonum, non commodum et salutem regni publicum promoveret; sed spretis et posthabitis illustrium et antiquarum familiarum heroibus, se se extollere, omniaque pro libidine facere et attentare praesumebat; sicque non solum ex eo tempore, quo eandem dignitatem adeptus erat, verum et antea, dum in ordinis Jesuvitici societate exstiterat, se malum patriae civem cum scriptis, tum verbis, ac etiam ipsis factis publice et manifeste ostendit et declaravit, ita nimirum, ut praesentis motus regni (a meg nem tartott bécsi békekötés cikkeiért) caussa auctorque et occasio fuerit; factoque, metu malorum suorum conscientia territus, e regno profugerit; nihilque eorum, quae in perniciem ipsius regni inveniri possent, praetermiserit; quemadmodum ex literis eius, ad Georgium quondam Homonnai exaratis et interceptis, evidentissimum documentum exstaret: ob hoc idem, tamquam turbator regni et publicae pacis, vigore huius statuti, unanimi

¹⁾ Katona ugyanott 290. l.

²⁾ Katona ugyanott 531—32. l.

voto et consensu regnicolarum proscribitur, et perpetuus exul habetur“ ¹⁾).

E határozatra s maga védelmére írta „*Vindiciae Ecclesiasticae*, quibus edita a Principe Bethlen in Clerum Hungariae Decreta, divinis, humanisque legibus contraria, ipso iure nulla esse demonstrantur“ című könyvet, melyből Katona közöl kivonatokat, Fejér György pedig in Hist. Ecclesiast. Hungariae 4-ed rétből ismét egészen kiadta, elsőben 1620-ban Bécsben jelent meg. Hogy tehát Pázmány Péter védelmét adatokkal támogathassa, több élő tanú közül felszólította Csiki István erdélyi püspököt is, írnia meg neki, a miket Bethlen Gáborról tudna. Pázmány Péter hivatkozik is e levélre védelmező könyve 43. lapján : „O si animus mihi esset renudare, quibus artibus Bethlen principatum adiit ! sed premo adhuc : si urserint, promam“, de sohasem bocsátotta közre, melynek ez a tartalma :

„Illustrissimo ac Reverendissimo Dno Dno Archiepiscopo Strigoniensi etc. etc. Dno Patrono Colendissimo. P. H.

Illme ac Reverendissime D. Patrone Colendissime.

Mint hogy Nagyságod azt kívánja én töllem, hogy az mit Bethlen Gábor felől tudok, írásba foglalván, Nagyságodnak adgyam ; kit annyi-val inkább örömesben megcselekedem, mennyivel igen szükségesnek értettem lenni Nagyságodtul. Hogy pediglen ifjúságátul fogva való marczomságiról ne emlékezzem, és elé ne számlálliam, emlékezem rá Székely Moyses (Pwnkösi) erdélyi fejedelemsége előtt, Erdélyben az mi keves atyátul maradott maga részére való (mert azt kettővel Istvánval megosztották vala) jószágocskája vala, elvesztegetvén, tékozlólván, lator szolgálakat kezde tartani, és sok tolvajságokat, nemes emberek házik felverését, és egyéb törvénytelen húzás vonásokat kezde exerebeálni. Azonban egy kiss békesség kezde lenni Erdélyben, és az törvények szolgáltatni, kezdék a goncsz tévöket kergetni, s törvény szerint büntetni, ötet is, tamquam publicum malefactorem, abban az időben megbüntetik vala ; kit eszében vévén, Törökországba szöke be ²⁾),

¹⁾ Katona u. o. 528. l.

²⁾ Ezekről Kemény János, mert 16. éves korában 1623. augusztus 14. jutott Bethlen Gábor udvarába (Rumy II. k. 42—43 l.), nem emlékezik, vagy emlékezni nem akart. — Egy 1609. dec. 22. keletvélben ezeket találtam megírva : „Quod fidelis noster Magnus Gabriel Bethlen de Iktar, Principis Transylvaniae Consiliarius et Aulae Capitaneus, coram Personali Praesentia nostra personaliter constitutus, sponte et libere confessus est et retulit in hunc modum : quomodo ipse per dictum Dominum suum, Statusque et ordines Transylvaniae ad hanc praesentem generalem Fidelium nostrorum Regnicolarum Dietaem, eisdem ad primum diem mensis Novembris proxime preteritum, ad hanc nostram Civitatem Regiam ac Liberam (Pozsoniensem) per Maiestatem nostram indictam et promulgatam, Nuncius seu Orator mis-

oda lappanga sokáig. Azután az Bocskay támadáskor mind veleek forgolódott, póstálkodtatta az Török közé ¹⁾. Hogy pediglen Rákóczi Sigmond erdélyi fejedelem lön, az ország megesküvék neki; ő és Bethlen akkor otben volt, és alattomban kezdett Báthori Gáborral Ecsedbe practicálni szolgálai által Rákóczi fejedelem ellen ²⁾, kit Rákóczi megértvén, megfogatja és vasba vereti, érdeme szerént meg is büntette volna, ha főemberek el nem szerzették volna dolgát; de az sok főemberek törekedésére olyan conditioval bocsátta el, hogy ő hozzája minden hívséggel légyen, meg sem emlékezzék fogságáru; meg eskuszek neki, de meg nem álla, mint szintén az első lütét; mert kevés vártára, Báthori Gábo rhoz kiszökék Ecsedbe, és addig praktikála több pártosokkal, hogy Rákóczit kiszínlek Erdélyből és Báthorit bevivék az fejedelemségre. Kezde hizelkedni és kedveskedni szegény Báthorinak, ki amaz régi nemzetes és értékes urakat megvetvén érette (kinek csak egy talpalatni jószága sem lön Erdélyben) nagy urrá tevé, Déva várát, sok egyéb jószágokkal neki adá, Nagyságos Titulust ada neki, Generálissá tevé, komáiává lön, egy gyermekét kereztelvén nekie; azaz, minden nálánál érdemesbekenél, és jámborbaknál felemelé „ex stercore, atque pulvere“, bizván, hogy a mint nekie magát mutatta, igen nagy hívséggel lészen mind ezekért. És ez okon ötöt küldé be az Portára Botért és Zászlóért, és akkor ígérte volt Bethlen Lippát, Jenőt és Váradot az Fekete-Tóig az Töröknek ³⁾, hogy addig legyen a határ. Ki midőn megjött volna az Bottal, Zászlóval, és Báthori megértette volna az ő ígétét, igen neheztelett reá, néha néha részek korában Estelélek komának hallottam, hogy szitta légyen érette. Azonban azért oda be a Töröknél azon praktikált alattom-

sus et delegatus fuisset. — Datum Posonii die 22. Decembris 1609. Coram me Joanne Lippai de Zombor, Praesentiae Regiae in Judiciis Locumtenente, Sacrae Regiae Maiestatis Consiliario.“

¹⁾ „Mind addig — veszedelmezett az erdélyi állapot — Magyarország is, miglen Isten Bocskai Istvánt váradi kapitányságból erdélyi fejedelemségre választá, ki Erdélyből kipusztitá a németeket a Török segítséggel, melyben Bethlen Gábor is ifju korában cooperált.“ Ugyanott II. 23. l.

²⁾ „Homonnai Bálint — pártját tartotta Bethlen Gábor is, mely miatt meg is fogatta Rákóczi, Bethlen Gábor pedig adhaereála Bátori Gáborhoz, és mind a több factionáriusok — kezdték Bátori Gábort izgatni, mellyet eszében vevén Rákóczi Sigmond — cédála a fejedelemséget Bátori Gábornak.“ Kemény 26. l.

³⁾ „E Bethlen Gábor kényszerítetett volt Töröknek ígérni Jenőt és Lippát.“ 31. l.

ban, ¹⁾ hogy Báthorit kiszénelhesse Erdélyből. Emlékezem arra is, mikor Forgács uram Erdélyre ment vala Báthori ellen, akkor Báthori beküldötte vala Török országba Bethlent segítségért, s akkor is tractálta az maga dolgát és promotióját; mind az által Törökkel, Tatárval ugyan kijöve Báthori segítségére: hanem az Magyar országai had kijöve Erdélyből, az Törökkel elkezdett practikáit nem hagyhatván, Déváról kezdi megént Temesvárra Török barátihoz bejártatni, és ura s fejedelme ellen practikálni, s egy szolgáját Temesvárról jöttében az Lippai kapitány (Vajda István Karan szebesi fő ember, és jó katolikus, ki Bethlennek sok tökéletlenségét vette vala eszébe) fogja meg szolgáját, róla való leveleket az fejedelemnek felküldi; mely dolgát Bethlennek egy ott Lippán való czinkosa nagy hamarsággal (minekelőtte Báthori fejedelemhez feljuttanak vala, szolgájánál talált Török levelekkel) értésére adgya, melly dolgon elrémülván Bethlen, úgy szokik be Török országban, s úgy jöve osztán Törökkel, Tatárval jöttött ura ellen, s úgy színli ki az fejedelemségből, s e világból ²⁾; Ezt is igen szava meghitt emberektől érttettem: hogy Ladánit, Szilasit, Rédeit, Géczit, Kamóthi Farkast, Bethlen Gábor subordinálta, lött légyen, Báthori Gábornak elvesztésére, még pedig (nem tudom jól) Ladáninak-e, vagy Szilasinak, egyiknek 200 ház jobbágyot, másiknak Szamos-Újvárat ígérte volt, úgy érttettem; s azért mentenek volt be Megyesre, hogy szolgálatoknak, ígérete szerint, jutalmát megadgya. Ő pedig, mint ravasz cigány róka, úgy incitálta alattomban az Báthori régi szolgáit ellenek, ő is ölette azokat is meg ³⁾. Azt is tudom: hogy az szegény Erdélyben kereskedő Erménieket, kik Mold-

¹⁾ „De Báthori Gábor insolentiára való igyekezetét, és ártalmas practicáját megértvén a fejedelemnek, el kellett volt szaladni, és Török közé futni Bethlen Gábornak.“ Kemény 7. l.

²⁾ „Meghálála szépen — Bethlen Gábornak Báthori Gábor — mert áruló hízelkedők tanácsából életét el akarta fogyasztani; mely miá kénytelenítetett Törökországra szaladni — így Török segítségével, és a Regnicolákkal lévő correspondentiából jött be a vaskapun Török haddal, másfelől az Oláh országról a Tatárság jött be — elközelítvén azért Bethlen Gábor is, az ország, mind az erőt látván, mind pedig idegen lévén Bátori Gáborhoz, búcsút adtak neki, s kényszerítetett kimenni Váradra. — Ekképen — ab Anno 1588. Erdély — veszedelmesben forgott usque ad Annum 1613. Ekkor választatott Bethlen Gábor.“ Kemény 29—30. l.

³⁾ A velem közlött másolat ebbeli tartalma zavart: „s úgy is, ölette azokat is az mire“ Kemény János után igazítottam meg az értelmet, mert a 30-ik l. írja: „Szilasi János, és Nadányi Gergely, és többek megölték (Bátori Gábort), kiket azután Bethlen Gábor öletett meg.“ 1613-ki october 27, mint Závodszy György naplójában megírta „Gabriel Bathory Princeps Transilvaniae, in ipsa virente, et flo-

vából kijöttek, maguktul hallottam Erméniectől, ezeket niomor-gatta úri rend korában, a hol rájok talált, vagy maga, vagy szolgái, mindenféle vad bőroket, úgy mint róka, nest, vidra, farkas és hiúsz bőroket elvett erővel tölök; ha az árát kérték, ostráanggal és akasztással fenyegette őket. Azt is, hogy oly tolvaj szolgákat tartott, kik csak egy nesttel, avagy róka bőrrrel bélétt süveget találtak a szászok fejében, kivették fejükből, Este szasz! mondván, nem neked való süveg ez, úgy annyira, hogy még csak jó süveget sem mertenek Erdélyben az szászok viselni Generalisságában. Azt is mondhatom, hogy ő tanácsából foglalta vala el Báthori Gábor Szebent, és maga Bethlen fosztotta és tolvajlotta szegényeket, és ott kapott volt sok pénzt; és azzal kezde ura ellen practikálni: kit mind szászoktul, és egyéb főemberektől értettem. Azt is nyilván tudom, hogy az ő esztelen persvasiójából küldött vala be Báthori Gábor Lengyel országba három ezer hajdút Török Istvánval, kit mi, az szegény Kendi István urammal Smolniská alatt, Muszkaországban, az Primislai tömlőczből nyertünk vala ki az Lengyel királytól (most is nálam vagyon egy szolgám, ki által az a Török István, a nyelvet nem tudván, meg gyütt vala) Catholicussá lött vala akkor, de most Bethlennek párnán ülő fél szeme, magához hasonló. Akkor oly nagyot töttenek vala Lengyel országban azok az hajdúk, csak Janusiusnak is, a mint maga mondotta, 80,000 forint ára kárnál többet töttenek volt. Annak felette, sok nemes embereket, udvarházakat felfervén, nagy dúlást, fosztást, emberöléseket töttenek volt; úgy csak azért is megkellene az Lengyeleknek haragudniok. Az is bizonyos, Radul Vajdát ő tanácsából üzi ki Báthori Havasalföldből. *) Azt is nyilván tudom, hogy Bethlen miatt esék Alexander Mogilla Moldvai Vajda 1615. esztendőben, az öcsével együtt Bogdán Vajdával, és az édes anyyával Jeremias Mogilla Moldvai Vajda meghagyott özvegyével rabságra; kiket erővel Törökké töttenek. Ugyanazon időben Samuel Dux de Korcez feleségével együtt azon Jeremiás Vajda

rida aetate, postquam tum perfidia suorum, tum maxima vi hostium Turcorum et Tartarorum per Gabrielem Bethlen inductorum compulsus Transilvania excessisset, ac Waradini constitutus fuisset, nec quicquam sibi adversi evenire sperasset, insidiosae per Johannem Szilassy, Gregorium Ladanyi, aliosque complices misere confossus, et trucidatus est 27. Octobris. Ad Generum Cereris, sine caede et vulnere pauci Descendunt reges, et sicca morte tyranni.“

*) „Bátori Gábor — Havasalföldi országra reá ment — és Vajdát kiüzte, Titulussát magának usurpálta, és az országot elfoglalta.“ Kemény a 29-ik l. és a Závodszy György naplójában 1620. évre „1620. Obitus memorabiles. Annus hic totus, complicibus caesareanis valde fatalis et exitiosus erat: quippe primarii ipsius antesignani, et consi-

leányával esett vala rabságba. Ezeket innen tudom, mert midőn az Istenben elnyúgott Mátyás császár beküldött volna engemet Lengyel országba az Homonnai uram dolgában az királyhoz, ugyanazon útm-ban voltam annál az Alexander Vajdánál, és Corcecki herczegnél Moldvában követségben. Azonban Bethlen Lippát meg veszi, és onnan íra egy igen szép hízelkedő levelet Alexander Vajdának, és Korczeczkinék, Pécsi Simon azonképen *); igen ajánla Bethlen levelében magát az Vajdának, benne megnyugodgyék, mert tiszta szívvel való jó akarója; és mint hogy az attya is jó akarója s baráttya volt nekie, mind az attya s mind maga tekintetéért, maga fő követével küldi be Bojérít (kiket oda commendált volt az Vajda Bethlennek, hogy az Portára mennének az Botért és Zászlóért) az Portára, és azzal mutattya hozzájuk való jó akaratját, hogy az Zászlót és Botot megnyeri nekie, kibe ne is kételkedgyék; mert noha azelőtt is kedves volt az Portán mindenkor, de most, mivel hogy Lippát megvette, és az Török kezében attá, sokkal nagyobb tekintet lesz rá a fényes Portán; assecurálván őket, hogy ő felőle semmi idegen vélekedésben ne lönne, se az Vajda, se Corcecky. Levelének ez vala continentiaja, noha non iisdem verbis, melyet énnekem az Vajda Lengyel secretariusátul küldött vala Corceczky herczeg szálásomra pro opinione etc. Vajha az én szómat fogatták volna! mert keresztyének között, és keresztyének volnának az szegény Vajda fiak; Corcecky nem esett volna rabságra. Ilyen szép levelével, ígéréttel, és esküvésével veszté el azokat; kit bona conscientia írhatok, olyan levelére, nem keresztyénnek, mint az vala a levél, hanem Töröknek, Tatárnak is kellett volna hinni: de minthogy én régulta fogva esmértem, és tuttam hűtötlen hűtével való kereskedését, nem javallottam,

liarii, in quibus nimirum, post Numina, totam spem fiduciamque locatam habebat, in disturbiis et rebellione ista diuturna, interventu mortis rigidae sunt extincti, et e vivis de repente sublati; signanter vero Radulius olim Vajwoda Walachiae Transalpinae, cum Stephano Kendy proscriptionis cauterio pridem notati, uterque Viennae: Andreas Doczy in Arce Fogaras vincetus, et Thomas Nadasdy in Egewar: nec non Andreas Lonyay (quamvis non uno eodemque mense, die, hora, aut momento) factionum et molitionum suarum periculosarum promeritas luerant poenas: quos non multo post secutus, non postremus praemissorum omnium fautor et promotor Georgius Homonnai, qui, dum in Polonia exularet, et vitam miserrime ageret, a propriis servitoribus est intoxicatus; sed et Andreas Hetei militiae suae dux itidem mortuus.“

*) „Pécsi Simon — Bethlen Gábornak fő cancelláriusa, egyébránt csak nem totum fakja (ez okos tanácsos, fő Sidó, de nem csak Unitarius, hanem Sidó tévelygésbeli ember volt, kit azután megint újult suspicioért megfogattatván Bethlen Gábor, sok esztendőig Kővárban fogva tartaték.“ Kemény 8. l.

hogy neki higyenek. Abban is részes volt, úgy értettem, Bethlen tanácsával, hogy annak az Alexander Vajdának az bátyja Constantinus Mogilla, ugyanazon Heremia Mogilla Moldvai Vajda öregbik fia, ki attyának succedált vala az Vajdaságban, elveszett vala Potoczky Istvánval együtt; imez az vízbe holt vala: Potoczky pedig rabságba esett vala. Tudom azt is, hogy Báthori Gábort mindenkor arra készítette, hogy Lengyel országra mennyen, és az királyságot occupállya, sokat praktikáltanak vala némelyekkel Lengyelországban, bemene-telek felől, a mint érthette is Nagyságod. Ezek juttanak eszembe, melyeket Nagyságod kívánsága szerént, írásba foglalván, Nagyságodnak küldöttem. És ezeket raptim egynéhányszor interrumpálva is írtam. Tarcsa meg Isten Nagyságodat sokáig nagy jó egészségben.

Viennae ex hospitio 29. Octobris 1620.

Illustrissimae ac Reverendissimae

D. Vrae

Addictissimus Sacellanus

Stephanus Csiki

Eppus Transylvan. m. p.

IV.

III. Ferdinánd halstadi Fischer Reginának lélekváltságért naponként egy forintot utalványoztat a pozsonyi kamaránál nov. 11. 1646.

Ferdinandus Tertius, Divina favente Clementia, Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae Rex, Archi Dux Austriae etc.

Magnifice, ac Egregii, Fideles Nobis dilecti. Benigne vobis significamus, qualiter Reginae Fischerin Halstadiensi, ex benigno intuitu devotissimae eius Instantiae, ac singulari quadam causa, nec non signanter in memoriam miraculosi operis, quod Divina Providentia per medium huius Personae, circa Eliberationem certae cuiusdam Animae defunctae ex Purgatorio, praeteritis Annis hic Posonii visibiliter peregit, pro continua eiusdem sustentatione, unum florenum hungaricalem, *) singulis diebus, ad dies vitae suae, ex Proventibus ordinariis Camerae istius nostrae Hungaricae deinceps persolvendum, clementer decrevimus et concessimus.

*) Azaz: ötven kereszttest, vagy Kreuzert; vonás forint tett pedig 51 kereszttest: némely 1731. évi eredeti levélben olvastam: „Magam épített és csinált szőlőmet adtam el, — örökösen hatvan forintokban, minden forint pedig három három Máriásokban, azaz: harminc négy Polturákban számláltatván, id est: in florenis Ungaricis 60. vulgo vonás — Datum in Promontorio Mező-Újváras die 19. mensis Octobris. Anno 1731.“

Proinde vobis horum vigore benigne demandantes : quatenus antefatam Supplicem Personam, clementissimae hius Nostrae Resolutionis ita certiore reddere, ac superinde ulterius necessaria, debitis in locis, Nomine Nostro, quamprimum ordinare; nec non deinceps omnino ad hoc attendere velitis, ut eidem praedicta Pensio diurna, resoluta modo, in posterum, a die praesentis Mandati Nostri semper effective persolvatur. Executuri per hoc benignam ac omnimodam Voluntatem Nostram. Dabantur in Arce Nostra Posonii, Die Undecima Novembris, Anno Millesimo Sexcentesimo et Quadragesimo Sexto, Regnorum Nostrorum, Romani, decimo, Hungariae vigesimo primo, Bohemici vero decimo nono.

Ferdinandus m. p.

Vdalricus Fr. de Colowrath m. p.

Ad Mandatum Electi

Dni Imperatoris pprum.

Marcus Pucz m. p.

Néhai Jordánszky Elek fölszentelt püspök kiadott egy könyvet, melyben a hazánkban levő Boldogasszony csudatévő képeit rézmet-szetben közli; e könyv elején mondatik : hogy ez a lélekváltság a pozsonyi Sz. Márton főplebánia templomában (az ottani társas-káptalan-nak egykor a várban a Sz. Megváltóról nevezett temploma volt, ezért most is Sz. Megváltót visel pecsétén, Imre király szállította a káptalant le a városba) történt volna.

V.

EGY ERKÖLCSTÖRTÉNETI ADAT.

Majerszky Pál ungvári kamarai kormányzó, jó vagy rossz lélek nyugtalanításáról tudatja gyaraki gróf Grassalkovich Antalt, a pozsonyi kir. kamara elnökét 1767.

Nagyméltóságú Gróf, Fő Camerae Praeses Úr, Kegyelmes Uram, Protectorom ! Ajánlom engedelmes, alázatos szolgálatomat Excellentiádnak. Nagy félelemmel és orzám pirulásával, de kéntelen vagyok, mert egészségemben s életemben jár a dolog, mint magamnak, mint cselédjeimnek, mély alázatossággal és könyörgéssel Excellentiádnak alázatosan jelentenem, tudniaillik : ez ungvári praefectoralis ház, melyben lakom *), még, Horváth urak birodalma alatt is többször jó vagy rossz lélektül, a mint bizonyosan hiteles emberek által tudósítottam, nyughatatlanná tétettetett, melyet Praefectus Névery uram is, a mint bizonyítják, többször tapasztalta ; az én ide jövelemtől fogvást pedig, jóllehet nékem nem jelentették, de embereim gyakorta tapaszt-

*) Az ungvári uradalom Bercsényi Miklós birodalma volt.

talták olyatén léleknek nyughatatlanságát, éjszaki nagy zörgéseit és infestációját, kivált ezeken a múlt egynéhány napokon, nem csak az magam embereimet, de még nálam lévő homonnai Páter Quardiánt, szerzetes Páter társával együtt, kiknek az ebédlő házamban, itt nálam lévén, éjszaki szállást adtam nyugalomra, de azért nyughatatlanságot adott az infestans lélek, mert fél tizenegy óra tájban elsőbb az ajtókon kopogván, annak utánna egész éjfél után egy óráig meg nem szűnt az ablakok alatt zörgetni s csattogni, mely miatt szegény Páterek egész éjszakát nyughatatlan félelemmel töltötték; minémű zörgést és csattogást mást éjszakán is a diákjaim szállásán is elkövetett *). Erre való nézve kéntelenítettem benedicáltatni és exorcisál, tatni az egész épületet egy tisztelendő Páter Servitával. Megmutatja az jövődőség, leszen-e utána szünete, vagy sem? Kegyelmes Uram! nem is csudálom ezen a helyen efféle történeteket; mert, a mint az emberek vallják közönségesen, múlt seculumban temető hely vala, mely új épületet tétetett Névery praefectus uram, ott is a fundamentumokbul két vagy három koporsót ástak ki, és sok embercsontot; én is, hogy az új pinczébül a vizet kivitethessem, csatornának valót ásatam, csak azon a helyen is, két koporsót ástak ki embercsontokkal; mely kis veteményes kert vagyon a ház mellett, kapálásának alkalmatosságával holt emberek koponyáit, lába és keze szárait kapálták ki. Esedezem azért térden állva, mély alázatos könyörgéssel Excellentiád kegyelmességénél, ne kénteleníttessem még éltemben temetőhelyben a holtak közt lakni, kivált a léleknek infestációjával; mert reménységem sincs, hogy ezen a helyen egészségem szolgáljon: hanem méltóztasson kegyelmesen megengedni, hogy volt Orosz Ferencz uram házában, a hol még is három szobácska vagyon, oda általhordozkodni, és ott jövődöben, a mint Excd kegyelmesen megengedni méltóztatik, praefectusnak szükséges épületeket tétetni; a fundus jó tágas, egyenes helyen vagyon, akármely successorom is megelégedhetik vele. Ezen ház ugyan az arendátor zsidónak contractualiter vagyon adva, ilyen czikkely alatt: „Praeterea, domo neo-reluta Francisco Orosziana pro habitatione Arendatoris destinata, attamen in eadem domo arenda synagogae pro Dominio in salvo permanente.“ Ezen Orosz Ferencz uram házában az arendátor nem lakik, hanem a serházban, más zsidónak adta árendában, a zsidók synagógája is azonkívül ottan vagyon, de ezeknek, a hol most lakom, mint synagógára, mint pedig az árendátornak, amannak helyébe, hogy kárt ne valljon, talán oda lehetne adni, és így a dominium jövedelmében semmi fogyatkozás nem történék. Mi illeti az új épületet — elvárom buzgó óhajtással Excd kegyes resolútióját, mert készebb leszek akármely árendás házban innét kimenni, annak árendáját fizetni, mintsem egészségemnek avagy életemnek

*) Patvaristák.

nyilván való történhetésével e mostani praefectorális épületben lakni. Meddig is magamat Excd. tapasztalt kegyes malasztiban nagy aláztossággal ajánlom, és még élek, maradok Kegyelmes Uram, Excellentiádnak, Unghvár 7. Junius 1767. eszt. engedelmes szolgája, Majerszky Pál. m. p.“

E fölterjesztésre érkezett kamarai határozat:

Generose Domine! Erga Repraesentationem sub septima currentis mihi Comiti Praesidi factam, in eaque adductas rationes, et motiva admittimus omnino, ut antelata Dominatio Vestra modernum quarterium suum cum Arendatore Judeo, fors Manium infestationes nobis relatas tantopere haud experturo, permutare, adeoque ad neo relutam domum Oroszianam, alias pro habitatione Arendatoris destinatum, semet translocare, ibidemque necessaria quoque aedificia, sumptibus, in exstructionem, et pro habitatione Praefecti Dominii illius benigne resolutis, et sub decima Novembris 1766. ab hinc assignatis, ponere possit. Posonii vigesima tertia Julii 1767.

N. N. Sacrae Caesareo Regiae Apostolicae Maiestatis Regiae Camerae Hungarico Aulicae Praeses, et Consiliarii.

Azt tartom: hogy azon kor jellemzésére tartoznak efféle adatok is; e célból is közlöm, mert a magyart, időről időre, minden oldalról illik ismernünk.

VII.
KISEBB KÖZLÉSEK.

I.

A VÁCI KÁPTALANNAK LEGRÉGIBB PECSÉTE.

ÉRDY JÁNOSTÓL.

E káptalan-
nak két kerek pe-
cséte ismeretes :
a régibb 1457-ki,
az újabb 1700.évi
okleveleiről ada-
tott ki. (Magyar
Történelmi Tár
II. k. 75. 159. l.
55. és 56. szá-
mú réznyomat).
Az itt látható
monorú pecsét
körirata ez: †
SIGILLVM CA-
PITVLI WACI-
ENSIS, mely
e káptalannak,
a kékkői báró
Balassa Antal le-
véltárában talál-
tató 1268. 1297.
és 1300. évi ok-
leveleiről függ.

II.

MÉG NÉHÁNY MAGYAR KÖRIRATÚ PECSÉT.

NAGY IVÁNTÓL.

Mióta Nógrád megyei Nötincs helység (Nötecsi bírák) 1615-ki ¹⁾ magyar köriratú pecsétét (typarium) megismertettem ²⁾, többen érdekes adalékokkal járultak a magyar köriratú pecsétek ismeretéhez. Így a Magyar Történelmi Tár I. köt. 175. s. köv. II. Lugossy József úr két magyar köriratú pecsétnyomatot mutatott fel a XVI. század elejéről, és huszonöt általa ismert ilyféle pecsétet számol elé ³⁾. Ráth Károly úr a M. Tört. Tár III. köt. 260 l. leginkább a helységek pecségeire vonatkozva, tizenkét eddig ismeretlen példányt közöl a Győr vármegyei teréziai úrbéri iratok közt találtató okmányok lenyomatai után; ilyeneket magamnak is volt alkalmam — noha magyar köriratúakra nézve kevesebb sikerrel — átbuvárolhatnom ⁴⁾.

Én az ekképen szaporodó magyar köriratú pecsétek sorjegyzékéhez jelenleg némi adalékkal kívánok szolgálni és pedig úgy 1) községi, mint 2) céhek, vagy 3) magán személyek pecséteivel.

Az első osztályra nézve legelőbb említendő *Nagy-Oroszi* pecsége. E mezőváros Nógrád vármegye délnyugoti szélén *Dregely* várától nem messze fekszik. Hajdan orosz telepítvényből alakult, és nevezetes kiváltságokkal birt, melyeket azonban a múlt század elején gróf Stahrembergnek kir. adomány útján fegyveres erővel teljesített beiktatása sirba vitt. Ekkor lakosainak nagy része el is széledt, kiknek helyét német telepítvény tölté be, de kik csakhamar teljesen megmagyarosodtak úgy, hogy jelenleg népe tisztán magyar. E mezővárosnak hajdan magyar köriratú pecsége volt. Több XVII. századbéli oklevélen, de nevezetesen egy 1683-ban kelt nyugtatványon láttam ezt lenyomva; és így bizonyos hogy e századnál (vagy is 1683-nál) nem későbbi.

Nagysága e teljesen körded és csinos metszetű pecsétnek egy 1800-diki veretű vörös réz két krajcároséhoz hasonló. Külső szélét

¹⁾ Nem 1645-ki, mint Fényes után említi Ráth Károly úr, ki ismertetésemet (az Új M. Muzeumban 1851) nem latszott olvasni. Csak e figyelmeztetés után történt az érdeklött pecsétleírásnak Fényes Geographiai Szótára részére megküldése, de hibás évszámmal. — Ezt az igazság rehabilitációjául.

²⁾ Új M. Muzeum 1851. I. k. 635—636. l.

³⁾ De az érdeklött „*nötecsi bírák*” pecsége figyelmét elkerülte.

⁴⁾ Ézen úrbéri iratok 1773—1784 közt kelvén, ha a pecsétnyomaton az évszám nincs meg, nagyon bajos a vésmény készülési korát csak az előbbi (XVII.) századba is áttenni; hacsak a betűk alakja nem bélyegezné a kort, mi azonban ritkaság.

hosszukás szemesékből font karima köríti. A véset rajta egy magyar nemesi vértet képez, abban ekevas fekszik. A vértén sisak koronával, melyből oroszlán emelkedik ki. A sisakból mindkét oldalra foszladék (*sisaktakaró* lacinia) foly alá. A címert ismét kis-szemeses karima veszi körül. A két karima között pedig ily magyar körirat olvasható: „NEMES. NAGY. OROSZI. KIRAL. SZABAD. VAROSSA.“¹⁾

Magyar köriratú pecséttel bírtak Nógrádban már régente *Kosd és Lőrinci* helységek is. Valószínűleg pedig már a XVII. században, mert mindkettejét 1716-ban kelt okleveleken láttam lenyomva. Amanak monorú (tojásdad) alakú pecsétén egy szőlőfürt KOSD PECZET körirattal látható. Lőrinci pecsétén szent Lőrinc állott.

A *céhek* pecségeihez adalékul járúl a Nógrád vármegyei szécsényi szabócéhé, melynek egy 1696-ki oklevélen látott lenyomata ügyes vésüt mutat. Alakja gömbölyű. Átmérője 1½ hüvelyk. Rajta négyszegű vért a nemesi címerekhez hasonlólag foszladékokkal ellátva szemlélhető; a vértben kiterjesztett szárnyakkal madár (tán galamb) áll. A vért fölötti alak ki nem vehető. A paizs körül sima karimában ily magyar irat van: „SECZENI. SABOK. CEHE. PECETI. 1619.“ E pecsét tehát a XVII. század elejére tartozik.

A *magán személyek* magyar köriratú pecségei közé számítandók:

a) *Jákófi Ferenc*nek családi címerével ellátott pecsége, mely az 1619-ki július 8. Liptay Imre részére kiadott török követségi utasításban látható. Ezen JAKOFI FERENCZ fölírat áll²⁾.

b) Magyar köriratú pecsétet használt *Széchi Mária* is férje *Wesselényi Ferenc* életében. Ennek alakja tojásdad, nagysága egy most folyó ausztriai ezüst hat kr.-é. Rajta arabeskekkel körzött szívalakú vértén korona fölött kiterjesztett szárnyakkal egy kétfejű sas (a *Széchy* család címere). A pecsét szélét két sima karima köríti, melyen belül a körirat ez: „GROFF. ANNA. MARIA. SZECSI.“³⁾ Mi, bár a keresztnév a vezeték előtt áll, tagadhatlanul magyar köriratú. Miután pedig egy 1664-ki dec. 1-jén kelt levélen látható, a XVII. század művei közé sorozandó.

Széchi Mária később özvegyiségében latin köriratú pecsétet használt, melyen ez áll: *Comitissa Anna Maria Szechi de Rima-Szech. E. C. D. C. F. V. D. H. R. P. Relicta Vidua.*⁴⁾ A címer ugyanaz, mi a magyar köriratún.

¹⁾ Nagy-Oroszi most valamivel kisebb, latin ily köriratú: *Sigillum Oppidi privilegiati Nagy-Oroszi* pecséttel él, melyen egy várkapu látható, s azon kardos oroszlán áll. Egyfelül korona, másfelül csillag van; és a kapu két oldalán az 1782-ki évszám (a nagy-orosziak régente kir. ajtónállók voltak).

²⁾ L. Történelmi Tár I. k. 207. l.

³⁾ Új M. Muzeum 1856. I. k. 556. l. általam közölve.

⁴⁾ L. Kovacsóczy Árpádia I. k. melletti táblán rajzolatban.

III.

EGY KIS DEÁK KRÓNKA

1601—1613.

Közli TOLDY FERENC.

Horovicz Fülöp pesti ökönyvárus egy ily című könyvet közölt velem: „Lucta Peccatoris resipiscentis in tentationibus . . . conscripta ab Othone Casmanno. Francfurti, ex officina Paltheniana. M. DCV.“, melynek elő s utólapjain érdekes évjegyzetek találhatók, miket kiadásra múltoknak ítélttem.

Megküldte e könyvet mindjárt kijövétele után Dézsi Pap István Wittembergből Nagybányára Károlyi György predikátornak „mint másod atyjának“ ily ajánló sorokkal: „Reverendo Cl(arissimo)doctrina ac pietate praestanti Dn. Georgio Carolino fideli Administro Ecclesiae Dei quae est apud Rivulienses. Dn. ac tanquam parenti summe observando Stephanus P. Desi, gratitudinis ergo mittit Wittembergae. 16. Cal. Mar. Ao MDCV.“

Valószínű e szerint hogy a könyv ez új birtokosa, *Károlyi György*, szerzője azon évjegyzeteknek, melyek 1601-től 1608-ig terjednek.

Haec olim in digna patria nostra Transilvania a Principibus aliisque magna (virtute gesta sunt?)

(1) Anno 16(01) . . 9 (die . .) in cinerem eversa est náy gasse . . (dun)taxat domus tres manserunt.

(2) Eodem Anno die 3. Augusti optinent Germanj palmam seu victoriam a Sigismundo Bathoreo regnumque invadunt ¹⁾.

(3) Eodem Anno die 19. Augusti truncatus (est) capite Tyrannus Mihal Waywoda ²⁾.

(4) Eodem Anno 23. Nouemb. obsidet vrbem . . . Claudiopolitana, clamque ab illa discessit cum videt se nihil mouere posse, praeter incendium suburbii quod . . .

(5) Eodem Anno Saxones obsident castellum Gyallw.

(6) Anno 1602. orta ingens caritas anoniae ita ut cubulus venditus fuit fl. 18.

(7) Eodem Anno Haydones vniuersa pecora praedantur a ciuitate, ad 3 tandem diem rela(xa)ta est, propterque infinita pecunia expenditur.

¹⁾ Nagy Szabó Ferenc (Mikó, Erdélyi Tört. Adatok I. k. 60. l. aug. 5-kére teszi Básta cigáni győzelmét.

²⁾ U.az (u. ott 61. l.) a Mihály vajda megöletése napját nem tudja

(8) Anno 1601. 3. Februarij voluerunt Hungari Saxones consiliatores trucidari, si foedus cum Turcis factum violare non vellent.

(9) Eodem Anno 5. die Februarij Babona Waka cum Romano assati sunt in foro publico *).

(10) Anno 1603. die 2. Junij per Zekelium Moses euersae sunt in cinerem Plateae Reppen gasse, lang gass, nay gasse, item Suburbium, et sic post longam obsidionem deditio facta fuit.

(11) Anno 1603. post obsidionem et deditioem libere dimitit Zekel mosis germanos, qui illi paulo antea magno in obstaculo erant in ciuitate, illis familiarem comitatum vna cum consensu totius ciuitatis exhibet usque ad locum Schamlo, erat autem dies 9 mense Junij. eodemque die destruitur monasterium Jesuuitarum, vna cum Altaribus caeterisque rebus Ecclesiasticis. Vestes Jesuuitarum secantur particulatim seu de parte ad partes. Expelluntur rursus Jesuuitae in exilium vbj etiam hodie versantur. (*Oldalt*: . . . cum Tartaris comitantur Germanos.

(12) Anno 1603. 17. Julij instituunt praelium Moreza Waida cum Zekel moise, Moreza obtinet victoriam.

(13) Anno 1604. 27. martij magna tonitrua et fulgura sunt visa et audita.

(14) Anno 1604. 29. tag (?) Augustj magnum signum quasi igneum esset super ciuitate uisum est.

(15) Anno 1605. 19. die May pollicentur claudiopolitanj Emerico Joanj. Jesuuitae valedicunt claudiopolitanis 19. Julij.

(16) Anno 1607. 17. die Februarij mortuus allatus est pius Princeps pacis, Stephanus Bochkay in ciuitatem nostram cum excellentissima pompa, 19. autem die rursus euehitur Albam, Judex cum Ampliss. Senatu commitantibus illum vna cum pompa funebrj.

(17) Anno 1608. die 6. martis commendat pius Rakucj Sigmon Transyluaniam Saxonibus et Vngaris, familiaremque tradit illis valedictionem, quem hodie adhuc plerique mortales flent.

(18) Anno 1608. 30. martij substitutus et electus est Princeps Trans. Bathoreus Gabor . . .

Más kéztől :

(19) Anno 1612. 24. die Maij ceperunt Caluinj aedificare seu rursus extruere monasterium, quod confinium tenet Arianicae scholae.

(20) Anno 1612. die Septembris intra 8 et 9 horam matutinam publice caesus est Stephanus Zent Martonij ob furtum comissum, et tandem e schola relegatus.

(21) Anno 1612. ipsa die Michaelis interfectus est Michael Neopolitanus a custodibus vinearum media noctis, die j. octobris sepultus. Ego cum tribus studiosis portauimus illum.

*) *U. az* (u. ott 59. l.): Baba Novákot és a rác papot megsütik.

Jure habet hunc librum Petrus Sutor Bogaczj a publico foro
Clau. 21 3. die Martij 1612.

A könyv hátuljához kötöt lapon, úgy látszik annak más káthol. gazdájától, néhány érdektelen halálozási feljegyzések közt ez is található :

(22) Eodem Anno (1613) die 8. maij e uiuis excessit mendicus Petri Bassenensis nomine Laurentius in habitatione mea intra 5 et 6 horam matutinam, sequenti tandem die eductus in exequiarium, cum frequenti funebri pompa.

(23) Eodem Anno (1613) die altera post Pentecostem inchoatus est ludus publicus extra urbem, quem ob tempestatem temporis ferme spacium vigintj annorum haud exercuerant, cuius quidem spectaculi obtinuit palmam Michael Textor. Vtebantur autem varys tormentorum generibus, munera autem victoriae duo tapetes, frustum pannj generosi, duo cothurnj, 7. cantharj, solida, par sindonis, et alia huius generis quam plurima.

(24) Anno post partum Virginis 1613. die 6. Junij intra 10 et 11 horam nocturnam fulmine percussy sunt homines tres, vnus in Szamosfalua, alter in Monostor supra claudiopolim, tertius in pago Krutten, hinc omnis christianus colligere potest, quanta sit ira patris caelestis aduersus commissa et peccata nostra.

(25) Eodem Anno pridie 14. Junij copulatj sunt publice cingary in templo Caluinistarum a pastore Luca N. H. Vngariensi quod summa est impietas.

Érdekes volna ama kolosvári nyilvános *mutatványok* (23) mivoltát kipuhatolni, melyekről felebb szó van, s mik e feljegyzés szerint már a XVI. században divatoztak.

IV.

KIVONATOK MISKOLC VÁROSA JEGYZŐ-

KÖNYVÉBŐL.

PODHRADCZKY JÓZSEFTŐL.

„Anno 1678. die 19. Decembris Petneházy Dávid és Sepetka nevű lovas és gyalog kuruc hadnagyok, késő estve igyekeztvén feles lovasokkal és gyalogokkal Szikszó felől a városra.“

„Anno 1679. Ezen esztendőben ősszel Szikszónál sok német tes-
tek rakattak halomban, kik jóllehet Szikszó körül is hullottak el, de az újfalusi parton rakatott az halom.“ *)

„Anno Domini 1655. et partim 1656. die 20. Mensis Septembris.

*) Most is látszik egymás mellett két halom, egyikében néme-
ek, másikában magyarok porlanak.

Itten ugyanezen esztendőben esett Csabánál egy nevezetes harc, a hon a törököknek nagy veszedelmek volt; ki miatt a bírának nagy bújok s bajok volt.“

„Anno 1682. die 6. Mensis July. Az hatalmas budai vezért Szeidár Ibraim basát rendelvén a győzhetetlen török császár méltóságos mostani fejedelem Thökölyi Imre Urunk eo Nga segítségére, sok számú lovas és gyalog törökökkel és tatárokkal is; melyek megindulván elsőben maga magyar hadaival kegyelmes urunk Kassa várossa mellett építettett citadella erősséget megvevén, annakutána Kassa várossát is obsideálván, az egri basa az egri seregekkel elsőben menvén segítségére oda, melynek városunkban való megszállásakor nagy nyomorgatása, kínoztatása bíránknak, tanácsinknak.

Ismét a budai vezér a deréktáborral utána indulván die 5. Augusti, és Ónod várat megszállván löteté két nap, harmadnapra a várat feladták kegyelmes urunk számára.“

„Die — ¹⁾ onnét az egész magyar és török táborok Filek alá szállottanak. Oda érkezvén Erdélyországának is méltóságos fejedelme kegyelmes Apaffy Mihály urunk ő Nagysága az egész erdélyi hadakkal; holott erőssen harcolván, sok számú törököknek elvesztésekkel feladják Filek várát is kegyelmes urunk hűségére, és a várat a városai együtt tüzzel felégettetvén, és porral széllyel hányattatván, pusztán hagytanak.

Ezen törökjárás miatt nagy ínségben levén az egész város lakosi úgy annyira, hogy predikátorinkat, deákinkat, bíráinkat szekekre rakatván, a táborra gyalázatosan hurcolták, és onnan is nagy kedvkereséssel szabadultak; itthon városunkban is néhány hites embereinket erőssen megkötözvén, ló mellett pórázon egész éjjel hurcoltak, kínoztak; mely nyomorúságtól isten jóvoltából oltalmazzon következendő bírakat. Item, következendő esztendőre török császár indulása alkalmatosságára vettetett városunkra a Fényes Portáról négyezer kila árpa, melyet jöllehet sok kedveskedésünkre méltóságos fejedelem kegyelmes Tokölyi Imre urunk interpositiójára a Fényes Porta megengedett ez egy esztendőben.“

„Anno 1685. Eodem Anno die 7k. May. Az szendreji kapitány nemzetes Ragályi János uram seregestül, németekkel együtt beütvén városunkban, az városban feles gyalog kurucok lévén, egynehanyat közölök leváogatván, feleset közölök elfogván, egynehanyan az toronyban szorulván ²⁾, az németek ostromolván az tornyot, azon alkalmatossággal az templom ajtaját sarkából kivevén, száma nélkül sok

¹⁾ A nap az eredeti jegyzékbe sem iratott be.

²⁾ Az avasi öreg templom tornyába, mely azután letöretett, mert most nincsen tornya. E templom a XIV. század elején rakott szent István első magyar király tiszteletére; a reformáció óta a reformátusok birják.

ládákat felhasogatván, hasonlatosképen az schólát, parochiákat, feles pénzekkel együtt, kimondhatatlan sok károkat tettenek mind városi, és külső embereknek.

Eodem Anno az hatalmas török császár vetett Miskolc városára ezer kila búzát vágy lisztet, hogy Budára szolgáltatassanak.

Item, ugyanezen alkalmatossággal Buda vára építésére kívánván az várastul, tavasztul fogván egész őszzselig, kilenc szekereket, a mellé 33 Szarvasmarhákat.

V.

BUDA ÉS PEST TÖRTÉNETEIHEZ TOLDALÉK.

Závodszky György kiadatlan naplójából.

UGYANATTÓL.

„1593. 4. Octobris Buda obsidione cincta, et Zingarorum Civitas exterior statim eodem die intercepta.“

„1598. 10. Eiusdem, Inferior Civitas, ubi Passa sedem suam fixerat, impressione nostrorum capta.“

„1598. 2. Novembris disceditur a Buda, re infecta.“

„1602. 30. Septembris a Prandio Buda obsidione cincta, eaque ipsa die Civitas Cygan Warass adpellata, capta: noctu vero per Haydones Civitas Pesth Waras vocata recuperata.“

„1602. 5. Octobris. Posteaquam per nostros Hungaros, inprimis, quibus piae memoriae Petrus Eörsij praecerat, noctu cum Pesthyanis Turcis pugnatum acriter, eaque Civitas capta sine paucorum nostrorum desiderio fuisset: tunc primi Germani in eandem Civitatem, prorsus nemine resistente, audacter et viriliter impressionem fecere, eamque Civitatem, semel antea occupatam pacifice ingredientibus, vicissim ceperunt, nomenque per Hungaros recuperatum iniuste sibi vindicarunt. Res denique universas Turcicas, varii generis, e manibus miserorum Hungarorum extorserunt, et se, impudentes, reservarunt. Tu autem Domine! dixisti: mihi vindictam, et ego retribuam.“

